

Stríð leikar á

Erhard Jacobsen

Stríð leikar á

Føroya Handverkarafelag

60 ár

1957 - 2017

Stríð leikar á. Føroya Handverkarafelag 60 ár
© Rithøvundurin og Føroya Handverkarafelag
Myndir: Álvur Haraldsen (permumyndir), Eyðun Jakobsen,
Havnar Handverkarafelag, Klaksvíkar Handverkarafelag o.o.
Umbróting, prent og innbinding: Føroyaprent
Útgevri: Føroya Handverkarafelag 2017
ISBN: 978-99918-3-538-9

NORÐURLANDSKT UMHVØRVISMERKI
Svanamerktur prentlutur 541 705

Innihald

Fororð	7
Inngangur	9
Felagið verður stovnað	15
1950'ini og 1960'ini	22
Tey fyrstu árin	32
Sjeytiárin	51
Áttatiárin	79
Nítiárin	156
Nýggj øld	248
Samrøða. Suni Simonsen, formaður	319
Starvsnevndin	325
Nevndin	325
Formenn	325
Bókmentir	326
Notur	327

Fororð

Fyri einum góðum ári síðan sendi eg fyrispurning til Suna Simonsen, formann í Føroya Handerkarafelag, og spurdi hann, um tað ikki var eitt gott hugskot, at eg átók mær at skriva søgu felagsins, so hon kundi koma út, tá ið felagið fylti 60 ár í 2017. Eg var júst givin at arbeiða fyri aldur, og hevði hug at hava okkurt ítriv. Tað vardi ikki leingi, so fekk eg svar aftur, at leiðslan í felagnum tók undir við at fáa lýst søguna hjá felagnum og fáa hana út í bók.

Nú kenni eg eitt sindur til virkseimið hjá Føroya Handverkarafelag, tí eg havi verið umsitari á heimasíðuni hjá felagnum, síðan hon kom í 2005. Eg havi starvast eitt skifti í Yrkisdeplinum, sum hevur umsitingina av yrkisútbúgvingunum undir sær, og eg havi eisini verið virkin eitt áramál í fakfelagsarbeiði.

Eg roknaði við, at arbeiðið at skriva søguna hjá Føroya Handverkarafelag fór at taka einar 4 mánaðir, men eg fekk annað at síggja. Arbeiðið gjørdist munandi drúgvari, enn eg roknaði við, og eg havi kýtt meg, so at tað í hvussu er skuldi eydnast at fáa bókina út í ár.

Í arbeiðnum at fáa lýst søguna hjá Føroya Handverkarafelag havi eg fyrst og fremst lisið gerðabøkurnar hjá felagnum umframt tað brævaskiftið, ymsar frágreiðingar, álit, semjur, sáttmálar, sum tað mesta er til skjals í skjalasavninum hjá felagnum. Skjalasavnið er væl skipað um enn ikki fullfíggið, og onkrar fundarfrágreiðingar og einstøk skjøl hevur tað ikki eydnast mær at finna. Felagið hevur skift skrivstovu fleiri ferðir, og tað kann vera ein grund til, at okkurt er misfarist undir flyting. Bløðini, lógir og Løgtingstíðindi hava eisini verið týðandi keldur, tá roynt hevur verið at fáa skil á og skilja tær hendingar, sum hava verið í felagnum, ella sum felagið onkursvegna hevur verið uppií.

Ein ætlan hjá mær við bókini hevur verið at lýsa fakfelagsarbeiði so fjølbroytt, sum tað nú einaferð er. Fakfelagsfólk skulu vera tolin og hugagóð, tí fakfeløgini mugu stríðast áhaldandi at vinna limunum sømdir, og tey kunnu ikki rokna við viðráki alla tíðina. Vónandi fær lesarin eitt sindur betri innlit í fakfelagsarbeiði eftir at hava lisið hesa bókina.

Tað hevur verið ein fongur hjá mær at hava havt høvi at gera samrøður við Høgna Højgaard og Poul Øregaard, sum báðir hava verið, og Suna Simonsen, sum nú er formaður í Føroya Handverkarafelag. Tað hevur verið við til at geva yvirlit og greiða onkur ivamál. Teimum trimum og øðrum, sum hava latið mær upplýsingar, veiti eg mína tøkk.

At enda fari eg at takka Eyðun Gaard, fyrisitingarleiðara í Yrkisdeplinum, at hann var so beinasamur at lata meg síggja nøkur av skjølunum, sum viðvíkja virkseminum hjá gamla Læruráðnum, og at hann svaraði spurningum um virksemið hjá serliga yrkisnevndunum, ein skipan, sum hevur virkað síðan lógin um yrkisútbúgvingar kom í 1998. Eg fari eisini at takka teimum í Vinnuhúsinum, sumuttan at himprast lótu meg sleppa at leita eftir upplýsingum í skjalasavninum hjá Føroya Handverksmeistarafelag. Tað gjørði góðan mun.

Innihaldið í bókini er alt mítt, og tey mistøk, sumuttan iva eru, tey eru eisini míni.

Sørvágur, 16. oktober 2017

Erhard Jacobsen

Inngangur

Handverkarafeløg komu seint í Føroyum, og tað kemuruttan iva av, at handverkarar hava ikki altíð verið so fjølmentir, at teir hava kunnað skipað seg í fakfelag, sum munaði nakað. Í bygdini vóru kanska ein ella nakrir fáir træsmiðir og jarnsmiðir, bakari, skó- og urmakari og ikki altíð tað heldur.

Handverk er gamalt. Handverkarar gera nógvar ymiskar brúkslutir, fáast við bygging og taka sær av umvælingum. Alt vanligt handverk hevur eisini verið í Føroyum. Hjá fólki, sum skuldi liva av sjónum, var neyðugt, at bátasmiðir vóru, og føroyski báturin verður hildin at vera tað fremsta av føroyskum handverki. Lucas Debes skrivar um handverk í bókini um Føroyar frá 1673, og har sigur hann um bátabygging, at *”En Del øve sig udi at bygge Baader, og bygge de skønne Baader, lette og meget bekvemme til at sejle med udi disse farlige strømme.”* Og eins og aðrastaðni hava vit sjálvandi havt heimavirki og eisini virkað klæðir og gjørt mat.

Handverkið var ofta sið- og staðbundið, hóast tað fyrr var vanligt, at sveinur, tá ið hann var avlærdur, fór á valsín til útlong at fáa sær yrkisligan íblástur. Tað sið- og staðbundnað kennist ofta aftur í stíli, sniði, mynstri ella mátanum virkað verður. Hetta, sum at kalla alt verður kollrent av floyminum við ídnaðarvørum, sum koma í nýggjari tíð. Harvið ikki sagt, at ídnaðarvørur eru stílleysar.

Tú lærdi eitt handverk. Hetta var meistaralæra. Fyrr var handverkið í fastari skipan. Tú vart lærlingur, so sveinur, og um umstøður vóru, vart tú eisini meistari og kundi taka lærlingar og hava sveinar í arbeiði. Bæði meistarar og sveinar vóru í síni tíð skipaðir í lag (laug, lav), samtøk, ið tóku sær av øllum, sum hevði við yrkið at gera, tað veri seg limaskapur, læra, lönir, prísir, kor og yrkisleið hjá limunum. Hóast broytingar, so eru hesi eyðkenni framvegis sjónlig í mátanum, handverkið enn er skipað.

Vinna og arbeiði broytast, tá ið vit í 19. øld fáa eitt meira frælst vinnulív, sum er merkt av virkifýsni. Í Føroyum er avtøkan av eina-handlinum í 1856 helst besta dømi um hetta. Tá tekur seg eisini upp rættiligt handverk á stórplássunum, har handilsvirksemi, fiskivinna og skiparakstur er. Tað er um hesa tíðina, at vit fáa tey fyrstu fakfeløgini, og nógvir handverkarar, sum ikki eru meistarar, vera nú at rokna sum løntakarar eins og arbeiðsmenn og -kvinnur.

Í útlongdum vórðu handverkarafeløg stovnað longu í 19. øld, men

í Føroyum vóru handverkarar í fyrstani limir í arbeðarafeløgnum, hóast teir í onkrum føri høvdu sína egnu deild í hesum feløgum.

Handverkarar hava eisini longu tíðliga í tíðini verið eitt sindur betri løntir enn arbeðsfólk. Tað hevur tó neyvnan verið nakar fyrimunur hjá handverkarum at standa í arbeðarafeløgnum, tí handverkarar í teirri støðu, teir eru í, hava yrkislig og starvslig seráhugamál, sum teir sjálvir í felag eru noyddir at taka sær av.

Í 1931 stovna handverkarar í Klaksvík fyrsta føroyska handverkara-felagið. Havnar Handverksmeistarafelag er stovnað árið eftir, men ger sáttmálar vegna handverkarar við Havnar Arbeðsmannafelag. Tað eigur at nevast, at Havnar Handverksmeistarafelag tók stig til at stovna tekniskan skúla í 1934, og Klaksvíkar Handverkarafelag stovnaði tekniskan skúla í Norðoyggjum í 1935.

Havnar Handverkarafelag kom seint og er ikki stovnað fyrr enn í 1950, og síðan eru so við og við stovnað handverkarafeløg kring landið.

Føroysk lærlingalóg kom í 1954, og hon er helst mest týðandi hendingin, sum fær handverkarafeløgini at halda tað vera neyðugt at skipa seg í eitt landsfelag. Føroya Handverkarafelag verður stovnað í 1957.

Um hetta mundið byrja av álvara royndirnar at gera handverkið til eitt yrki fyri seg, og við sveinaroyndunum og -brævinum ber nú til at staðfesta, hvør er handverkari. Í Læruráðnum, sum kemur við lærlingalógini, hava yrkisfeløgini hjá handverkarum og meistarum havt avgerandi ávirkan á, hvussu handverkslæran verður skipað. Og henda rætt at skipa fyri læruni eru feløgini ikki sinnað at lata frá sær við góðum, sum fleri dømi eru um í hesi bókini.

Tá ið Føroya Handverkarafelag verður stovnað, er tað fyrst og fremst fyri at samskipa øll handverkarafeløg í landinum, og at fáa feløg stovnað í bygdum, har eingi feløg eru. Málið hjá meginfelagnum er at virka fyri fak-, vinnu-, lønar-, mentunar- og felagsligu áhugamálunum hjá feløgnum og limunum. Men eisini at tryggja handverkinum bestu umstøður og at leggja dent á eina góða lærlingaútbúgving. Hetta er staðfest í stevnu felagsins í fyrstu lógnum.

Endamál felagsins er tó nakað skert í orðum í nýggju lógini frá 2017 og er nú *at savna øll handverkarafeløg í landinum og arbeða fyri best møguligum lønar- og starvssetanarviðurskiftum hjá limum felagsins og annars veita limunum hjálp í øllum starvssetanarviðurskiftum teirra.*

Tað gamla var, at handverkið var ikki bara slit, tí handverkarin setti sjálvur dóm á tað, hann framleiddi. Hansara starv var bæði skapandi og mennandi. Tí bar til at siga, at handverkarin kendi seg øðrvísi enn arbeðarin ella slitmaðurin. Kendi seg sum eina miðstætt.

At hesin munur ikki er so eyðsýndur longur, ber avmarkingin í endamálinum í nýggju lógunum hjá Føroya Handverkarafelag, sum er nevnd omanfyri, uttan iva boð um.

At handverk er meir enn eitt vanligt arbeiði sæst aftur í, at arbeiðs-plássíð hjá handverkarum eisini er lærupláss. Yrkið hevur fakligt sjálvstýri, um vit so kunnu siga, og lærir sjálvtt upp sítt fólk. Og sum handverkari hevur tú yrkisliga tign, sum greitt kemur til sjóndar í, at lærlingurin er væl minni løntur enn sveinurin og fær ikki sítt fulla yrkisliga virði, fyrr enn hann er avlærdur. Um okkara leiðir hevur tað verið so, at bæði handverkara- og meistarafeløgini hava felags áhuga í, at henda skipan verður varðveitt, tí hon eyðmerkir yrkið bæði fakliga og vinnuliga.

Hinvegin eru handverkara- og meistarafeløgini mótpartar, tá ið tað snýr seg um løn og aðrar starvsligar sømdir, tí tá standa krøvini hjá handverkarum at fáa eina rímliga løn og góðar sømdir í andsøgn til málið hjá meistarum at fáa mesta avkastið. Og júst her er støðan hjá handverkarum og arbeiðarum ikki ólík.

Henda tvístøða, onkuntíð at vera í lag ella í parti við meistarunum, men annars at vera í tvídrátti, eyðkennir hetta fjølbroytta fakøkið, sum handverkið er, og gongur aftur í frásøgnini í hesi bókini.

Eina best kemur hetta til sjóndar í harða stríðnum hjá yrkisfeløgnum at varðveita ávirkan á lærlingaútbúgvingina, sum leikaði á í 1980'unum og 1990'unum. Hetta stríðið er lýst her í bókini. Tað snýr seg um hjá yrkisfeløgnum ella vinnuni, sum tey onkuntíð kalla seg, at forða fyri, at skúlamyndugleikarnir skulu taka á seg umsitingina av lærlingaútbúgvingini sum part av ungdómsútbúgvingunum. Tá standa feløgini hjá handverkarum og meistarum saman ímóti almennu skúlamyndugleikunum og einum landsstýrismanni, sum sigur, at handverkarar og meistarar ikki duga at laga seg til nýggjar tíðir, og *at teir bara vilja ráða*. Stríðið er uttan iva merkt av persónunum, sum mynda tað, men undir øllum býr kenslan, at nú ræður um at verja gomul rættindi og hitt sonevnda fakliga sjálvstýrið, sum er í vanda. Kortini er tað, sum hevði landsstýrismaðurin rætt. Tí tíðin stendur ikki í stað, samfelagið broytist skjótt, og tað krevur tillagingar, sum eisini flyta gomul mörk. Vit eru øll við í melðrinum, og fá eru tey, sum sleppa at ráða øllum einsamøll.

Føroya Handverkarafelag er eitt meginfelag fyri fakfeløg, sum hvørt sær hava fult innanfelags frælsi, sum tað er orðað í lógini fyri meginfelagið. Fyrstu árinu tekur meginfelagið sær tí mest av at fáa handverkarar skipaðar í fakfeløg og fáa gjørt reglur fyri, hvør kann gerast limur í handverkarafelag. Hóast meginfelagið hjá

meistarunum, Føroya Handverksmeistarafelag, streingir á at fáa felags handverkarasáttmála fyri alt landið, ganga tað nógv ár, áðrenn hetta gerst veruleiki. Tað er sermerkt fyri bæði samstarvssáttmálar, sum teir verða róptir, tá ið teir koma í seinnu helvt av 1980'unum, og serliga fyri lønarsáttmálarnar, at talan er um minstulønarsáttmálar, og at limafeløgini hjá báðum pørtum kunnu gera avtalur ella sersáttmálar sínámillum, um hesir ikki stríða ímóti høvuðssáttmálanum. Hetta ger, at meginfelagið hjá handverkarunum ikki er beinleiðis við í øllum tí, sum fer fram á sáttmálaøkinum, tí sumt verður avtalað millum lokalfeløgini ella enntá millum tann einstaka handverkaran og arbeiðsplássíð. Handverkarar kunnu tí vera og eru ymiskt løntir. Lønarlagið kann vera serliga høgt í teimum handverksgreinum, har eftirspurningurin eftir handverkarum er stórur í mun til aðrar handverks- og vinnugreinir. Tað verið seg í útlandum, har nógvir føroyskir handverkarar starvast, ella tá uppgongutíðir eru her á landi. Ikki at vera við í so avgerandi viðurskiftum, kann gera, at meginfelagið stendur veikari.

Tað hevur leingið verið eitt rák, at ein miðsavning fer fram í føroysku fakkfelagsrørsluni. Hetta er hent í størri mun á arbeiðsgevarasíðuni enn hjá løntakarunum. Tað hevur tí borið til hjá einum felag sum Føroya Handverkarafelag at vera við í fakkfelagsstrevinum, men annars lata onnur ganga undan. Men tað kann skjótt hevna seg.

Ásannanin at vera í sama báti sum aðrir løntakarar, tekur uttan iva nakað av tignini frá handverksyrkinum, og greiða staðfestingin av hesum kemur, tá ið Føroya Handverksmeistarafelag í 1996 verður limur í Føroya Arbeiðsgevarafelag, og samráðingarnar ikki longur eru við meistararnar, men fara fram sum partur av samráðingunum, sum Føroya Arbeiðsgevarafelag stendur fyri. Føroya Handverkarafelag mótmælti í síni tíð harðliga hesi samanleggingini, tí hjá teimum var so sjálvsagt, at handverkarar samráðast við handverkarar og ikki onkran triðjapart. Og eisini hevur felagið ásannað, at tað sum er hevur lítla og onga ávirkan á, tá lønarkarmar verða ásettir at galda fyri at kalla allan arbeiðsmarknaðin.

Helst er tað hetta, sum seinastu árin hevur birt upp undir royndirnar aftur at fáa handverkarar og arbeiðarar at hava felags samráðingar. Royndir, sum tað higartil ikki hevur eydnast at fáa í lag.

Søgan hjá Føroya Handverkarafelag hesi 60 árin, síðan felagið varð stovnað, er hendingarík, men minni enn so alt hevur gingið eftir vild. Felagið hevur ikki nátt sínum endamáli at savna øll handverkarafeløgini í landinum. Nú eru í staðin tvey meginfeløg fyri handverkarar, Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna.

Í hesi bókini verður gjørd ein roynd at lýsa, hvat tað vóru fyrri hendingar og hvat tað var, sum síðst í 1990'unum gjørdi, at ikki færri enn trý feløg rýmdu úr Føroya Handverkarafelag, ið tá stóð eftir sum umboð fyrri minni enn helvtina av limunum, sum tað hevði havt, áðrenn tað skrædnaði.

Ein frágreiðing er kanska, at felagið hevði havt ov miðsavnaða leiðslu, og at leiðsluskipanin sum heild í felagnum var ov veik. Tað hendi nógv hesi árini, sum fakkfeløgini vórðu drigin upp í. Og nógv av hesum vóru mál, sum lógu hjá almenna ella politiska myndugleikanum, tað veri seg lógir og reglur og nýggjar ásetingar um eitt nú arbeiðsrætt, arbeiðsloysisskipan, arbeiðsumhvørvi, dagføring av útbúgvingarskipan, pensjónsskipanir, javnrættindi, løn undir sjúku og barnsferð. Var einaræði í felagnum, so var tað eisini, tí at limafeløgini lótu standa til ella vóru ov sein at venda gongdini ella ikki vóru ment at taka lut í viðgerðini av øllum hesum nýggju málunum, sum tóku seg upp. At hetta var so, kemur ikki óvart á. Í Føroyum hava fakkfelagsumboð sum oftast fakkfelagsstarvið framíhjá. Tað avmarkar møguleikarnar hjá umboðunum at fylgja við, og gongdin móti fámannaveldi, eisini rópt oligarki, er tí ikki óvanlig í fakkfelagsheiminum. So tá ið feløg í Føroya Handverkarafelag á sinni ikki kendu seg nógv væl kunnað og ikki hildu seg vera nógv væl umboðað í meginfelagnum, so kann tað saktans hava verið rætt. Spurningurin er bara, um skilnaður er rætti mátin at loysa hesar trupulleikarnar.

Hóast broytingar, framburð, men eisini onkur afturstig, hevur Føroya Handverkarafelag framvegis eitt fjølbroytt virksema, sum skal gagna áhugamálanum hjá limafeløgnum og limunum. Felagið veitir, umframt alt tað vanliga fakkfelagsvirksema, limum sínum vælferðartænastur við tryggingum og avtalu um eftirløn. Felagið hevur umboð í nevndum, sum hava við útbúgvingina at gera, og er við í arbeiðnum at veita stuðul til eftirútbúgving úr grunni, sum handverkarar og meistarar eiga í felag. Felagið veitir limum sínum stuðul, um ósemja er um viðurskiftini á arbeiðsplássinum. Felagið skipar fyrri útbúgving av sínum nevndarlimum og álitisfólki at gera tey betur før fyrri at røkja sínar skyldur sum fakkfelagsumboð. Og beint áðrenn henda bókin fór til prentingar, var felagið saman við øðrum við til at skipa fyrri kapping um Føroyameistaraheitið í handverki. Tað ber boð um, at felagið leggur dent á, at yrkið verður viðurkent, og at tað framvegis er neyðugt at stuðla fakligheit ella yrkisføri.

Nú kann tað kanska tykjast lesarum, sum koma ígjøgnum hesa bókina, at hon er nógv merkt av hendingum og eini gongd, sum kann elva til uppgávulyndi. Onkur heldur kanska, at tað er ov langt millum

glæsiligu sigrarnar. Men tað var ongantíð ætlanin við hesi bókini at skriva eina hetjusøgu. Meira avgerandi hevur verið við virðing at minnast tey, sum undan eru farin, fyri júst tey avrik, tey hava framt. Og kann tann søgan vera teimum, sum nú eru virkin og skulu bera arvin víðari, og øðrum til nyttu, kunnu vit siga, at so var henda bókin kanska ikki skrivað til fánýtis.

Felagið verður stovnað

Í januar 1955 vóru umboð fyri handverkarafeløgini í Vestmanna og Klaksvík á fundi í Havn saman við Havnar Handverkarafelag at velja umboð í Læruráðið. Á hesum fundinum varð eisini nevnd vald at fyrireika at samskipa øll handverkarafeløgini í landinum í eitt lands- ella meginfelag.

Í hesi nevndini sótu Jacob Joensen úr Vestmanna, Sofus Borðoy úr Klaksvík og Helgi Øster úr Havn¹, sum eisini var formaður í nevndini. Í mars mánað hetta árið boðað fleiri handverkarafeløg Føroya Arbeiðarafelag frá, at ætlanin er at stovna nýtt meginfelag fyri handverkarar.

Á sjónræfundi hjá Føroya Arbeiðarafelag 9. februar 1956 er Helgi Øster, formaður Havnar Handverkarafelag, boðin við á fund at umrøða stóðu handverkaranna mótvegis Føroya Arbeiðarafelag. Hann greiddi frá, at handverkarar í Havn og í Klaksvík høvdu staðið uttanfyri arbeiðarafeløgini, meðan handverkarar aðrastaðni stóðu saman við arbeiðarafeløgum í bygdini.

Á hesum fundinum var semja um, at tað var natúrligt, at handverkararnir gjørdu sín egna felagsskap, men at roynt skuldi verða at fáa í lag samstarv millum tey ymsu feløgini.

Nakað seinni hetta árið verður roynt at stovna eitt meginfelag fyri øll fakfeløg í landinum. Formaður Fiskimannafelagsins, Erlendur Patursson, og Helgi Øster, formaður í Havnar Handverkarafelag, eru 11. apríl 1956 á sjónræfundi í Føroya Arbeiðarafelag, har teir greiða frá, hvussu teir kundu hugsað sær, at hetta ætlaða samstarvið millum fakfeløgini kundi verið skipað.² Hóast uppskot til lóg fyri Meginfelag Føroysku Vinnustætta var gjørt, spurdist tó einki burtur úr hesum ætlanum.

Nevndin, sum var vald at fyrireika at stovna meginfelag fyri handverkarafeløgini, helt tó fram við fyrireikingunum. Nevndin hevði orðað lógir fyri felagið, sum millum annað skuldi samskipa øll handverkarafeløg í landinum, fáa stovnst handverkarafeløg í bygðum, har eingi feløg vóru, tryggja handverkarum kor, sum vóru javngóð øðrum stættum í landinum, og úrtøku, sum samsvaraði livikostnaðinum.

Felagið skuldi harumframt leggja dent á góða lærlingaupplæring og eftir bestu orku hjálpa feløgum at seta á stovn vinnuløysis-, verkfals- og skaðagrunnar. Felagið skuldi eisini skipa fyri árligari

handverkssamkomu (landsfundi) og skipa fyri útgávu av blaði ella riti, sum skuldi vera málagn handverkaranna.

Stovnandi fundur var í Losjuni 23. februar 1957, har uppskotið til lóg var til umrøðu.

Hesi feløg høvdu umboð á fundinum: Klaksvíkar Handverkarafelag, Vestmanna Handverkarafelag, Fuglafjarðar Handverkarafelag og Havnar Handverkarafelag. Á fundinum varð Carl Midjord valdur til fundarstjóra, og Petur Midjord varð valdur til fundarskrivara. Fundarstjórin las lógaruppskotið upp, og formaðurin Helgi Øster greiddi frá um hvørja grein sær.

Fundurin helt fram á sama stað dagin eftir 24. februar 1957. Tá var fyrst lógin viðtikin. Síðan var støða tikin til samsýningar fyri áltisstørv. Tá varð avgjørt, at formaðurin skuldi fáa fría telefon, og at hann fekk endurgjald fyri mista inntøku og aðrar útreiðslur í sambandi við stjórnarbeiðið.

Tvey uppskot vóru til formansvalið. Helgi Øster var valdur við 13 atkvøðum, meðan mótvalevni fekk 1 atkvøðu. Uppskot var um, at hvørt felag fekk ein mann valdan í stjórnina.

Fyri Fuglafjarðar Handverkarafelag var Chr. Hansen valdur, fyri Klaksvíkar Handverkarafelag Jógvan S. Johannesen, fyri Vestmanna Handverkarafelag Sigurd Nielsen og fyri Havnar Handverkarafelag Carl Midjord. Tiltakslimir vóru Sofus Borðoy, Klaksvík og Emil Toftegaard, Fuglafjørður. Roknskapargrannskoðarar vóru Arne Samuelsen, Klaksvík og Petur Midjord, Havn.

Samtykt varð, at limafeløgini í seinasta lagi 14 dagar eftir stovningardagin 24. februar 1957 skuldu hava goldið limagjald, 3 kr. fyri hvønn lim fyri fyrsta árið.

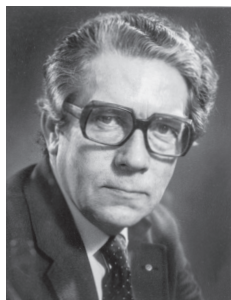
Eisini var avgerð tikin um, at felagið fór ikki at luttaka í sáttmálasamráðingunum hetta fyrsta árið.

Helgi Øster føddur 13. oktober 1921, fyrsti formaður Føroya Handverkarafelags og formaður í tvey ár, lærði í Danmark og var liðugur at læra til jarnsmið 26. september 1942. Hann arbeiddi í Danmark nøkur ár, men kom aftur til Føroyar í 1946 og fekk nakað seinni arbeiði sum jarnsmiður á Tórshavnar Skipasmiðju. Í 1948 fór hann at arbeiða hjá Wenzel Petersen.

Helgi var millum teirra, sum tóku stig til at stovna Havnar Handverkarafelag 12. februar 1950, og hann var eisini fyrsti formaður í hesum felagnum.

Helgi Øster var tjóðskaparsinnaður og við til at stovna Tjóðveldisflokkinn í 1948, og har var hann virkin í mong ár.

Fyrst í 1960'unum komu nógvir handverkslæringar til Havnar at ganga í Tekniska Skúla, tí tá var høvi at ganga í skúla um dagin

Helgi Øster, Tórshavn

í staðin fyri um kvøldið. Tá varð farið undir at reka skúlaheim til handverkslæringar í Havn, og verður Helgi Øster settur at vera leiðari á Skúlaheiminum, sum fyrstu árin hevði hús í Kongagøtu í Havn. Hesi húsini vórðu keypt til endamálið í 1964, men í 1976 var flutt inn í nýbygt skúlaheim við Marknagilsvegin. Helgi Øster var í hesum leiðarastarvi, til hann í 1992 legði frá sær vegna aldur. Hann andaðist 20. oktober 2010.

Lóg
FØROYA HANDVERKARAFELAGS

1. gr.

Navn felagsins er: FØROYA HANDVERKARAFELAG.

Stevna felagsins er:

2. gr.

- a. til samarbeiði at samskipa øll handverkarafeløg í landinum.
- b. á bygðum, har eingi feløg eru, at fáa slík stovnað.
- c. við samarbeiði at dugna og gagna feløgunum og limum teirra fak-, vinnu-, lønar-, mentunar- og felagsliga.
- d. í øllum førum at hagraiða gagns og áhugamál handverkaranna soleiðis, at tey eru javngóð øðrum stættum landsins, og at úrtøkan samsvarar livikostnaðinum.
- e. sum týðandi táttur í samfelaginum, eftir førimuni at skapa handverkinum hollastu lunnindi, at dentur verður lagdur á góða lærlingauppaling.
- f. at fáa í lag samarbeiði við feløg og samtøkur innan sum uttanlanda, ið reka somu áhugamál, sum hetta felag.
- g. eftir bestu orku at hjálpa feløgunum at seta á stovn vinnuloysis-, verkfals- og skaðagrunnar.
- h. at skipa árliga handverkssamkomu (landsfund).
- i. at skipa fyri útgávu at blaði, riti (málgagn handverkarana).

Innlíman

3. gr.

Innlíman skal vera skrivlig. Umsókn verður at senda til stjórnina, við henni skal fylgja: heiti, lóg, samtyktir, sáttmálar, límalisti og yvirlit um fíggarstøðu felagsins íverandi ár.

Stjórnin sendir umboðsnevndini umsóknina til atkvøðu, og krevja tá sum samtykt 3/4 av atkvøðunum at vera fyri innlímanini.

Fyri felagið, ið innlímað verður, skal formaður tess við navns undirritan plíkta felag sítt at lýða lógir og samtyktir Føroya Handverkarafelags.

Rættindi og skyldur

4. gr.

Hvør einstakur limur í felag innan Føroya Handverkarafelag kann uttan innlímingargjald flyta úr einum felag í annað, tó krevst at hann hevur gjørt skyldu sína í tí felaginum hann flytur úr.

Hvørt felag hevur fult innanfelags frælsi.

Áðrenn ein lóg ella lógbroytan er gyldug fyri eitt felag, krevst henni viðmæli stjórn Føroya Handverkarafelags.

Á hvørjum ári hava feløgini skyldu til stjórn Føroya Handverkarafelags at senda skrivliga frágreiðslu um starvsviðurskifti, um framstig og tiltøk, ið kunnu gagna heildini, um skifti í stjórn, avrit av limalista og grannskoðaðum roknskapi seinast 14 dagar undan aðalfundinum.

Áheitanir, ið koma frá feløgunum um stuðul ella vegleiðing, viðvíkjandi t. d. arbeidsósemju, arbeidsstøði og sáttmálabroti til stjórnina, verða viðgjørðar av stjórnini beinleiðis. Kemur stjórnin ikki til sátt við áheitanir felag, verður umboðsnevndin at taka avgerð á aðal- ella eykaaðalfundi, har øll stórmál fáa endaliga avgerð.

Stjórn og umboðsmannanevnd

5. gr.

Føroya Handverkarafelag verður á aðalfundi skipað við eini 5-manna-stjórn. Har hava sæti: formaður, varaformaður, skrivari, kassameistari og ein vanligur stjórnarlimur.

Formaður verður valdur við fundarsamtykt, síðan skipar stjórnin stórvini sínámillum.

Til stjórnarstarv kunnu bert verða kosin felagsumboð. Hvørt felagið eigur rætt til eitt umboð í umboðsmannanevndini, og hartil sambært limalista, eitt umboð fyri hvønn 25inda lim.

Hjá umboðum, ið møta við fleiri atkvøðum, tí forfall ella peninga-orkan forðar fullari umboðan, skulu avlopsatkvøður verða navngivnar. Hvørt umboðið eigur til atkvøðugreiðslu eina atkvøðu.

Stjórnin verður kosin fyri tvey ár. Atkvøtt verður skrivliga. Annað-hvørt ár fara ávikuvist tveir og trýggir limir út; fyrsta árið við lutakasti. Teir fráfarandi kunnu verða endurkosnir.

Peningamál

6. gr.

Í limagjaldi til Føroya Handverkarafelag lata feløgini kr. 3,00 um árið fyri hvønn lim, ið verður at fylgja við frágreiðsluni til aðalfundin.

Umboðanin á aðalfundi er treytað av, at limagjaldið er galdið til ásettu tíð.

Útreiðslurnar til umboðan á aðalfundi og eykaaðalfundi bera feløgini hvørt sær.

Aðalfundurinn

7. gr.

Aðalfundurinn er hægsti rættur felagsins. Hann verður hildin í tí stað og teirri tíð, aðalfundurinn samtykkir hann fyrir hvört komandi árið at verða. Gjöllari fráboðan verður send felögunum skrifliga tvær vikur áðrenn haldið.

Innkomin sermál skulu fylgja við fráboðaninni, fyri at hvört felag hevur høvi til at umrøða tey.

Aðalfundarskráin er henda:

1. Frágreiðing frá starvi felagsins farna árið.
2. Roknskapurin til góðkenningar.
3. Lønásetan fyri álitisstørv.
4. Val av formanni.
5. Val av stjórnarlimum og 2 tiltaksmonnum til stjórn.
6. Val av 2 roknskapargrannskoðarum.
7. Sermál (umboð í: Læruráðið, Landssambandið, lógbroytan o. a.).
8. Ymist.

Til val skal atkvøðan vera skriflig.

Á aðalfundi og øllum fundum ræður meirilutin, undantikin mál við fastari fyriskipan.

Lógbroytan kann bert vera framd á aðalfundi.

Øll mál ella uppskot skulu fyri at fáa frama (viðgjørd undir pt. 7) vera stjórnini í hendi skriflig, seinast 3 vikur undan aðalfundinum.

Eykaaðalfundur

8. gr.

Um stjórnin heldur tað er neyðugt, ella 3 feløg skrifliga krevja tað, verður eykaaðalfundur hildin og skal vera boðaður felögunum skrifliga, fundarskráin øll, eina viku undan haldi hans.

Stjórnarstarvið

9. gr.

Formaðurin røkir dagliga starv felagsins. Hann gevur stjórnini fundarboð tá neyðugt er, stjórnarfundir vera 2 regluligir árliga, hevur í varðveitslu ognir felagsins (gerðabøkur og brøv) og avgreiðir alt brævaskifti stundisliga.

Skrivarin førir allar stjórnar- og umboðsmannafundir í gerðabók og sendir felögunum orðrætt avrit úr gerðabók frá øllum aðal-, eyka-, umboðs- og stjórnarfundum seinast 8 dagar aftaná hvønn fundin.

Kassameistarin førir roknskap felagsins og tekur ímóti inngjöldum og rokningum, ið vera goldnar við vátan formannsins. Hann førir kassa- og høvuðsbók. Peningin setur hann í banka ella sparikassa, ið bert verður tikin haðan aftur av honum og formanni, annars skulu øll peninga- og virðisskjøl vera undirritaði av kassameistara og formanni í felag.

Landsfundur

10. gr.

Einaferð á hvørjum ári skipar stjórnin landsfund (lands- limafund- ella handverksting), ið verður boðaður feløgnum við 14 degi fresti, lýstur í bløðunum og útvarpi, 1 viku frammanundan.

Úrsøgn

11. gr.

Fyri brot av lóg ella fyriskipanum felagsins, kann felag á aðalfundi verða sagt úr felagsskapinum, um 2/3 av møttum umboðsmonnum atkvøða fyri úrsøgnini.

Vanlig úrsøgn er frestað við 1 ári til aðalfundin komandi til næsta.

12. gr.

Lógin henda er samtykt á stovningarfundi felagsins hildin í Tórshavn tann 24. februar 1957.

Vestmanna Handverkarafelag

Sigurd Nielsen.

Klakksvíkar Handverkarafelag

Jógvan S. Johannesen. Jógvan M. Johansen.

Sofus Borðoy. Arne Samuelsen.

Fuglafjarðar Handverkarafelag

Martin E. Hansen. Chr. J. Hansen.

Havnar Handverkarafelag

C. A. Holm Carlsen. Carl Midjord. Hans D. Petersen.

Sverri Djurhuus. Peter Midjord.

Alfred Hofgaard. Snorri Patursson. Helgi Øster.

1950'ini og 1960'ini

Frá fyrst og heilt fram til miðskeiðis í fimtiárunum voru ringar tíðir í Føroyum. Skip og virki fóru av knóranum, og arbeiðsloysið rakti fólk í stórum tali. Arbeiðsloysisstuðul var eingin, og nógv fólk fluttu av landinum at royna eydnuna har. Ringa støðan hjá vinnuni gjørdi, at Sjóvinnubankin fór á heysin í 1952. Arbeiðsfólk um alt landið voru í verkfalli í mai 1951, tí hækkanði tollur og harav høga príslegan gjørdi, at lønin hilnaðist so illa. Fiskimannafeløgini voru í verkfalli bæði í 1953 og 1954, tá minstalønin hjá fiskimonnum hækkaði munandi. Í 1952 tók seg upp hitt sonevnda læknastríðið í Klaksvík, sum ikki endaði fyrr enn í 1955.

Støðan batnaði tó munandi í seinnu helvt av fimtiárunum.

Sjóvinnubankin varð endurreistur, og parturin av Marshallhjálpin, sum Føroyar finga, var brúktur til millum annað at stovna Realkredittstovnin, at veita fígging til fiskiskipaflotan og ikki minst til SEV, sum í 1951 kundi fara undir stóru vatnorkuútbýggingarnar í Vestmanna. SEV í Vestmanna varð tikið í brúk í 1954.

Gongd kom aftur á vinnuvirksemið, og nýggjar sosialar skipanir sum fólkapensjón og avlamispensjón vórðu settar í gildi.

Í seinnu helvt av 1950'unum voru enn nógvir føroyskir fiskimenn við útlenskum fiskiskipum. Men góða gongdin tekur tó rættiliga dyk á seg í 1960'unum við endurnýgging av fiskiskipaflotanum og stórum bæði almennum og privatum iløgum.

Byggifyritøkan Lamhauge & Waagtein var stovnað í 1948 og seinni komu so aðrar byggifyritøkur. Tær átóku sær byggjarbeiði, gjørdur lendingar og havnir, bygdu hús og voru við í teirri vegagerð, sum byrjaði av álvara í 1955. Í 1954 fáa vit tað fyrstu løgtingslógina um býarskipanir og byggisamtyktir, sum millum annað eisini áleggur kommunum at gera reglur um húsabygging. Nýggjur sjómansskúli kom í 1957 og studentaskúli í Hoydølum í 1962. Í juni hetta sama árið varð grundarsteinurin lagdur til stóru útbýggingina av Landssjúkrahúsinum, sum stóð við í fleiri ár. Tað gav eisini nakað av arbeiði, tá ið hernaðarlig radarstøð var bygd á Sornfelli fyrst í 1960'unum.

Dentur hevur annars hesi árini verið lagdur á at betra infrakervið í landinum, og fyrsta rættiliga frambrotið á teleøkinum kom við automatstøðini í Havn 1953. Automatiseringin helt fram, og komandi árini vórðu fleiri slíkar støðir bygdar kring landið.

Skipabygging er handverksvinna burturav. Nógv línuskip vórðu

um hetta mundið bygd í Noregi, Fraklandi og Eysturtýsklandi. Frá síðst í 1950'unum veitti landið rentu- og avdráttarfrí stuðulslán til skipabygging og veðhelt fyri byggilánum. Tað var hildið, at hetta byggjarbeiðið heldur átti at verða gjørt í Føroyum, og tí komu seinni ásetingar um, at landið eisini kundi veita stuðul til skipasmiðjur at byggja fiskiskip.

Rættilig gongd kom á hesa vinnu, tá fyrsta stállínuskipið Porkeningur fór av bakkastokki á Tórshavnar Skipasmiðju í juni 1961. Nógv skipasmið er tey komandi árin, og brúk er fyri nógvum handverkarum, og nógvir stóðu í læru. Lærlingatilgongdin nærur tvífaldaðist í 1961 í mun til árin fyri, og serliga øktist tilgongdin til yrkini maskinsmiðir, timburmenn og bygningssnikkarar. Í 1960 var lærlingatilgongdin 46 læringar, í 1961 90, 1962 79, 1963 101, 1964 78 og 1965 109.³

Skipini fiskaðu eisini væl í 1950'unum í Ný Foundlandi, Íslandi og Grønlandi. Sildaveiðan, sum byrjaði av álvara í 1954, øktist munandi í seinnu helvt av 1960-árunum. Fólk og virki fáa tá betri ráð, og hetta fekk sum frá leið eisini ávirkan á handverksvinnuna, sum nú var í vøkstri.

Fiskivinnan broytist munandi, tá ið línuskipini koma, og flakavirki og fiskiúdnaðarvirki fyrst í 1960'unum verða bygd kring landið at viðgera feskfisk til flak og ídnaðarfisk til fiskamjøl.

Mekaniseringin av nógvum tættum í samfelagnum gjørdist meiri vanlig. Eitt nú gjørdi útbyggingin av elnetinum, at tað nú lá betri fyri hjá eitt nú fiska- og handverksvirkjum at útvega sær elektrisk amboð og maskinur.

„Fyri húsarhaldini var tað ikki sørt av eini kollvelting, tá tað seinast í 1950'unum bar til at fáa sett oljufýring í komfýrin. Í staðin fyri at skera torv, lempa kol og koks kravdist nú ikki annað enn, at tú fórt við petroleumsdunkinum í handilin at pumpa hann fullan.

Nøkur hús í Tórshavn og kanska aðrastaðni við høvdu miðstøðuhita áðrenn seinna heimsbardaga, men vanligur gjørdist miðstøðuhiti ikki fyrr enn eftir 1960. Tá gekk tað eisini skjótt fyri seg.

Elmegin ella SEV, sum hjá nógvum er vorðið samheiti fyri elektriskan streym, fekk ómetaligan týdning. Ikki bert fingi fólk ljós úti og inni, men tey fingi orku, sum kundi brúkast til komfýrar, bakarovn, vanligar elovnar at hita rúmini upp við, og so fáa vit frystiboksirnar og frystiskápini, har tað bar til at frysta mat niður at brúka seinni.“⁴

Handverkarafelögini

Handverkarar starvast sum kunnugt í nógvum ymiskum yrkjum. Sambært kunngerð nr. 34, 20. desember 1955 um handverks- og ídnaðarvinnu eru yrkini, sum koma undir handverk, hesi: bakarar og konditarar, báta- og skipasmiðir, bilmekanikarar, blikksmiðir, bókbindarar, bøkjarar, dreyarar, el-innleggjarar, elektromekanikarar, fínmekanikarar, formarar, fotografar, gass- og vatninnleggjarar, glarmeistarar, gull- og silvursmiðir, hárfriðkarar, hjól- og vognsmiðir, instrumentsmiðir, jarnsmiðir, koparsmiðir, málalarar og tapetserarar, maskinarbeiðarar, múrarar, polstrarar, prentarar (setarar og prentarar), radiomekanikarar, rakarar, rørleggjarar, seglmakarar og riggarar, skósmiðir, skorsteinsreinsarar, saðilmakarar, slaktarar, skraddarar, snikkarar, steinhøggarar, tannteknikarar, ursmiðir, og aðrir, sum landsstýrið fyrisetir.

Flestu arbeiðsplássini hjá handverkarum vóru smá tænastrivirki, men einstøk størri arbeiðspláss vóru eisini, t.d. onkrar prentsmiðjur, elinstallatørar, smiðjur, byggi- og snikkaravirki. Og skipasmiðjur vóru á Skála, í Havn, Klaksvík, Vági og Vestmanna.

Áðrenn handverkarafeløgini vórðu stovnað, vóru handverkarar í flestu førum limir í lokalu arbeiðarafeløgum. Vanliga var tímalønin hjá handverkarum nakað hægri enn tann hjá arbeiðsmönnum; sum oftast eini 10% hægri. Ásetingar vóru eisini longu í fyrstu sáttmálunum um løn fyri dreingir og lærlingar.⁵

Fyrsta handverkarafelagið, Klaksvíkar Handverkarafelag, er stovnað í 1931⁶. Havnar Handverksmeistarafelag var stovnað árið eftir, men ikki fyrr enn í sáttmála í 1939 millum Havnar Arbeiðsmannafelag og felagið hjá handverksmeistarunum kemur ásetingin, at fyri at kunna átaka sær handverksarbeiði, má maður vátta at hava verið í læru fulla lærutíð, ella at hava arbeitt við tað arbeiði, hann átekur sær, í minst 5 ár.⁷ Í sáttmálanum millum Havnar Arbeiðsmannafelag og Havnar Handverksmeistarafelag frá 21. mars 1943 er eitt nú eisini ásetingin, at feløgini plikta seg bara at taka í arbeiði limir og arbeiða hjá limum í báðum feløgum. Tímalønin ella grundlønin hjá útlærdum handverkara er 1 kr. og 15 oyru fyri hvønn arbeiðstíma. Fyri at hava egin amboð verður goldið handverkara 10 oyru meir um tíman og fyri skittligt arbeiði 8 oyru aftrat um tíman. Fyri yvirarbeiði millum kl. 5 og 7 á kvøldi verður lønin hækkað 50% og frá kl. 7 á kvøldi og til kl. 7 morgun og heiligidagar verður lønin hækkað 100%. Dýrtíðarviðbótin er 0,85 oyru um tíman fyri hvørt stig, prístalið hækkar ella lækkar. Sáttmálin kann uppsigast við 30 daga ávaring, og arbeiðsósømjur, tó ikki íroknað uppsøgn av galdandi sáttmála, verða givnar eini nevnd

til viðgerðar. Á aðalfundi í 1947 var ein handverkaradeild sett á stovn undir Havnar Arbeðsmannafelag.

Í Havn skipa handverkarar seg í Havnar Handverkarafelag í 1950.⁸ Fyrsti formaður Havnar Handverkarafelags, Helgi Øster nevnið í eini samrøðu, „at handverkarar í Havn høvdu frammanundan verið limir í Havnar Arbeðsmannafelag, sum hevði eina handverkaradeild. Flestu handverkarar í Havn finga vanligu arbeðsmannaløn, summir finga eitt lítið ískoyti – nøkur fá oyru.

Flestu handverkarar í Havn mettu tí, at tað var umráðandi at fáa ein sáttmála við Havnar Handverksmeistarafelag, og tí tóku teir stig til at stovna Havnar Handverkarafelag.“⁹ Tað vóru 32 menn, sum stovnaðu felagið, og hetta var helst meginparturin av handverkarunum í Havn um hetta mundið.

Fuglafjarðar Handverkarafelag er stovnað í 1948 og Vestmanna Handverkarafelag í 1952.

- o -

Ikki var tað altíð tikið væl upp, at handverkarar, tá onki handverksarbeiði var, tóku upp vanligt arbeiði, tí ofta hildu feløgini fast við, at eksklusivavtalur, at limir í einum ávísum fakfelag áttu rætt til eitt ávíst arbeðsøki ella slag av arbeiði, skuldu galda báðar vegir. Tað skuldi ikki vera ov lætt at flyta millum feløg, og í onkrum føri kravdu feløgini serligt upptøkugjald frá teimum, sum vildu skifta felag, eitt nú tá handverkari søkti um upptøku í arbeðsmannafelag. Hinvegin samstarvaðu tey ymsu yrkisfeløgini um millum annað at reka løngjaldsstovur, og tey settu eisini ofta pening í virki á staðnum at skaffa limunum arbeiði.

Havnar Handverksmeistarafelag tók í 1957 stig til at stovna Føroya Handverksmeistarafelag. Ein grundgeving var, at Havnar Handverksmeistarafelag kendi seg standa veikari, nú handverkararnir hetta sama árið høvdu stovnað Føroya Handverkarafelag. Onkur í meistarafelagnum var kortini í iva, um tað var rætt at lata avgerðarrætt frá sær til eitt meginfelag, har nevndin kanska var mannað við bygdamonnum, sum ongan áhuga høvdu fyri Havnini.¹⁰

Tá lønarsamráðingarnar komu fyrri í mai 1957 vildi nýstovnaða Føroya Handverksmeistarafelag hava, at samráðingarnar vegna handverkarar skuldu fara fram millum teirra felag og hitt eisini tá nýstovnaða Føroya Handverkarafelag.

Føroya Handverkarafelag hevði fund um málið 4. og 5. mai 1957 í Havn, men har var semja um, at meginfelagið luttók ikki í samráðingum

hetta fyrsta árið. Felagið sendi Føroya Handverksmeistarafelag soljóðandi bræv 5. mai 1957.

„Á fundi Føroya Handverkarafelags hildin í losjuni tann 4. mai 1957 var sum svar á skriv Føroya Handverksmeistarafelags frá 11. apríl h.á., og seinni áheitan um at fáa tingingarnar færdar ígjøgnum meginfeløgini, samtykt:

„At meginfelag okkara samb. samtykt á stovningarfundinum og her undirtikið, ikki verður at tingast um sáttmálar á hesum sinni, men leggja dent á, at tingingarnar verða færdar einsæris (lokalar) sum higartil.“

Samstundis heilsar fundurin nýggja felag tykkara Føroya Handverksmeistarafelag við bestu ynskjum fyri framtíðina.

*Við felagskvøðu
fyri Føroya Handverkarafelag
Helgi Øster“¹¹*

Vestmanna Handverkarafelag hevði ták longu gjørt nýggjan sáttmála, meðan hini feløgini ikki enn vóru farin undir samráðingar. Á hesum fundinum vórðu annars fleiri mál umrødd, millum annað at fáa eina felags grundløn fyri allar handverkarar, at fáa frítíðarprosentíð upp, at 1. mai og flaggdagurin áttu at verið fastir frídagar og at fáa ásett úrtíðarløn.

Síðst í mai 1957 varð sáttmálasemja gjørd millum Havnar Handverkarafelag og meistarafelagið. Her plíkta feløgini seg sínámillum einans at taka í arbeiði limir og arbeiða hjá limum í báðum feløgnum. Grundlønin, sum hevði verið 1,35 kr., skuldi vera 1,45 kr. til 1. oktober og síðan 1,55 kr. Grundlønin hjá handverkarum skuldi altíð vera 35 oyru hægri enn vanlig arbeiðsløn á sama stað.¹² Tað er krav fyri at arbeiða sum handverkari, at hesin hevur lært ella lokið sveinaroynd eftir lærlingalógini frá 1954. Umframt grundlønina kemur so prístalsviðbótin og eykadýrtíðarviðbótin, sum er 50 oyru fyri hvønn arbeiðstíma. Amboðspeningurin er 20 oyru fyri hvønn arbeiðstíma. Harumframt eru viðbøtur fyri skitið og ávis onnur serlig arbeiði. Arbeitt verður vanlig allar yrkadagar, tó er week-end tvungin frá 1. apríl til 1. oktober. Yvirtíð verður goldin frá kl. 17-21 100%, 21-24 150% og náttar- og sunnu- og halgidagsarbeiði 200%.¹³

Føroya Arbeiðsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag høvdu annars 1. mai 1957 gjørt sáttmála um, „at hvørki av feløgnum hevur loyvi at gera arbeiðssáttmálar við arbeiðarar ella handverkarar, ið

stríða ímóti sáttmála, sum er í gildi millum annað felagið og arbeððarar ella handverkarar, ella sum gevur arbeððarum ella handverkarum betri arbeððis- ella lønartreytir, enn tilfðkur sáttmáli tilskilar.“ Somuleiðis segði sáttmálin, at feløgini skulu góðkenna arbeððssáttmálar, sum feløgini hvørt sær gera við arbeððarar ella handverkarar. Tað er tó neyvan vist, at hesin sáttmáli altíð hevur verið hildin.¹⁴

Í januar 1958 komu Havnar Handverksmeistarafelag og Havnar Arbeððsgevarafelag ásamt um, „at hereftirdags skal einans Havnar Arbeððsgevarafelag gera arbeððssáttmálar við Havnar Arbeððsmannafelag, meðan einans Havnar Handverksmeistarafelag skal hereftirdags gera handverkarasáttmálar við Havnar Handverkarafelag.“¹⁵

Havnar Handverkarafelag var í verkfalli í juni 1959 við kravi um lønarhækkan. Verkfallið var lokið 27. juni, tá ið atbeððsgevararnir gingu við til at hækka lønina við 20 oyrum um tíman. Grundlønin í sáttmálanum hjá handverkarum í Havn var sostatt 1,75 kr. ella 20 oyru hægri enn lønin hjá handverkarum á bygd.

- o -

Eitt av málunum hjá nýstovnaða Føroya Handverkarafelag var at fáa stovnað handverkarafeløg á bygd, har eingi feløg vóru. Fyrst í 1960-árunum vórðu fleiri nýggj handverkarafeløg stovnað, Nes Sóknar Handverkarafelag, Skála Handverkarafelag og Vága Handverkarafelag í 1961 og Eiðis Handverkarafelag 26. februar 1963.

Nú sáttmálaviðurskiftini hjá handverkarum vóru um at koma í rættlag, og nógv handverksarbeði var, hevði tað stóran týðning hjá tí einstaka handverkaranum, at hann var limur í fakfelag, serliga um hann ikki hevði sveinabræv. Ofta var neyðugt at fara í aðra bygd ella bý at arbeða, og sambært grein 4 í meginfelagslógunum kundu limir í Føroya Handverkarafelag frítt flyta úr einum felag í annað. Var handverkari fyrst limur í einum av limafeløgnum í meginfelagnum og hevði tørv á at skifta felag, so kundi hetta gerast uttan at støða skuldi takast til, um hann leyk upptøkutreytirnar.

Nevnast kann annars, at Føroya Prentarafelag er stovnað í 1951 og gjórði sáttmála við einstøku prentsmiðjurnar líka til 1976, tá ið Føroya Prentsmiðjufelag varð stovnað.

Á Tvøroyri vóru arbeððsmenn og handverkarar limir í Enigheden, seinni Fylking til 1919, tá felagið skipaði seg í tvær deildir, eina fyri arbeððsmenn og eina fyri handverkarar. Í 1964 vóru tvey handverkarafeløg á Tvøroyri, sum vóru deildir innan fyri Fylking, men hesi gingu í 1967 saman í eitt sjálvstøðugt felag, Tvøroyrar Handverkarafelag.

Sum er eru føroysku handverkarafeløgini savnað í tvey meginfeløg. Landsfelag Handverkaranna savnar feløgini í Suðuroy, Sandoy, Suðurstreymi, av Skála og Føroya Prentarafelag.

Og so Føroya Handverkarafelag við hesum limafeløgum: Atlantic Workers Union, Fuglafjarðar Handverkarafelag, Klaksvíkar Handverkarafelag, Nes Sóknar Handverkarafelag, Norðstreymoyar Handverkarafelag, Vága Handverkarafelag og Vestmanna Handverkarafelag.

Tekniskir skúlar

Fyrstu royndirnar at hava handverkara- ella arbeiðsskúlar í Føroyum byrja longu fyrst í 19. øld.

Rættilig gongd kom tó ikki á frálærana av lærlingum fyrr enn í 1932, tá ið Ernst Hansen, lærari, byrjar tekniskan skúla á Tvøroyri. Formliga stóð handverkarafelagið hjá Fylking fyri skúlanum, tí annars fekk hann ikki stuðul frá statinum.

Í Havn var tekniskur skúli stovnaður í november 1934. Tað var nýstovnaða Handverksmeistarafelagið í Havn, sum tók stig til skúlan og fekk hjálp frá skúlamyndugleikunum í Danmark, hvussu fram skuldi farast. Løgtingið játtaði skúlanum 400 kr. og býráðið 200 kr., og býráðið rindaði eisini fyri høli, hita og ljós. Árið eftir varð skúlin statsgóðkendur, og harvið fekk hann stuðul til 40% av útreiðslunum til læraralønir, umsiting, høli og undirvísingartilfar. Næmingar skuldu gjalda fyri skúlagongdina, 6 kr. fyri sveinar og 4 kr. fyri lærlingar um mánaðin.¹⁶

Johs. Simonsen, formaður í Havnar Handverksmeistarafelag, var leiðari á skúlanum tvey tey fyrstu árin. Zacharias Sørensen tók við eftir hann og var stjóri fyri skúlan til 1945. Steingrim Winther var skúlastjóri frá 1945 til 1948 og Johan Ziska frá 1948 til 1973. Tey fyrstu árin hevði skúlin innivist í Sjómannsskúlanum við J. C. Svabosgøtu, og í 1943 er upplýst, at tá gingu 84 næmingar á skúlanum.¹⁷

Í 1945 flutti skúlin í V.B.V.-húsini við Skansavegin og í 1957 í gamla Føroya Banka í Tórsgøtu, sum tá var keyptur til tekniskan skúla.

Klaksvíkar Handverkarafelag tók stig til at stovna tekniskan skúla í Klaksvík í 1935, og seinni komu skúlar eisini í Vági, Vestmanna og Fuglafirði. Í 1950 varð roynt, uttan at tað rættiliga eydnaðist, at stovna skúlar á Skála og í Sørvági. Skúlarnir, sum vórðu stovnaðir í 1930'unum, finga allir statsstuðul. Hetta vóru kvøldskúlar, skúla-

gongdin var í fyrstani sjálvboðin og uppmøtingin skal ikki altíð hava verið tann besta.¹⁸

Tekniski Skúli í Havn verður sjálvsoðnarstovnur í 1956. Í fyrsta skúlastýrinum sótu frá Havnar Hanverksmeistarafelag Vilhelm Nielsen, formaður, Absalon Eysturoy, næstformaður, Niels Nielsen, Clæmint Dalsgaard og Leif Mohr. Fyri nýstovnaða Føroya Handverkara-felag var Helgi Øster umboð, fyri Tórshavnar býráð J. P. Henriksen, býráðsformaður og fyri Ríkisumboðið V. Harsberg, skrivstovustjóri.

Um heystið sama árið var skipaður 5 mánaða dagskúli fyri lærlingum á bygd, so at hesir eisini kundu lúka krøvini at fara til sveinaroynd, sum nýggja lærlingalógin setti, fyri at lærlingurin kundi fáa sveinabráv.¹⁹ Í 1959 var farið frá kvøld- til dagskúla. Í september 1960 lýsir skúlastjórinn Jóhan Ziska í bløðunum við, at dagskúli verður 6 vikur á Tekniska skúla í Havn, og at byrjað verður 2. oktober. Skúlapeningurin er 90 kr., og næmingar, ið skulu hava vistarhald hjá skúlanum, skulu siga skúlanum frá. Í Klaksvík kom dagskúli í 1963.

Ein afturvendandi spurningur var, hvar innivist skuldi fáast til lærlingar á bygd. Lærlingarnir gjørdust bara fleiri serliga í metal- og timburfakunum, og í 1957 var eisini skipaður ein fakklassi fyri hárfriðkan. Fyrsta skúlaheimið í gomlu Postmeistarahúsunum við Landavegin var tøkt frá 16. september 1962.

Í 1964 keypir Tekniski Skúlin í Havn eini hús í Kongagøtu til skúlaheim, og har kunnu búgva okkurt um 20 næmingar saman við fyrstøðufólki.²⁰

Í ársfrágreiðingini hjá Tekniska skúla í Havn 1965/66 verður upplýst, at har gingu tá 442 lærlingar í skúla, umframt 26 næmingar til tekniska fyrireiking og 18 til tekniskan assistent. Hetta árið stóðu 103 lærlingar sveinaroynd á skúlanum í Havn.²¹ Í Klaksvík gingu 69 lærlingar í skúla.²²

Í Danmark kom nýggj lærlingalóg í desember 1956 í staðin fyri hana frá 1937. Frammanundan hevði sitið ein lærlinganevnd og gjørt álit um at endurskoða lærlingalógina og at leggja støði undir eina so góða útbúgving av lærlingum sum gjørligt.²³ Í nýggju lógini kom skipan við yrkisnevndum fyri tey einstøku yrkini, og nú verða gjørdar útbúgvingarreglur, sum eisini fevna um skúlagongdina, ið er kravd. Frálæran skal í stóran mun fara fram í fakklassum, har faklærarar undirvísa. Hetta seinasta gjørdi tað trupult hjá skúlum, sum ikki høvdu so nógv næmingar, at lúka hesi lógarkrøvini, og í Danmark verða teir smærru teknisku skúlarnir savnaðir í størri skúlar.

Um hetta mundið senda donsku skúlamyndugleikarnir tí fólk til Føroyar at kanna møguleikarnar at samskipa skúlarnar í Føroyum á

sama hátt, sum gjørt varð í Danmark. Aftaná drúgvar samráðingar um at hava ein tekniskan meginskúla í Havn, gingu skúlarnir á Tvøroyri, Vági, Vestmanna og Fuglafirði í 1961 við til slíkt samstarv. Í Klaksvík varð ikki tikið undir við hesi skipan, og har er framvegis tekniskur skúli.

Lærlingalóg

Tað fyrstu tíðina, teknisku skúlarnir høvdu undirvísing, hildu teir seg til donsku lærlingalógina frá 1937, sum álegði lærlingum tvungna skúlaskyldu, sum oftast um kvøldið aftan á arbeiðstíð. Regluligar sveinaroyndir vóru ikki í Føroyum, og øll, sum høvdu tikist við okkurt handverk í fimm ár, kundu kalla seg handverkara. Onkuntíð vóru tó sjálvbodnar sveinaroyndir, eitt nú í 1944, tá ið skipað varð fyri sveinaroynd í blikksmíði, bilsmíði, húsasmíði, málarayrkinum og skipasmíði.

Í 1943 hevði Havnar Handverksmeistarafelag gjørt uppskot til eina føroyska lærlingalóg. Uppskotið varð sent Landsnevndini, sum lat løgtinginum tað, men tað kom tó ikki til viðgerðar tá.

Nýggj føroysk lærlingalóg, Løgtingslóg um lærlingaviðurskifti, varð samtykt og lýst 12. oktober 1954. Her verður ásett, at handverkari, ídnaðarmaður, almennur stovnur ella virki, sum tekur lærling, skal gera lærusáttmála, sum gjølla tilskilar, hvørjum starvi ella hvørjari starvsgrein lærlingurin skal verða upplærdur í. Lærutíðin má ikki vera longur enn 5 ár.

Til tess at taka lærling skal viðkomandi hava meistararættindi ella hava fólk í starvi, sum hava hesi rættindi, og sum standa til svars fyri, at lærlingurin verður væl upplærdur.

Í lærusáttmálanum skulu lønartreytirnar tilskilast, og lærlingur fær antin minstuløn eftir galdandi sáttmála ella, um ongin avtala er um minstuløn, løn, sum Víðkaða Læruráðið fyriskipar.

Tá ið lærutíðin er liðug, ger lærlingur sveinaroynd, sum Læruráðið stílar fyri, og tá hann hevur staðið sveinaroynd, fær hann sveinabræv.

Læruráðið hevði 3 limir: ein valdan av landsstýrinum, ein valdan av meistarafeløgnum og ein valdan av handverkarafeløgnum. Rikard Long var formaður í Læruráðnum frá 1954 til 1963, tá Jalgrim Hilduberg, fulltrúi í landsstýrinum, tók við eftir hann.

Fremsta uppgávan hjá Læruráðnum var at stíla fyri sveinaroyndunum og lata lærlinginum sveinabræv. Ráðið skipar fyri vali av skuði-meistarum, tveimum valdum av meistarafeløgnum og tveimum av handverkarafeløgnum, tað fyriskipar tíð og stað fyri royndunum,

ger roknskap yvir fyri landsstýrinum og stendur til svars fyri, at sveinaroyndirnar verða framdar á rættan hátt.

Víðkaða Læruráðið, sum hevur 5 limir, ein eykalim frá ávikavist meistara- og handverkarafeløgnum, skal áseta minstu og mestu lærutiðina í teimum ymsu størvunum og gera tilmæli til landsstýrið um metingarreglur fyri sveinaroyndirnar. Víðkaða Læruráðið kann eisini í serligum førum taka lærurættin frá virki ella stovni og annars gera av, hvussu nógvar lærlingar virki ella stovnur má hava.

Lógin tilskilar eisini, at lærumeistari skal gjalda fyri skúlagongdina hjá lærlingi og skal eisini gjalda fyri amboð og arbeiðstilfar, sum verður brúkt í skúlanum. Lærumeistarin skal rinda útreiðslurnar av sveinaroyndini, men sveinastykkið eigur meistarin sambært lógini.

Lærlingalógin frá 1954 verður broytt við løgtinslóg nr. 36 frá 1. juni 1961, men hon verður kortini ikki dagfórd, so hon samsvarar við nýggju donsku lærlingalógina frá 1956. Fyrsta lærlingalógin var við broytingum í gildi til 1. januar 1999, tá nýggj løgtinslóg um yrkisútbúgvingar tók við.

Bæði væl skipaðir tekniskir skúlar og dagfórðar lógarreglur gjørdu, at betri skil kom á útbúgvingina av lærlingunum, hóast umstøðurnar at geva tekniska undirvísing ikki enn vóru so góðar her, sum tær vóru í okkara grannalondum. Nú varð eisini regluliga skipað fyri sveinaroyndum, og sveinastykki verða ofta sýnd fram.²⁴

Mynd av teimum, sum vóru til sjálvbodna sveinaroynd í Klaksvík í 1954. Tveir av formonnunum í Føroya Handverkara-felag eru á myndini. Andrias Elttør er nr. 2 frá høgru í næstaftasta rað, og Tórfinn Dahl er nr. 3 frá vinstru fremsta rað. Sveinaroyndir vóru í hesum yrkjum: elektrikarar 2, málararar 3, húsasmiðir 3, bygningssnikkarar 3, møbilsnikkari 1, skipasmiðir 6, maskinsmiðir 3 og blikksmiðir 4.

Tey fyrstu árini

Føroya Handverkarafelag hevði aðalfund 19. og 20. apríl 1958 í Klaksvík. Formaðurin í Klaksvíkar Handverkarafelag, Jógvan S. Johannesen, beyð vælkommin. Í frágreiðingini frá virksemi felagsins farna árið, upplýsti formaðurin, Helgi Øster, at felagið hevði sett 500 kr. í Ognarfelagið. Hetta felagið, sum var stovnað í 1958, skuldi standa fyri at byggja nýggj skip, sum síðan skuldu latast vinnufeløgum, ið vórðu stovnað kring landið. Ongin landsfundur hevði verið, og tað harmaðist stjórnin um. Eitt av málunum hjá felagnum var at fáa stovnað handverkarafeløg kring landið, men her var lítið nýtt at frætta. Onki røktist fyri, at feløg vórðu stovnað á Tvøroyri ella í Vági. Hinvegin vóru útlit fyri, at eitt felag fór at verða stovnað í Vágum. Aðalfundurin loyvdi stjórnini at álíkna limafeløgnum eyka limagjald um so var, at arbeiðið at fáa stovnað nýggj feløg var ov kostnaðarmikið.

Stjórn og onnur álitisstørv vóru mannað við teimum somu eftir henda aðalfundin. At enda var drúgv umrøða av lærlingaviðurskiftunum, og umboðsmaðurin hjá Føroya Handverkarafelag í Læruráðnum, Arne Samuelsen greiddi frá tí, ið var farið fram í ráðnum.

Stjórnin kom saman til fundar 25. og 26. apríl 1959 at viðgera, hvussu farast skal fram, tá ið eldri menn, sum hava arbeitt nógv í handverksyrkinum, ella menn, sum koma úr bygdum, har onki handverkarafelag er, vilja vera limir í handverkarafelag. Málið varð tó ikki avgreitt á hesum fundunum. Í lóg felagsins grein 4 er ásett, at tað stendur limum frítt at flyta frá einum felag til annað. Í slíkum førum er kravið, at handverkari hevur limabók, sum er váttan um, at hann longu er limur í øðrum handverkarafelag.

Annað mál á skránni var umrøða av, á hvønn hátt feløg, sum vóru í verkfalli, kundu verða stuðlað. Spurningurin var, um stuðulin skuldi verða kravdur av feløgum, sum ikki vóru í verkfalli, ella um meginfelagið skuldi fara undir at spara upp til ein verkfalsgrunn. Avgerð var kortini ikki tikin um hetta.

Stjórnin gjørði av, at komandi aðalfundur skuldi vera í Vestmanna.

Aðalfundurin hetta árið var 20. juni, og formaðurin í Vestmanna Handverkarafelag, Gudmund Olsen beyð vælkommin. Um hesa tíðina var Havnar Handverkarafelag í drúgvum verkfalli, sum byrjaði um hálvan mai og ikki endaði fyrr enn seint í juni. Eitt úrslit av verkfallinum var, at grundlønin í sáttmálanum millum Havnar Handverkarafelag

og Havnar Handverksmeistarafelag nú var 1,75 kr. um tíman ella 20 oyru meira enn í undanfarna sáttmála.

Á fundi vóru Jógvan M. Johansen, Jógvan S. Johannesen, Sofus Borðoy, Otto Samuelson og Tórfinn Dahl, Klaksvíkar Handverkara-felag, Kristian Hansen og Tróndur Johannesen, Fuglafjarðar Hand-verkarafelag, Alfred Hofgaard, Carl Midjord, Petur Midjord, Jaspur Midjord, Snorri Patursson, Carl A. H. Carlsen og Helgi Øster, Havnar Handverkarafelag, Sigurd Nielsen, Eyolfur á Heygum, Gudmundur Olsen og Olaf Haldansen, Vestmanna Handverkarafelag.

Eitt mál á skránni var formansval. Helgi Øster bar seg undan afturvali, og tvey valevni vóru til formann, Alfred Hofgaard og Sofus Borðoy. Feløgini atkvøddu lutfalsliga eftir limatali, og úrslitið var, at Alfred Hofgaard varð valdur til nýggjan formann. Otto Samuelson var nývaldur í stjórnina fyri varaformannin Jógvan S. Johannesen, sum segði seg frá.

Feløgini greiddu síðan frá sínum virkseimi og frá teimum sáttmálum, sum vóru gjørdir. Petur Midjord frá Havnar Handverkarafelag greiddi frá verkfallinum og lønarkrøvunum. Jógvan M. Johansen frá Klaksvíkar Handverkarafelag nevndi millum annað, at felagið hevði sett á stovn hjálpargrunn fyri limirnar og sagt seg úr Håndværksrådet, nú Meistarafelagið har var komið í leiðsluna fyri Tekniska Skúla í Klaksvík. Tróndur Johannesen frá Fuglafjarðar Handverkarafelag segði frá støðuni í stríðnum at fáa í lag avtalu um week-end, men lønar-spurningurin viðvíkjandi arbeiði leygardag seinnapart var framvegis ikki avgreiddur. Gudmundur Olsen frá Vestmanna Handverkarafelag nevndi, at teir høvdu fingið góðan sáttmála, og at løngjaldstova nú var stovnað. Raksturin av løngjaldstovuni var fíggaður við 3% av allari útgoldnari løn.

Aðalfundurin endaði við kaffiborðhaldi, sum vardi út á náttina til kl. 3.

Nývaldi formaðurin Alfred Hofgaard var føddur á Tvøroyri 29. mars 1912. Bara 12 ára gamal misti hann bæði foreldrini. Alfred lærði til timburmann hjá pápabeiggjanum Johan Hofgaard, sum var fosturpápi hansara. Johan undirvísti eisini lærlingunum um kvøldarnar. Í 1938 flutti Alfred til Syðrugøtu, har ein systir hansara búði. Hann var til skips og arbeiði eisini fyri eingilsmenninar í Søldarfirði. Í 1941 flutti hann til Havnar og fekk arbeiði sum timburmaður á Tórshavnar Skipasmiðju. Men áðrenn mátti hann søkja um limaskap í Havnar Arbeidsmannafelag, tí hann slapp ikki til arbeiðis, fyri enn nevnd felagsins hevði játtað honum limaskap. Í 1946 fekk Alfred arbeiði

*Alfred Hofgaard,
Tórshavn*

á snikkaðverkstaðnum hjá Zacharias Bech í Havn, og har arbeiddi hann í heili 38 ár.

Í 1947 var ein handverkaradeild stovnað í Havnar Arbeiðsmannafelag. Henda deildin var stovnað fyrri at handverkararnir sjálvir skuldu avgera síni fakligu viðurskifti, tó so at allar avtalur kortini skuldu staðfestast av felagsnevndini. Alfred Hofgaard var formaður í hesi handverkaranevndini.

Havnar Handverkarafelag var sum nevnt stovnað í 1950, og Alfred var nevndarlimur í hesum felag øll árini líka frá stovnanini og til 1988, tá ið hann legði frá sær fyrri aldur. Alfred, sum var formaður í Føroya Handverkarafelag frá 1959 til 1965 og aftur 1971 til 1974, smæddist ikki fyrri at siga sína meining um samfelagsviðurskifti. Alfred Hofgaard, sum andaðist 23. mars 2005, fekk 18. desember 1986 heiðursbræv frá Havnar Handverkarafelag fyrri dygdargott arbeiði fyrri felagið og handverkið sum heild.

Í stjórnini, sum var vald á aðalfundinum 20. juni 1959, sótu Alfred Hofgaard, formaður, Sigurð Nielsen, næstformaður, Otto Samuelsen, skrivari, Carl Midjord, kassameistari, og Christian Hansen.

Eitt tað fyrsta stjórnin fór undir var at fáa burtur innlimingargjaldið, ið var 200 kr og kravt av handverkarum, sum vildu gerast limir í arbeiðarafeløgnum, tá onki handverksarbeiði var. Í januar 1960 var fundur millum Føroya Arbeiðarafelag, og Føroya og Havnar Handverkarafelag, og tá var semja um at royna at taka innlimingargjaldið burtur.

Handverkaralønirnar vóru um hetta mundið ikki tær somu um alt landið. Í Havn var grundlønin 1,75 kr., í Klaksvík og Vestmanna var hon 1,55 kr., smiðir og elektrikarar í Klaksvík fingtu tó 1,60 kr. um tíman, men í Fuglafirði var grundlønin 1,45 kr. Meginfeløgini hjá handverkarum og meistarum komu saman á fund 6. mai 1960, og tá vóru lønar- og sáttmálaviðurskiftini umrødd. Á hesum fundi varð samtykt, at sáttmálarnir frá 1946 og 1957 skuldu halda fram við hesum broytingum: grundlønin verður 1,55 kr. um tíman, arbeiði í vikuskiftinum frá 1. apríl til 1. oktober verður at rokna sum yvirtíð, og tá verður arbeitt fyrri dupulta løn, matsteðgur skal vera fyrri hvørjar 4 tímar arbeitt verður, og hævudsreglan verður, at yvirtíð verður ikki goldin, fyrr enn handverkari hevur arbeitt 8 tímar vanligu arbeiðstíð. Dýrtíðarjavning er sambært lógini um prístal. Talan var um ein sonevndan eksklusivsáttmála, og skilnaður varð eisini gjørdur millum arbeiðsmanna- og handverksarbeiði á sama arbeiðsstaði. Handverkari skuldi hava staðið í læru sambært lærlingalógini frá 1954. Arbeiðsósemjur í sáttmálaskeiðnum skulu viðgerast í gerðarrætti. Í

1959 hækkar grundlønin til 1,75 kr. Hesin sáttmáli skuldi vera galdandi frá 9. mai 1960 og til 1. mai 1962.

Føroya Arbeðarafelag og Føroya Arbeðsgevarafelag høvdu annars 31. august 1960 gjørt handverkssáttmála fyri tey økini, har eingi handverksmeistara- og/ella handverkarafeløg vóru. Grundlønin er her 1,75 kr. Sáttmálin hevði eisini ásetingar um viðbøtur og yvirtíðarløn, sum frá kl. 17-21 er 100%, kl. 21-24 150% og 24-7 200% av grundlønini.

Aðalfundurin hetta árið var hildin 25. juni 1960 í Fuglafirði. Eftir at formaðurin hevði greitt frá arbeiðnum í farna ári, var val av stjórnarlimum á skránni. Tveir limir Sigurd Nielsen og Carl Midjord, stóðu fyri vali og stillaðu ikki upp aftur, og í teirra stað vórðu Jens J. Egholm, Vestmanna og Sofus Borðoy, Klaksvík, valdir. Tiltaksmenn vóru Helgi Øster, Havn og Gudmund Olsen, Vestmanna. Aðalfundurin valdi Reinhold Jacobsen, Klaksvík at vera nýtt umboð í Læraráðnum, og Alfred Hofgaard var afturvaldur at umboða felagið í Ognarfelagnum.

Bæði í Havn og aðrastaðni var trupult at fáa múrarar. Á fundinum var umrøtt møguliga at taka menn, sum dugdu múraraarbeiði, upp í felagið, men valt var at bíða við tí.

Uppskot at hækka limagjaldið úr 3 kr. upp í 5 kr. fyri hvønn lim var samtykt.

Drúgt orðaskifti var á fundinum um lærlingaviðurskiftini og serliga, at lærlingalønin var ov lág.

Tað kom eisini fram, at feløgini í Klaksvík og í Havn vóru ikki so fegin um, at meginfeløgini skuldu samráðast um sáttmálar. Heldur ikki var heilt greitt, hvørjum sáttmála limirnir í teimum ymsu feløgnum arbeiddu eftir.

Umboð fyri Skála Arbeðsmannafelag var á aðalfundinum og segði seg vilja virka fyri at fáa stovnað eitt handverkarafelag á Skála.

Dagin eftir fór fundarfólkið útferð til Gjáar og Eiðis og síðan við báti aftur til Fuglafjarðar.

Á fundi seinni skipaði stjórnin seg við Sofus Borðoy sum nýggjum næstformanni og Christian Hansen sum nýggjum kassameistara.

Í juli mánað hetta sama árið er orðaskifti bæði á umboðsmannafundi og stjórnarfundi um upptøku av nýggjum limum í feløgini, sum vóru í Føroya Handverkarafelag. Feløgini høvdu ikki øll somu reglur, og trupulleikar vóru av hesum. Semja var um, at formaðurin ger uppskot um felags reglur, og leggur tær fyri aðalfundin komandi.

- o -

Mánaðarskiptið september-oktober 1960 hevði Læruráðið hesa lýsing í bløðunum.

Kunngerð um lærutíð

Við tað, at tekniski skúlagangurin frá at hava verið kvøld-skúlagangur aftan á arbeiðstíð nú verður broyttur til at vera dagskúlagangur í arbeiðstíðini, fyriskipar læruráðið við heimild í § 3, stk. 2 í lærlingalógini frá 12. oktober 1954, at tann mista verkliga lærutíðin verður at taka aftur á tann hátt, at lærutíðin verður longd við einum tíðarskeiði svarandi til ta tíð, sum lærlingurin skal luttaka í dagskúlagangi.

Tórshavn, 24. september 1960.

Fyri Føroya Læruráð

R. Long

Henda fyriskipanin at leingja lærutíðina vegna dagskúlagang tykist at vera at gera seg inn á gjørdar sáttmálar og ikki at vera í samsvar við løgtingslóg nr. 36 frá 1. juni 1961, tá munandi broytingar vórðu gjørdar í lærlingalógini. Nakrir lærlingar lögdu sak og kravdu at fáa sveinaløn, tá ið lærutíðin sambært sáttmálanum var úti. Teir finga viðhald í Føroya Rætti, at teir áttu at fáa endurgjald, men teir finga ikki viðhald, tá málið av mótpartinum seinni var roynt í landsrættinum.

Sunnudagin 23. apríl vórðu sveinastykkini hjá teimum, sum høvdu tikið sveinaprógvi í 1961, sýnd fram, og øll hildu, at framsýningin vísti, at føroyskt handverk var í menning. Á samkomu á Hotel Føroyum mánakvøldið eftir handaði Rikard Long, formaður í Læruráðnum, teimum 74 nýggju sveinunum sveinaprógvini. Formaðurin fyri stýrið fyri Tekniska Skúla í Havn segði tá, at tað var eitt framstig fyri útbúgvingina, at skúlin gjørdist dagskúli. Petur Mohr Dam, løgmaður, og Hans M. Reinert frá Handverksmeistarafelagnum í Havn og aðrir hildu røðu. Skúlastjórin Jóhann Ziska segði, at næmingatalið á skúlanum nú var væl størri enn roknað var við, og at tað nú var 288. Og á millumteknikaradeildini gingu 20 næmingar.²⁵

Nýtt handverkarafelag var stovnað 21. apríl 1961 á Skála. Hetta var um tað mundið, tá farið var undir at byggja stálskip á Skála Skipasmiðju. Har arbeiddu nógvir handverkarar, sum ikki høvdu sveinabrev, og hesin trupulleikin var loystur á tann hátt, at sett varð ein freist, har teir kundu gerast limir við vátan frá arbeiðsgevara, at

teir høvdu starvast sum handverkari.²⁶ Alfred Hofgaard, formaður í Føroya Handverkarafelag, var við á stovningarfundinum og legði lag á.

Tað gekk striltíð at fáa sáttmála, men eftir at felagið hótti við verkfalli, eydnaðist tað at fáa gjørt sáttmála við Skála Skipasmiðju 15. februar 1964.²⁷ Felagið setti tey komandi árinum rættiliga fitt av partapeningi í Skála Skipasmiðju, sum ofta var í fíggarligum trupulleikum, men hesin peningur varð mistur, tá skipasmiðjan fór á heysin í 1989.²⁸

Limirnir byrjaðu, beint eftir at felagið var stovnað, at gjalda í ein skaðagrunn, sum seinni gjørdist grunnur við heitinum Stuðul.²⁹

Løgtingið samtykti sum nevnt umfatandi broytingar í lærlingalógini, sum vórðu lýstar í juni 1961, og yrkisfeløgini høvdu viðmælt hesar broytingar. Í nýggju lógini var eitt nú ásett, at vóru ivamál um eitt ávíst arbeiði var at rokna sum fakligt arbeiði, so skuldi Víðkaða Læruráðið taka støðu til tað. Viðvíkjandi rættinum at læra upp lærling var ásett, at bara tann, sum hevði staðið sveinaroynd og arbeiði í trý ár sum sveinur í tí starvsgrein, sum talan var um, kundi verða góðtíkin sum lærumeistari. Læruráðnum var tó heimilað undir serligum umstøðum at loyva, at víkt varð frá seinnu treytini.

Í nýggju lógini var kravt, at tað í lærusáttmálanum skal vera tilskilað lærlinginum árleg frítíð við løn, og lærlingur átti løn á eisini ta tíð, hann er sjúkur í lærutíðini, tó ikki longur enn 3 mánaðir. Kvinnuligur lærlingur við barn kann fáa læruna niðurlagda upp í trýggjar mánaðir fyrri og ein mánað eftir barnsburðin á tann hátt, at langt verður tilsvarendi um lærutíðina.

Í lógina kemur nú ásetingin, at Læruráðið, eftir frammanundan at hava samráðst við tær ymsu starvsgreinirnar og í samráð við umsónina við tekniska skúlaganginum, fyriskipar, um skúlagangurin skal umfata forskúling ella annað uppiskoyti til ta handaligu læruna. Undirvísingin skal verða givin í fakflokkum úr somu ella nær skyldum starvsgreinum og verða givin sær fyrri lærlingin á sama lærustigi. Eitt mál við lógini er eisini, at undirvísingin skal fara frá kvøld- til dagskúla.

Aðalfundur hjá Føroya Handverkarafelag var 17. juni 1961 á Hotel Hafnia í Havn. Formaðurin var serliga fegin at kunna bjóða umboðum fyrri tvey nýggj feløg, Skála og Vága Handverkarafelag, vælkomnum á fund. Fyri hesi feløgini vóru báðir formennirnir, Jørgin Bech og Magni Thomassen, á fundi, og á aðalfundinum varð einmælt samtykt, at stjórnin fekk heimild at taka hesi feløgini upp sum limir, tá ið skrivlig umsókn um upptøku er komin frá báðum feløgnum. Skála Handverkarafelag varð upptikið, men Vága Handverkarafelag verður ikki limur í Føroya Handverkarafelag fyrr enn 9. oktober 1965.

Formaðurin greiddi á fundinum frá, at nú helt hann stundin var komin, at meginfelagið tók sær av sáttmálasamráðingunum. Hann nevndi í hesum sambandi, at Fuglafjarðar Handverkarafelag hevur avtalu um eina grundløn, sum liggur 20 oyru undir grundlønini hjá hinum feløgnum. Avgerð varð eingin tikin um hetta. Hinvegin tók meginfelagið avgerð um at fara undir at skráseta allar handverkslærlingar.

Aftaná aðalfundin vitjaði fundarfólkið uppi á Sornfelli, har tunnil varð sprongdur inn í fjallið, og í húsunum, sum vórðu bygd til starvsfólkið á radarstöðini. Vitjað varð eisini í grótbrotinum, har nýggju asfaltingsamboðini hjá Havnar Kommunu vórðu víst fram.

- o -

Stríð var onkuntíð um, hvat fakkfelag hevði rætt at tekna limir, tað veri seg arbeðsfólk og handverkarar, sum arbeiddu í einum ávísum øki. Longu í 1960, tá Landsverk fór undir at gera Oyggarvegin, var stríð millum feløgin um limaskapin, tí arbeðsøkið hoyrði undir Kaldbaks Arbeðarafelag. Tá gekk Føroya Arbeðarafelag undir at brúka sáttmálan hjá Havnar Handverkarafelag fyri teir handverkarar, sum komu í arbeðið har, hóast teir vóru noyddir at gerast limir í fakkfelagnum á staðnum.

Tá arbeðið í Mjörkadali var byrjað, tók seg í juni mánaði 1962 upp ósemja um, hvar 40 limir úr Havnar Handverkarafelag, sum arbeiddu í Kaldbaks sókn, skuldu vera limir, tí Kaldbaks Arbeðarafelag kravdi, at teir skuldu vera limir í teirra felag. Semja var kortini gjørd um, at Kaldbaks Arbeðarafelag skuldi fáa kr. 35 kr. fyri hvønn lim í Havnar Handverkarafelag, sum arbeiddi í Kaldbak, men hetta vildi Føroya Arbeðarafelag ikki góðtaka. Hetta gjørdi, at nakrir handverkarar lögdu arbeðið niður.

Partarnir heittu á semingsmannin at taka støðu í málinum, men hann helt, at málið ikki beinleiðis hevði nakað við semingsstovnin at gera, tí báðir partar høvdu undirskrivaðar sáttmálar. Endin varð, at semja fekst um at leggja spurningin fyri ein gerðarrætt.

Í grein í Sosialinum 7. juli 1962 kallar formaðurin í Føroya Arbeðarafelag hetta, sum handverkarar í Havn hava framt, at vera eina innrás.³⁰ Hann vísir til yvirflytingarreglurnar, sum eru í brúki millum fakkfeløg og millum arbeðara- og handverkarafakkfeløg. Hetta merkir, at arbeðari ella handverkari skal vera í fakkfelag á tí staðnum, har hann hevur arbeði. Hann ger vart við, at „tað er nevnliga Føroya Arbeðarafelag, ið skal ansa eftir, at tær avtalur, ið gjørdar verða

við sovæl arbeiðsgevarar, meistarar, handverkarafeløg og møguliga aðrar, verða yvirhildnar.“

Havnin er sítt øki, men Kaldbak kemur undir økið hjá Føroya Arbeiðarafelag. Og tá Havnar Handverkarafelag fer at tvinga handverkarar, sum arbeiða í Kaldbak, í sítt felag, so er tað at fara út um økið, har teirra sáttmáli er galdandi. Formaðurin vísir til ásetingina í sáttmálanum, at „Føroya Arbeiðarafelag pliktir limum sínum einans at arbeiða hjá limum í Føroya Arbeiðsgevarafelag. Undantikið har handverkarafeløg og/ella handverksmeistarafeløg eru.“

Tað tykist sum at gerðarrætturin gav Føroya Arbeiðarafelag viðhald, tí hann skal hava staðfest, at arbeiðarar og handverkarar eiga at vera limir í tí felagi, ið hevði arbeiðsrætt á staðnum, sum tað verður orðað.³¹

- o -

Tímalønin hjá handverkarum var sett saman av grundløn, prístalsviðbót og fastari eyka prístalsviðbót. Fyrst í januar 1961 var prístalið 366, og tímalønin hjá smiðum og elektrikarum var 4,76 kr. (grundløn 1,60 kr., prístalsviðbót 2,66 kr. og eyka prístalsviðbót 0,50 kr.) og hjá øðrum handverkarum 4,71 kr. (grundløn 1,55 kr., prístalsviðbót 2,66 kr. og eyka prístalsviðbót 0,50 kr.). Lønin fór munandi upp longu um summarið sama árið, tá tímalønin var 5,52 kr. (grundløn 1,75 kr., prístalsviðbót 3,27 kr. og eyka prístalsviðbót 0,50 kr.). Prístalið er tá 384,³² og prístalsviðbótin var roknað eftir nýggju løgtingslógini frá 16. mai 1961 um prístalsviðgerð av arbeiðsløn, sum gav monnum 1,15 oyru fyri hvørt stig prístalið var omanfyri 100. Konufólkini fingu 0,89 oyru.

Á vári 1962, 5. og 6. mai, eru samráðingarfundir millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag um nýggjar sáttmálar. Krøvini vóru, at lønirnar hjá limunum í Fuglafjarðar Handverkarafelag skulu koma á javnt við lønirnar hjá øðrum handverkarum. Eisini var krav, at grundlønin skuldi verða 2 kr. um tíman.

Aðalfundurin í 1962 er í Klaksvík 23. juni, og er hetta á øðrum sinni, at fundurin er í Klaksvík. Áðrenn fundurin byrjaði, fór fundarfólkið í kirkjugarðin, og har legði formaðurin Alfred Hofgaard krans á grøvina hjá Jógvan Hvidbro, sum var kassameistari í Klaksvíkar Handverkarafelag, tá ið hann bráðliga doyði.

Á fundinum hevði formaðurin frágreiðing um virkseimið hjá felagnum farna árið, og aftaná var val av stjórnarlimum. Sofus Borðoy, sum stóð fyri vali, boðaði frá, at hann ynskti ikki afturval, og fyri hann varð Jørgin Beck av Skála valdur. Petur Midjord tók upp málið um

tal og býti av lærlingum og nevndi, at enn var ongin uppgerð komin frá Læruráðnum. Tað hevði týdning at vita, hvørji fak tóku lærlingar og hvussu nógv, og Petur Midjord mælti til, at felagið vendi sær til meistararnar at fáa hesi tølini.

Annað mál, sum var umrøtt, vóru skaðagrunnarnir, sum feløgini royndu at fáa stovnað. Hetta var rættiliga nýtt, og enn vóru grunnarnir ikki so væl fyri, at teir kundu gjalda út skaðabøtur. Í Havn var longu í 1956 upp á tal at fáa skipan, sum kundi tryggja, at upphaldari, sum var skaddur undir arbeiði og óarbeiðsførur, og sum ikki fekk dagpening ella aðra hjálp frá trygging, átti at fáa upp til 2 vikulønir goldnar, ávikavist helvt um helvt av meistarunum og arbeiðsmannafelagnum.³³ Skipanir sum henda vórðu seinni settar í gildi fyri handverkarar.

Eitt triðja mál, sum var umrøtt á aðalfundinum, var vandin, at summi feløg ov lætt loyvdur monnum, sum ikki hava handverksútbúgving, at gerast limir í felagnum. Hesir kundu síðan flyta yvir í onnur handverkarafeløg og taka upp arbeiði í teirra øki. Víst var á, at henda siðvenja skjótt kundi koma dygdini í handverkinum í vanda.

Á hesum aðalfundinum verður Nes Sóknar Handverkarafelag innlimað í Føroya Handverkarafelag.

Aftaná aðalfundin fór fundarfólkið á vitjan á virkjum í býnum og at síggja nýggja skúlan.

Nývalda stjórnin skipaði seg við Jens J. Egholm, Vestmanna sum næstformanni fyri Sofus Borðoy, sum hevði sagt seg frá.

Á aðalfundinum á Skála 20. juli 1963 var Eiðis Handverkarafelag, sum hevði 8 limir, tikið upp sum nýtt limafelag. Nakað av orðaskifti var um, at limafeløgini skuldu hava somu upptøkutreytir av nýggjum limum, og at kravið átti at vera, at umsøkjari skuldi leggja fram sveinabræv, og nevndin fór at senda limafeløgnum uppskot um hetta. Umrøtt varð eisini á fundinum, at nevndin átti at virka fyri at fáa gjørt ein felags sáttmála fyri handverkarar.

Semja var um, at stjórnarskrivarin skuldi fáa 200 kr. sum samsýning um árið. Tá nevndarval var, segði Alfred Hofgaard seg frá sum formann, men hann helt fram eftir áheitan frá øllum feløgnum. Hinir í stjórnini vóru Jens J. Egholm, Vestmanna, næstformaður, O. Samuelsen, Klaksvík, skrivari. Chr. Hansen, Fuglafirði, og Jørgen Bech, Skála.

Umboðsráðið hjá Føroya Handverkarafelag stuðlaði eftir áheitan frá aðalfundinum uppskotinum, sum lá í løgtinginum um at styttja arbeiðsvikuna, og tað munaði. Í mars 1964 varð kunngjörd løgtingslóg um arbeiðsviku, sum hevði við sær, at arbeiðsvikan var 46,5 tímar 1. apríl 1964 og 45 tímar í 1965 og 44 tímar árið eftir. Tímalønin hækkaði

samsvarandi, so at eingin fekk minni løn roknað út frá eini vanligari arbeiðsviku uppá 48 tímar.

Aðalfundur var 18. og 19. juli 1964 í Vestmanna. Broytingar vórðu gjørdar í samsýningunum hjá stjórnarlimunum, millum annað at formaðurin nú umframt fría telefon fær 200 kr. um árið. Goldið verður eisini fyri ferðir og vistarhald hjá stjórnarlimum. Á fundinum verður Froðbiar Sóknar Handverkarafelag tikið upp sum limur í Føroya Handverkarafelag. Umsókn um limaskap var eisini komin frá Kaldbaks Sóknar Handverkarafelag, men tað tykist ikki, sum hetta felagið leyk treytirnar fyri upptøku. Umsóknin verður viðgjørd aftur á aðalfundi 9. oktober 1965, men heldur ikki á hesum fundinum verður felagið formliga innlimað.

Skála Handverkarafelag og Skála Skipasmiðja skrivaðu sum áður nevnt undir sáttmála 15. februar 1964, sum fær gildi 1. mai. Sáttmálin er rættiliga líkur teimum, sum onnur lokalfeløg hava. Har eru millum annað ásetingar um arbeiðstíðir, yvirtíðararbeiði, lønir og viðbøtur, og grundlønin er 2 kr. fyri hvønn arbeiðstíma. Í grein 7 verður ásett, at maður, sum kemur til skaða undir arbeiði og sambært læknaváttan er óarbeiðsførur, kann fáa upp til tvær vikulønir útgoldnar, ávikavist rindaða helvt av Skála Skipasmiðju og Skála Handverkarafelag. Arbeiðsóssemjur skulu latast nevnd, sum partarnir velja, til viðgerðar.³⁴

Á umboðsmannafundi í desember velur fundurin eina 3-manna-nevnd at taka sær av skúlamállum hjá lærlingum og hava samband við stjórnina um hetta. Í nevndina verða valdir Tórfinn Dahl, Klaksvík, Martin Hansen, Fuglafjørður og Carl A. Carlsen, Tórshavn, og skriv verður sent Læruráðnum um hetta.

Um hetta mundið er træta millum Bretland og Føroyar um nýggja fiskimarkið, sum tá var flutt út á tólv fjórðingar. Sum mótmæli høvdu bretar sett í verk avmarkingar, so at føroysk fiskiskip ikki sluppu at landa somu nøgdir sum higartil av feskfiski í bretska havnum. Føroya Handverkarafelag samtykti tí í desember 1964, at føroyskir handverkarar skulu ikki avgreiða ella umvæla bretska trolarar í føroyskari havn. Føroya Handverksmeistarafelag lovaði at stuðla avgerðini og lovaði, at handverkarar, sum gera eftir boðunum hjá handverkarafelagnum, fóru ikki at verða ákærdir fyri sáttmálabrot av hesum ávum. Klaksvíkar Handverksmeistarafelag hevði tó boðað frá, at tað tók ikki undir við hesum boykotti. Bannið at avgreiða bretska trolarar varð ongantíð effektivt, tí handverkarar og meistarar átóku sær umvælingararbeiðið. Bannið stóð við í nakrar dagar frá 12. desember, men varð avlýst lítla jólaaftan við lýsing í Útvarpinum.

Felagið hevði á vári 1965 til umrøðu uppskot hjá Læruráðnum

at fáa í lag skeið fyrri sveisarum. Víst varð á, at ongar reglur vóru um læruna, og ivi var eisini um, hvat fyrri yrki sveisarar komu undir og serliga tað, at lærutíðin er munandi styttri hjá sveisarum enn hjá smiðjum. Atkvøtt varð um málið, og var stórir meiriluti fyrri at viðmæla hesi nýggju útbúgvingini, men eisini í svarinum til Læruráðið at vísa á teir vandar, sum felagið hevur peikað á.

Enn einaferð verður eisini tingast innanfelags, nær tíðin er búgvin at fara at gera ein meginfelagssáttmála við meistarafeløgini. Felagið ger og undirskrivar sáttmálar fyrri onkur av smærru feløgum, men ongin sáttmáli er, sum fevnir um øll limafeløgini. Nøkur feløg, eitt nú Froðbiar Sóknar og Skála Handverkarafelag, taka undir við at fáa meginfelagssáttmála, men Havnar Handverkarafelag tekur ikki undir, og onnur feløg hava ikki tikið støðu. Føroya Handverksmeistarafelag hevði í brævi 9. juli sagt frá, at teir nú hava um hendi allar tingingar um sáttmálar vegna síni lokalfeløg.

Eitt annað mál var skaðagrunnurin. Á umboðsmannafundi 12. apríl 1965 verður upplýst, at felagið hevði skrivað til landsstýrið og biðið um stuðul til ein skaðagrunn. Føroya Arbeiðarafelag hevði eisini vent sær til felagið um, at bæði feløgini saman stovna ein sjúkra- og arbeiðsloysisgrunn, men semja var um ikki at fara undir hetta. Stjórnin skal gera eitt uppskot um skaðagrunn at leggja fyrri komandi aðalfund. Nevnt verður, at landið veitir ikki stuðul til skaðagrunnar hjá einstøkum felögum, men bara til grunn, sum eitt meginfelag stendur fyrri.

- o -

Handverksmeistarafelagið hevði fleiri ferðir seinastu árin heitt á Føroya Handverkarafelag at standa fyrri sáttmálasamráðingunum fyrri øll limafeløgini, men í 1965 boðar Føroya Handverkarafelag meistarafelagnum frá, at samráðingarnar eisini hetta árið fara fram sum galdandi hevur verið higartil. Føroya Handverkarafelag boðaði annars í mars 1965 meistarafelagnum frá, at tað segði upp sáttmálan hjá Fuglafjarðar Handverkarafelag við kravi um, at grundlønin skal hækka til kr. 4,50 og yvirtíðin frá kl. 17-21 skal vera 150%.

Á aðalfundinum 9. oktober 1965 verður Tórfinn Dahl, Klaksvík, valdur til formann. Formaðurin fær fría telefon og 500 kr. um árið fyrri arbeiðið, skrivarin fær 400 kr., meðan hinir stjórnarlimirnir eru óløntrir. Á hesum fundinum vórðu Vága Handverkarafelag og Kaldbak Sóknar Handverkarafelag tikin upp sum nýggj limafeløg.

Tá stjórnin skipaði seg seinni, var Tórfinn Dahl, Klaksvík, for-

maður, Alfred Hofgaard, Havn, næstformaður, Jørgin Bech, Skála, kassameistari og nývaldi stjórnarlimurin Chr. Hansen, Fuglafjørður, skrivari.

Tórfinn Dahl er føddur 12. mars 1927. Hann lærði til maskinsmið á Klaksvíkar Sleipistøð ella Bedingini. Hóast hann hevði verið útlærdur nøkur ár, var hann kortini millum teirra, sum sjálvbodnir fóru til sveinaroynd í 1954, sama árið sum lærlingalógin kom. Tá kom krav, at sveinaroynd skuldi gerast, tá ið lærutíðin hjá lærlingi var úti. Í 1970'unum fór Tórfinn Dahl at sigla sum maskinmaður við Barsskor. Hann var nógv ár í nevndini hjá Klaksvíkar Handverkarafelag og var eisini formaður. Tórfinn Dahl andaðist í oktober 2008.

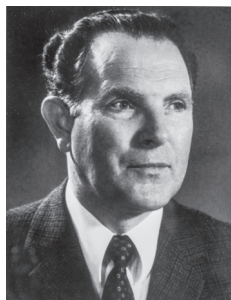
Á stjórnarfundi 21. januar 1966 gjørði stjórnin eitt uppskot um skaðagrunnin hjá meginfelagnum, og hetta varð sent limafeløgnum.

Í mai 1966 er Havnar Handverkarafelag í verkfalli, sum vardi í 4 vikur. Verkfallið var av 1. juni og gav felagnum munandi lønarhækking. Handverkarar í Havn fáa nú 9,75 kr. um tíman, men samstundis eru allar viðbøtur burturdoðnar uttan amboðspeningurin, sum er 22 oyru um tíman. Viðbøtur eru tó eisini fyri náttararbeiði hjá bakarum og fyri arbeiði í dampketlum. Sáttmálin er galdandi til 1. mai 1967.³⁵

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag gjørdur sáttmála fyri Eiðis Handverkarafelag galdandi frá 1. mai 1965. Hækkingin í grundlønini skuldi her vera sambært lønartalvuni hjá lokalfelagnum í Havn. Klaksvíkar og Vága Handverkarafelag høvdu gjørt sáttmála ávikavist í apríl og í september 1966. Hetta eru sonevndir eksklusivsáttmálar millum báðar sáttmálapartarnar, sum rættiliga neyvt viðgera karmarnar fyri arbeiðið. Grundlønin í Vágum var 5.06 kr. og 22 oyru í viðbót fyri amboð, meðan grundlønin í Klaksvík tó sambært sáttmálanum var 4,58 kr. Yvirtíðin var kl. 17-21 38%, 21-24 58% og 24-7 77%. Í sáttmálunum er eisini ásett, at um handverkari fær skaða undir arbeiði, fær hann løn í 12 arbeiðsdagar, sum meistarafeløgini og handverkarafeløgini gjalda helvt um helvt. Sáttmálarnir eru viðvíkjandi løn og yvirtíð rættiliga líkir teimum hjá Nes Sóknar og Fuglafjarðar Handverkarafelag. Teir minna eisini nógv um tann lønarsáttmálan, sum Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag gera í 1968, tá grundlønin er 5,30 kr.

Á aðalfundinum 14. apríl 1967 í Klaksvík varð upplýst, at ikki øll feløgini høvdu svarað fyrispurningunum um skaðagrunn og limagjald, sum stjórnin hevði sent teimum. Á hesum fundinum verður Eyðun Petersen valdur í stjórnina fyri Jens J. Egholm, sum bar seg undan afturvali.

Limagjaldið var ásett til 7 kr. fyri hvønn lim í limafeløgnum.

*Petur Midjord,
Tórshavn*

Aðalfundur er aftur 15. desember 1967, og tá verður Petur Midjord í Havn, valdur til formann. Tá høvdu tey bæði handverkarafeløgini á Tvøroyri lagt saman, og hetta nýggja felagið gjørdist limur í Føroya Handverkarafelag.

Petur Midjord varð føddur 17. september 1922 í Hovi. Hann fór longu 15 ára gamal á Føroya Fólkaháskúla, og aftaná nøkur ár til skips fekk hann lærupláss hjá Jóhan Ziska í Havn. Hetta virkið datt niðurfyri, og hann mátti skifta lærupláss og kom soleiðis í læru til skipstímbrara á Tórshavnar Skipasmiðju. Eftir 2. heimsbardaga var hann við til at smíða nøkur av teimum fyrstu skipunum, sum bygd eru í Føroyum í nýggjari tíð. Petur Midjord arbeiddi fyrst í 1950'unum hjá danska byggifelagnum Kampsax, og í 1954 byrjaði hann hjá byggifelagnum Lamhauge & Waagstein í Havn, og har var hann til hann fór frá fyrri aldur. Hann var bygðaráðsformaður í Tórshavnar uttanbígga kommunu árin 1967-75.

Petur Midjord var við til at stovna Havnar Handverkarafelag í 1950, og hann var formaður frá 1959 til 1968. Hann var eisini við til at stovna Føroya Handverkarafelag í 1957, og formaður í hesum felagnum frá 1967 til 1971.

Tað verður sagt um Petur Midjord í blaðnum Handverkaranum: „Hóast hart stóð á millum partarnar á arbeiðsmarknaðinum tey soltnu kreppuárin 1950'unum, vann Petur virðing frá báðum pørtum, tí hann var so hóvsamur og jarðbundin í øllum lívsins viðurskiftum. Kendi markið millum har, tað bar og har, tað brast. Dugdi tí eisini at taka uppafurt, tá tað ikki rakk, men stakk. Semingslyndi var eitt hansara fremsta eyðkenni. Av sonnum hentir og neyðugir eginleikar hjá hepnnum fakfelagsleiðara.“³⁶ Petur Midjord andaðist 11. januar 1992 í Havn.

- o -

Ein uppgerð í september 1966 vísir, at ein góð helvt ella 51% av øllum næmingunum á teknisku skúlunum hava lærupláss í Havn, 17% hava lærupláss í Eysturoy og 14% í Klaksvík, 9% í Suðuroy og 9% í restini av landinum.

Á sumri 1967 hevði eitt sonevnt „planlægningsudvalg“, har ríkis-umboðsmaðurin M. Wahl var formaður, skrivað álit um teknisku útbúgvingarnar í Føroyum. Nevndin var sett av danska Direktoratet for Erhvervsuddannelserne „med henblik på at søge tilvejebragt en samordning specielt af den tekniske undervisning på Færøerne“, og umframt umboð fyri myndugleikarnar sótu eisini umboð fyri

yrkisfeløgini á økinum í nevndini. Tað var ásannað, at stór øking hevði verið í lærlingatilgondini seinastu árin, serliga í maskinsmiðju-, el- og skipstimburmannafakinum. Framgongd var í samfelagnum og vøkstur í privatútløgunum, serliga í fiskiskip, og í almennu útløgunum í vegir, havnir, skúlar og elverk. Í Føroyum var tað mettt at vera ein vansi, at tað verður givið ov lítið av frálæru í verkstaðsarbeiði á teimum føroysku teknisku skúlunum. Burtursæð frá frisørunum, so fer tað mesta av praktisku læruni hjá lærlingunum fram á verkstaðnum hjá meistaranum. Men tøkniliga menningin og spesialisering ger tað eisini neyðugt at hava verkstaðsundirvísing í skúlanum, um útbúgvingin skal vera nóg fjøltátt, og frálæran kann ikki vera felags, men má vera skipað eftir yrki.

Semja var í nevndini, at undirvísingin í teimum fakunum, sum hava nógvar næmingar, eitt nú útbúgvingin til maskinsmið, snikkara, timburmann og elektrikara, eigur at fara fram í Føroyum. Sama er galdandi fyri eitt nú bilmekanikarar, bakarar, frisørar og málálarar. Spurningurin at hava ein ella fleiri tekniskar skúlar í Føroyum var eisini umrøddur, og nevndin kom ásamt um, at tað kundu sum er vera tveir skúlar, serliga um upptøkuøkið hjá Tekniska Skúla í Klaksvík verður víðkað til at umfata Eysturoynna eisini.

Men so verður tørvur á at fáa eitt skúlaheim í Klaksvík.

Á umboðsráðsfundi í mars mánað árið eftir var spurningurin um akkordarbeiði umrøddur, og semja var um at velja nevnd við umboðum fyri Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag at kanna málið. Petur Midjord skuldi taka sær av hesum vegna Føroya Handverkarafelag.

Á aðalfundinum 29. juni 1968 var viðtikið, at tann í stjórnini, sum er kassameistari, skal fáa 200 kr. um árið fyri hetta arbeiðið. Andrias Elttør varð valdur í stjórnina fyri Chr. J. Jensen. Alfred Hofgaard verður valdur at umboða felagið í Læruráðnum fyri Reinhold Jacobsen, sum hevur verið umboð seinastu árin.

Lønin er framvegis ikki tann sama um alt landið, tí feløgini gera enn sínar egnu sáttmálar, og tað vóru feløgini sinnað at halda fram við. Hinvegin kundi meginfelagið gera sáttmála fyri tey feløgini, sum ongan mótpart hava.

Eftir nakað av orðadrátti varð samtykt at seta hetta ískoytið afturat grein 3 í lógini: „Á smáplássum, har ikki eru móguleikar at stovna feløg, kunnu hesir handverkarar gerast limir í meginfelagnum.“ Nevnt varð í hesum sambandi, at nú átti at verið ásett, at hereftir kunnu bara handverkarar, sum hava lært eftir lærlingalógini, gerast

limir í handverkarafeløgunum. Aðalfundurin gjørdi eisini reglugerð
fyri upptøku av limum í meginfelagið:

1. *Hann, ið hevur havt ella hevur høvið at gerast limur í einum av handverkarafeløgunum, kann ikki gerast limur í meginfelagnum.*
2. *Hann, ið hevur søkt um upptøku í einum handverkarafelag innan meginfelagið og ikki fingið limarætt, kann ikki verða upptikin í meginfelagið.*
3. *Tíðin at søkja um upptøku er úti 31. desember 1968.*
4. *Tað verður givið stjórnini upp í hendi at gera sáttmála fyri limir meginfelagsins.*
5. *Limagjaldið verður tað, sum feløgini til eina og hvørja tíð gjalda pr. lim til meginfelagið.*

Stjórnin lýsti fleiri ferðir í bløðunum við hesi lógarbroyting og gjørdi vart við, at teir, ið gjørdust limir á henda hátt, finga tann sáttmála, sum var gjørdur millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag.

- o -

Løgtingið viðgjørdi um hetta mundið lærlingalønirnar, tí politisku ungmannafeløgini og nøkur næmingafeløg høvdu heitt á tingið at samtykkja at hækka lærlingalønirnar. Uppskotið, sum landsstýrið hevði lagt fyri tingið, ásetti hesa løn: 1. læruárið 20% av galdandi sveinaløn, 2. læruárið 25%, 3. læruárið 30%, 4. læruárið 45% og 5. læruárið 60%. Fyri yvirarbeiði skuldu lærlingar fáa yvirtíðarløn hjá arbeidsmonnum.

Felagið hevði hesar viðmerkingar til uppskotið:

„Á ársaðalfundi Føroya Handverkarafelags sum hildin var í dag 30. juni 1968, var uppskotið og álitid í løgtingsmálinum nr. 70/1967 Hækking av lærlingalønunum til viðgerðar. Eftir felagsins áskoðan er uppskotið frá landsstýrinum í lægra lagi, tá hugsað verður um lærlingaviðurskiftini sum heild, og var kanska rættast, at tað víðkaða læruráðið hevði viðgjørt málið, men tá uppskotið togar upp ímóti tí, sum felagið kundi hugsað sær at sett fram, tekur aðalfundurin undir við landsstýrisuppskotinum.“

Løgtingið hevði broytt uppskotið nakað, tá ið tað varð samtykt. Eitt nú við at stytta lærutíðina. Í løgtingslóg nr. 14. um broyting í lærlingalógini frá 28. apríl 1969 eru ásetingarnar um lønarviðurskiftini hesi: „Fyri lærlingar innan handverk og ídnað. sum hava lærusáttmálar,

tá henda lóg kemur í gildi, verður minstalønin ásett til fylgjandi procentpartar av galdandi sveinaløn: 1. læruár 15%, 2. læruár 20%, 3. læruár 25%, 4. læruár 33%. Fyri hesar lærlingar verður lærutíðin styttil 4 ár skúlatíðin íroknað, um so er, at teir 1. mai 1969 hava staðið minni enn 3 ár í læru. Fyri teir lærlingar, ið ikki fáa styttil lærutíðina, verður lønin 45% av galdandi sveinaløn 5. læruár.“

Hesaferð eins og eisini seinni var nógv kjak um lærlingalønirnar. Meistarar gjørdu vart við, at lærlingarnir kostaðu teimum nógv, meðan onnur vildu vera við, at meistararnir lögdu eitt munandi meistaragjald omaná rokningina hjá viðskiftafólkunum eisini fyri tímarnar, sum lærlingurin arbeiddi.

Føroya Handverkarafelag hevði annars ofta fýlst á, at Læruráðið ikki fylgir nógv væl við lærlingaviðurskiftunum og ikki kannar, um læruplássini eru egnað at hava lærlingar. Ein afturvendandi spurningur er eisini hjá feløgunum at tryggja, at handverksarbeiðið bara verður gjørt av fakfólki. Um hetta mundið senda eisini nógv útlendskar, serliga danskar handverkarafyrirøkur fólk til Føroyar at gera ymisk arbeiði. Í hesum sambandi roynir Føroya Handverksmeistarafelag at fáa gjørt tað til eitt krav, at hesar fyrirøkur verða innlimaðar í meistarafelagið, soleingi arbeiðið stendur við. Sum heild eru bæði Føroya Handverkarafelag og meistarafelagið samd, at útlendsk arbeiðsmegi í Føroyum eigur at arbeiða sambært galdandi reglum og sáttmálum á handverksøkinum í Føroyum.

Beint eftir aðalfundin fór stjórnin undir samráðingar við handverksmeistarafelagið um sáttmála fyri limir í meginfelagnum og limir í Vága, Nes Sóknar, Fuglafjarðar, Eiðis, Kaldbaks og Vágs handverkarafelag. Talan var bara um lønarsáttmála, og í øllum øðrum viðurskiftum vóru lokalu sáttmálarnir galdandi. Partarnar komu ásamt um henda sáttmála:

Sáttmáli millum Føroya handverksmeistarafelag og Føroya handverkarafelag

Gr. 1

Sum grundløn verður goldin kr. 5,30 hvønn arbeiðstíma. Amboðspeningur kr. 0,22 um tíman. Bakarar frá kl. 24-8 kr. 0,71 um tíman. Alt arbeiði í dampketli kr. 2,18 um tíman.

Gr. 2

Yvirtíðarlønin verður roknað av allari lønini soleiðis:

frá kl. 17-21 + 38%

frá kl. 21-24 + 58%

frá kl. 24-7 + 77%, ið verður at standa við í neyðugum framhaldsarbeiði.

Gr. 3

Sunnu-, halgi- og aðrir við lóg fyriskipaðir frídagur verða goldnir við 77%, ið líkaleiðis verða at standa við í neyðugum framhaldsarbeiði. 1. mai og flaggdagin aftaná kl. 12 verður goldin dupult løn.

Gr. 4

Fyri arbeiði í máltíðini verður goldin dupult løn.

Gr. 5

Fyri burturarbeiði verður vistarhald og ferðaútreiðslur goldnar. Ferðingartíðin verður goldin við normalløn fyri vanliga arbeiðstíð.

Gr. 6

Dýrtíðarviðbótin verður sambært løgtingslóg nr. 21 frá 16. mai 1961 um prístalsviðgerð av arbeiðsløn. Eykadýrtíðarviðbótin er 50 oyru hvønn arbeiðstíma.

Gr. 7

Lønin skal gjaldast hvønn fríggjadag innan kl. 12. Er fríggjadagur frídagur, verður hon goldin dagin fyri.

Gr. 8

Hesin sáttmáli skal galda fyri limir í Fuglafjarðar, Vága, Nes-sóknar, Eiðis, Kaldbaks og Vágs Handverkarafelag og teir handverkarar, ið eru beinleiðis limir í Føroya Handverkarafelag. Havnarsáttmálin frá 7. mai 1968 skal annars galda fyri hesar seinast nevndu.

Gr. 9

Hesin sáttmáli kemur í gildi 1. august 1968, og kann sigast upp við 2 mánaða ávaring til ein 1. mai. Partarnir skulu koma saman til tingingar í seinasta lagi 1 mánað aftaná uppsøgn, tvs.

1. apríl, og skulu partarnir tá leggja fram uppskot til broytingar ella nýggjan sáttmála.

Partarnir skulu tingast til sáttmáli er komin í lag, ella semingsmaðurin hevur sagt tingingarnar at vera komnar at enda.

Tórshavn, 16. juli 1968

Fyri Føroya handverksmeistarafelag

A. Eysturoy (sign)

Fyri Føroya handverkarafelag

P. Midjord (sign)

Felagið hevði eykaaðalfund á Hotel Hafnia í Havn 17. februar 1969, har feløgini vóru komin saman at taka støðu til uppsøgn av sáttmálunum. Fleiri á fundinum hildu ikki umstøðurnar vera til vildar at fáa bøtt sáttmálan nakað munandi, tí nógvir handverkarar høvdu onki arbeiði, og umleið 140 lærlingar fáa sveinabræv hetta árið. Á aðalfundinum seinni hetta árið lata feløgini betur at og siga, at tað er nóg mikið av arbeiði. Tað tykist sum feløgini ásanna, at tað verður støðutakanin hjá Havnar Handverkarafelag til uppsøgn av sáttmála, sum verður avgerandi fyri, um onnur feløg fara at siga sáttmálarnar upp. Vestmanna Handverkarafelag fer tó at siga sáttmálan upp, fyri at teir kunnu koma ájavnt við hini feløgini í lön, og hetta roknað felagið við, at tað ikki fara at standast trupulleikar av. Føroya Handverkarafelag vil tí hava Havnar Handverkarafelag at upplýsa sína støðu skjótast tilber.

Føroya Handverkarafelag var við í áheitan á lögtingið 18. februar 1969 frá at kalla øllum verkafeløgum um at fáa broytt frítíðarlønarprosentið frá 7 til 9 og mánaðarlaga frítíðardagatalið frá 1,5 til 2. Henda broytingin kom tó ikki fyrrenn við lögtingslóg frá 1973 og var tá galdandi frá og við frítíðarárinum 1974.

Á aðalfundinum 6. september 1969 verða samsýningarnar fyri álitisstørv broyttar. Nú fær formaðurin 1.000 kr. árliga, skrivarin 400 og kassameistarin 200. Vágs Handverkarafelag, sum var stovnað 23. mars 1968, og sum hevði søkt um limaskap, varð upptikið sum limur. Hjá teimum var so eftir at fáa teir handverkarar, sum enn vóru limir í arbeiðsmannafelagnum, upp í sítt handverkarafelag.

Spurningurin um felags sáttmála fyri øll limafeløgini var til umrøðu. Føroya Handverksmeistarafelag hevði annars strongt á at fáa meginfelagssáttmála, og fleiri feløg hildu felags sáttmála vera tað einasta rætta, serliga tí at lønin hjá feløgnum ikki var tann sama. Men av tí at Havnar Handverkarafelag umframt einstøk onnur feløg ikki tóku undir við hesum, var hetta slept fyri fyrst.

Støða varð eisini tikin til umbønir um limaskap hjá einstøkum handverkarum. Nakrir menn fingi ikki limaskap, tí at teir kundu ikki váttat, at teir høvdu royndirnar at lúka upptøku.

Stjórnin skipaði seg seinni við Petur Midjord sum formanni, Andrias Elttør var næstformaður, og hinir nevndarlimirnir vóru Alfred Hofgaard, Jørgen Bech og Eyðun Petersen. Formaðurin røkir sum er bæði skrivara- og kassameistaraarbeiðið.

Sjeytiárini

1970'ini byrjaðu sum ein tíð við framburði, men eitt bakkast kemur tó við oljukreppuni í 1973.

Í fiskivinnuni merkist tað, at londini eru farin at flyta fiskimarkið út á 200 fjórðingar, og føroyska fiskimarkið verður flutt út á 200 fjórðingar í 1977. Tað verður truplari at sleppa at fiska á fjarleiðunum, og ein størri partur av føroyska flotanum fer tá at royna á heimaleiðum, og har verður trongligt. Fallandi fiskaprisir fyrst í 1970'unum gera ikki støðuna betri, men ein loysn verður funnin í 1975 við Ráfiskagrunninum. Við honum tryggjaði tað almenna virkini ímóti ov lágum fiskaprisum, og fleiri flakavirki vórðu bygd kring landið.

Eitt mál, sum fekk nógv umrøðu hesa tíðina var ES, nú Danmark eftir fólkaatkvøðu í 1972 hevði valt at fara upp í henda felagsskapin. Føroyar sluppu at velja, og løgtingið samtykti at standauttan fyri, tí vandi var fyri, at fóru vit upp í, so fóru vit at missa ræðið á fiskivinnuni.

Føroyar verða munandi nútímansgjørdar á nógvum økjum. Nýtt ellisheim letur upp í Vágum í 1972. SEV fer undur at byggja motorverk til elframleiðslu á Sundi á Kaldbaksfirði. Vegakervið verður útbygt, og bilatalið økist skjótt. Brúgvín um Streymin millum Eysturoynna og Streymoyinna letur upp í 1973. Seinni í 1977 letur stór sølumiðstøð, SMS upp í Havn, og fleiri aðrar størri byggiaætlanir verða settar í verk. Síðst í 1970'unum fær Skála Skipasmiðja turrðokk, sum kann taka upp skip upp til 5.000 tons til umvælingar.

Í 1975 skipaðu Javnaðarflokkurin, Tjóðveldisflokkurin og Fólkaflokkurin samgongu, sum hevði sett sær fyri at føra bygdamenningarpolitikk, endurnýggja fiskiflotan og lofta vinnuni, um hon kom í fíggarligar trupulleikar. Dentur varð lagdur á samferðslumál og á sambinding av bygðum, økjum og oyggjum. Samgongan framdi eisini eina røð av yvirtøkum. Partar av almanna- og heilsuverkinum og postverkið vórðu yvirtikin í 1975, og fyrisingin av undirvísingar- og skúlaverkinum var yvirtikin í 1979. Statsstuðulin verður samstundis umlagdur til eina blokkstuðulsskipan.

- o -

Á umboðsmannafundi hjá Føroya Handverkarafelag 28. februar 1970 verður upplýst, at á Strondum verður roynt at stovna nýtt handverkarafelag. Har skal hava verið eitt eldri felag, Sjóar Sóknar

Handverkarafelag, sum varð stovnað í 1942. Umboðsmannafundurinn mælir tó strandingum til at stovna nýtt felag sambært teimum treytum, sum eru galdandi fyri at kunna fáa limaskap í Føroya Handverkara-felag. Dentur verður lagdur á, at felagið bara tekur upp limir, sum hava sveinabráv ella sum hava arbeitt í minsta lagi 5 ár í handverkinum áðrenn 12. oktober 1959. Felagið skal samtykkja felagslóg, sum síðan skal góðkennast av Føroya Handverkarafelag.

Flestu feløgini umhugsa at siga sáttmálarnar upp, eisini Føroya Handverkarafelag. Sum er tað tó úrslitið hjá Havnar Handverkara-felag, sum leggur støðið, hinir sáttmálarnir byggja á. Í mai mánað høvdu fleiri handverkarafeløg gjørt nýggjar sáttmálar, og eftir stuttan samráðingarfund 14. mai komu Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag ásamt um bara at gera smávegis tillagingar í lønarsáttmálanum, sum var galdandi frá 1. august 1968. Grundlønin hækkaði frá 5,30 kr. til 5,90 kr., og bakarar fáa nú 1,20 kr. aftrat vanligu tímalønini fyri náttararbeiði millum kl. 4-7.

Annars hevði Vága Handverkarafelag um hetta mundið fingið trupulleikar, tí at meistarafelagið har segði gamla lokala sáttmálan vera galdandi og ikki tann nýggi meginfelagssáttmálin.

Í februar 1970 skriva fyrstøðufólkini Frida og Helgi Øster frágreiðing um gongdina síðan Skúlaheim Tekniska Skúlans í Tórshavn lat upp í Kongagøtu 9. november 1964. Tá vóru rúm til átjan lærlingar, men tørvurin á rúmunum er øktur munandi síðan tá, og onkuntíð hava gist umleið tretivu lærlingar ísenn. Hesi árin, síðan heimið lat upp, hava gott 300 lærlingar gist, og teir flestu komu úr Eysturoy, Vágum og Suðuroy. Á heiminum hava tey roynt at eggja næmingunum at taka lut í felagslívinum í býnum, og tey hava sjálvi skipað fyri fyrilestrum og kjakfundum, og rúm er eisini við bókum, har til ber at sita og lesa.

Føroya Handverkarafelag var ikki nógv fyri at blanda seg uppí politikk og trætur, hóast tað onkuntíð kom fyri. Fyrst í juni mánað 1970 lýsti felagið, at tað stuðlaði Altýðusambandi Íslands, sum tá hevði lýst verkfall, og noktaði limum sínum at avgreiða íslensk fiskifør, meðan verkfallið í Íslandi stóð við.

Á ársaðalfundi 20. februar 1971 í Havn átók Alfred Hofgaard sær at vera formaður í eitt ár. Hann var tó sitandi sum formaður í meir enn trý ár. Hinir í stjórnini eru nú Páll Sólbjørn, sum seinni varð valdur til næstformann, Sjúrdur Magnussen, Eyðun Petersen og Sidonius Jacobsen.

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag samráðast hetta árið um lønarsáttmálan. Á fundi eftir 6. mai 1971 á skrivstovu Havnar Handverksmeistarafelags sigur Føroya

Handverksmeistarafelag seg vilja ganga við til tað, sum partarnir í Havn eru komnir ásamt um, og verður grundlønin ásett at vera 7,66 kr. frá 5. mai 1971 og 8,43 kr. frá 1. mai 1972.

- o -

Í desember eru umboð fyri Føroya Handverkarafelag saman við umboðum fyri flestu fakfeløgnum á privata arbeiðsmarknaðinum á fundi hjá Føroya Arbeiðarafelag at stovna felags arbeiðsloysisgrunn. Landsstýrið hevði heitt á Føroya Arbeiðarafelag at skipa fyri hesum. Støða varð ikki tikin til stovnan á hesum fundinum, tí feløgini fyrst vildu viðgera málið innanhýsis. Føroya Handverkarafelag viðgjørði spurningin á umboðsmannafundi 8. januar 1972 og tá var avgjørt, at stjórnin skuldi venda sær til landsstýrið um játtan til arbeiðsloysisgrunn. Á fíggarlógini hjá landinum hevði játtan verið í nøkur ár til arbeiðsloysisgrunn hjá arbeiðsmannafeløgum. Í 1970 vórðu játtaðar 225 tús. kr. Játtanin øktist so líðandi til hon í 1989 var 800 tús. kr., men er longu árið eftir lækkað til 500 tús. kr.

Føroya Handverkarafelag fekk eisini sín part av hesum peninginum til arbeiðsloysisgrunn, og í roknskapinum hjá Føroya Handverkarafelag í 1986 var arbeiðsloysisgrunnurin hjá felagnum slakar 750 tús. kr. Lítið varð goldið úr arbeiðsloysisgrunninum og í mars 1992, tá arbeiðsloysið setti met, kom løgtingslógin um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing. Tá var avgjørt at brúka pengarnar í arbeiðsloysisgrunninum hjá Føroya Handverkarafelag til onnur endamál.

Felagið hevði sum nevnt longu á vári 1965 til umrøðu uppskot hjá Læruráðnum at fáa í lag skeið fyri sveisarum. Seinni sendi felagið Læruráðnum skriv, har tað heitti á ráðið at skunda undir, at sveisara-lærlingar kundu sleppa á danskar tekniskar skúlar. Tá farið varð undir at smíða stálskip í Føroyum, var tørvurin á sveisarum stórur, og roynt varð tí at læra upp fólk til hetta arbeiðið. Onkur handverkarafeløg dámdu ikki at taka sveisarar sum limir, um teir ikki frammanundan vóru handverkarar. Kanska tí at sveising var mett at vera serarbeiði. Og handverksmeistarafelagið mælti eisini frá, at sveising skuldi verða sjálvstøðug handverksgrein, tá ið landsstýrið ætlaði at broyta kunngerðina um, hvørji yrki komu undir handverk. Í januar 1972 tók Føroya Handverkarafelag tó undir við, at menn, sum høvdu sveisað á Skála Skipasmiðju í 8 ár og luttikið í skeiðum, kundu gerast limir í Skála Handverkarafelag. Felagið helt tað tó ikki vera nóg mikið, at sveisarar bara finga nøkur stutt skeið í sveising, men helt fast við, at lærutíðin hjá sveisarum skuldi vera 2 ár og 3 mánaðir.

Ein týðandi táttur í arbeiðnum hjá nógvum handverkarum er at halda vinnutólini í góðum standi, og hetta er eisini galdandi fyri skip. Tá annað íslenska toskakríggið leikaði sum harðast, vóru føroyingar enn einaferð í parti við íslendingum ímóti bretum. Bæði handverkararnir og handverksmeistararnir vóru samdir um, at í Føroyum skuldu bretsir trolarar, sum ikki viðurkendu nýggja íslenska 50 fjórðinga fiskimarkið ikki vænta sær nakra hjálp. Síðst í september 1972 settu feløgini saman hesa lýsing í bløðini:

Lýsing

Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag gera limum sínum kunnugt, at teir frá og við í dag skulu seta seg í samband við stjórnir felaganna, áðrenn teir átaka sær ella gera arbeiði á fremmandum fiskiførum.

Feløgini banna limum sínum at átaka sær ella gera arbeiði á fiskiførum, sum hava brotið íslenska 50 fjórðinga fiskimarkið aftaná 1. september í ár, uttan so at feløgini í hvørjum einstøkum føri geva loyvi til tess.

Limafeløgini í Føroya Handverkarafelag vóru tó ymisk á máli, um hetta var tað rætta at gera. Fleiri feløg tóku undir við avgerðini, meðan onnur hildu, at stjórnin her var lopin framav. Onkur nevndi tó í hesum sambandi, at stjórnin átti at kunna taka avgerðir uttan at spyrja limafeløgini í hvørjum einstøkum føri, og at hetta var ein meginfelagsuppgáva. Bretar vóru ikki fegnir um bannið og svaraðu aftur við at nokta at lossa føroysk skip, sum komu í bretska havn. 8. oktober avlýstu feløgini bannið.

Málið at stovna felags sjúkrarunn fyri øll handverkarafeløgini í Føroya Handverkarafelag varð umrøtt á fleiri fundum í felagnum hesa tíðina. Onkur feløg høvdu longu stovnað sjúkrarunnar fyri limirnar. Havnar Handverkarafelag og Havnar Handverksmeistarafelag høvdu stovnað sjúkrarunnin BATA í sambandi við sáttmálasamráðingarnar 1971.³⁷ Skála Handverkarafelag og Skála Skipasmiðja stovnaðu í juni 1973 sjúkrarunnin Stuðul, sum lat dagpeningahjálpi undir sjúku. Handverkarar og handverksmeistarar rinda hvør sín part ávikavist av lønini og útgoldnum lønum í grunnin, sum verður stjórnaður av eini 3-mannanevnd. Og Sjúkrarunnur hjá Føroya Arbeiðarafelag fekk reglugerð í 1973 og fór at virka frá 1. januar 1974.

- o -

Føroya Handverkarafelag viðgjørði eitt mál um arbeiðsmenn á snikkaðavirkinum hjá Bjarka Jacobsen í Havn, sum eru settir at seta hongsl á og sproytulakera hurðar til teir køkar, sum virkið framleiðir. Spurningurin var, um hetta var handverks- ella verksmiðjuarbeiði. Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag høvdu í sáttmálanum hetta árið avtalað, at „lønartalvur fyri specialarbeiðarar verða gjørdar partanna millum so hvørt, sum skipan og útbúgvingarhættir verða til. Tílíkar lønaravtalur verða gjørdar í samband við tingingar um høvuðssáttmála.“³⁸

Fleiri fundir vóru um hetta málið í juni 1973, og Føroya Handverkarafelag tók hetta í stórum álvara, tí her var dømi um, at ófaklærd eftir teirra tykki gjørdur handverksarbeiði. Felagið samráddist við Føroya Handverksmeistarafelag í september 1973, tí Havnar Handverkarafelag hevði sýtt tveimum monnum, sum ikki vóru handverkarar, at arbeiða á virkinum hjá Bjarka Jacobsen. Eitt krav hjá felagnum var, at skulu serarbeiðarar setast í arbeiði, so skulu teir vera skúlaðir. Meistararnir vísa hinvegin á, at tað mangla sveinar, so tað kemst ikki uttanum at taka støðu til serarbeiðarar. Og Ídnaðarráðið kom uppí málið og segði í brævi til Havnar Handverkarafelag, at felagið forðar ídnaðarlígu menningini í Føroyum við síni støðutakan. Tíðin er broytt, og blokada er ikki vegurin, halda fleiri og mæla til samráðingar um støðuna.³⁹

Føroya Handverkarafelag hevði eisini onnur mál av hesum slag, at menn, sum ikki vóru handverkarar, gjørdur arbeiði, sum kom undir handverksarbeiði. Onkuntíð kundi vera ringt at taka støðu, og tað var enntá komið fyri, at heitt hevði verið á landsstýrið at fáa gjørt verjulóg fyri alt handverk, sum bara skuldi kunna útinnast av teimum, sum høvdu sveinabræv í fakinum.

Eitt annað var at tryggja, at handverkarar ikki fóru til arbeiðis, vóru teir ikki í fakfelag. Felagið stríðist ofta við, at fólk, sum ikki eru handverkaralærd, verða sett í stórv, sum handverkarar ella handverksmeistarar eiga at røkja. Eisini at lærlingar verða settir í læru hjá fólki, sum ikki eru góðkendir lærumeistarar í handverki. Tað hendir seg meir enn eina ferð, at lærlingar ikki hava góðkendan lærusáttmála, tá ið teir koma at ganga á tekniskan skúla.

- o -

Fyrst í januar 1974 hevði Føroya Arbeiðarafelag kallað tey flestu av teimum stóru fakfeløgnum til fundar um at stovna meginfelag fyri øll fakfeløgini. Ein 3-mannanevnd var tá sett at kanna umstøðurnar

at stovna meginfelag og gera uppskot til lóg fyri felagið. Teir gjørdur uppskotið í samráð við menn frá LO í Danmark. Fundur var aftur 6. apríl, men tað vísti seg tá, at áskoðaninar vóru so ymiskar, at tvørligt var at skipa meginfelag á so breiðum grundarlagi.⁴⁰

Á stjórnarfundinum hjá Føroya Handverkarafelag 4. mai 1974 kunnaði formaðurin um hesar ætlanir at stovna meginfelag. Hann greiddi eisini frá fundum, hann hevði verið á um nýggja prístalsgrundarlagið. Á hesum stjórnarfundinum varð limagjaldið hækkað úr 7 kr. fyri hvønn lim til 10 kr. um árið.

Føroya Handverkarafelag var við og vegleiddi, tá ið Kollafjarðar Handverkarafelag var stovnað 29. apríl 1973. Seinni hetta árið hevði meginfelagið umboð við á fundi á Sandi, har ætlanin var at stovna handverkarafelag. Sandoyar Handverkarafelag var stovnað á fundi 25. mai 1974, og tá var Alfred Hofgaard, formaður í Føroya Handverkarafelag, við á fundinum.

Á aðalfundinum 15. juni 1974 á Hotel Tvøroyri kunnaði formaðurin um miseydnadu royndirnar at stovna eitt meginfelag fyri øll verkafeløgini, og hann umrøddi eisini arbeiðið at gera nýtt prístalsgrundarlag. Formaðurin nevndi eisini, at tað var neyðugt at taka støðu til, hvussu starvsfólk og handverkarar í arbeiði hjá landinum áttu at verða skipað í fakfelag.

Samsýningarnar fyri álitisstørv í stjórnini hjá felagnum vórðu munandi hækkaðar og tvífaldaðar í mun til tað, tær høvdu verið síðan 1971. Formaðurin fær nú 2.800 kr. um árið og fría telefon, skrivarin 1.000 kr. og kassameistarinn 600 kr.

Felagið fekk eisini nýggjan formann á hesum aðalfundinum. Andrias Elttør verður valdur til formann, og hinir í nevndini eru Eyðun Petersen, Vestmanna, Sidonius Joensen, Skála, og Hans Vang, Tvøroyri.

Valdemar Petersen, Sandavágur, sum var valdur í stjórnina fyri Sjúrð Magnussen á aðalfundinum árið fyri, stóð ikki fyri vali.

Andrias Elttør, Klaksvík, var føddur 22. oktober 1928. Hann lærði til skipstíðara á Klaksvíkar Sleipistøð ella Bedingini og tók sveinaroynd í 1954. Hann var eina tíð á Bedingini, men fór so at arbeiða við byggiarbeiði hjá Markus í Kunoy. Seinni var hann húsavørður á Tekniska Skúla í Klaksvík. Andrias Elttør hevði stóran áhuga fyri fakfelagsarbeiði, og hann var formaður í Klaksvíkar Handverkarafelag í væl meir enn 20 ár. Andrias Elttør andaðist 12. juli 1993.

*Andrias Elttør,
Klaksvík*

- o -

Løgtingið samtykti nýggja prístalslóg og nýggja lóg um prístalsviðgerð av arbeiðslønnum á vári 1975. Sambært løgtingslóg um prístal frá 21. mai 1975 skal prístalsnevndin við smásøluprísum á vørum, tænaðum og bústaðarútreiðslum sum grundarlag og við neyðugari hjálp frá Hagdeildini útrokna eitt prístal, sum er sett til 100 í juli 1975. Samstundis varð við løgtingslóg um prístalsviðgerð av arbeiðsløn ásett, at tann pr. 30. september 1975 galdandi tímaløn skal hækka við 60 oyrum fyri hvørji full 3 stig, prístalið broytist í mun til prístalið 100. Fellur prístalið niður um 100, verður ongin prístalsviðgerð. Henda lógin kom í staðin fyri lógina um prístalsviðgerð av arbeiðsløn frá 1961.

Á umboðsmannafundi í Havn 19. oktober 1974 har umboð fyri Vágs, Vága, Fuglafjarðar, Skála, Vestmanna, Havnar og Klaksvíkar handverkarafeløg vóru komin saman, tykist sum øll feløgini hava tikið undir við, at meginfelagið nú hevur lønarsamráðingarnar fyri øll limafeløgini.

Á fundi í januar árið eftir verður henda semja staðfest, og álagt verður øllum feløgnum at siga lokalar sáttmálar við meistarafeløgini upp. Nú verður eisini vald ein samráðingarnevnd, sum skal føra samráðingarnar, og í hana komu fyri Havnina Andrias Poulsen, Alfred Hofgaard, Oliver S. Thomsen, Klaksvík Andrias Elttør, Marvin Hansen, Skála Jørgin Bech og Vestmanna Eyðun Petersen. Eykamenn vóru ein úr hvørjum av hesum trimum feløgnum ávikavist í Fuglafirði, Sandoy/Suðuroy og í Vágum. Samráðingarnevndin fekk formliga fulltrú at taka avgerðir undir samráðingunum, og formenninir í feløgnum kundu takast við upp á ráð, um samráðingarnevndin helt tað vera neyðugt.

Føroya Handverkarafelag hevði á fundi 12. apríl gjørt uppskot til nýggjan sáttmála og sent Føroya Handverksmeistarafelag tað. Høvuðskravið var, at grundlønin, sum var 10,73 kr., skuldi hækka til 20,18 kr. Harumframt vóru krøv um løn fyri yvirtíð og viðbøtur. Kravið um yvirtíðarløn var 60% kl. 17-21, 75% kl. 21-24 og 150% kl. 24-07. Vikuskiftið, og sunnu- og halgidagar var sett fram krav um duplta tímaløn.

Føroya Handverksmeistarafelag mælti í fyrstu atløgu til at leingja sáttmálan eitt ár. Talan var um óstøðugar tíðir, og nýtt prítalsgrundarlag var í umbúna. Og meistararnir halda seg ikki kunna ganga við til lønarhækkingar, tí so koma teir at standa veikari í kappingini við innfluttu húsini.

Tað vóru 10 samráðingarfundir; teir flestu í hølunum hjá Havnar Handverkarafelag. Fundir vóru 18., 23., 29. 30. apríl og 4. mai, tá fundur var saman við semingsstovninum. Vanligur samráðingarfundur

var aftur 6. mai eftir boðum frá semingsstovninum, og 7. mai var fundur saman við semingsstovninum. Samráðingarfundur var aftur 12. mai í hølunum hjá Klaksvíkar Handverkarafelag, og 21. mai var samráðingarfundur á Hotel Føroyum. Seinasti fundurin var 22. mai saman við semingsmonnunum, og hesin fundurin endaði við sáttmálasemju.

Á fyrsta samráðingarfundinum, sum var 18. apríl, var eitt tað fyrsta stríðsmálið, at arbeiðsgevararnir ikki vildu samráðast við samráðingarnevndina, men kravdu at samráðast við nevndina hjá Føroya Handverkarafelag. Felagið setti hart móti hørðum og vísti á, at samráðingarnevndin var vald á aðalfundi, og tað kundi onki krav koma frá meistarunum at broyta hetta. Endin var, at meistarafelagið á samráðingarfundinum 29. april gekk frá kravinum og játtaði at samráðast við samráðingarnevndina. Andrias Elttør takkaði fyri og bað um viðmerkingar til uppskotið, sum Føroya Handverkarafelag hevði sent meistarafelagnum. Ejnar Mortensen frá Føroya Handverksmeistarafelag nevndi teir batar, sum hækkingar í prís-talinum høvdu havt við sær í seinastuni, og at samfelagið ikki toldi lønarhækkingar. Andrias Elttør svaraði aftur, at tað var tað sama hvørja ferð, tá ið sáttmálasamráðingar vóru. Hann helt, at tá sagt verður, at samfelagið ikki toldi lønarhækkingar, mundi meinast við, at tað toldi ikki handverkarar, tí tað vísti seg at tola alt annað, sum hann málbar seg.

Føroya Handverkarafelag vísti á, at handverkaralønirnar vóru lækkaðar samanbórið við tær hjá Starvsmannafelagnum, og tær vóru nú undir minstulønini hjá fiskimonnum.

Handverksmeistararnir lögdu nú fram sítt uppskot til nýggjan sáttmála, og høvuðsboðini vóru, at grundlønin skuldi vera óbroytt. Teir kundu ganga við til, at teir, sum arbeiddu í tunnli, kundu fáa 2 kr. eyka um tíman og arbeiði í dampketli 6 kr. um tíman. Handverkararnir hildu, at tað var lítil sømd í hesum.

Á fundi 30. april var semja um yvirtíðargjöldini. Meistararnir vóru trekir at samráðast og vildu fyrst vita, hvussu Føroya Handverkarafelag var komið fram til tær 20,18 kr., sum kravdar vóru sum grundløn. Felagið svaraði, at teir vildu bara grundgeva fyri kravinum, um meistararnir komu aftur til samráðingarborðið. Nú steðgaðu samráðingarnar, og boð vóru eftir semingsstovninum.

Semingsfundur var 4. mai á Hotel Hafnia í Havn, og her spurdi semingsmaðurin um stóra lønarkravið, og hvussu tað var íkomið. Føroya Handverkarafelag vísti á stættarmunin, hvussu Starvsmannafelagið lønarliga hevði togað seg inn á handverkararnar, og at munurin

millum arbeiðsmannalønir og handverkaralønir var minkaður. Í hesum sambandi varð víst til ársfrágreiðingina hjá Ríkisumboðsmanninum 1974, har sagt verður, at munurin á handverkara- og arbeiðsmannalønnum var 25% í 1965, men er bara 14% í 1974.

Føroya Handverkarafelag legði eisini fram eyka krøv. Út móti midnátt kom semingsstovnurin við tilboði at leggja 2 kr. afturat grundlønina, sum seinni um náttina varð økt til 2,12 kr. Handverkararnir havnaðu hesum tilboði. Klokkan gott 4 svaraðu meistararnir, at teir kundu ganga við til 2,10 kr. afturat grundlønini. Føroya Handverkarafelag valdi at slaka og segði seg kunna góðtaka at fáa 5,25 kr. afturat grundlønini. Hetta vildu meistararnir ikki ganga við til, og so slitnaði fundurin.

6. mai er aftur samráðingarfundur eftir boðum frá semingsstovninum. Fundurin helt á til kl. 5 morgunin eftir, og tað eydnaðist at avgreiða nøkur smærri krøv.

Semingsstovnurin kallaði partarnar til fundar aftur 7. mai. Føroya Handverkarafelag segði seg ikki kunna góðtaka 2,10 kr. í grundlønarhækking. Nakað eftir midnátt frættist, at feløgini hjá arbeiðskvinnum og -monnum høvdu skrivað undir sáttmála, sum gav teimum 2,15 kr. yvir tvey ár, 1,15 kr. nú og 1 kr. næsta ár. Hetta kom illa við, tí nú fór at verða verri at fáa ta grundlønarhækking, ið samráðingarnevndin hevði vónað at fáa.

Eitt semingsuppskot kom kl. 5.30. Grundlønin skuldi hækka 1,85 kr. 1. mai 1975 og 1,50 kr. 1. mai 1976. Meistararnir góðtóku hetta, men samráðingarnevndin hjá handverkarunum metti hetta at vera eitt vánaligt úrslit. Teir høvdu miðjað eftir 1 ára sáttmála og fáa nú boðið ein vánaligan 2 ára sáttmála. Teir vildu sleppa at leggja uppskotið fyri ein umboðsmannafund, áðrenn teir svaraðu, men kravið hjá semingsstovninum var, at teir svaraðu alt fyri eitt. Svárið var nei, og so var verkfall frá fríggjadegi 9. mai.

Føroya Handverkarafelag hevði umboðsmannafund 9 mai á Hotel Føroyum, og har tóku allir, sum møttir vóru á fundi, undir við verkfalli. Nevndin hevði eisini kannað møguleikarnar at fáa verksfalstuðuluttan frá, eitt nú frá danska LO, og har vóru boðini, at felagið bara skuldi senda umbøn um eina stuðulsupphædd, og so vildi landsfelagið taka støðu til tað.

12. mai er samráðingarfundur í Klaksvík. Handverkarar eru í øðini um, at meistarar ikki unna teimum lønarhækking, og teir siga, at fleiri meistarar hava sagt, at handverkarar áttu at fingið tað, ið biðið var um, fyri at fáa teir aftur til arbeiðis. Og Føroya Handverksmeistarafelag skuldi ikki halda, at handverkarar ikki vóru menn fyri

at fara í verkfall. Føroya Handverksmeistarafelag helt tá fyrri, at vóru tað meistarar, ið ikki tóku undir við tí, sum felag teirra hevði havt fyrri undir samráðingunum, so máttu teir kalla limir sínar til fund at fáa tað staðfest.

Á fundi, sum Føroya Handverkarafelag hevði dagin eftir í Klaksvík, fáa handverkarar boð um, at teir kundu fara til arbeiðis, um teir frá meistara sínum fáa boðið grundlønarhækkingina 5 kr. um tíman.

21. mai er aftur drúgvur samráðingarfundur, sum endar við, at samráðingarnevndin hjá Føroya Handverkarafelag er til reiðar at góðtaka 4,70 kr. í grundlønarhækking. Meistararnir vilja ganga við til 3,40 kr., og her enda samráðingarnar, og hvørgin parturin vil ganga frá sínum.

Út á fyrrapartin 22. mai er semingsstovnurin komin uppí samráðingarnar. Eftir togan aftur og fram bjóða meistararnir 1,90 kr. fyrra árið og 1,60 kr. annað árið. Hetta varð ikki góðtikið. Samráðingarnevndin hjá Føroya Handverkarafelag stúrði fyrri, nú nýggj lóg um prístalsjavnung av lønum var komin, at ongin prístalsjavnung fór at verða, tí nú kravdist, at prístalið skuldi broytast full 3 stig í mun til prístalið 100 í juli 1975 fyrri at fáa 60 oyru oman á tímalønina.

Seinnapartin vildi Føroya Handverkarafelag ganga við til 4 kr. afturat grundlønini. Semingsstovnurin kom við uppskoti um 3,80 kr., og tað góðtóku báðir partar, og kl. 18.55 hetta kvøldið varð hesin lønarsáttmálin hjá Føroya Handverkarafelag, sum so nógv stríð hevði staðist um, undirskrivaður. Menn góvu hvørjum øðrum lógvatak og ynsktu alt gott fyrri limafeløgini.

Bløðini skrivaðu ikki nógv um hetta verkfallið, tí Prentarafelagið var í verkfalli, og bløðini komu tí ikki út. 14. September kom tó út, og leygardagin 10. mai skrivar blaðið, at 1.200 handverkarar um alt landið eru farnir í verkfall. Føroya Handverkarafelag hevði seinnapartin í gjár (tvs. 9. mai) fund í Havn, har frágreiðing varð givin um sáttmálasamráðingarnar, sum endaðu við, at samráðingarnevndin vrakaði semingsuppskotið og lýsti handverkaraverkfall um alt landið frá í fyrradagin. Umleið 1.200 handverkarar eru í verkfalli, og á einstøkum verkstøðum, har eisini arbeiðsmenn arbeiða, eru eisini arbeiðsmenninir farnir til hús. Á Skála Skipasmiðju eru umleið 80 handverkarar í verkfalli, á Vestmanna Skipasmiðju 22, á maskinverkstaðnum í Miðvági 16, á Klaksvíkar Skipasmiðju 21, hjá Karl Hansen í Klaksvík 12 mans og á Tórshavnar Skipasmiðju 45 mans. Føroya Handverkarafelag sigur, at verkfallið er effektivt á øllum arbeiðsplássum um alt landið, skrivar blaðið.

Avrit av semingsprotokollini hin 22. mai 1975

1. Grundløn

23. mai 1975 hækkar grundlønin við kr. 2,00

1. mai 1976 hækkar grundlønin við kr. 1,80

2. Eyka fyri arbeiði:

kl. 17 - 21 40%

kl. 21 - 24 60%

kl. 24 - 7 100%, ið verður at standa við við neyðugum framhaldsarbeiði.

3. Leygardag 100%

Sunnu- og halgidagar og aðrir við lóg fyriskipaðir frídagar verða goldnir við 100%, ið líkaleiðis verða at standa við í neyðugum framhaldsarbeiði.

4. Flaggdagin og 1. mai frá kl. 12 - 24 og fyri arbeiði í mattíð verður goldin tvífold løn.

5. Amboðspeningur + kr. 0,35 eyka um tíman.

6. Skitið arbeiði + kr. 0,23 eyka um tíman.

7. Arbeiði í tunnel kr. 2,00 eyka um tíman.

8. Alt arbeiði í dampketli kr. 6,00 eyka um tíman.

9. Fyri handverksarbeiði í brúktum olju- og lýsitangum og í skittfiska- og sildalastum verður goldið kr. 5,00 eyka um tíman.

10. Bakarar kl. 4 - 7 + 45% eyka um tíman.

11. Elektrikari, ið fer út at seta pelasikringar í aftaná vanliga arbeiðstíð, fær 1 ½ tímar fyri hvørt húsarhald.

16. Verður arbeitt yvirtíð, verður mattíð praktiserað sum higartil á teimum ymsu arbeiðsplássunum og ikki frádrigið lønini.

17. Fyri burturarbeiði verður vistarhald og ferðaútreiðslurnar goldnar. Ferðingartíðin verður goldin við normalløn fyri vanliga arbeiðstíð.

Sáttmálin kann sigast upp við 2 mánaðar ávaring til ein 1. mai 1977

Føroya Handverkarafelag

Andrias Elttør

Andrias Poulsen

Alfred Hofgaard

Eyðun Petersen

Ó. Schrøter Thomsen

Sidonius Joensen

Marvin Hansen

Semingsstovnurin

C. V. Weihe J. Sundstein

Føroya Handverksmeistarafelag

W. Lauritsen

Einar Mortensen

Ó. Zachariassen

J. A. Olsen

Peter Simonsen

Við hesum sáttmálanum hækkaði grundlønin úr 10,73 kr. til 12,73 kr. frá 23. mai 1975 og 14,53 frá 1. mai 1976 ella góð 27% tey bæði tvey árin. Harumframt hækkaði yvirtíðin úr 77% og var nú millum kl. 24-7 og leygardag og sunnu- og halgidagar 100%. Tímalønin hjá sveinum 1. juli 1975 var 24,32 kr.

- o -

Á aðalfundinum hjá Føroya Handverkarafelag 13. desember 1975 vóru umboð fyri Tórshavn, Klaksvík, Vestmanna, Sandoy, Skála, Kollafjørð og Fuglafjørð komin saman, tilsamans 19 mans.

Í sambandi við viðgerðina av samsýningum til álitisfólk felagsins varð borið upp á mál, at felagið átti at sett eitt fólk í starv hálva ella fulla tíð at taka sær av umsitingini av felagnum, sum nú var meira krevjandi, enn hon hevði verið áður. Hildið var kortini ikki, at rætta løtan var at taka avgerð um hetta beint nú, men at málið kundi takast upp til umhugsunar. Andrias Elttør helt fram sum formaður, meðan Andrias Poulsen og Oliver Schrøter Thomsen vóru nývaldir í stjórnina.

Eitt mál, sum fekk nógva umrøðu um hetta mundið, var innflutningurin av liðugtgjørðum sethúsum. Handverksmeistarafelagið hevði í apríl 1975 sent landsstýrinum bræv um, at innfluttu typuhúsini vórðu tolað lægri (13%) enn leyst tilfar og útgerð til sethús, sum vórðu tolað munandi hægri (frá 28% til meir enn 100%). Hetta førði til ójavna kapping, vildi felagið vera við. Og so var tað eisini ein viðkomandi spurningur, um innfluttu húsini vóru so væl smíðað, at tey hóskaðu til føroyska veðurlagið. Innflutningurin av typuhúsum byrjaði í seinnu helvt av 1960'unum og helt á til nakað inn í 1980'ini. Eisini føroysk virki fóru undir at smíða typuhús, og stúrt var fyri, at hetta kundi raka tær smærru handverksfyrirøkurnar, um ikki samstarv kundi fáast í lag. Í apríl 1976 hevði Føroya Handverksmeistarafelag

tikið avgerð um, at meistarar fóru ikki at veita arbeiði til uppseting av liðugt gjørdum húsum. Føroya Handverkarafelag fekk kunning um hetta, men neyvan man bannið hava forðað fyri innflutningi av liðugt gjørdum húsum.

Kjakið um innfluttu typuhúsini stóð við leingi, og í lesarabrævi í Dimmalætting 5. mai 1981 vísir Erling Jørgensen, umboðsmaður fyri Hosby hús aftur, at innflutt hús hava tollfrymunir. Húsini, sum koma til landið, geva eisini arbeiði, tí tey skulu setast upp, og tað krevur handverkarar. Hann heldur, at fólk keypa typuhús, tí at láni-møguleikarnir eru skerdir, og tað kostar byggirentu, tí at tað tekur ov langa tíð at byggja eini nýggj sethús. Hann sigur millum annað, at „heldur enn at blíva „fornermaðir“ skuldu hondverkarar sett sær henda spurning: Hví keypa fólk typuhús? Um ein ikki sleppur av við sína vøru, er tað móguliga ein sjálvur og ikki kundarnir, ið hava feilin.“ Hann heldur, at handverkarar áttu at spíla seg út í sunnari kapping.

Og fyrst í mars mánað hetta árið var eisini pallborðsfundur í Fuglafirði um typuhúsmálið, sum handverkarafelagið har skipaði fyri. Tá var eitt nú nevnt, at tað almenna átti at taka stig til at tálma innflutninginum av liðugt gjørdum vørum sum eitt nú typuhúsum, tí arbeiðið minkaði so nógv í landinum.

- o -

Aðalfundurin 1976 var 12. juni á Sandi. Millum málini, sum vórðu umrødd, var útbúgvingin av sveisarum, sum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag fóru at taka upp við Læruráðið. Formaðurin nevndi eisini typuhúsmálið, men hann metti, at tað var ikki so lætt at fáa greiðu á tí.

Sidonius Joensen og Jóanes Clementsen eru nývaldir í stjórnina, og grannskoðararnir Nicodemus Rasmussen og Alf Kristoffersen, sum høvdu verið grannskoðarar í nøkur ár, vórðu afturvaldir.

Alfred Hofgaard var valdur í Læruráðið.

Aðalfundurin endaði við væleydnaðari útferð til eysturbygdirnar.

Á aðalfundinum í 1976 var lagt fram yvirlit yvir limafeløg í Føroya Handverkarafelag:

Limafelag	Formaður	Limatal
Havnar Handverkarafelag	Andrias Poulsen	304
Klaksvíkar Handverkarafelag	Andrias Elttør	138
Skála Handverkarafelag	Sidonius Joensen	89
Tvøroyrar Handverkarafelag	Elberg Klettheyggj	81
Fuglafjarðar Handverkarafelag	Sigurd Toftegaard	77
Nes sóknar Handverkarafelag	Jógvan Jacobsen	72
Vága Handverkarafelag	Valdemar Petersen	70
Kollafjarðar Handverkarafelag	Eskild Fagralón	28
Sandoyar Handverkarafelag	Jóanes Clementsen	27
Vestmanna Handverkarafelag	Eyðun Petersen	26
Vágs Handverkarafelag	John Bertholdsen	20
Eiðis Handverkarafelag	Gunnar Andreasen	8
Kaldbaks Handverkarafelag	Eyðun K. Vang	8
		Íalt 948

Limagjaldið hjá limafeløgnum var ymiskt; frá 1.040 kr. um árið í Havn og til 100 kr. um árið í Vági og á Tvøroyri.

Stjórnin hevði um hetta mundið fingið kunning um, hvussu sveisaraupplæringin var skipað á Skála og í Havn, og hon fór nú at krevja at fáa fund við Læruráðið, so upplæringin kundi fáast í fasta legu.

Læruráðið bjóðaði báðum meginfeløgnum hjá handverkarum og handverksmeistarum á fund 6. september 1976 um sveisaraútbúgvingina, og her komu feløgini og Læruráðið ásamt um hesa orðing til reglur um sveisaraútbúgvingina:

„El-sveisilærlingar, sum framyvir fara í læru, skulu hava fylt 16 ár, skriva sáttmála við serligum treytum og við lærutíð upp á 2 ár og 3 mánaðir. Teir fáa lærubræv frá Læruráðnum at nýta til upptøku í handverkarafelag, tá ið lærutíðin er úti, og skulu hava vátan um luttøku í teoretiskum og praktiskum sveisiskeiðum í tilsamans 80 tímar, sum danski Svejsecentralen og tekniski skúlin skipa fyri, og harumframt skulu hesir hava sveisisertifikat.“

Føroya Handverkarafelag hevði mangan á fundum og seinast á aðalfundinum 1975 givið til kennar, at felagið ikki var so væl nøgt við arbeiðið hjá Læruráðnum. Í brævi til landsstýrið 23. november 1976 áttalar felagið harðliga, at forkvinna ráðsins, Inger Christiansen hevur so nógv onnur mál at røkja í landsstýrinum, at tað als ikki eru stundir at viðgera læruráðsmál, og sostatt verða tey heldur ikki avgreidd. Nevndur verður møgulekin at velja annan læruráðsformann, sum verður valdur av handverkarastættunum. Handverksmeistarafelagið hevði longu 10.

november sent landsstýrinum skriv um tað sama, har mælt verður til at fáa sett læruráðsformann, sum røkir starvið burturav, og at víðka Læruráðið við einum limi úr Føroya Handverksmeistarafelag og einum úr Føroya Handverkarafelag. Upplæringin av handverkslærlingum er í broyting, og tí eigur arbeiðið hjá Læruráðnum at verða dagført, so tað kann umsita ætlaðu broytingarnar.

- o -

Í desember mánað hevur stjórnin eftir áheitan frá landsstýrinum eins og hini yrkisfeløgini tilnevnt ein lim í nevndina, sum skal gera eina sonevnda eykapensjónsskipan. Stjórnin valdi Andrias Poulsen í nevndina. Landsstýrið hevði annars longu í 1965 fingið heimild at seta nevnd at kanna spurningin, um fólk, sum ikki eru uppií aðrari eftirlønarskipan enn fólkapensjónini, skulu hava eina eykapensjón. Tað kom tó neyvan nakað ítøkiligt burtur úr hesum nevndararbeiðnum.

Fyrst í januar 1977 var umboðsmannafundur, tá støða skuldi takast til uppsøgn av sáttmálanum, og har var ongin ivi. Semja var um at siga upp, tí lønin var alt ov lág. Fundurin valdi eisini 7-manna tingingarnevnd, og hon fekk eisini heimild at seta fundarskrivara.

Samráðingarnar um nýggjan sáttmála byrja 25. mars 1977, tá ið tingingarnevndin er savnað at gera uppskot til broytingar í lønarsáttmálanum. Høvuðskravið var, at tímalønin skuldi hækka 30%. Krav var eisini um hægri yvirtíðargjald, og at eitt sindur var lagt aftrat nøkrum av viðbótunum.

Fyrsti samráðingarfundur var 26. apríl á Hafnia, har tingingarnevndin og Oliver Schrøter Thomsen, skrivari, skiftu orð við meistara-felagið. Fundur var aftur 29. apríl uttan at partarnir komu nærri einum úrsliti. Dagin eftir segði meistarfelagið seg kunna ganga við til, at 25 oyru vórðu lögð aftrat grundlønini. Seinnapartin 2. mai legði meistarafelagið sítt tilboð fram. Tímalønin kundi hækka við 50 oyrum, og viðbøturnar fyri at brúka egin amboð og fyri skitið arbeiði kundu hækka 20%.

Semingsmaðurin royndi at fáa partarnar at slaka í lønarkrøvunum og segði seg vilja royna seg við einum semningsuppskoti, har lønin kundi hækka 8,24 kr. yvir tvey ár. Men hetta vildi hvørgin parturin góðtaka. Samráðingarnar hildu fram saman við semingsmanninum 4. mai. Hann mælti tá til 20% lønarhækking, men tað var greitt, at meistarnir ikki fóru at góðtaka nakað omanfyri 15%. Morgunin eftir beint eftir kl. 6 kom semingsuppskotið, sum báðir partar góðtóku. Tað var soljóðandi: Grundlønin hækkar við 2,50 kr. (8,9%) 1. mai 1977

og við 2,20 kr. (7,9%) 1. mai 1978. Amboðspeningurin hækkar við 10 oyrum til 45 oyru og viðbót fyri skitið arbeiði eisini við 10 oyrum til 33 oyru. Sáttmálin var galdandi í tvey ár.

- o -

Á aðalfundinum 2. juli 1977 á Skúlaheiminum í Klaksvík greiddi formaðurin frá, at felagið hevði havt fundir við landsstýrið um fleiri mál, sum eitt nú eykapensjón, sveisarlæruna og studning til sjúkragrunn.

Í hesum sambandi kann nevast, at á løgtingsfíggarlógini 1977 vóru játtaðar 150.000 kr. til sjúkragrunn at býta eftir limatali til verkamanna- og handverkarafeløg. Føroya Handverkarafelag fekk í 1977 góðar 15.000 kr. av hesi játtan, men hon munaði tó neyvan tað stóra, og longu í 1979 er einki játtað til sjúkragrunnin.

Formaðurin nevndi eisini, at einki meira var gjørt við málið um innflutningin av liðugtgjørdum sethúsum.

Samsýningin til kassameistararnar var nú 1.000 kr. um árið. Elberg Klettheyggj á Tvøroyri var valdur í stjórnina í eitt ár fyri limin hjá Sandoyar Handverkarafelag, sum nú var at kalla útdeytt. Drúgvu uppskotini um lógarbroytingar, sum stjórnin hevði gjørt fyrst í januar, vórðu býtt út, og einstøku limafeløgini skuldu nú taka støðu til tey. Seinni varð lógin nakað dagfjórð, og broytingarnar vórðu samtyktar á ársfundi 3. juli 1977. Hvørt felagið eigur nú sambært grein 5 rætt til eitt umboð í umboðsmannanevndini, umframt eitt umboð fyri hvørjar 50 limir. Fyri at kunna hava betri eftirlit við limafeløgnum verður nú ásett í lógini, at tey skulu senda inn frágreiðing frá tí lokala ársfundinum, og um frágreiðing ikki er komin, kann stjórnin kanna viðkomandi felags viðurskiftir.

Á fundinum var eitt sindur av práti um verkfalsgrunnar, og upplýst var, at teir á Skála høvdu stovnað sjúkragrunn, men ikki verkfalsgrunn. Á Tvøroyri høvdu teir eisini stovnað sjúkragrunn, sum skuldi fara at virka frá 1. mai 1978. Andrias Elttør segði, at í Klaksvík var hjálpargrunnur, sum eisini kundi veita hjálp undir verkfalli.

Asbjørn Joensen, stjóri á Tekniska skúla í Klaksvík, kom síðan á fund at greiða frá útbúgvingunum á teknisku skúlunum. Hann segði, at skúlarnir vóru dragnaðir afturúr og ikki dagfjórðir, og at útbúgvingarnar á føroysku skúlunum nú lógu væl aftanfyri útbúgvingarnar í okkara grannalondum. Hann heitti á handverkarafelagið at venda sær til landsstýrið og kanska eisini løgtingið at fáa tey at skilja, at føroyskir læringar eisini áttu at fáa eina holla upplæring. Á umboðsmannafundi

7. januar hetta árið hevði stjórnin annars tikið avgerð um at senda bræv til løgting og landsstýri at taka stig til at fáa handverkslærana á hædd við hana í okkara grannalondum, og at skúlarnir áttu at fáa neyðug amboð og aðra útgerð. Aðalfundurin helt fram 3. juli, og tá var nevnt, at hóast ein umfatandi løgtingslóg um arbeiðaravernd var komin í 1974, so hevði felagið fleiri ferðir ásannað, at eftirlitið virkaði ikki, og at menn ikki altíð brúktu tey trygdaramboð, ið vóru til taks.

- o -

Føroya Handverkarafelag hevði eitt umboð í ídnaðarnevndini, sum landsstýrið setti seint á sumri 1977 at kanna viðurskiftini hjá ídnaðinum í Føroyum. Tá álitid, sum ein starvsnevnd, har felagið tó ikki var umboðað, hevði skrivað, kom út árið eftir,⁴¹ hevði felagið gjørt viðmerkingar til uppskotið. Í viðmerkingunum verður nevnt, at kanningin hjá starvsnevndini skal vera arbeiðsgrundarlag undir ídnaðarpolitikkinum hjá løgtingi og landsstýri. Og rætt er, tá ið sagt verður, at tað hevur týðning at fáa eitt meira fjølbroytt vinnulív, og tí mugu stuðulsmøguleikar til fløgur á landi ikki vera verri enn tær, sum eru galdandi fyri skip.

Føroya Handverkarafelag heldur tað hinvegin ikki vera rætt, tá ið sagt verður í álitinum, at vit ikki hava arbeiðsloysi í landinum, tí arbeiðsloysi er, men vit hava onga skipan, sum skrásetir arbeiðsloysi.

Felagið finst harnæst at tilmælinum í álitinum, at fakfelagsrørslan má skipast betur. Her verður nevnt, at vit á økinum, álitid viðger, hava eini 7-8 fakfeløg, sum hvørt sær meira og minni virka uttan mun til áhugamálini hjá hinum feløgnum. Hetta heldur Føroya Handverkarafelag er ein misskiljing og vísir á, at starvsnevndin ikki skilir mátan, fakfelagsrørslan hevur skipað seg. Tað er ongin illstøða millum feløgin. Nakað av kjaki hevur tó verið um serarbeiðarar, men Føroya Handverkarafelag er ikki ímóti serarbeiði, og spurningurin snýr seg bara um, hvussu og í hvat felag serarbeiðarar skulu innlimast.

„Tá ið starvsnevndin beinleiðis í sínum úrskurði heitir á landsins stýrimyndugleikar um at „taka stig til at fáa loyst ta konflikt, sum í dag er millum handverkarafeløgini og arbeiðsmannafeløgini í samband við kompetansuspurningin á serligum arbeiðsøkjum, serliga innan byggi- og øðrum framleiðsluídnaði“ mótmælir felagið harðliga hesum og ger vart við, at starvsnevndin ikki er sett at umskipa fakfeløgini í síni heild, men harafturímóti at kanna viðurskiftini hjá ídnaðinum í Føroyum og koma við tilmæli um móguligar ábøtur.“

Ein onnur misskiljing er, at handverk bara skal vera „viðlíkahald

av framleiðslutólum“, tí handverk hevur so sanniliga eisini við framleiðslu av vørum at gera. Og at halda fast við hesa avmarkaðu uppfatan av handverki kann fáa ávirkan á stuðulsmynstrið, so at handverkarafyritøkur fara at hava verri møguleikar at fáa fígging, annaðhvørt tað er studningur ella lán, ið verður veitt.

Felagið er ímóti at umskipa útbúgvingina so, at vanliga handverkslæran verður skerd. Tað er rætt, at nógv handverksarbeiði kann automatiserast, og at serarbeiðarar kunnu setast at passa maskinurnar. Um so skal verða, mugu gerast eftir- og umskúlingarskipanir. Felagið mælir heldur til at bíða eftir hvat úrslit ein 7-mannanevnd, sum er sett 26. september 1978 at gera dagføringar av handverksútbúgvingunum, kemur til.

Felagið heldur, at fólk við handverksútbúgving eru meira fleksibul enn spesialútlærd fólk. Í øllum førum ræður tað um ikki at gerast so spesialiseraður, at tú ikki kanst átaka tær ‘nærliggjandi’ arbeiði, tá hitt ikki er. Og sagt verður, at vit føroyingar vera vónandi ongantíð so bundnir av serarbeiði, at vit koma í ta støðu, at ein beinanvegin melder seg arbeiðsleysan.

- o -

Tað almenna, sum nú var um at gerast størsti arbeiðsgevari í landinum, setti alt fleiri fólk í starv og eisini handverkarar, tað veri seg á SEV, Telefonverkinum, Landsverki og á Strandferðsluni. Hesar setanir fóru sum oftast fram sambært sáttmálanum hjá Starvsmannafelagnum. Føroya Handverkarafelag talaði at og vildi vera við, at handverkarar skuldu vera limir í handverkarafeløgnum. Trupulleikin var, at Føroya Handverkarafelag hevði ongan fastlønarsáttmála sum líktist honum, Starvsmannafelagið hevði.

Felagið umrøddi spurningin í mars mánað 1978 og hevði longu á heysti árið fyri sent bræv til Starvsmannafelagið, at handverkarar í hesum felagnum heldur áttu at verið limir í handverkarafelag. Seinni var fundur við Starvsmannafelagið, og tá gjørdist greitt, at Starvsmannafelagið hevði sett sær fyri at savna øll alment sett í eitt fakfelag, uttan mun til útbúgving. Limir í Starvsmannafelagnum fingi fyrimunirnar, sum fylgdu við at vera settir sum starvsfólk eftir starvsmannalógini. Sáttmálin hjá Starvsmannafelagnum tryggjaði starvfólkum fasta mánaðarløn og arbeiðstíðir, løn undir sjúku, viðbøtur fyri vaktararbeiði, uppsagnartíð og barnferð.

Føroya Handverkarafelag ætlaði at heita á landsstýrið um ikki at gera ein komandi sáttmála við Starvsmannafelagið, sum fevndi um

handverkarar. Handverkarar, sum vóru limir í Starvsmannafelagnum, sum felagið hevði spurt, høvdu onki ímóti at skifta felag, men teir hildu seg fáa betri sømdir í Starvsmannafelagnum. Út móti sumri heitti felagið á sakførara at fáa gjørt fastlønarsáttmála fyri mánaðarløntar handverkarar hjá SEV og handverkarar í almennum starvi. Fundur er eisini við Maskimeistarafelagið, Havnar Arbeðsmannafelag og Føroya Arbeðarafelag og síðan aftur um heystið við Starvsmannafelagið um sama málið. Og stríðið millum feløgini stóð við. Hetta várið var marknastríð um limir millum Maskinmeistarafelagið og Starvsmannafelagið, og í tí sambandi senda Føroya Arbeðarafelag, Havnar Arbeðsmannafelag, Føroya Handverkarafelag og Føroya Maskinmeistarafelag 10. juli 1978 bræv til Landsstýrið og mótmæla, “at Starvsmannafelagið dregur limir inn í teirra felag, sum í kraft av teirra kvalifikatiónum hoyra heima í øðrum feløgum.”

Aðalfundur var 27. mai 1978, og eini 30 fólk vóru á fundi. Formaðurin takkaði Vága Handverkarafelag, at teir høvdu lagað tað so, at fundurin kundi vera í Miðvági. Hann greiddi síðan frá fundunum við Starvsmannafelagið, sum fyribils vóru endaðir uttan úrslit. Fundur hevði eisini verið við sosialu nevnd hjá løgtinginum um 40 tíma arbeiðsviku, tí felagið vildi hava styttingina í einum. So varð kortini ikki, tí eftir løgtingslógini frá juni 1978 fór arbeiðsvikan niður í 42 tímar 1. oktober 1978 og so í stigum til 1. januar 1980, tá arbeiðsvikan var 40 tímar. Í lógini var ásett, at tímalønt fingi fult lønarendurgjald fyri styttingina av arbeiðsvikuni.

Á aðalfundinum, sum helt fram dagin eftir, verður tosað um at fáa gjørt eina skrivstovuskipan fyri felagið, og møguliga seta fólk í starv at taka sær av umsitingini. Samtykt varð, at stjórnin skuldi gera uppskot um hetta til komandi aðalfund.

Nógvir útlenskir handverkarar koma eisini til landið, og stjórnin hevði lovað at fáa gjørt reglur fyri, hvussu hesir kunnu verða innlímaðir í handverkarafeløgini. Á aðalfundinum varð samtykt, at hesir skuldu gjalda fast limagjald, 1.200 kr. fyri 3 mánaðir í senn.

Aftaná fundin var útferð á flogvøllin og til Bíggjars at njóta útsýnið við Tindhólmi og Mykinesi.

Á stjórnarfundi 14. juni verður limagjalðið, sum var 20 kr., ásett at vera 30 kr. fyri hvønn lim komandi árið.

Handverkarafelagið í Vági hevði fleiri ferðir gjørt vart við, at handverkarar har framvegis vóru limir í arbeðarafelagnum. 19. august er fundur við Føroya Arbeðarafelag um hetta, og tá gjørði Føroya Handverkarafelag greitt, at um handverkarar í Vági, sum enn eru limir í og løntir eftir sáttmála hjá arbeðarafelagnum, ikki hava

fingið síni limaviðurskipti í rættlag sum skjótast, fer felagið at taka stig til at fáa hetta avgreitt. Hóast hetta, so var trætán um limaskapin hjá handverkarunum í arbeiðarafelagnum í Vági kortini ikki loyst á hesum sinni.

- O -

Felag fyri handverkslærlingar var endurstovnað um hetta mundið. Felagið talaði beinanvegin at, at lærlingar ikki finga 33 oyru í viðbót um tíman fyri skitið arbeiði, hóast Læruráðið hevði samtykt, at teir høvdu henda rætt. Felagið kravdi eisini, at lærlingar finga óskerda prístalsviðbót⁴², og gjørdi vart við, at lögtingið longu í apríl 1976 hevði samtykt at heita á landsstýrið, at lærlingar skuldu koma undir somu skipan um prístalsviðgerð, sum var galdandi fyri prístalsviðgerð av arbeiðslønum.⁴³ Handverkslærlingafelagið, sum beinanvegin fekk yvir 300 limir, gjørdi nógv vart við seg og peikaði á fleiri dømi, at lærlingar vóru settir í læru uttan lærusáttmála.⁴⁴ Eisini útbúgvingin stóð fyri skotum, og felagið kravdi ábøtur á bæði praktisku læruna og skúlagongdina, sum ikki var á hædd við tað, sum var galdandi í okkara grannalondum.⁴⁵

Handverkslærlingafelagið hevði eisini vent sær til Føroya Handverkarafelag at virka fyri, at tað fekk lim í Læruráðið. Men handverkarafelagið kundi ikki gera nógv við tað, tí samansetingin av Læruráðnum var sambært lóg.

Í mars mánað sendi Handverkslærlingafelagið Læruráðnum bræv, har felagið setti fram krav um hækking av lærlingalønunum og stytting av lærutíðini. Í august er málið enn ikki avgreitt, og felagið hóttir við at klaga læruráðsformannin til landsstýrið fyri at drála. Formaðurin í Læruráðnum, Jógvan Páll Lassen svarar, at hann bíðar eftir, at feløgini fara at tilnevna limir til Víðkaða Læruráðið, sum skal viðgera áheitanina.⁴⁶

Í september mánað viðger Víðkaða Læruráðið tvey uppskot um at veita lærlingum munandi lønarhækking, annað frá læruráðsformanninum og hitt frá Andrias Poulsen, sum umboðar handverkararnar. Men semja fekst ikki um uppskotini.⁴⁷

Tosað var eisini um at áseta lærlingalønirnar við krónuupphædd heldur enn í prosentum av sveinalønini, og at feløgini, sum umboða lærlingar og meistarar, í framtíðini skuldu samráðast um lærlingalønina í staðin fyri, at hon verður lógarásett. Andrias Poulsen mælti frá hesum og vildi halda fast við prosentskipanina.

Meistararnir høvdu onki uppskot viðvíkjandi lærlingalønini, men

vildu hava ráðið at kanna, hvat lærlingar kostaðu meistarunum, og teir gjørdu eisini sjálvir útrokningar at vita, hvørjar útreiðslur teir høvdu av lærlingunum.

Í Víðkaða Læruráðnum, sum viðgjørði hetta málið, sótu Jógvan Páll Lassen, formaður, Alfred Hofgaard fyri Føroya Handverkarafelag, Esmar Simonsen, fyri Føroya Handverksmeistarafelag, og Andrias Poulsen og Óli Zachariassen sum umboð fyri ávikavist handverkarar og meistarar. Handverkslærlingafelagið hevði biðið um at fáa umboð við á fundirnar sum eygleiðarar, men hetta varð noktað teimum av formanninum.

Víðkaða Læruráðið tók eisini støðu til lærutíðina, og her var semja, at lærutíðin skuldi ikki stytast.⁴⁸

Seinni boðaði Læruráðið meistarunum frá, at lærlingar áttu 33 oyru í viðbót fyri skitið arbeiði, og bað teir halda hesa áseting.

Tá onki spurdist burtur úr áheitan um lønarhækking í Læruráðnum, broytti lögtingið eftir áheitan frá nýstovnaða Handverkslærlingafelagnum lærlingalønirnar við lóg 16. oktober 1978.

Eftir gomlu lógini frá 1969 var lærlingalønin 1. læruár 15%, 2. 20%, 3. 25% og 4. 33% av galdandi sveinaløn. Við nýggju lógini var hon 1. læruár 25%, 2. 35%, 3. 45% og 4. 55% av galdandi sveinaløn. Handverksmeistarafelagið noktaði limum sínum at ganga undir lógina, og felagið varð meldað. Føroya Handverkarafelag umrøddi eisini støðuna á umboðsmannafundi 10. november og játtaði tá Handverkslærlingafelagnum sín fulla stuðul. Fleiri fakfeløg sendu seinni meistarafelagnum skriv at mótmæla teirra ólógligu framferð og boðaðu frá, at tey veittu Handverkslærlingafelagnum fullan stuðul í lønarspurninginum.

Fríggjadagin 24. november var formaður handverksmeistarafelagsins dømdur at gjalda 1.000 kr. í bót fyri ikki at halda lógina. Mánadagin eftir fóru sjei fakfeløg, teirra millum Føroya Handverkarafelag, í samhugaverkfall at stuðla lærlingunum, men longu sama fyrrapart kunngjórði handverksmeistarafelagið, at teirra limir fóru at gjalda ásettu lønirnar. Verkfallið vardi tí bara til middags. Bæði Handverkslærlingafelagið og Føroya Handverkarafelag átalaðu í brævi til Føroya Handverksmeistarafelag, at meistarafelagið ikki hevði kunngjørt broyttu støðutakan sína í vikuskiftinum, so at verkfallið kundi verið avlýst, áðrenn tað varð sett í verk.⁴⁹

Meistarafelagið helt annars, at lønarspurningurin átti at verið avgreiddur við samráðingum millum feløgini á økinum, og at tað var uppílegging í galdandi sáttmálar at broyta lønarásetingarnar við lóg fyri allar lærlingar. Í skrivinum, tá meistarafelagið játtaði at

virða lógina, segði felagið seg vilja arbeiða fyri, at Læruráðið skuldi umskipast, at lærlingalógin skuldi endurskoðast, og at útbúgvingin mátti koma á ta hædd, sum hon eigur at verða á.⁵⁰ Meistarafelagið hótti eisini við, at var lógin um lönirnar hjá lærlingum samtykt á lögtingi, fór felagið at taka sín lim úr Læruráðnum, og meistarar fóru ikki at gera nýggjar lærusáttmálar, fyrr enn greiða var fingin á øllum hesum viðurskiftunum.⁵¹

Og felagið gjørdi álvara av hótanini, tá ið lógin var samtykt. Eina tíð møtti umboðið hjá meistarafelagnum ikki á fundum í Læruráðnum, og hótanin ikki at taka lærlingar merktist eisini. Í 1979 vóru bara 86 nýggir lærlingar, meðan talið árið fyri var 187. Hetta merkir kortini, at ikki allir meistarar hava aktað boðini frá sínum felag um ikki at taka lærlingar.⁵²

- o -

Allan desember mánað vórðu royndir gjørdar at fáa linjumenn hjá SEV yvir í handverkarafelagið. Linjumenn vóru at rokna sum serarbeiðarar, og Føroya Handverkarafelag helt tí fast við, at teir áttu at vera settir sum handverkarar og tí ikki kundu vera limir í øðrum fakkfeløgum. Helst hava teir verið limir í arbeiðarafeløgum, og nakrir av linjumonnum vórðu spurdir, men vildu ikki skifta felag.

SEV lovar hinvegin at gera lönarskipan fyri linjumenn, men so mugu fakkfeløgini greiða spurningin um limaskap sínámillum. Havnar Handverkarafelag arbeiðir eisini við at gera ein sáttmála um linjumenn, sum síðan kann gerast meginfelagssáttmáli. Sakførarin hjá felagnum fer at tilevna uppskot til sáttmála fyri linjumenn hjá SEV. Í mars 1979 sendir Føroya Handverkarafelag SEV-stýrinum uppskot til sáttmála millum felagið og SEV viðvíkjandi lönar- og arbeiðsviðurskiftum hjá handverkarum, ið starvast sum linjumenn hjá SEV við tilhoyrandi lönartalvu. Men einki bendir á, at nakrar veruligar samráðingar eru millum partarnar um uppskotið. Sambært lýsing í bløðunum eftir linjumonnum so seint sum í 1989 verða hesir settir eftir sáttmálanum hjá Føroya Handverkarafelag ella Føroya- Havnar- ella Klaksvíkar Arbeiðsmannafelag.

Ógreiðan um limaviðurskiftini hjá handverkarum stóð við, tá ið handverkarar í Vági noktaðu at gerast limir í handverkarafelagnum. Føroya Handverkarafelag roynir at fáa meistararnar at skilja, at tað tænar bæði teimum og handverkarafeløgnum best, at arbeiðarafeløgini ikki gera sáttmálar, sum eisini fevna um handverkarar. Hetta er við til at gera, at tað er trupult at halda lív í lokalu handverkarafeløgnum.

Hetta sama verður endurtikið á fundi við Atla Dam, løgmann, í Tinganesi 9. mars 1979. Felagið ger tá vart við, at tað undirgrevur handverkarafelagsskapin at handverkarar fara í Starvsmannafelagið. Løgmaður lovar at kanna, hvussu hesi viðurskifti eru skipað í Danmark. Hann nevndi í hesum sambandi, at tað ikki er eydnast at fáa gjørt marknaavtalu millum Maskinmeistarafelagið og Starvsmannafelagið.

Føroya Handverkarafelag og Maskinmeistarafelagið høvdu gjørt Samvinnusáttmála fyri tey arbeiðsøki, har handverkarar og maskinmeistarar hava samstarv og felags áhugamál.

Sambært sáttmálanum kunnu limir í feløgunum flyta millum feløgini, tá ið teir taka starv upp sum antin handverkarar ella maskinmeistarar, maskinistar og maskinhjálparmenn. Avtalan ber í sær, at handverkarar, sum kunnu røkja frammanfyri nevndu størv á maskinøkinum, frítt kunnu velja at brúka arbeiðssáttmálan hjá Føroya Maskinmeistarafelag, eisini tá ið teir arbeiða sum handverkarar. Hesin samvinnusáttmálin er galdandi frá 1. mai 1979 og kann sigast fyrstu ferð upp um eitt ár. Tað skuldi vísa seg, at sáttmálin fyrst og fremst var til fyrimuns fyri Maskinmeistarafelagið, og handverkarafelagið gjørdi tí fleiri royndir at fáa hann rættaðan, men uttan úrslit, og varð hann tí seinni uppsagdur. Maskinmeistarafelagið hevði um hetta mundið gjørt sáttmála við Føroya Arbeiðsgevarafelag um maskinmeistarar í vinnu á landi og sáttmála galdandi fyri maskinmeistarar í tænastu á el-verkinum hjá SEV.

- o -

Á umboðsmannafundi 2. og 3. februar 1979 er semja um at siga sáttmálan upp. Vald verður eisini samráðingarnevnd við hesum limum: Andrias Elttør, Klaksvík, Andrias Poulsen og Alfred Hofgaard, Havn, Sidonius Joensen, Skála, Frits Witt, Miðvágur, Elberg Klettheyggj, Sandvík og Jákup Heinesen, Klaksvík.

Sáttmálasamráðingar byrja 31. mars og handverksmeistararnir siga tá, at verkafólk hava fingið so nógvar sømdir frá lóggávvaldinum, hækkaðar lærlingalønir og stytta arbeiðstíð, at teir vilja hava lønina setta niður. Fundur er aftur 24. og 25. apríl á Sjómansheiminum í Runavík, og tá ger Føroya Handverkarafelag greitt, at skil má fáast á óskilinum í Vági, har handverkarar verða løntir sum arbeiðsmenn, og tað er eisini eitt krav, at handverkaraløn verður strikað í sáttmálanum hjá Føroya Arbeiðarafelag. Meistararnir lova til endans at greiða málið har suðuri í Vági, og partarnir semjast eisini um at senda skriv til Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag um at strika

handverkaralønina á arbeiðarasáttmálanum. Felagið hevur eisini eitt uppskot um fastlønarsáttmála við til samráðingarnar. Andrias Elttør úr Klaksvík upplýsir, at teir hava fastløntrar handverkarar í felagnum har norðuri, og at hetta eru menn sum arbeiða á Telefonverkinum og hjá SEV og Landsverkfrøðinginum. Samráðingar verða tó av ongum á hesum sinni um fastlønarsáttmála, men avtalað verður, at hetta verður tikið upp aftur seinni.

26. apríl er fundur á Skúlaheiminum í Havn. Nú taka partarnir sveinar og meistarar, ið eru umboð fyri frísørar og bakarar, við á fundirnar at greiða frá síni serligu støðu. Hildið verður fram við samráðingum 30. apríl, og tá koma partarnir ásamt um at fara við skrivi til Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag, sum tá sita og samráðast, um at strika handverkararnar í sáttmálanum. Seinni svara feløgini hjá arbeiðarum og arbeiðsgevarum, at teir handverkarar, sum nú eru limir í arbeiðarafeløgnum, verða tað framvegis, men feløgini fara ikki at taka nýggjar handverkarar sum limir. Føroya Handverkarafelag er ikki nøgt við svarið, men má lata sær hetta lynda.

Samráðingarnar halda fram 2. mai, og tá er sáttmálin farin úr gildi. Meistararnir vilja hava ásett vanligu arbeiðstíðina at vera frá kl. 7-18 og í servisufakunum til kl. 20 fríggjadag og kl. 14 leygardag. Arbeiðsdagurin skal tó framvegis vera 8 tímar. Hetta seinna, at leingja vanligu arbeiðstíðina fríggjadag og leygardag, góðtók Føroya Handverkarafelag ikki.

4. mai er semingsmaðurin Jógvan Sundstein komin uppí, og hann útsetir ein møguligan arbeiðssteðg til 10. mai á midnátt. Føroya Handverkarafelag vil hava 15 kr. í lønarhækkkan, men tað tykist sum bíðað verður eftir, hvat arbeiðarafeløgini koma ásamt um. Fundir eru aftur 8. og 10. mai, og tá kemur semingsmaðurin við endaligum uppskoti um lønarsáttmála: fyri 1 ára sáttmála verður hækkingin 1,75 kr. og fyri 2 ára sáttmála 1,75 kr. fyrra árið og 2 kr. seinna árið. Føroya Handverkarafelag heldur tilboðið vera ov lágt, og tað verður tí sent til uratkvøðu. Seinni í mai mánað er tó greitt, at limirnir hava góðtikið 2 ára sáttmála við uratkvøðu. 232 atkvøður vóru fyri 2 ára sáttmála og 201 fyri 1 ára sáttmála.

Á aðalfundinum á Sjómansheiminum í Runavík 18. og 19. mai 1979 vóru øll feløgini uttan Vestmanna Handverkarafelag møtt. Formaðurin greiddi frá um samráðingarnar við SEV, Starvsmannafelagið og landsstýrið um limaskap hjá handverkarum, sum starvast hjá tí almenna. Nevnt verður, at stjórnin umhugsar at leggja málið um limaskapin hjá handverkarum í Vági fyri ein gerðarrætt.

Lønirnar hjá fólki í álitisstørvum verða ásettar, so at formaðurin fær 5.600 kr. um árið, næstformaðurin 2.000 kr. og nevndarlimir 1.000 kr. Samtykt verður eisini at áseta eitt eyka limagjald, ið er 30 kr. fyri hvønn lim, sum endurgjald fyri samráðingarnar.

Uppskot um at strika brotið: „Til stjórnarstarv kunnu bert verða kosin felagsumboð“ í grein 5 í lógini, varð samtykt.

Dagpengaskipan í sambandi við sjúku og barnsburð fer at virka 1. juli 1979 sambært danskari lóg nr. 644 af 13. december 1978 om dagpenge ved sygdom eller fødsel og kunngerð nr. 51 frá 26. juni 1979 um dagpening. Sambært reglunum verður fult dagpengagjald latið fyri sjúku, sum ger løntakara fult óarbeiðsføran ella lutfalsliga eftir partvísum arbeiðsføri undir sjúku. Dagpengar verða roknaðir eftir miðal arbeiðsinntøkuni um vikuna seinastu 5 vikurnar undan, at løntakari gerst sjúkur, og gjaldið er í mesta lagi 80% av hesi inntøkuni. Goldið verður frá 3. fráverudegi og vanliga ikki fyri meira enn í mesta lagi 20 vikur í eitt 6 mánaða skeið. Kvinna, ið er við barn, kann vegna óarbeiðsføri fáa dagpengar sambært læknaligari meting 6 vikur áðrenn føðing, og hon hevur rætt til dagpengar 24 vikur aftan á føðing. Til ber eisini at gjalda til sjálvbodna dagpengaskipan.

Eftir nú galdandi reglum hevur hin sjúki rætt til dagpening frá 1. fráverudegi. og arbeiðsgevarin afturrindar landskassanum útreiðslurnar fyri 1. og 2. fráverudag.

Skipanin er ikki galdandi fyri tey, sum sambært lóg ella sáttmála hava rætt til løn undir sjúku ella í sambandi við barnsburð.

Andrias Elttør og Reinhold Rasmussen vóru 24. mai á fundi fyri Føroya Handverkarafelag á skúlanum á Strondum. Evnið var limaviðurskiftini hjá handverkarum á Strondum. Fundurin var lýstur í útvarpinum, og 13 mans møttu á fundi. Andrias Elttør helt, at tað var nóg mikið við einum handverkarafelag á vestaru síðuni á Skálafjørðinum, og tað var ikki óvanligt, at fleiri bygdir vóru saman um sama felag. Nakrir av monnunum, sum vóru á fundi, vóru longu limir í Skála Starvsmannafelag. Eftir atkvøðugreiðslu var greitt, at meiriluti var fyri at fara uppí handverkarafelagið á Skála. Annars eru ábendingar um, at tað onkuntíð er ringt at halda lív í handverkarafeløgnum, sum bara hava nakrar fáar limir.⁵³

Eitt sindur av kjaki er millum yrkisfeløgini um val av umboðum til umsjónarráðið hjá nýstovnaða Landsbankanum. Eftir kunngerð frá 23. juli 1978 um val av limum í umsjónarráð Landsbanka Føroya, skulu 2 umboð av teimum 9 í umsjónarráðnum verða vald í felag av arbeiðarafeløgnum, handverkarafeløgnum, starvsmannafeløgnum og tænaðumannafeløgnum. Føroya Handverkarafelag og Føroya

Arbeiðarafelag koma á fundi í september ásamt um at velja Johannes Olsen sum annan limin hjá yrkisfeløgnum í umsjónarráðið. Í brævi um hetta siga bæði feløgini, at tey ikki halda, at býtið av umboðum er so rättvíst, sum tað átti at verið.

- o -

Umsitingin av føroyska undirvísingarverkinum verður yvirtikin í 1979 við sonevndum rammulógum fyri fólkaskúlan, læraraútbúgvingina og eisini donsku lov nr. 54 af 14. februar 1979 for Færøerne om handels-skoler, tekniske skoler samt maskinmester- og maskinistskoler, sum gevur heimastýrinum rætt til at gera reglur um innihald, vav og til-rættalegging av teirri undirvísing, sum fer fram á teimum góðkendu teknisku skúlunum. Lógirnar fevna ikki um stuðulsveiting til skúlarnar, sum enn er partur av ríkisveitingini.

Sjálv stýringin av skúlaverkinum fer fram sambært løgtingslóg nr. 58 frá 2. oktober 1978 um skúlafyrisiting. Henda lógin fevnir eisini um teir sonevndu sjálveigandi stovnarnar, ið eru yrkisskúlarnir og harvið eisini teknisku skúlarnir. Júst henda lógin, sum avmarkaði valdið hjá gomlu stýrunum á teknisku skúlunum, elvdi til nógv stríð millum skúlamyndugleikarnar og yrkisfeløgini tey komandi árini, tí yrkisfeløgini við lógini um skúlafyrisiting hildu seg hava mist alla ávirkan á skúlapartin av yrkisútbúgvingunum. Tey áttu umboðini í gomlu stýrunum fyri teknisku skúlarnar, men nú er tað nýggja Landsskúlaráðið sum ræður. Hetta stríð venda vit aftur til.

- o -

Í sambandi við yvirtøkuna av skúlaverkinum skrivar Jógvan Páll Lassen, læruráðsformaður, bræv í Dagblaðnum⁵⁴, har hann umrøður tað fokus, sum er sett á lærlingaviðurskiftini, tá stríð árið fyri var um lønarviðurskiftini hjá lærlingum. Í hesum sambandi ger læruráðsformaðurin vart við ein nógv størri spurning, sum ikki hevur fingið somu viðgerð sum lønarspurningurin. Tað er spurningurin um, hvat innihald ymsu lærugreinirnar skulu hava. Hann nevnr dømi sum vísa, at sveinar við føroyskari lærlingaútbúgving hava havt trupult at klára seg við hesi útbúgving í teimum londum, sum vit plaga at samanbera okkum við. Ein orsök kann vera, at arbeiðið hjá Læruráðnum er undirmett. Arbeiðið sum læruráðsformaður er eitt eykaarbeiði, sum leysliga er mett til einar 20 tímar um mánaðin. Við so lítlari arbeiðstíð eru ikki stundir at viðgera innihaldið í teimum einstøku

lærugreinunum og enn minni at gera reglur fyri møguligar nýggjar lærugreinir. Støðan er ikki betri í útbúgvingini av fólki í handils- og skrivstovuyrkinum, sigur læruráðsformaðurin, tí ongar reglur eru um læruna, og hann sigur støðuna vera ótolandi. Í sambandi við yvirtøkuna av umsitingini av skúlaverkinum hevur hann frætt, at ein deildarleiðari í Landsskúlafyrisitingini skal gera lesiætlanir fyri teknisku skúlarnar og hann spyr, hví praktiski parturin ikki er tikin við. Lærlingalógin er heldur ikki broytt, so ivasamt er um Landsskúlafyrisitingin hevur heimild til at blanda seg uppí lærlingaviðurskipti. Støðan kundi verið bøtt, um læruráðsformaðurin verður settur at arbeiða fullan dag, og afturat sær kundi hann havt umboð fyri handverkarar, lærupláss og lærlingar / næmingar. Læruráðið kundi eisini yvirtikið umsitingina av lærlingamálum, sum tá lá hjá fútanum. Harafturat áttu at verið settar fakligar nevndir, sum høvdu heimild at áseta, hvat innihald ymsu lærugreinirnar skulu hava. Faklig nevnd eigur eisini at vera fyri handils- og skrivstovuyrkið. Læruráðsformaðurin vónar at vend kemur í, nú útbúgvingarøkið er yvirtikið.

Jógvan Páll Lassen segði annars upp sum formaður í Læruráðnum til 1. mars 1980 eftir at havi sitið í hesum starvi í tvey ár.

- o -

Sum avtalað var undir samráðingunum um sáttmála um várið, kom semingsstovnurin 13. desember við uppskoti um fastlønarsáttmála millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag, og svarast skuldi innan 18. desember. Føroya Handverksmeistarafelag góðtók uppskotið, men Føroya Handverkarafelag tók ikki undir við tí, og tískil kom eingin fastlønarsáttmáli á hesum sinni. Í samrøðu við Dagblaðið 19. desember 1979 sigur Andrias Elttør, formaður í Føroya Handverkarafelag, at orsøkin til at felagið hevur vrakað fastlønarsáttmálan er, at hann gevur ikki nóg gott lönargrundarlag, og orðingin í sáttmálanum er ov veik. Eitt nú fáa handverkarar betri sømdir í Starvsmannafelagnum, enn teir fáa við hesum sáttmálanum. Semingsstovnurin ger ikki meira við hesa ósemjuna. Í sambandi við avtaluna um at fara undir samráðingar um fastlønarsáttmála vóru partarnir samdir um, at tað var ikki loyvt limunum at fara í verkfall, so ongin annar vegur er enn at taka samráðingarnar við meistarafelagið upp aftur.

Á stjórnarfundi 13. desember 1979 verður avgjørt, at limagjaldið fyri 1979-80 skal vera 50 kr. fyri hvønn lim. Upplýst verður eisini, at um hetta mundið arbeiðir sakførarin hjá felagnum við at fáa loyst

málið við handverkarunum í Vági. Og ein ósemja um viðbót fyri
arbeiði í smáum tangum verður helst lögð fyri gerðarrætt.

Áttatiárini

Eftirtíðin minnst 1980'ini sum eitt tíðarskeið, tá ið alt bar til. Tá var ferð á, og arbeiði var til allar hendur. Hugurin at gera íløgur var stóur, og neyðugt var at fáa útlenska arbeiðsmegi til landið at hjálpa til við øllum tí, sum skuldi setast í verk. Landið stuðlaði fiskivinnuni við stórum upphæddum til tess at tryggja virksema kring landið, og almenn veðhald vórðu veitt til vinnutól bæði á sjógvi og landi. Nýggjar havnir vórðu bygdar, og veganetið var munandi útbyggt.

Nógv tóku lán í útlondum við skattligum rentufyrimunum, og bankarnir høvdu tí nógvan tøkan pening, og lætt var at fáa lán.

Tað byrjaði annars væl. Fleiri skúlar og teir fyrstu nýggju barnagarðarnir verða bygdir hesi árin. Hotel verður bygt við flogvøllin í Vágum, nýtt Landsbókasavn er liðugt bygt í 1980, nýtt útvarpshús í 1981, og árið eftir fer nýggja stóra Hotel Føroyar í gerð. Stásiligt Norðurlandahús í Havn verður vígt og tikið alment í nýtslu 8. mai 1983. Fyri at fáa fólk at støðast og trívast vóru ítróttahallir og -øki bygd kring landið. Í seinnu helvt av 1980'unum vóru brennistøðir bygdar á Hjalla í Havn og á Hagaleiti Leirvík. Tað var vøkstur í fólkatálinum, og hesi árin eru eisini stór framstig á samferðslu- og samskiptisøkinum. Talið av teimum, sum ferðast loftvegis til og úr Føroyum økist á hvørjum ári, og fólk flest keypa sær bil. Útvarps- og telefonnetið verður útbyggt, og byrjað verður við fartelefoni. Á sumri 1983 byrjar stóra ferðamannaskipið Norrøna hjá Smyril Line at sigla summarsigling millum Føroyar, Danmark, Hetland, Ísland og Noreg, og um somu tíð verður byrjað við tyrluflúgvng til útoyggjar. Nøkur ár seinni í 1987 verður føroyska flogfelagið Atlantic Airways stovnað.

Í apríl mánað í 1986 var stór framsýning og átak, Færøerne i Focus, í Keypmannahavn at vísa danskarum á, at í Føroyum hava vit ríkt mentanarlív, og at føroyskt vinnulív er í stórari menning. Góða gongdin sæst eisini aftur í handverksvinnuni, sum hevur úr at gera. Læringatilgongdin setir met, serliga miðskeiðis í 1980'unum. Ein spurningur hjá handverkarafeløgnum var, hvussu víssa kundi fáast fyri, at útlenskir handverkarar vórðu innlimaðir í handverkarafeløgin, og at munur ikki varð gjørdur á útlenskum og føroyskum handverkarum.

Men har lýstu eisini ávaringarljós, hóast ikki øll góvu sær far um tey. Stóra nýtslan og íløguhugurin gjørdur, at útflutningurin stóð ikki mát við innflutningin, og handils- og gjaldsjavnahallið er metstórt hesi árin. Tað kom sum ein hvøkkur, at úttanlandsskuldin um ársskiðið

1988 varð uppgjörð til 7,7 mia. kr. ella munandi meira enn upprunaliga hildið.

Stuðulin til fiskivinnuna hevði ført til yvirkapasitet og eitt økt veiðitrýst á føroyska landgrunninum, og síðst í 1980'unum var alsamt minni at fáa. Tey nógvu flakavirkini, sum ikki finga nærum ta rávøru, tey kundu framleiða, komu í fíggjarligar trupulleikar, og roynt varð at minka veiðitrýstið við upphøggingarstuðli, og fleiri skip fóru á tann hátt úr flotanum.

Vandin, at nógvu skipini ikki fóru at bera seg, gjørdi, at landið síðst í 1980'unum noyddist at seta hundradtals milliónir av móti veðhaldum, sum gjørdust effektiv. Hetta minkaði um gjaldførið annars hjá landskassanum, og útlit vóru ikki, at støðan fór at batna í bræði. Í 1989 var neyðugt at veita fiskivinnuni eykastudning, skuldi vinnan ikki steðga upp.

Fyrstu veruligu krepputekin merkjast longu í 1988, eitt nú tá ið skipasmiðjurnar á Skála og í Vági fara á húsagang. Tær lata tó skjótt uppaftur við nýggjum eigarum. Men hjá mongum mundi hetta eisini vera eitt tekin um, at alt ruggaði ikki rætt. Landsstýrið royndi at tálma afturgongdini við øktum skattum og avgjöldum, inntøkulógum og bundnari uppsparing. Aðlaða byggingin av einum undirsjóvartunli undir Vestmannaasundi verður steðgað, men arbeiðið við stóru ferjuleguni við Gomlurætt heldur tó fram. Hóast bankarnir boða frá metyvirs koti, og lónirnar enn økjast lutfalsliga nóg, so stendur kreppan fyri durum og kemur sum ein brestur fyrst í 1990'unum.

Tað er ikki ov nógv sagt, at tað skakaði føroyska samfelagið, tá ið bjartskygni bráðliga gjørdist til nívandi vónbrot. Tað tók so fast, at løgtingið í 1995 setti eina tingnevnd við 5 tinglimum við tí endamáli at útgreina og lýsa tey viðurskifti, tær fyritleyktir og framferðir, politiskt og umsitingarlaga, sum høvdu verið atvoldin til skeivleikar og mistøk í 1980'unum. Niðurstøðan av drúgvu kannningini var, at samfelagið kollsigldi, tí at politiska leiðslan sveik, týðandi eftirlit sveik, politiski og umsitingarlígi førleikin var als ikki nøktandi, lurtað varð ikki eftir ávaringum frá sakkunnleikanum, góð ráð vórðu ikki fylgd. Harafturat má ásannast, at peningastovnum og vinnulívinum vantaðu neyðugt skynsemi. Umleið 10 ár skuldu ganga, áðrenn politikarar sóu vanlukkuljósið, men tá var ov seint. Samfelagsskútan sigldi á land.⁵⁵

- o -

Á várí 1980 var mett, at fiskivinnan var so illa fyri, at neyðugt var at hækka almennu fíggjarlógina við umleið 70 mió. kr. fyri at kunna

veita stuðul til veiðu og rakstrarútreiðslur hjá skipunum og til manningarnar, skuldu vinnan og skipini klára hvørjum sítt. Í mars mánað verða tí fleiri inntøkulógir samtyktar á lögtingi at fígga øktu studningsútreiðslurnar. Umframt broytingar í innflutningsgjøldum verður eykainnflutningsgjaldið hækkað frá 4% til 7%. Persónar og feløg skulu gjalda ávikavist 3% og 5% í eykaskatti av inntøkum omanfyri 90.000 kr. Prístalið verður sett til 100 1. januar, og fyri at eyka avgjældini ikki skulu ávirka prístalið og harvið ávirka tímalønina, verða tey ikki roknað uppí söluprís, tá prístalsnevndin roknar út prístalið. Fakfeløgini og eisini Føroya Handverkarafelag mótmæla harðliga í brævi til lögtingið og landsstýrið, at eyka byrðar verða lagdar á verkafólkið, men lógirnar verða samtyktar kortini.

Føroya Handverkarafelag hevur annars nógv og viðhvørt trupul mál at dragast við hesi komandi árin. Nógv snýr seg um limaviðurskifti, at tryggja at handverksarbeiði verður framt av handverkararum og ikki ófaklærdum, og so at fáa handverkarar at gerast limir í handverkarafeløgnum. Til dømis er ógreiða um, hvør kann átaka sær arbeiðið sum linjumaður hjá SEV, og tá SEV fer undir stóru vatnorkuverkætlanina Eiði 1 í Eysturoynni í apríl 1984, er eingin har, sum kann syrgja fyri, at teir handverkarar, sum starvast har, verða innlimaðir í handverkarafelagið á staðnum.

Nógva byggivirksemið í 1980'unum ger, at fitt av útlendingum koma til landið at arbeiða ofta stutt tíðarskeið fyri útlenskar byggifyritøkur. Felagið roynir at tryggja, at eisini hesir handverkarar koma undir somu limatreytir sum føroyskir handverkarar og ger reglugerð fyri útlendingar, sum starvast sum handverkarar í Føroyum. Tað var ofta uppi og vendi, at yvirtíðin hjá handverkarum verður ov hart skattað, og hetta ger, at tað loysir seg illa at arbeiða yvir. So seint sum í november 1987 vendir felagið sær við brævi til landsstýrið um, at yvirtíðarløn átti at verið lættari skattað enn vanlig løn, og felagið heldur, at hetta kundi verið við til at fingið føroyingar at arbeiðt meira yvir, og tað hevði minkað tørvin á útlenskari arbeiðsmegi. Hóast skattalógin mangan hevur verið broytt við slíkum grundgevingum, so tykist landsstýrið ikki at hava svarað júst hesi áheitan.

Spurningurin um serarbeiðarar er afturvendandi, og tað eydnast umsíðir felagnum at fáa gjørt serliga reglugerð fyri teir serarbeiðarar, sum eru limir í handverkarafeløgnum.

Tað ger tað annars ikki lættari hjá meginfelagnum at arbeiða, at lítið virksemi er í fleiri av lokalu limafeløgnum, eitt nú feløgnum á Eiði, á Sandi og í Vestmanna. Í Vági eru handverkarar enn limir í arbeiðsmannafelag, og felagið ger fleiri royndir at fáa teir at flyta yvir

í Vágs Handverkarafelag. Og felagið streingir eisini á at fáa Føroya Arbeiðarafelag at gevast at samráðast um løn fyri bæði arbeiðsmenn og handverkarar. Eitt skifti er kuril á tráðnum millum felagið og Maskinmeistarafelagið, tí tað tykist sum semja er ikki um limaskapin hjá maskinmeistarum, sum arbeiða sum handverkarar á landi, hóast feløgini hava eina sínámillum samstarvsavtalu um hesi viðurskifti. Handverkarafelagið, sum vil hava hesar maskinmeistararnar at gerast limir í handverkarafeløgunum, tá ið teir starvast sum handverkarar, heldur ikki avtaluna virka, sum hon er ætlað, og at hon ikki er til fyrimuns fyri Føroya Handverkarafelag, og avtalan verður tí uppsøgd.

Eitt annað drúgt mál er at fáa gjørt fastlønarsáttmálar við landsstýrið og SEV, nú alt fleiri handverkarar verða settir í almenn störv. Her stingur seg upp spurningurin um, hvat felag hevur rættin at gera sáttmála fyri handverkarar í almennum starvi, og tað er ikki sørt, at Starvsmannafelagið, sum hevur havt fastlønarsáttmálar síðan einaferð fyrst í 1960'unum, hevði fyrimunir á hesum øki.

Føroya Handverkarafelag er eisini uppií, tá royndir verða gjørdar at dagføra útbúgvingina av handverkslærlingum, og má ásanna, at tað gongur ikki tvey fyri eitt at fáa framt neyðugar ábøtur á hesar útbúgvingarnar.

Hinvegin tykist tað sum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag hóast mótpartar kortini eru sannførd um, at á summum økjum hava tey felags áhugamál serliga at tryggja, at økið er yrkisliga væl skipað. Feløgini gera í mai 1987 tað tey rópa samstarvssáttmála og avtalu um álitismannaskipan. Í samstarvssáttmálanum er millum annað áseting um, at Føroya Handverksmeistarafelag pliktir limum sínum einans at taka í arbeiði handverkarar og serarbeiðarar, ið eru limir í handverkarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverkarafelag. Og Føroya Handverkarafelag pliktir limum sínum einans at arbeiða hjá limum í meistarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverksmeistarafelag.

- o -

Á aðalfundi 7. juni 1980, sum var hildin í Vági, verður upplýst, at tað gongur ikki so væl hjá øllum limafeløgunum at hava virksemið gangandi. Bæði hjá felagnum í Vági og í Vestmanna er lítið ella onki virksemi, og nevndirnar hava ikki fundir. Føroya Handverkarafelag hevur hinvegin havt nógv um at vera seinasta árið, og nógvir fundir hava verið við landsstýrið um sáttmálaviðurskifti hjá alment settum handverkarum. Felagið fekk eisini nýggjan formann, tá Jens Peter

Jensen av Skála var valdur til formann fyri Andrias Elttør, sum hevði verið formaður síðan 1974. Jafet Olsen og Hálvdan Poulsen vórðu valdir í stjórnina.

Jens Peter Jensen var ættaður av Hellunum og føddur 1. november 1945. Hann lærði til maskinsmið á Tórhavnar Skipasmiðju og var avlærdur í desember 1968. Árið eftir var hann til skips, men flutti so til Skála og arbeiddi í nógv ár á Skála Skipasmiðju. Í 2000 fór hann at koyra buss, men var annars av og á til skips. Hann var virkin í Skála Handverkarafelag og var í nevndini frá apríl 1975 til mars 1987 og onkuntíð næstformaður. Í síni tíð sum formaður í Føroya Handverkarafelag var hann við í fleiri sáttmálasamráðingum, og hann var eisini við til nakrar sáttmálasamráðingar eftir at hann hevði lagt frá sær sum formaður. Jens Peter Jensen andaðist 3. november 2009.

*Jens Peter Jensen,
Skála*

Nú umsitingin hjá felagnum var økt munandi, var eisini sett fram uppskot at seta fólk í starv á skrivstovu felagsins. Havnar Handverkarafelag mælti til, at teirra skrivstovumaður eisini kundi taka sær av avgreiðsluni hjá Føroya Handverkarafelag. Andrias Poulsen úr Havn talaði fyri hesum seinna uppskotinum, og flestu menn tóku undir við honum. Og uppskot um hetta varð eisini samtykt.

Um hetta mundið tekur seg av álvara upp spurningurin um, hvørja støðu felagið skal hava til serarbeiðarar, sum ofta hava eina stutta útbúgving og arbeiða á einum handverksliga avmarkaðum øki. Á aðalfundinum í juni verður samtykt, at allir serarbeiðarar, ið hava arbeitt í 2 ár, kunnu verða tiknir upp sum limir í felagnum beinanvegin. Semja er um, at somu reglur um limaskap hjá serarbeiðarum skulu vera um alt landið, og nevnd verður sett at gera og senda limafeløgnum uppskot um reglugerð viðvíkjandi limaskapi hjá serarbeiðarum. Í hesa nevndina vórðu valdir Frits Witt, Høgni Højgaard og Jafet Olsen. Sama nevndin skal taka sær av spurninginum um útlenskar handverkarar, sum koma til landið at arbeiða og gera reglugerð fyri teirra limaskap eisini. Seinni um heystið mælti nevndin annars til fyribils at brúka reglurnar um serarbeiðarar, sum standa í sáttmálanum millum Havnar Handverkarafelag og Havnar Handverksmeistarafelag.

Á aðalfundinum varð eisini samtykt at senda meistarunum og landsstýrinum skriv um at fáa lærlingaviðurskiftini aftur í rættlag, eftir at meistararnir árið fyri høvdu tikið síni umboð úr Læruráðnum og høvdu noktað limum sínum at taka lærlingar.

Stjórnin skipaði seg stutt eftir aðalfundin við Jens Peter Jensen sum formanni, Andrias Poulsen var næstformaður og Oliver Schrøter Thomsen var skrivari og kassameistari. Limafeløgini fáa boð um hetta, og at brøv nú skulu sendast til bústaðin hjá Havnar Handverkarafelag.

Á heysti hetta sama árið vitja stjórnarlimir nokkur av lokalu feløgnum at royna at fáa viðurskiftini í rættlag, men tað tykist ofta ganga striltið, tí limirnir í teimum smæstu feløgnum er fáir, og átaka sær ofta annað enn handverksarbeiði ella arbeiða sjálvstøðugt.

Roynt varð aftur árið eftir at fáa lív í aftur Sands og Vestmanna Handverkarafelag. Í november 1981 eru Jens Peter Jensen og Høgni Højgaard á Sandi og royna at endurreisa handverkarafelagið har. Átta handverkarar mæta, men ringt er at skipa felag, tí at fleiri teirra eru arbeiðstakarar, og har er onki meistarafelag. Semja var tó um at velja fyribilsnevnd, sum skal kalla inn til aðalfund seinni. Felagið sendi eisini í juli 1981 bræv til Eiðis Handverkarafelag og ger vart við, at felagið fer at virka betur, um tað fer at fevna um Sundalagið suður til Oyrar og møguliga eisini eystursíðuna á Streymoynni. Í Gøtu eru fleiri handverkarar, sum ikki eru limir í fakfelag, og avtalað verður við teir, at tað besta hevði verið, at teir tekna seg sum lim í einum av feløgnum, sum longu eru í økinum.

- o -

Eftir áheitan frá Handverkslærlingafelagnum hevði løgtingið á heysti 1978 samtykt at seta nevnd, sum skuldi kanna viðurskiftini hjá handverkslærlingum og leggja fram álit um ábøtur. Føroya Handverkarafelag valdi Andrias Elttør og Andrias Poulsen at umboða felagið í hesi nevndini.

Meistarafelagið vildi ikki velja umboð í nevndina, tí teir mettu seg ov illa umboðaðar. Í nevndini sótu tvey umboð fyri Føroya Handverkarafelag, tvey fyri Føroya Handverksmeistarafelag og tvey fyri Handverkslærlingafelagið umframt formannin, sum landsstýrið velur. Meistararnir siga seg vera tveir móti fyra, og heita á tingið um at broyta samansetingina av nevndini. Teir mæla til at seta ávikavist tríggar lærlingar og tríggar meistarar í nevndina og so onki umboð frá handverkarafelagnum.⁵⁶

Nevndin verður so seinni víðkað við tveimum umboðum fyri teknisku skúlnar til eina 9-mannanevnd, og hon letur landsstýrinum álit í mars mánað 1980.

Nevndin segði seg ikki hava stundir at gera uppskot til nakrar umfatandi broytingar í lærlingaútbúgvingini. Hon hevði umrøtt spurningin at fara frá núverandi meistaralæru og skipa útbúgvingina á sama hátt sum danska EFG-útbúgvingin, men menn hava verið ymiskir á máli, um hetta var rætt. Nevndin mælti annars til, at teknisku skúlnir verða nútímansgjørdir við amboðum, útgerð og hølum, og

at skipað verður fyrir forskúla í flest möguligum handverksfakum. Um næmingur hefur verið á forskúla, verður lærutíðin styttn svarandi. Nevnt verður eisini, at eftirlitið við útbúgvngini er ekki nógv gott, og það hendir, at lærlingar ekki fáa ta upplæring frá meistaranum, sum teir skulu hava. Það kemur fyrir, at lærlingar verða settir til arbeiði, sum onki hefur við teirra fakligu útbúgvng at gera. Það verður eisini fœrt fram, at nœkur lærupláss eru óegnað til upplæring, og at tey ekki áttu at verið góðkend. Komið verður eisini inn á fíggjarliga spurningin, at lærumeistarin ekki fær nógv nógv burtur úr lærlinginum, millum annað tí at lærlingurinn skal hava lœn, meðan hann er í skúla og undir sjúku. Mælt verður til, at meistarar skulu sleppa undan at gjalda lærlingi lœn, meðan hann er í skúla og ekki arbeiðir. Umboðini fyrir lærlingarnar mótmæla hesum og siga, at meistarinn heldur enn tap hefur vinning av lærlinginum.

Nevndin mælir eisini til at skipa fakligar nevndir, og at hesar skulu hava flestu uppgávr, sum Læruráðið nú hefur. So ber til at niðurleggja Læruráðið og leggja umsitingarligu uppgávrnar hjá Læruráðnum undir skúlafyrisingina.⁵⁷ Uppgávan hjá fútanum at góðkenna lærusáttmálar eigur at leggjast undir landsskúlastjórnina, sum eisini skal fyriskipa sveinaroyndir, sum verða gjœrdar á teknisku skúlunum. Skipanin við skoðanarmeistarum eigur tó at halda fram.

Handverkslærlingafelagið góðtók ekki hetta álitíð og gjœrði sítt egna.⁵⁸

Hetta álitíð og álitíð hjá 9-mannanevndini varð lagt fyrir tingið og beint í lógarnevndina, sum varð gjœrd til millumtinganevnd, og hon tók tí málið uppaftur eftir summarsteðgin.

Síðst í august leggur lógarnevndin fram álit, har hon eitt nú nevnr uppskotini og tilmælini hjá 9-mannanevndini, men tekur annars ekki stœðu, tí hon metir málið at vera so umfatandi, at það eigur at verða lagt til Landsskúlafyrisingina at viðgera. Landsskúlafyrisingin hevði upplýst fyrir lógarnevndini, at fyrisingin hevði sett nevnd, sum skuldi gera uppskot um skipan av ungdómsútbúgvngunum hjá teimum 16-20 ára gomlu, og tá fer dentur at verða lagdur á at tryggja handverkslærlingum eina góða útbúgvng.

Lógarnevndin ger ekki meira við álitíð, men ger samtykt, har það verður álagt landsstýrinum, „at virka fyrir, at Landsskúlafyrisingin so skjótt sum gjœrligt ger uppskot til loysn av útbúgvngarmøguleikunum hjá øllum ungfólki í aldrinum umleið 16-20 ár, har dentur verður lagdur á at tryggja, at tey, sum velja sær handverks- ella aðra yrkisútbúgvng ekki verða verri fyrir seinni í lívinum enn tey, sum hava nomið teoretiska-akademiska útbúgvng á lærdum háskúla, eins

og handverkara- og yrkisútbúgvingin kann javnmetast við somu útbúgving í grannalondunum.“

Lógarnevndin heldur tað hinvegin vera umráðandi, at gongd kemur á aftur at fáa gjørt nýggjar lærusáttmálar, nú stígur er í. Lærlingalønirnar hækkaðu í oktober 1978, og lógarnevndin heldur tað tí vera rímligt, sum mælt til í álitinum hjá 9-mannanevndini, at meistararnir fáa endurgoldið part av tí løn, ið teir lata lærlingunum, meðan teir eru á tekniskum skúla.⁵⁹

Hesum eftirlíkaði lögtingið, og frá 1. september 1980 at rokna verður við lögtingslóg ásett, at landskassin endurrindar lærumeistarunum 50% av lógarásettu lærlingalønini, meðan lærlingarnir ganga á tekniskum skúla. Stutt eftir hetta setti Føroya Handverksmeistarafelag úr gildi bannið, sum noktaði limafeløgnum at taka nýggjar læringar.

Handverkslærlingafelagið helt tað vera undarligt, at meistarar skulu fáa lønarendurgjald, tá ið ynskið hjá lærlingunum at fáa lærlingalønina prístalsviðgjørda ikki varð tikið við í álitinum. Handverkslærlingafelagið hevði í sínum álitid annars mælt til at fáa stovnað eina yrkisfakliga grundútbúgving samsvarandi tí danska EFG (Erhvervsfaglig Grunduddannelse), og felagið tók ikki undir við at skipa fakligar nevndir, um tað skuldi gera, at Læruráðið varð avtikið.

Nakrar avgerandi broytingar í útbúgvingini av handverkslærlingum komu tó ikki enn á sinni. Læruráðið var heldur ikki avtikið, og við lögtingslóg í juni 1983 verður ásett, at lærlingalønin verður prístalsviðgjørð eftir lögtingslógini um prístalsviðgerð av arbeidslønum. Um somu tíð verður eisini arbeitt fyri at fáa skipaðar fakligar nevndir (hereftir *yrkisnevndir*) við umboðum fyri handverkarar og meistarar fyri tær ymsu útbúgvingarnar. Hesar nevndir, sum eru ráðgevandi hjá Læruráðnum, setir Læruráðið av sínum eintingum, tí slíkar nevndir eru ikki nevndar í føroyska lógarverkinum, men eru hinvegin ein av grundarsteinunum undir donsku yrkisútbúgvingunum.

Í Danmark vóru longu í 1971 atfinningar at lærlingaútbúgvingini í álitinum Betænkning om erhvervsfaglige grunduddannelser.⁶⁰ Nevndin, sum skrivaði álitid, nevndi eitt nú, at tað var ov lítið samband millum teknisku skúlarnar og læruplássini, og at nógv lærupláss vóru so spesialiserað, at tey vóru ikki før fyri at geva lærlingunum nóg fjøltáttaða læru. Í 1977 kom lógin um Erhvervsfaglige Grunduddannelser (EFG), og her var skipanin tann, at læran skuldi byrja við einum støðisári á skúla, áðrenn lærlingarnir velja fak og fara undir praktisku læruna. Ætlanin var, at gamla meistaralæran skuldi enda í seinasta lagi í 1982, men tað hendi tó ikki, og tí vóru í Danmark tvær lærlingaskipanir,

og hetta stóð við líka til nýggj dansk lóg um yrkisútbúgvingar Lov om erhvervsuddannelser kom í 1989.

Í Føroyum tykist tað, sum at hvørki handverkarar ella meistarar hava verið so fegnir um EFG, men vildu heldur halda fast við vanligu meistaralæruna.⁶¹

- o -

Umboðsmannafundur er í februar 1981, og tá varð spurningurin um búmerkið viðgjørður. Feløgini vóru árið fyri biðin um at siga sína hugsan og koma við uppskotum til búmerki. Felagið hevði valt eina nevnd at døma um, hvat búmerki var tað besta. Í nevndini sótu Helgi Øster, Einar Joensen og Marius Johannesen. Nevndin samdist um, at uppskotið til búmerki, sum Havnar Handverkarafelag hevði latið inn, var tað besta. Hetta búmerkið er enn í brúki.

Á umboðsmannafundinum var full semja um at siga sáttmálan við meistararnar upp. Í nevndina, sum skuldi standa fyri komandi samráðingunum, vórðu valdir: Jens Peter Jensen, Skála, Jákup Thomsen, Fuglafjørður, Hans Mikal Jacobsen, Sandavágur, Elberg Klettheyggj, Sandvík, Hálvdan Poulsen, Klaksvík, Høgni Højgaard og Lütjen Apol, Havn.

Tá samráðingar um lønarsáttmálan komu fyri í mai 1981 komu partarnir ásamt um, at tímalønin skuldi hækka við 1,25 kr. 1. mai 1981 og 1. mai 1982 við 2,5% av tá galdandi løn. Viðbóttin fyri amboð er 60 oyru um tíman og fyri skitið arbeiði 50 oyru um tíman.

Í sambandi við hesar samráðingar høvdu Føroya Arbeidsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag havt fund, har bæði feløgini samdust um ikki at fara undir konkretar lønarsamráðingar við arbeiðara- og handverkarafeløgini, fyrr enn landsstýrið og Starvsmannefelagið vóru komin ásamt um sín sáttmála.

- o -

Føroya Handverkarafelag fekk ofta umbønir at veita stuðul til ymisk tiltøk. Í februar 1981 viðgjørði felagið enn einaferð umsókn frá Føroya Lærugrunni og samtykti at stuðla við 2 kr. fyri hvønn lim. Lærugrunnurin er stovnaður í 1957 og verður umsitin av 7-manna-nevnd við umboðum frá yrkisfeløgnum og løgtinginum. Endamálið hjá grunninum er at veita stuðul til lærlingar og næmingar.

Men tað tykist kortini sum felagið ikki veitti stuðul til eitt og hvørt tiltak. Felagið játtaði umsóknum, ið komu frá eitt nú Sclerosufelagnum,

Amnesty International og Krabbameinsfelagnum, sum vanliga plagdu at fáa 1.000 kr. Hinvegin valdi felagið ikki at svara áheitanum um stuðul frá Fólki fyri friði og Friðargonguni, sum skipaðu fyri ymsum tiltøkum miðskeiðis í 1980'unum. Felagið noktaði eisini at halda blaðið Fríu Føroyar, tá áheitan kom frá blaðnum um hetta. Helst var tað tí, at blaðið og hesi tiltøkini vórðu hildin at vera vinstrasinnað.

Føroya Handverkarafelag skrivaði heldur ikki undir, tá ið fleiri fakfeløg mótmæltu, at fútin í 1983 hevði stevnt blokaduvaktum hjá Sjómannafelagnum. Feløgini, sum skrivaðu undir, væntaðu, at stevningin kundi hava við sær munandi skerjingar í verkfalsrættindunum, men Føroya Handverkarafelag vildi ikki blandast uppí málið. Hinvegin stuðlaði felagið í desember 1984 bretskum kolanámsarbeiðarum í verkfalli við eini peningaupphædd.

Lærlingafelagið hevði í september árið fyri sent stjórnini áheitan um samstarv, og í februar 1981 eru fundir um hetta. Í apríl gera feløgini uppskot til avtalu um samstarv millum feløgini. Avgjört var at hava regluligar fundir hvørt hálvár. Fyri at eggja lærlingum at gerast limir í Lærlingafelagnum, skuldi tað vera eitt krav, at fyri at lærlingur skuldi kunna gerast limur í handverkarafelag, skal hann fyrst hava verið limur í lærlingafelagi í eitt ár. Tað er tó ivasamt, um hetta kravið nakrantíð varð fylgt.

Lærlingafelagið helt tað vera mest umráðandi, at Føroya Handverkarafelag stuðlaði sjónarmiðjunum hjá felagnum í Læruráðnum, og heitti eisini á handverkarafelagið at stuðla teimum í kravinum at fáa bøtt um útbúgvingina. Lærlingafelagið var ikki nøgt við arbeiðið, sum 9-mannanevndin legði úr hondum og heldur ikki við løgtingsviðgerðina aftaná. Hesum tók Føroya Handverkarafelag undir við og helt, at lítið munagott kom burtur úr arbeiðnum hjá 9-mannanevndini.

Hóast bæði formaðurin í Læruráðnum, Føroya Handverkarafelag, Føroya Handverkslærlingafelag og Føroya Handverksmeistarafelag høvdu sett fram uppskot og krøv um munandi ábøtur á útbúgvingina av lærlingum, so tykist tað ikki sum um hetta fekk nakra veruliga undirtøku. Nakað munaði tað helst, at tað seinni vórðu settar yrkisnevndir, hóast tað kortini var trupult at fáa tær at virka, og at peningur varð settur av á fíggarlógini til eftirútbúgving av handverkarum, sum Landsskúlafyrisitingin og seinni Læruráðið skuldi ráða yvir.

Í 1984 / 85 vórðu játtaðar 300.000 kr. til eftirútbúgving av handverkarum, men tað tykist, sum vóru umstøðurnar at skipa fyri eftirútbúgving ikki rættiliga nøktandi enn. Læruráðið heitti á teknisku skúlarnar at skipa fyri eftirútbúgving og staðfesti í brævi til Føroya Handverkarafelag 19. juli 1984, at eftirútbúgving vóru skeið, sum góvu

handverkara móguleika at dagføra sína útbúgving, so hann gjørdist førur fyri framhaldandi at virka í teirri handverksgrein, sum hann hevur fingið grundútbúgving í. Felagið vildi eisini hava, at landsstýrið setti pening av á fíggarlógini, so tað bar til at veita lønarendurgjald til teirra, sum fóru undir eftirútbúgving.

Útbúgvingin av handverkslærlingum er víðfevnt øki, og tað var ein vansi, sum áður umrøtt, at Læruráðið ikki fekk nóg høgá raðfesting og hevði ov lítla manning til at røkja allar sínar skyldur. Og hesin trupulleiki var ikki bara tá, men hevur í roynd og veru staðið við líka síðan.

- o -

Føroya Handverkarafelag lýsir fyrst í apríl 1981 í bløðunum við reglugerð um útlendskar handverkarar, sum koma til Føroyar at arbeiða.

Reglugerð fyri útlendingar, ið koma til Føroyar at arbeiða fyri útlendskar meistarar og virkir

1. Útlendingar, herundir eisini danir, sum upptaka arbeiði í Føroyum, skulu boða tí lokala handverkarafelagnum frá minst eina viku áðrenn arbeiðið byrjar.
2. Áðrenn byrjað verður skulu felagsviðurskiftini vera í lagi, og skulu teir gjalda til eina og hvørja tíð ásetta gjald, nú kr. 1200,00 pr. mann, hetta gjald er fyri 3 mánaðir. Verður arbeitt minni enn ein mánaða, kann viðkomandi fáa afturgoldið kr. 600,00, um hann biður um tað. Um arbeitt verður útyvir hesar 3 mánaðirnar skal gjaldast kr. 200,00 pr. mann, fyri hvønn uppábyrjaðan mánaða.
3. Hevur útlendingur aftaná teir fyrstu 3 mánaðarnar verið í Føroyum í ein mánaða, má hann gjalda somu upphædd, sum tá ið byrjað varð, uttan so at hann hevur goldið tær ásettu kr. 200,00 pr. mánaða.
4. Um flutt verður í annað arbeiðsstað, ið kemur undir øki hjá øðrum handverkarafelag, skulu somu treytir galda, sum tá ið byrjað verður.
5. Í øllum føri skal gjaldast frammanundan.
6. Útlendingar kunnu ikki gerast fastir limir uttan teir hava fastan bústað í Føroyum. Útlendingar, sum hava fastan bústað

- í Føroyum, og upptaka arbeiðið hjá føroyskum meistara, koma ikki undir hesar reglur
7. Hetta er galdandi fyri øll handverkarafeløg innan Føroya Handverkarafelag, tá tað snýr seg um útlendingar.

Nevnd Føroya Handverkarafelags

Henda reglugerðin var samtykt av stjórnini longu 20. september 1980 og týdd til danskt, enskt og íslendskt og síðan prentað.

Á fundi um miðjan apríl millum Maskimeistarafelagið og handverkarafelagið verður tosað aftur og fram um samstarvssáttmálan millum feløgini, og partarnir koma ásamt um hesa orðing um, hvussu limir kunnu flyta millum bæði feløgini.

- 1. Tá limir flyta millum feløgini, skal tað felagið, har viðkomandi søkir um limaskap, boða hinum felagnum frá.*
- 2. Limaskapurin skal treytast til tað ávísa starvið, viðkomandi er í, og heldur uppat av sær sjálvum, tá hesin flytir til annað arbeiði.*
- 3. Ansast skal eftir at limirnir ikki skylda limagjald til felagið teir flyta frá. Møguligar eftirstøður skulu vera avgreiddar, áðrenn flutt verður.*
- 4. Feløgini eiga at hava regluligt samband við hvørt annað, so at komast kann undan møguligum misskiljingum.*

Seinni er so fundur við Starvsmannafelagið fyri at fáa greiðu á, hvat er starvsmanna- og hvat er handverksarbeiði. Starvsmannafelagið vil ganga við til, at tey starvsfólkini, sum gera rættiligt handverksarbeiði, eiga at vera í handverkarafelag, meðan onnur eiga at vera í Starvsmannafelagnum uttan mun til útbúgving. Partarnir samdust um at seta nevnd við tveimum umboðum fyri hvørt felag at greiða hendan spurningin. Nakað aftaná, tann 26. mai, leggur Starvsmannafelagið fram uppskot um samarbeiðssáttmála um limaskapin hjá handverkarum, men saksförarin hjá Føroya Handverkarafelag mælir felagnum frá at taka við sáttmálanum.

Um hetta mundið eru fleiri almenn stórv, sum eru sett við handverkarum, flokkað eftir sáttmálanum hjá Starvsmannafelagnum, til dømis linjumenn hjá SEV, sýnsmenn hjá Tryggingarsambandinum, onkrir hjá Strandfaraskipum Landsins, Vaktar- og Bjargingartænastuni og Fiskirannsóknarstovuni, og handverkarar og teknikarar eru í Útvarpinum, á Landssjúkrahúsinum og Telefonverkinum umframt onkrir húsavørðir.

Á aðalfundinum á Kambsdali 22.-23. mai 1981 verða Høgni Højgaard og Anthonius Anthoniussen valdir í stjórnina. Jens Peter Jensen er formaður og Høgni Højgaard er næstformaður.

- o -

Løgtingið samtykti fleiri inntøkulógir í september 1981. Talan var um munandi økt innflutningsgjöld. Nøkur fakfeløg vóru saman á fundi 6. september 1981 og samdust um at mótmæla harðliga uppskotunum til inntøkulógir. Feløgini siga seg hava víst ábyrgd undir seinastu sáttmálasamráðing og kravt ein minni lønarbata enn tann, tey upprunaliga ætlaðu. Og tann lítli lønarbati, tey finga við samráðingunum, fer nú allur til øktar toll- og avgjaldshækkingar og hevur við sær reallønarfall. Lógirnar verða kortini samtyktar á løgtingi.

Læruráðið viðgjørði hesa tíðina í august og september 1981 arbeiðstíð og løn hjá frislærslingum. Ásannað var, at hetta var sonevnt servisuarbeiði, og tí kundi tað koma fyri, at lærslingar kundu arbeiða seint fríggjadag og kanska eisini leygardag fyrrapart. Arbeiðstíðin var 40 tímar um vikuna, men frislærslingar skuldu, arbeiðdu teir meir enn teir 40 tímarnar, hava yvirtíðarløn sambært lærslingalógini ella yvirtíðarløn hjá arbeiðsmönnum.

Fyrst í 1982 fara Føroya og Havnar Handverkarafelag undir skrivstovusamstarv. Skrivstovan verður í hølunum hjá Havnar Handverkarafelag, og Føroya Handverkarafelag skal rinda 1/3 av skrivstovuútreiðslunum. Stjórnin hevði um hetta mundið ásett limagjaldið til 100 kr. fyri hvønn lim.

Felagið viðgjørði í mars eina umbøn frá P/f Sagverk Føroya í Vági, sum Vágs Handverkarafelag eigur í. Virkið biður um viðmæli frá Føroya Handverkarafelag at fara undir virksemini, sum hevur til endamáls at skera til timbur í Føroyum, so at innflutningurin av typuhúsum og timbri kann steðga, og eisini at fáa fleiri arbeiðspláss í Vági. Felagið tekur ikki støðu til nakran beinleiðis stuðul, men tekur undir við og viðmælir ætlanini.

Á umboðsmannafundi 13. mars 1982 verður upplýst, at Sands Handverkarafelag nú er endurstovnað, men verri stendur til í Vestmanna, tí har hava teir ikki havt aðalfund seinastu 8 árin. Tað er upp á tal at mæla felagnum í Vestmanna til at leggja saman við Eiði og økinum Norðurstreymoy. Á fundinum kemur fram, at tað nú eru so nógvir sveisarar á Skála, at teir kunnu yvirtaka handverkarafelagið har. Tað verður hildið, at tað verður neyðugt at dagføra felagslógirnar,

so at hetta ikki skal kunna henda, og hesar broytingar verða gjørdar nakað seinni.

Á aðalfundinum 21. mai 1982 verða Hálvdan Poulsen og Elberg Klettheyggj valdir í stjórnina. Samsýningar til álitisfólk felagsins eru ásettar so, at formaðurin fær kr. 7.600, næstformaðurin kr. 4.000 og nevndarlimir fáa kr. 3.000 um árið. Harumframt fáa stjórnarlimir fundarpening og endurgjald fyri mista arbeiðsinntøku og útreiðslur til ferðing. Á hesum aðalfundinum taka so at siga øll limafeløgini undir við, at nú skal arbeiðast fram ímóti, at øll limafeløgini hava ein og sama lönarsáttmála.

George Niclasen verður valdur sum felagsins umboð í nevndini fyri Føroya Maskinskúla.

Sett var eisini nevnd at taka upp samráðingar við tey ymsu hálvdeyðu lokalfeløgini, sum tað verður orðað, og at koma við uppskoti ella úrsliti innan 2 mánaðir. Í hesi nevndini sita Hans M. Jacobsen, Elberg Klettheyggj, Jaspur við Garð og Dor Poulsen.

Henda undirnevndin, sum skuldi kanna viðurskiftini hjá smáu feløgnum, hevði greitt stjórnini frá, at tey smáu feløgini lótu væl at. Stjórnin viðgjørði svarið á fundi 7. oktober 1982, men var ikki nøgd við frágreiðingina, sum als ikki lýsti veruligu støðuna, at nøkur av feløgnum ikki virkaðu og ikki hildu fundir. Og tað kom meir enn so fyri, at handverkarar arbeiddu ymsastaðni kring landið og ikki vóru í fakfelag.

Fyrst í oktober spyr Føroya Handverkarafelag meistararnar, hví onki er at frætta, tá ið nú feløgini vóru at kalla samd um at undirskriva fastlönarsáttmála. Føroya Handverksmeistarafelag upplýsir í brævi 16. november, at tað hevði sent uppskotið út til limafeløgini til hoyringar, og frá teimum vóru komin ymisk broytingaruppskot. Føroya Handverkarafelag vil ikki hoyra um at broyta tað, sum meginfeløgini bæði vóru komin ásamt um, og felagið vil hava Handverksmeistarafelagið at skriva undir upprunaliga sáttmálan, sum partarnir vóru samdir um. Men hetta hendi so heldur ikki á hesum sinni.

Fyrst í januar 1983 komu Føroya Handverkarafelag og landsstýrið ásamt um fastlönarsáttmálan, sum handverkarafelagið hevði strongt so á at fáa. Sáttmálin fevnir um handverkarar í landsins tænastu, sum ynskja at verða løntir eftir hesum sáttmála, sum tað eitur í grein 1. Undantiknir eru tó handverkarar hjá Telefonverki Føroya Løgtings og bileftirlitismenn, sum eru settir sambært sáttmála millum Føroya Landsstýri og Starvsmannafelagið.

Mánaðarlønin verður ásett í lönartalvu og hækkar stigvíst 155 kr. um árið eftir lönaraldri. Byrjanarlønin er kr. 9.928 og endalønin eftir

14 ár í starvi er kr. 11.946 um mánaðin. Lønin verður javnað upp ella niður við 1.260 kr. árliga fyri hvørji 3 stig prístalið er omanfyri 142 eftir 1980-prístalinum.

Full arbeiðstíð er 42 tímar um vikuna íroknað mattíð. Í sáttmálanum eru annars reglur um úrtíðargjald, avspáking, gjald fyri tænstuferð, fastar frídagar, frítíð og uppsøgn. Ásetingar eru eisini um farloyvi og barnsferð.

Viðvíkjandi uppsagnarfreist, løn undir sjúkralegu, eftirsitiløn v.m. verða reglurnar í løgtingslóg um starvsmenn at galda.

Sáttmálin hevur gildi frá 1. januar 1983 at rokna.

Hóast henda sáttmálan hendi tað seg í hvussu er nakrar ferðir, at almennir stovnar søktu eftir handverkarum og lýstu við, at lønin var sambært sáttmálanum hjá Starvsmannafelagnum. Føroya Handverkarafelag mótmælti slíkum lýsingum.

Sáttmáli millum Føroya Landsstýri og Føroya Handverkarafelag frá 7. januar 1983

§ 1. Setan

Hesin sáttmáli fevnir um handverkarar í landsins tænastu, sum ynskja at verða løntir eftir hesum sáttmála.

Stk. 2. Undantiknir eru tó handverkarar hjá Telefonverki Føroya Løgtings. Undantiknir eru eisini bileftirlitismenn, sum nú eru settir sambært sáttmála millum Føroya Landsstýri og Starvsmannafelagið.

§ 2. Løn

Handverkarar við lærubrævi / sveinabrævi verða løntir sambært viðheftu lønartalvu.

Stk. 2. Lønaraldurin verður roknaður frá tí, viðkomandi hevur fingið lærubráv / sveinabráv, um so er, at viðkomandi eftir lokna lærutíð hevur tikist við fakligt arbeiði. Lønaraldur verður roknaður uppeftir til heilan mánaða.

Stk. 3. Handverkarafelagið og Føroya Landsstýri kunnu koma ásamt um hægri lønaraldur enn tann í stk. 2 umrødda, tá serligar umstøður gera seg galdandi.

Stk. 4. Tann í § 2, stk. 2 ásetta løn er treytað av fullum dagsarbeiði, sum vanliga telur 42 tímar um vikuna íroknað mattíð. Arbeiðstíðin eigur, har tað letur seg gera, at verða lögð soleiðis, at leygardagur verður frídagur.

Stk. 5. a) Fyri handverkarar við niðursettari arbeiðstíð verður lønin roknað lutfalsliga í mun til niðursetta tímatalið.

b) Er talan um arbeiðstíð minni enn 21 tímar, verður lönaraldurin roknaður lutfalsliga í mun til niðursetta tímatálið. Aðrar arbeiðstíðir roknast at geva fullan lönaraldur.

§ 3. Dýrtíðarviðgerð

Tær í hesum sáttmála ásettu árslønrir verða at javna upp ella niður við 1.260 kr. árliga fyri hvørji 3 stig prístalið er omanfyri 142 eftir 1980-prístalinum. Fellur prístalið niður um 142, verður ongin pristalsviðgerð. Dýrtíðarviðgerðin fer fram 1. í tí ársfjórðingi, prístalið hevur ávirkan á lønina.

§ 4. Úrtíðarløn

Úrtíðararbeiði eigur helst ikki at vera.

Stk. 2. Fyri álagt úrtíðararbeiði verður goldin úrtíðarløn afturat vanligu dagligu tímalønini soleiðis:

Fyri 1., 2. og 3. tíman verður goldið 50%.

Fyri 4. og fylgjandi yvirtímar og fyri arbeiði leygardagar, sunnudagar og fyri teir í § 8 nevndu frídagar 100%.

Úrtíðargjald verður latið fyri hvønn 1/2 byrjaða tíma.

Stk. 3. Um tað er gjørligt, eigur at verða sagt frá úrtíðararbeiði dagin fyri.

Stk. 4. Tímalønin er bruttoárslønin býtt við 2080. Bruttoárslønin er løn + dýrtíðarviðbót, samanber § 2 og § 3, og haraftrat mógulig persónlig eykagjöld.

§ 5. Avspassering

Álagt yvirtíðararbeiði kann verða avspákað, og verður avspákingin tá longd við teimum í § 4 nevndu yvirtíðarsatsum.

§ 6. Tænastuferðir

Dag- og tímapeningur á tænastuferð og útiviðbót er hin sama sum fyri tænastumenn landsins.

§ 7. Flytisamsýning

Um kravt verður av handverkara, at hann flytur í annað stað at búgva, verða flutningsútreiðslur hansara av húski og húsbúnaði samsýndar honum eftir rokning.

§ 8. Fastir frídagar

Jólaaftan, nýggjársoftan, páskaaftan, flaggdagurin, hvítusunnuaftan, 1/2 grundlógardagurin, 1/2 ólavsøkuaftan, ólavsøkudagur umframt allir halgidagar eru frídagar.

§ 9. Frítíðarreglur

Handverkari, sum er settur í starv samstundis við ella aftaná at frítíðarárið byrjar, verður ikki veitt frítíð, uttan so at hann í starvi hjá øðrum arbeiðsgevara hevur vunnið sær frítíðarrætt undan byrjan frítíðarársins. Tá skal hann kunna halda ta frítíð, hann eigur, móti at lata frá sær 1/30 av mánaðarlønini fyri hvønn dagin av teirri frítíð, hann á henda hátt fær.

Stk. 2. Handverkari, ið er settur í starv seinri enn 12 mánaðir áðrenn frítíðarárið er byrjað, eigur 2 frídagar fyri hvønn mánaða, hann hevur verið í starvi, áðrenn frítíðarárið byrjar. Hevur handverkari, áðrenn hann var settur í starv, fingið frítíðarrætt í starvi hjá øðrum arbeiðsgevara, skal hann í samsvar við reglurnar í stk. 1 kunna halda hesar frídagar saman við frítíðini, hann fær í nýggja starvinum.

Stk. 3. Handverkari, ið hevur verið meiri enn 12 mánaðir í starvi, áðrenn frítíðarárið byrjar, fær frítíð við løn í 24 yrkadagar.

Stk. 4. Handverkari, sum heldur frí við løn, verður veittur feríupeningur, sum er 1,5% av fastari ársløn og 9,5% av útgoldnari úrtíðarløn.

§ 10. Farloyvi v.m.

Handverkara skal verða loyvt at fáa farloyvi uttan løn, um so er at tað ikki stríðir ímóti áhugamálum stovnsins. Um so er, at handverkari fær farloyvi í samband við útbúgving, ið tænar áhugamálum stovnsins, skulu partarnir kunna koma ásamt um farloyvi við løn ella niðursettari løn. Farloyvi kann verða givið í upp til 1 ár hvørja ferð og er tað skylda stovnsins, at starvið er opið, tá ið viðkomandi kemur aftur.

§ 11. Barnsferð

Handverkari, ið er við barn, eigur at siga stovninum frá í minsta lagi 3 mánaðir, áðrenn hon væntar sær at eiga.

Stk. 2. Handverkara verður veitt full løn fyri tíðina frá tí hon gerst óarbeiðsfør, tó í mesta lagi 8 vikur undan føðing, og tilsamans í 14 vikur. Harafturat kann hon fáa frí uttan løn í 6 vikur.

Stk. 3. Umframt tær í stk. 2 nevndu sømdir kann handverkari

fáa 6 mánaða sjúkrafrí í slíkum førum, har hon við læknaváttan prógvar, at tað fyrri fostur og / ella hana sjálva stendst ampi av at vera í starvinum. Undir slíkum umstøðum verður veitt handverkara full løn.

§ 12. Reglur fyri uppsøgn, sjúkraløn v.m.

Viðvíkjandi uppsagnarfrest, løn undir sjúkralegu, eftirsitiløn v.m. verða reglurnar í løgtingslóg um starvsmenn at galda.

§ 13. Uppsøgn

Møgulig uppsøgn av handverkara verður at boða viðkomandi skrivliga við grundgeving fyri uppsøgnina.

Stk. 2. Er Føroya Handverkarafelag av teirri metan, at uppsøgnin ikki er sakliga grundað, kann felagið áðrenn 1 mánaða eftir uppsøgnina krevja málið tikið upp við landsstýrið.

§ 14. Seravtalur

Í sáttmálatíðini skal vera møguligt at gera seravtalur millum Føroya Landsstýri og Føroya Handverkarafelag.

§ 15. Gildi sáttmálans

Hesin sáttmáli hevur gildi frá 1. januar 1983 at rokna og kann uppsigast av báðum pørtum við 3 mánaða fráboðan, tó í fyrsta lagi at fara úr gildi tann 1. oktober 1983.

- o -

Spurningurin um Føroyar skulu gerast partur í sáttmálanum um felags norðurlendskan arbeidsmarknað tók seg upp, tá nýggjur sáttmáli hesum viðvíkjandi var undirskrivaður 6. mars 1982 og kom í gildi 1. august 1983. Fakfeløgini finga í mars mánað høvi til at taka støðu til spurningin, og stjórnin hjá Føroya Handverkarafelag svaraði tá, at henni dámdi einki ein sáttmála um felags norðurlendskan arbeidsmarknað, tí tá verður ikki lætt at hava eftirlit við, hvør útlendsk arbeidsmegi kemur til landið og tekur arbeiðið frá føroyingum. Felagið hevði tá og tey komandi árin ringar royndir av útlenskari arbeidsmegi, eitt nú teimum handverkarum, sum arbeiddu á arbeidsøkinum, sum handverkarafeløgini kannaðu sær, men sum vóru verandi limir í fakfelag í heimlandinum.

Eisini Føroya Handverksmeistarafelag mælti landsstýrinum frá

at seta sáttmálan um felags norðurlendskan arbeiðsmarknað í gildi, serliga tí at Føroyar ikki hava fullan limaskap í Norðurlanda Ráðnum.

Tey størru handverkarafeløgini í Føroya Handverkarafelag vóru á umboðsmannafundi síðst í februar samd um at uppsiga lønarsáttmálan at fara úr gildi 1. mai 1983. Tá vórðu krøvini til nýggjan sáttmála gjøgnumgingin, og samráðingarnevnd varð vald, og í hana komu Páll Sørensen fyri Klaksvík, Jens Peter Hansen og Jákup Thomsen fyri Nes, Skála og Fuglafjørð, Elberg Klettheyggj fyri Vág og Tvøroyri, Eyðun Petersen fyri Vágar, Vestmanna og Kollafjørð og Høgni Højgaard og Alfred Hofgaard fyri Havnina, Kaldbak og Sandoy.

Krøvini til nýggjan sáttmála hesaferð vóru nógv. Eitt nú varð kravt, at tímalønin átti at hækka við 12 kr., um felagið skuldi vinna tað aftur, sum tað misti við samráðingunum í 1981. Uppskot var eisini at stytta arbeiðsvikuna, leingja summarfrítíðina eina viku, umframt at fáa hækkaðar viðbøtur.

Tað er áhugavert, ja næstan skemtiligt, at handverkarafelagið vildi skila sær rætt til at siga sáttmálan upp í sáttmálaskeiðnum, um prístalsgrundarlagið varð broytt, ella um inntøkulógir verða samtyktar og eykaskattur álíknaður. Hetta varð afturvíst uttan stórvegis viðgerð.

Samráðingarnar byrjaðu síðst í apríl, og vóru tá einir fyra fundir. Meistararnir vísu øllum krøvum hjá handverkarunum aftur, men vóru tó sinnaðir at samráðast um at fyrireika eina pensjónsskipan.

Tann seinasti regluligi samráðingarfundurin 30. apríl vardi til út á morgunin eftir, tá avgjört varð at boðsenda semingsmonnunum. Partarnir hittast aftur sunnudagin 8. mai saman við semingsmonnunum, og longu fyrrapartin 9. mai skiltust partarnir uttan nakra semju. Semingsmaðurin bjóðaði 1,60 kr. í grundlønarhækking 1. mai 1983 og 1,40 kr. 1. mai 1984. Amboðspeningur skuldi hækka 10 oyru, og viðbót fyri skitið arbeiði eisini 10 oyru. Føroya Handverkarafelag vrakaði semingsuppskotið, sum Føroya Handverksmeistarafelag góðtók. So var verkfall 9. mai, og tað stóð við í eina viku, men tá eydnaðist at fáa partarnar at semjast. Sum altíð tá semingsstovnurin kemur uppí, detta nógv av smákrøvunum burtur, og semingsuppskotið snýr seg sum oftast bara um lønina.

Sambært semjuni hækkaði grundlønin 1,95 kr. 1. mai 1983 og 2 kr. 1. mai 1984. Partarnir vóru eisini samdir um, at yvirtíð eisini varð goldin flaggdagin, 1. mai og 1. november frá kl. 12.00-24.00, og fyri arbeiði í mattíð skuldi verða goldin tvífaldað løn. Eitt protokollat um at fyrireika kapital- og avlamistrygging fyri limirnar var eisini tikið við í semjuna.

LØNARSÁTTMÁLI

millum Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag 15. mai 1983

§ 1.

Sum grundløn frá 1. mai 1983 verður goldið kr. 27,53 hvønn arbeiðstíma.

Frá 1. mai 1984 hækkar grundlønin við kr. 2,00.

Amboðspeningur er kr. 0,60 pr. tíma.

Skitiðarbeiðspeningur kr. 0,50 pr. tíma.

Arbeiði í og við tunnil kr. 2,80 eyka pr. tíma.

Alt arbeiði í dampketli kr. 6,00 eyka um tíman.

Fyri arbeiði í brúktum olju-, lýsi og øðrum tangum og annars inni í smáum tangum verður goldið kr. 6,00 eyka um tíman.

Fyri arbeiði í skitfiska og sildalastum verður goldið kr. 5,00 eyka um tíman.

Fyri at arbeiða frá kl. 4.00 til kl. 7.00 fáa bakarar 55% eyka um tíman vanligar yrkadagar og 100% eyka leygardag og halgidagar.

Elektrikari, ið fer út at seta pelasikringar í aftaná vanliga arbeiðstíð, fær minst 2 tímar fyri hvørja innføring.

Sveisarar, maskinsmiðir og aðrir, ið hava við sveisi-, skeri- og slípiarbeiði at gera, hava rætt til verndarklæðir, so sum svintu, ermar og handskar v.m. Tá sveisað verður inni í tanga, skal útsúgving vera.

§ 2.

Dagliga arbeiðstíðin verður at liggja innan fyri tíðarskeiðini frá og við mánadag til og við fríggjadag millum kl. 7.00 til 18.00. Har sum vanligt er fyri einstøk fak (servicefak) at arbeiða leygardag, verður latið eyka:

kl. 8.00 – 14.00 40%

kl. 14.00 og úteftir 100%

§ 3.

Tá ið vanlig arbeiðstíð er av tekur yvirtíðin við og verður goldin soleiðis:

Fyri fyrstu 4 tímarnar, normalløn + 40%

Fyri næstu 3 tímarnar, normalløn + 60%

Fyri fylgjandi tímar, normalløn + 100%

Leygardagin + 100%

Sunnu- og halgidagar og aðrir við lóg fyriskipaðir frídagar verða goldnir við 100%, ið líkaleiðis verða at standa við í neyðugum framhaldsarbeiði.

Flaggdagin, 1. mai og 1. november frá kl. 12.00-24.00, og fyrri arbeiði í mattíð verður goldin tvífaldað løn.

§ 4.

Verður arbeitt yvirtíð, verður mattíð skipað sum higartil á teimum ymsu arbeiðsplássunum og ikki frádrigin lønini.

§ 5.

Fyri burturarbeiði verður vistarhald og ferðaútreiðslur goldnar. Ferðatíðin verður goldin við normalløn fyri vanliga arbeiðstíð.

§ 6.

Kemur handverkari til skaða í arbeiðstíðini, skal meistarinn ella virkið gjalda honum hálva dagløn í 12 dagar meðan handverkarafelagið skal gjalda hina helvtina.

Læknaváttan skal leggjast fram, um so er at meistarinn ella virkið krevja tað. (Hóast dagpeningaskipanina)

§ 7.

Dýrtíðarviðbótin verður sambært løgtingslóg nr. 30 frá 12. mai 1975, við seinri broytingum um prístalsviðgerð av arbeiðslønnum.

Eykadýrtíðarviðbótin er 50 oyru hvønn arbeiðstíma.

§ 8.

Lønin skal gjaldast hvønn fríggjadag innan kl. 12.00. Er fríggjadagur frídagur verður hon goldin dagin fyri.

§ 9.

Møtir handverkari á arbeiðsplássi til ta avtalaðu tíðina og arbeiðið ikki verður byrjað, skal hann hava løn fyri 2 tímar. Verður arbeiðið byrjað seinri enn avtalað er, skal hann hava løn fyri ta tíð, ið farin er.

§ 10.

Hesin sáttmáli kemur í gildi 1. mai 1983 og kann sigast upp við 2 mánaða ávaring til ein 1. mai, fyrstu ferð 1. mai 1985.

Partarnir skulu koma saman til tingingar í seinasta lagi 1

mánaða aftaná uppsøgn, t.v.s. tann 1. apríl, og skulu partarnir tá leggja fram uppskot til broytingar ella nýggjan sáttmála.

Partarnir skulu tingast til sáttmáli er komin í lag, ella semingsmaðurin hevur sagt tingingarnar at vera komnar at enda.

Protokollat

Sett verður ein 4-manna nevnd við tveimum limum úr hvørjum parti, ið skal viðgera kapital / avlamistrygging hjá handverkarum og meistarum. Nevndin skal vera vald og byrja virki sítt í seinasta lagi 1. okt. 1983 og skal leggja fram eitt uppskot fyri partarnar í seinasta lagi 1. mai 1984.

Tórshavn 15. mai 1983

Fyri Føroya Handverkarafelag

Jens P. Jensen, Elberg Klettheyggj, Høgni Højgaard, Páll Sørensen, Jákup Thomsen, Alfred Hofgaard og Eyðun Petersen. Bjartur Dalsgarð, skrivari.

Fyri Føroya Handverksmeistarafelag

Einar Mortensen, Peter Simonsen, Óli Zachariasen, S. P. Sørensen, Jógvan Dam, Niels T. Petersen og Ísak B. Jacobsen. Hj. Hentze, skrivari.

Tímalønin 1. mai 1983 var 59,69 kr. og er sett saman soleiðis: grundløn 27,53 kr., eykaviðbót kr. 0,50 kr., prístalsviðbót 29,23 kr. og arbeiðsvikan stytt 2,43 kr. Tá var prístalið sett til 100 1. apríl 1983 og 18 oyru løgd aftrat prístalsviðbótini sum útjavning.

Frá 1 mai 1978 til 1. mai 1984 hækkaði tímalønin hjá handverkarum 76%. Av hesum stavaðu 60% frá øktum prístalsviðbótum og 40% frá hækkingum eftir samráðing. Tá er ikki íroknað, at arbeiðsvikan frá 1. oktober 1978 til 1. januar 1980 varð stytt úr 42 niður í 40 tímar um vikuna.

1. mai 1984 var prístalið 108,8.

Lærlingalønirnar, sum hækkaðu munandi í 1978, vóru 1. mai 1984:

1. árið 25% av sveinalønini ella um vikuna	628,90 kr.
2. árið 35% av sveinalønini ella um vikuna	880,45 kr.
3. árið 45% av sveinalønini ella um vikuna	1.132,00 kr.
4. árið 55% av sveinalønini ella um vikuna	1.383,60 kr.

Afturat vanligu lønini vóru goldin 9,5% til frítíðarløn.

Á aðalfundinum 13. mai 1983 á Skála vórðu teir 23, sum vóru á fundi, kunnaðir um eftirlønar-, avlamis- og lívstryggingarskipanir. Bjartur Dalsgarð úr Havn var skrivari hjá Føroya Handverkarafelag um hetta mundið, og hann legði roknskapin fram, og nakað av kjaki var um, at nøkur feløg, sum vóru umboðað á aðalfundinum, ikki høvdu goldið limagjald fyri undanfarna ár. Skotið var upp at leggja handverkarafeløgini í Sandoy og Kaldbak saman við Havnini, og um neyðugt leggja tey smærru feløgini saman, so økini gjørdust størri ella leggja tey beinleiðis undir meginfelagið. Ongin avgerð varð tó tikin hesum viðvíkjandi. Aftan á fundin var útferð til Skála Skipasmiðju og til sílaalistøðina við Áir.

- o -

Hetta summarið viðgjörði felagið áheitanir frá serliga Føroya Arbeðarafelag og Fiskimannafelagnum um einaferð enn at royna at skipa øll føroysk fakfeløg í eitt landsfelag, LO, sum tað ofta verður rópt. Hetta var hvørki fyrstu ella seinastu ferð, at tað varð roynt. Limafeløgini í Føroya Handverkarafelag høvdu lítlan hug at ganga saman í eitt landsfelag, og heldur ikki var undirtøka fyri, at fakfeløgini saman skuldu fara undir blaðútgávu. Hinvegin tóku tey flestu limafeløgini undir við, at Føroya Handverkarafelag kundi luttaka í einum upplýsingafelagsskapi. Á fundi millum fleiri fakfeløg vórðu Ingeborg Vinther, Føroya Arbeðarafelag, Óli Jacobsen, Fiskimannafelagið, og Høgni Højgaard, Føroya Handverkarafelag, vald í nevnd, sum millum annað skuldi fyrireika at stovna upplýsingafelagsskap.

Eftir skeiðvirksemi, sum var 9. og 10. september 1983, var aðalfundur í nýstovnaða Upplýsingafelagsskapi Verkamanna, UV. Tá var lóg fyri felagið samtykt, og í nevndina vórðu vald Ingeborg Vinther

og Johannes Olsen fyri Føroya Arbeiðarafelag, Óli Jacobsen og Andrias Højgaard fyri Fiskimannafelagið og Høgni Højgaard fyri Føroya Handverkarafelag. Nevndin skal gera eina reglugerð um virkseimið hjá UV. Limagjaldið er 2 kr. fyri hvønn lim. Tað verður tó seinni ásett til 5 kr. fyri hvønn lim. Endamálið hjá UV var at útbúgva og menna limirnar og breiða út tær hugsanir, sum fakfelagsrørslan byggir á. Felagið skal virka fyri at skapa røttu fatan av samfelagi og mentan okkara og skal á sama grundarlagi ávirka til menning av demokratinum í samfelagnum og ávirka limirnar til at taka aktivan lut í felagslívi teirra.

UV skipaði fyri skeiðum fyri álitisfólk og nevndarlimir og hevði gott samstarv við danska upplýsingafelagsskapin AOF. AOF hevði hildið skeið fyri fakfelags- og álitisfólkum á Hafnia 18.-23. februar 1979 og aftur árið eftir. Og helst var tað hetta, sum hevði givið føroyskum fakfeløgnum íblástur til sjálvi at stovna upplýsingafelagsskap. Hetta vóru millum annað skeið um samráðing, samskipti, arbeiðsrætt, produktivitet og at læra seg at halda faklig skeið. UV royndi eisini at fáa limaskap í Arbetarnas Bildningsförbund ABF Norden, men tað gekk striltið í fyrstani, tí leiðslan fyri ABF ivaðist í, um Føroyar hevði fólk, sum kundu átaka sær at vera virkin í norðurlenska felagsskapinum. Men í oktober 1984 fekk UV kortini sjálvstøðugan limaskap í ABF.⁶² Á heysti 1985 vóru umboð frá eitt nú Føroya Handverkarafelag á aðalfundi hjá ABF.

ABF hevði ársfund og ráðstevnu í Føroyum 1.-8. oktober 1991. Umleið 40 fólk vóru á fundi, og føroysku feløgini vóru vertir. Á ráðstevnuni var kunning og fyrilestrar um føroysk viðurskipti, so sum fiskiskap, búskap og arbeiðarasøgu. Fundir vóru við føroyskar politikarar, og eisini varð skipað fyri útferðum og undirhaldi.

Rættilig gongd kom á samstarvið millum norðurlensk fakfeløg, eftir at UV var stovnað. Tað hevði tó verið ávíst samband um landamørk eisini árin frammanundan.

Í juni 1981 fáa Føroya Handverkarafelag og onnur føroysk fakfeløg innbjóðing frá Alþýðusambandi Íslands at koma til føroyska, íslenska og grønlenska ráðstevnu í Reykjavík 20.-27. september. Høgni Højgaard var við á ráðstevnuni sum umboð fyri Føroya Handverkarafelag. Har vóru fundir og fyrilestrar, og gestirnir vitjaðu fakfeløg og ymisk arbeiðspláss.

Á sumri 1982 var upp á tal at stovna fekfelagssamstarv millum Føroyar, Ísland og Grønland, hetta sum seinni varð til Verka- og Veidumannafylkingin í Norðuratlantshavi, VN. Fyrsti ársfundur hjá samstarvinum var í september hetta árið í Havn, tá viðtøkur

vórðu samtyktar, og fylkingin var virkin tey komandi árini. Londini skiftust um at hava ársfundirnar. Feløgini í VN rinda limagjald, sum var 0,85 kr. fyri hvønn lim. Á vári 1984 vóru Ingeborg Vinther fyri Føroya Arbeiðarafelag, Óli Jacobsen fyri Føroya Fiskimannafelag og Høgni Højgaard fyri Føroya Handverkarafelag á stevnu hjá VN í Qaqortoq í Grønlandi. Endamálið tá var at fáa kunning um grønlandsku arbeiðararørsluna, sum var rættiliga væl skipað í landsfelagsskapinum SIK. Føroysku umboðini lögdu eisini fram frágreiðingar um støðuna og virkseimið hjá føroysku fakkfeløgnum. Í juni 1987 vóru George Niclasen og Høgni Højgaard saman við umboðum frá Fiskimannafelagnum á sonevndari álitismannaferð hjá VN á arbeiðaraháskúlanum í Qaqortoq. Har vóru fyrilestrar um ymisk grønlandsk viðurskifti, fakkfelagssøgu og søgu. Vitjað varð eisini á mentanarstovnum, fiskavirkjum og skipasmiðjum.

Nevnast kann, at ársfundur hjá VN var aftur í Føroyum í 1994, tá kreppan leikaði á, og arbeiðsloysið var stórt.

Føroya Handverkarafelag søkti sær onkuntíð ráð og stuðul hjá útlenskum fakkfeløgum. Tá nógva kjakið fyrst í 1980'unum var um serarbeiðarar, heitti felagið á danska serarbeiðarafelagi SID at senda fólk til Føroyar at greiða frá, hvussu hesi viðurskifti vóru skipað í Danmark. Í Danmark var nógv arbeiði til serarbeiðarar, og tað hevði tað verið líka síðan fyrst í 1960'unum. Men tað var upplýst, at arbeiddu handverkarar og serarbeiðarar saman um tað sama, so var kravið somu lön, so arbeiðsgevarin ikki skuldi fáa fíggarligar fyrimunir av at seta serarbeiðarar í staðin fyri handverkarar.

Føroya Handverkarafelag hevði eisini samband við eitt nú danska Snedker- og Tømrerforbundet, sum eitt nú kundi bjóða føroyingum við á skeiðini, sum danski felagsskapurin skipaði fyri.

Skála Handverkarafelag hevði javnan samband við og var á vitjan hjá Dansk Metalarbejderforbund. Í juni mánað 1984 eru umboð fyri Føroya Handverkarafelag, Havnar Handverkarafelag, Skála Handverkarafelag og fólk frá Skála Skipasmiðju á kunningarferð í Danmark, sum Dansk Metalarbejderforbund skipaði fyri. Føroyingarnir vórðu kunnaðir um virkseimið hjá stóra danska fakkfelagnum, teir vitjaðu á Nordsø Skipasmiðjuni og á Tekniska skúlanum í Helsingør, har skúlaleiðslan greiddi frá um eftirútbúgving og EFG. Eisini varð vitjað á skrivstovu, sum hevði um hendi umsitingina av lóggávuni um arbeiðaravernd í Keypmannahavn. Fyri Føroya Handverkarafelag vóru Høgni Højgaard og Jens Peter Jensen við í ferðini.

Í eina viku í juni 1986 vitjaði Palle Timm frá Dansk Metalarbejderforbund Føroya Handverkarafelag. Hann hevði fundir við stjórnina

og umboð fyri limafeløgini og teknisku skúlarnar. Eisini vitjaði Palle Timm á skipasmiðjunum á Skála og í Havn.

- o -

Felagið hevði um heystið 1983 fund við Føroya Kommunufelag at greiða teimum frá, at tað hevði gjørt fastlønarsáttmála við landsstýrið. Kommunufelagið gjørdi vart við, at tað var eitt áhugafelag og samráddist ikki um lønir hjá starvsfólkum hjá kommununum. Men Kommunufelagið skuldi kunna limakommunurnar um sáttmálan, og so skuldi Føroya Handverkarafelag móguliga frætta aftur.

Á umboðsmannafundinum í desember er drúgt kjak um fakfelagsstøðuna hjá handverkarum, sum starvast á flakavirkjunum. Bæði Maskinmeistarafelagið og handverkarafeløgini vilja hava hesar sum limir. Tað var annars avtalað í samstarvssáttmála felaganna millum, at ein av handverkarunum kundi vera limur í Maskinmeistarafelagnum, var hann maskinmeistari, men hinir skuldu vera limir í handverkarafeløgunum á staðnum. Tað sær út til, at avtalan verður hildin, men ikki allastaðnis, og tí verður álagt stjórnini at samráðast við Maskinmeistarafelagið at fáa hesi viðurskiftini í rættlag.

Bjartur Dalsgarð, sum hevði verið skrivari hjá Havnar og Føroya Handverkarafelag, hevði sagt upp til 1. januar 1984, og fyri hann setti Havnar Handverkarafelag Høgna Højgaard í fast starv sum skrivara. Feløgini bæði hava eina tíð havt sama skrivara, og stjórnin hjá Føroya Handverkarafelag er samd um at halda fram við hesi skipan. Føroya Handverkarafelag ber ein triðing av kostnaðinum fyri skrivstovuhold. Í stjórnini sótu nú Jens Peter Jensen, formaður, Høgni Højgaard, næstformaður, Hálvdan Poulsen, Antonius Antoniussen og Elberg Klettheyggj.

Læruráðið vendi sær um hetta mundið til felagið og biður um at fáa tilnevnt umboð í nevnd, sum skal gera uppgávur til sveinaroyndina hjá bygningssnikkarum. Nevndin skal eisini leiðbeina ráðnum um skipan av útbúgving av møbilpolstrarum og plastbátabyggjarum. Høgni Højgaard fer á hesar fundirnar. Felagið velur eisini umboð í nevndir, sum verða settar at áseta lærutíð í útbúgvingini av bilmálarum og bilplátusmiðjum. Ætlanin var eisini at byrja læru til bátasmið. Fyrst í november 1984 bjóðaði Læruráðið til fund um hetta, og einir 15 mans vóru á fundi. Tað vóru tó ikki allir bátasmiðir, sum hildu tað vera rætt at gera eina lærlingaútbúgving í bátasmiði. Teir meintu, at bátasmið var list og báturin eitt listaverk, sum ikki átti at gerast ídnaður. Aðrir hildu tað vera rætt, at lærlingar, sum lærdu til bátasmið,

kundu koma undir lærlingalógina. Tað var enn ikki avgjørt, hvussu long lærutíðin skuldi vera, men nevnt varð, at tað tekur trý ár at læra til plastbátasmið. Ein lærlingur var annars longu settur í læru sum bátasmiður, og hann gekk á tekniskum skúla í Helsingør í Danmark, men menn hildu, at rættast var, at skúlagongdin eisini var í Føroyum.⁶³

Nevnast kann eisini, at á heystið 1985 verður avgerð tikin um at seta í verk glarmeistaraútbúgving. Andrias Ziska, sum hevur Føroya Termovirki, er góðkendur lærumeistari, og lærutíðin til glarmeistara verður 3 ár og 3 mánaðir eins og í Danmark, og skúlagongdin fer eisini fram í Danmark.

Føroya Handverkarafelag plagar eisini at fáa boð at velja skoðanarmeistarar so sum ásett er í grein 13, stk. 2 í lærlingalógini. Í einum føri mælti felagið frá at velja skoðanarmeistara í býrkinum, tí hesin var limur í Starvsmannafelagnum.

Nýggjur fastlønarsáttmáli verður eisini undirskrivaður við landsstýrið fyrst í februar 1984. Eitt av krøvunum hjá Føroya Handverkarafelag til nýggjan sáttmála var at fáa undantakið í grein 1, stk. 2 strikað, tí felagið vildi hava rætt til eisini at gera sáttmála fyri handverkarar hjá Telefonverki Føroya Løgtings og teir eftirlitismenn á Bileftirlitinum, sum hava verið settir sambært sáttmála millum landsstýrið og Starvsmannafelagið. Felagið mátti ganga undir tað treyt, at handverkarar hjá teimum finga somu lønarhækking, sum teir, sum vóru limir í Starvsmannafelagnum. Men okkurt er broytt, tí seinni verða tveir eftirlitismenn á Bileftirlitinum fluttir úr Starvsmannafelagnum og settir eftir sáttmálanum hjá Føroya Handverkarafelag.

- o -

Tað var ikki altíð, at limafeløgini vóru so fegin um tað, sum stjórnin í meginfelagnum setti í verk. Eitt nú mótmælti Tvøroyrar Handverkarafelag í brævi til stjórnina 12. februar 1984, at Føroya Handverkarafelag hevði lýst verkfall og játtað stuðul til onnur fakfeløg, uttan at felagið á Tvøroyri visti um tað frammanundan. Her verður meint við verkfallið, sum var árið fyri. Tvøroyrar Handverkarafelag krevur at verða kunnað um gongdina, tá lønarsamráðingar eru, og at fáa at vita, um verkfall ella líknandi tiltøk verða lýst. Felagið er heldur ikki samt við stjórnina, tá ið hon stuðlaði Føroya Arbeðarafelag í sambandi við merkjamálið. Felagið eigur í flakavirkinum á staðnum og kann tí skjótt koma út fyri at verða noytt at seta tiltøk í verk ímóti sínum egna virki. Á Tvøroyri vilja teir sjálvir sleppa at avgera, hvønn teir stuðla ella ikki ella í øllum førum at verða eftirspurdir, áðrenn

slíkar lýsingar verða gjørdar. Teir føla seg at vera illa umboðaðar í Føroya Handverkarafelag og vóna at verða betri kunnaðir hereftir.

- o -

Á vári 1984 venda seks fakfeløg, teirra millum eisini Føroya Handverkarafelag, sær til landsstýrið við áheitan um at bera so í bandi, at lóg verður sett í gildi, sum tryggjar rættin til frítt at skipa seg í fakligar bólkar. Víst verður til dansku lógina frá 1982 om „beskyttelse mod afskedigelse på grund af fagforeningsforhold“. Í skrivinum til landsstýrið verður sagt, at áheitanin kemur eftir afturvendandi stríð um stórv og starvssetanir, har ymisk fakfeløg hava sett fram krøv um limaskapsviðurskipti, og eftir at hótt hevur verið við uppsøgn av fólki helst vegna limaskap í fakfelag. Í nevndu dansku lóg, Foreningsfrihedsloven, er ásett í grein 1, at: „En arbejdsgiver må ikke afskedige en lønmodtager, fordi denne er medlem af en forening eller af en bestemt forening.“ Og í grein 2, at: „En arbejdsgiver må ikke afskedige en lønmodtager, fordi denne ikke er medlem af en forening eller af en bestemt forening.“ Í lógini verður síðan í grein 2, stk. 2 ásett, at báðar omanfyri nevndu reglur „finder ikke anvendelse, såfremt lønmodtageren ved ansættelsen var bekendt med, at arbejdsgiveren stillede medlemskab af en forening eller af en bestemt forening som betingelse for beskæftigelse i virksomheden.“ Hetta seinasta er tað, sum onkuntíð hevur verið rópt móguleikin at gera eksklusivavtalur, at verka- og arbeiðsgevarafeløg kunnu gera serliga avtalu sínámillum um bert at seta limir ella arbeiða hjá limum hjá hesum feløgum á einum ávísum fakøki. Tað er áhugavert, at júst hetta seinasta stk. 2 í grein 2 seinni varð strikað í dansku lógini, og við hesum tykist tað ikki longur vera eitt krav, at arbeiðs- ella starvsfólk skulu vera limir í fakfelag fyri at fáa starv á ávísum arbeiðsøki.

Tað er kortini óvist, hvussu júst henda lógin, um hon varð sett í gildi í Føroyum, skuldi kunnað forðað fyri teimum marknatrætum, sum ofta og serliga hesa tíðina eru millum tey ymsu føroysku fakfeløgini. Eitt nú teimum trætum, sum um hetta mundið vóru millum Starvsmannafelagið, Maskinmeistarafelagið og Føroya Handverkarafelag, um hvør hevði rætt at gera sáttmálar um handverkarar í bæði almennum og privatum starvi.

Í apríl er Føroya Handverkarafelag á fundi í landsstýrinum við kravi um, at landsstýrið eigur ikki at gera sáttmálar um handverkarar við onnur feløg, og her verður serliga hugsað um Starvsmannafelagið. Landsstýrið vísir til fakfelagsfrælsið og kann ikki uttan nakað ganga

við til at broyta hesi viðurskipti. Felagið vendir sær um somu tíð eisini til Føroya Arbeiðarafelag við áheitan um, at Føroya Arbeiðarafelag ikki skal kunngerera handverkaralønir í sínum lønartalvum, tí hetta eru lönir, sum Føroya Handverkarafelag hevði samrátt seg til.

Ósemjan um handverkararnar, sum eru limir í arbeiðsmannafelagnum Framtíðin í Vági verður tikin upp aftur, og í apríl mánað hóttir Føroya Handverkarafelag við tiltøkum, um ikki handverkararnir verða fluttir í Vágs Handverkarafelag. Seinni verður semja gjørd, at í hvussu er allir handverkarar, sum arbeiða hjá A/S J. Dahl Gørðum, skulu gerast limir í Vágs Handverkarafelag innan 1. juli 1984. Avtalan er váttað av umboðum fyri smiðju- og bedingsmenn, Vágs Handverkarafelag og Føroya Handverkarafelag. Talan er um einar 30 handverkarar á ymsum virkjum í Vági, sum ætlandi skulu flytast yvir í Vágs Handverkarafelag. Semja var um, at allar lönir til handverkarar hereftir skuldu flytast í bankan og ikki um løngjaldstovuna, sum tók 0,5% av lönini fyri umsiting.

Arbeiðarafeløgini í Havn og Klaksvík og Føroya Arbeiðarafelag vóru í øðini um hetta, sum var hent. Feløgini siga, at formaðurin í handverkarafelagnum hótti handverkararnar í Vági og stjóran við blokadu fyri at fáa handverkararnar at skifta felag. Í årsfrágreiðingini 1984 hjá Føroya Arbeiðarafelag verður sagt um hetta: „Føroya handverkarafelag setir hetta við limunum so hart upp, at vit í Føroyum, sum ongantíð hava havt fakmark, nú eru við at fáa ógvuliga skarpar „fakgrensur“, og tað er Føroya Handverkarafelag, sum er komið við hesum.“⁶⁴

Óg hetta stríðið hevur staðið við, tí í juli 1986 seta Føroya Arbeiðarafelag, Havnar Arbeiðsmannafelag og Klaksvíkar Arbeiðsmannafelag yvirlýsing í bløðini, har tey harðliga átala, at Føroya Handverkarafelag er komið inn á teirra starvsøki og í fleiri førum hevur kravt rættin til teirra limir. Tey hótta við tiltøkum, um Føroya Handverkarafelag ikki gevst við hesum ágangi, sum tey kalla tað. Málið snýr seg helst ikki bara um at flyta handverkarar úr arbeiðarafeløgnum í handverkarafeløg, men eisini um, at Føroya Handverkarafelag um hetta mundið hevði gjørt reglugerð um serarbeiðarar og longu í 1980 hevði samtykt, at serarbeiðarar, sum høvdu arbeiðt í 2 ár, kundu innlimast í handverkarafeløgini.

Á aðalfundinum 25. mai 1984 á Hotel Vágum verður Høgni Højgaard valdur til formann fyri Jens Peter Jensen, sum bar seg undan at verða afturvaldur. Høgni Højgaard var um hetta mundið eisini formaður í Havnar Handverkarafelag og hevði verið tað síðan í februar 1981. Jens Peter Jensen, sum verður næstformaður, og Hans

*Høgni Højgaard,
Tórshavn*

M. Jacobsen og George Niclasen vórðu valdir í stjórnina. Millum málini, ið vóru til umrøðu á aðalfundinum, var bræv, sum Skála Handverkarafelag hevði fingið frá Skipasmiðjuni at fáa eina skipan um at arbeiða í skiftandi vaktum. Har var so nógv at gera, at neyðugt var at arbeiða alt samdøgrið. Samtykt var, at felagið vildi ikki avvísa, men at stjórnin skuldi taka sær av hesum máli. Bræv var eisini komið frá Sands Handverkarafelag, at felagið var óvirkið, og at limirnir nú eru limir í Havnar Handverkarafelag.

Nývaldi formaðurin Høgni Højgaard fór í læru í 1958 sum snikkari hjá Hartvig Hansen bygningssnikkara, sum eisini gjørdi innbúgv. Hann lærði eftir nýggju lærlingalógini frá 1954, men sáttmáli varð ikki undirskrivaður, fyrr enn hann skuldi gera sveinaroynd. Hesa tíðina var lagt um til dagskúla, og hann gekk tvey ár á dagskúlanum og var so frívilliga í læru trýggjar mánaðir útyvir lærutíðina. Tað vóru ikki allir, sum vóru so fegnir um, at lærutíðin skuldi leingjast, tá dagskúli kom. Hann gekk eisini í tvey ár í kvøldskúlanum í 1958 og 1959 at supplerar læruna. Hann var liðugur at læra í august 1962 og fór tá út á Snikkaravirkið at arbeiða. Hetta var akkurát byrjanin, tá ið farið varð undir at gera køksinnbúgv, skáp og tílíkt, og tað var mín høvuðsuppgáva har á Snikkaravirkinum, sigur Høgni Højgaard. Onkuntíð var trupult at fáa lönina útgoldnað.

Síðan fór eg til Petur í Gong, sum hevði verkstað, sigur Høgni Højgaard, og har gjørdi hann alt arbeiðið til bygningar og annað. Hann keypti seinni verkstaðið úti í Hornabø hjá Toftanes og teimum, tá ið teir góvust. Og har fór eg so út at arbeiða sum meistari hjá honum. Hetta helt á í nøkur ár, men eg fór so eitt ár ella so at arbeiða fyri meg sjálvan, men í 1971 fór eg til Lamhauge & Waagstein, og har var eg so í eini 10-11 ár. Tá var nógv byggjarbeiði, og vit bygdu bæði Vesturkirkjuna, nógvar skúlar, keiir og hvørt av sínum.

Um hetta mundið høvdu teir í Havnar Handverkarafelag fleiri ferðir heitt á meg at átaka mær fast starv við umsitingini hjá felagnum, sigur Høgni Højgaard. Har byrjaði eg í 1984 sum skrivari. Tað var hildið at vera ein fyrimunir at hava ein í felagnum, sum var leysur av øðrum arbeiði, tí so slapst undan at verða uppsagdur, um tú talaði at onkrum, sum ikki var í lagi á arbeiðsplássunum.

Eg var í nevndini og seinni formaður, í 1981 um eg minnst rætt, í Havnar Handverkarafelag, og í 1984 var eg so eisini valdur til formann í Føroya Handverkarafelag.

Eg minnst tey fyrstu árin, tá ið nógvir handverkarar arbeiddu, men høvdu ikki pappírini í lagi. Men so kemur gulltíðin í 1960'unum við nógvum arbeiði, og nú hendir tað, at menninir á bygd, sum koma

til Havnar, ikki lúka treytirnar um limaskap. So vórðu ráðini at stovna feløg á bygð, sum høvdu sínar egnu reglur um limaskap, at vart tú fyrst limur har, kundi tú eisini gerast limur aðrastaðnis, um tú flutti arbeiðsstað.

Eg minnst annars, at vit vórðu nógv uppií, tá i tað almenna fór at gera lógir fyri arbeiðsmarknaðin og arbeiðsviðurskifti. Tá var eg limur í nógvum almennum nevndum, og á tann hátt vart tú eisini knýttur at politiska arbeiðnum. Eg sat eitt nú í Yrkisútbúgvingarráðnum eini trý ár aftaná, at eg var farin burtur úr øllum fakfelagsarbeiði um aldarskiftið. Í míni tíð var nógv arbeitt at fáa gjørt reglur um útlendingar, sum komu at arbeiða í Føroyum. Lærlingamálið kravdi nógv arbeiði, og vit fingi í Føroya Handverkarafelag serarbeiðaradeild og útbúgvingargrunn. Tað var eisini umfatandi samskifti við ymsar samstarvspartar, og øll minnst eisini tað nógv klandrið, sum á sinni var á Tekniska Skúla í Havn, sum handverkarafeløgini eisini vórðu blandað uppi. Eg kann eisini nevna tað drúgva arbeiðið við arbeiðsrættinum. Eg var annars farin frá sum formaður, men eg luttók sum skrivari í samráðingunum um sáttmála í 1997, tá felagið fekk avtalu um gjald til eftirlønargrunn, sigur Høgni Højgaard í samrøðu, sum var gjørd til hesa bókina.

- o -

Í juli vóru fleiri fakfeløg savnað í húsunum hjá Føroya Arbeiðarafelag at viðgera lógaruppskotið hjá landsstýrinum um privatar skráir. Feløgini høvdu nógv broytingaruppskot, sum vórðu send landsstýrinum, og mæltu frá at samtykkja uppskotið. Tey vildu í øllum førum hava greiðar ásetingar í lógini um, hvørjar upplýsingar arbeiðsgevarar kundu skráseta um starvsfólk.⁶⁵ Løgtingslóg um privatar skráir v.m. kom tó í 1984. Og seinni vóru Høgna Højgaard og Reinhold Rasmussen í uppskoti at veljast sum limir í Skrásetingareftirlitinum, sum skuldi ansa eftir, at lógin varð hildin.

Á stjórnarfundum hetta summarið og heystið 1984 umrøður stjórnin enn einaferð viðurskiftini á Arbeiðseftirlitinum, sum felagið heldur ikki ger sína skyldu sambært lógini, og felagið heitir á landsstýrið at fáa sett donsku lógina um arbeiðsumhvørvi í gildi í Føroyum. Landsstýrið svarar í brævi 3. september 1984, at tað arbeiðir við at umskipa og møguliga hækka játtanina til Arbeiðseftirlitið.

Føroya Handverkarafelag fær eisini kunning frá Læruráðnum um tað, sum verður rópt „ajourførda skipanin av snikkaraútbúgvingini í Føroyum“, sum Landsskúlaráðið nú hevur góðkent. Við hesi nýggju

skipanini verður lærutíðin hjá føroyskum lærlingum framvegis 4 ár, hóast hon er styttri í Danmark. Lærlingarnir skulu nú byrja læruna við forskúla í 10 vikur, og teir skulu gera sveinaroyndina á skúlanum. Ein nevnd arbeiðir við at gera uppgávur til sveinaroyndina, sum næmingarnir fáa útflyggjaðar.

Føroya Handverkarafelag var onkuntíð við, tá støða skuldi takast til góðkenning av læruplássum, serliga um undantøk skuldu gerast frá galdandi reglum. Tað var ikki altíð, at felagið tók undir við teimum avgerðum, sum Læruráðið tók, og felagið mótmælti eisini, at Læruráðið sendi mál til ummælis hjá fakligu nevndunum, sum eftir innanhýsis reglugerð vóru settar at vegleiða lærarum á Tekniska Skúla í Havn. Felagið vísti á, at hetta vóru ikki formliga settar yrkisnevndir, men Læruráðið umber seg við, at ongar yrkisnevndir vóru settar enn, hóast talan leingi hevði verið um at gera hetta. Læruráðið hevði annars í brævi 24. august 1982 upplýst, at limir í yrkisnevndunum vórðu noyddir at arbeiða óløntir, tí Læruráðið hevði ikki játtan til hetta.

Felagið er eisini kunnað um, at Læruráðið fleiri ferðir hevur átalað teknisku skúlnar fyri at hava loyvt lærlingum, sum ikki høvdu góðkendan lærusáttmála, at ganga á skúlanum.

Ein annar átroðkandi spurningur er eftirútbúgvingin av handverkarum, tí tað verður alt meira neyðugt at handverkarar dagføra sína vitan um eitt nú tilfar, maskinur og amboð og arbeiðshættir. Landsstýrið setir tey komandi árini játtan á fíggarlógina til eftirútbúgving av handverkarum.

- o -

Sambært avtalu í mai 1983 skuldu handverkarar og meistarar seta eina 4-mannanevnd at viðgera stovnan av kapital- og avlamistrygging. Føroya Handverkarafelag valdi Jens Peter Jensen og Høgna Højgaard og Handverksmeistarafelagið valdi Óla J. Guttesen og Regin Joensen. Á fyrsta fundinum í nevndini var avgjørt, at Óla J. Guttesen skuldi seta seg í samband við Dansk Håndværksråd at vita, um teir høvdu kunningartilfar um slíkar skipanir. Nevndin hevði fund aftur 23. november 1984, og tá var Kjartan Dalsgaard frá Lívstryggingini við á fundinum. Føroya Handverkarafelag hevði tá fingið uppskot frá Lívstryggingini, sum felagið heldur seg kunna taka undir við. Serligar reglur skulu tó gerast fyri teir limir, sum eru eldri enn 50 ár. Fyribils verður mett rættast at bíða við at taka støðu, tí felagið hevði frætt, at tað í løtuni sita fólk í landsstýrinum og gera ætlanir um eina eftirlønarskipan fyri starvsfólk hjá landinum. Seinni heitir

felagið á Kjartan Dalsgaard at rokna út og koma við tilboði, hvat ein kollektiv lívstrygging fyri allar limir hjá felagnum hevði kostað. Limafeløgini verða í tí sambandi biðin um at senda inn limalista, so til ber at síggja aldurin hjá limunum, tí aldursbýtið hevur týðning fyri, hvussu nógv skipanin fer at kosta. Tilboðið frá Lívstryggingini vísir seg at gerast rættiliga dýrt, um allir limirnir, eisini teir eldru, skulu fáa sama útgjald við deyð, men nakað bíligari, um bara teir yngru fáa fult útgjald. Fleiri hildu hetta verða ov dýrt og mæltu til heldur at spara saman til eftirløn.

Á umboðsmannafundi 7. desember 1984 viðgjørði fundurin umsókn frá Lærlingafelagnum at hjálpa teimum at fáa lærlingar organiseradar og um peningastuðul til blaðútgávu. Tað tykist ikki sum fundurin tók undir við at veita stuðul til blaðútgávu. Lærlingafelagið hevði kært seg um, at lærlingar nógvastaðnis vóru limir í arbeiðarafeløgnum, og Føroya Handverkarafelag biður tí Læruráðið syrgja fyri, at lærlingar antin verða innlimaðir í lærlingafelag ella handverkarafeløgini. Læruráðið svaraði, at lærlingar høvdu ikki skyldu at vera limir í ávísum fakfelag og gjørdur tí sjálvir av, hvar teir vóru limir.

Tað varð annars einmælt samtykt at siga sáttmálan við Handverksmeistarafelagið upp, og eitt av krøvunum var, at handverkarar áttu at fáa løn fyri tað, sum verður rópt skeivir halgidagar. Í samráðingarnevndina hesaferð vóru valdir: Høgni Højgaard og Anthonius Anthoniussen, Havn, Jens Peter Jensen og Jákup Thomsen, Eysturoy, Hans Løkságarð, Klaksvík, Leivur Nygaard, Suðuroy og Hans Mikael Jacobsen, Vágar. Samstarvssáttmálin við Handverksmeistararnar, sum skuldi undirskriva í summar, var nú lagdur til viks av meistarunum, og felagið heitir tí á lokalfeløgini at gera lokalar sáttmálar. Í Klaksvík og í Vágum gjørdur handverkarafeløgini lokalar samstarvssáttmálar við meistarafeløgini. Lønarsáttmálin er tó framvegis millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag.

Føroya Handverkarafelag tekur um hetta mundið avgerð um at siga upp samstarvið við Maskinmeistarafelagið um skipan av arbeiðsøkjum, har limir úr báðum feløgnum arbeiða saman. Føroya Handverkarafelag vil hava, at handverkarar, sum eisini eru maskinmeistarar, skulu innlima seg í handverkarafelag, um teir átaka sær varandi arbeiði á landi. Maskinmeistarafelagið hevur ikki rættiliga hug at viðgera spurningin, og tí verður samstarvsavtalan millum feløgini í roynd og veru uppsøgd.

Eitt trætumál um viðbøtur til teirra, sum sveisa í smáum tangum, hevur staðið við leingi, og sveisarar á Tórshavnar Skipasmiðju nokta at sveisa í smáum tangum, fáa teir ikki viðbót fyri tað. Ósemjan snýr

seg um, nær talan er um smáar tangar. Á fundi á Hafnia 2. februar 1985 koma Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag umsíðir ásamt um, at „smáir tangar kunnu definierast sum tangar, ið eru minni enn manshædd allar vegir. Um serliga trong øki eru í tangum verður tað annars til partarnar á hvørjum virki sær at semjast um hetta.“

Onkuntíð talaði Føroya Handverkarafelag at, at ófaklærdir menn høvdu givið tilboð upp á byggjarbeiði og fekk viðhald í, at tað var ikki rætt at taka av hesum tilboði.

- o -

Í februar er stjórnin aftur á fundi við leiðsluna á SEV um fastlønarsáttmála, sum skal vera líka góður sum teir, ið onnur feløg hava. Felagið hevði árið fyrri gjørt avtalu við SEV um tilkallivakt og kostskipan hjá linjumonnum, men partarnir kundu ikki semjast um vaktargjaldið, og tí hevði SEV í staðin gjørt avtalu við tímaløntu linjumenninar sjálvar. Nú verður kravt at fáa sett fólk við útbúgving at gera linjuarbeiðið. Og á fundinum spurdi felagið SEV, hvar teir handverkarar, sum fáa arbeiði við vatnorkuútbyggingina á Eiði, skulu organiserast. Klæmint Weihe, stjóri á SEV, upplýsti, at tað eru leiðararnir sum seta linjufólkið, og leiðarin kann seta tann, hann vil. SEV er heldur ikki sinnað at gera fastlønarsáttmála, tí har er eingin fastlønur handverkari, bara tímaløntir. Ein fastlønarsáttmáli skal eisini góðkennast av landsstýrinum. SEV fer heldur ikki at blanda seg í uppi, hvar starvsfólk verða organiserað, tað mugu feløgin klára sínámillum. Tað er Højgaard & Schultz sum er høvuðsentreprenørur á Eiði, og teir hava ábyrgdina av at syrgja fyri, at arbeiðsfólkið er organiserað.

At meistarar og byggifyritøkur nú ofta átóku sær arbeiði aðra staðnis enn í teirra vanliga heimstaði, reisti ivamál um, í hvørjum felag handverkararnir, sum arbeiddu hjá hesum fyrirkum, áttu at vera limir. Føroya Handverkarafelag hevði viðgjørt henda spurningin á fundum í fleiri ár, men ongin endalig avgerð var tikin um, hvussu slík viðurskipti skuldu greiðast. Eitt nú var ósemja millum feløgin um, í hvørjum felag teir, sum arbeiddu við vatnorkuútbyggingini á Eiði, skuldu vera limir. Havnar Handverkarafelag helt fast við, at hevði meistari heimstað í Havn, skuldu teir handverkarar, sum arbeiða hjá hesum meistarum, eisini vera limir í Havnar Handverkarafelag, líka mikið hvar arbeiðið fór fram, tí hetta var sambært sáttmálanum. Við tað at Højgaard & Schultz vóru limir í meistarafelagnum í Havn,

eru teir eisini bundnir av sáttmálanum millum feløgini í Havn. Og tí skal Højgaard & Schultz eisini gjalda í sjúkragrunnin Bata hjá Havnar Handverkarafelag. Føroya Handverkarafelag minnir teir í tí sambandi eisini á reglugerðina um útlendskar handverkarar, sum arbeiða í Føroyum.

Í einum føri kravdi Vestmanna Løngjaldstova, at handverkarar, sum arbeiddu har í økinum, men vóru limir í Havnar Handverkarafelag, áttu at fáa lønina útgoldna um Løngjaldstovuna. Havnar Handverkarafelag mótmælti hesum, og hetta var síðan broytt, so at lønin var flutt beinleiðis á konto hjá hvørjum einstøkum í banka. Somuleiðis sendi Føroya Handverkarafelag Højgaard & Schultz bræv 28. januar 1986 og kravdi, at lønin hjá handverkarum, sum arbeiddu við útbyggingina á Eiði, ikki skuldi flytast um Løngjaldstovuna á Eiði.

Tað var kallað inn til eykaaðalfund 2. mars 1985 at taka støðu til, hvør kann sita sum stjórnarlimur í lokalfeløgnum. Spurningurin er serliga um sveisarar, sum hava avmarkað arbeiði, kunnu gerast stjórnarlimir og harvið kanska yvirtaka feløgini. Hetta hevði verið umrøtt onkuntíð á fundum áður. Høgni Højgaard vísti á, at tað ber til at gera serligar reglur um hetta, tí innanfelags ræður felagið sjálvt. Feløgini vóru jú stovnað sum handverkarafeløg, og tí kann tað vera rætt at avmarka leiðsluna til handverkarar, sum hava fulla útbúgving. Eykaaðalfundurin samtykti, at stjórnin í einum handverkarafelag skal til eina og hvørja tíð vera samansett á tann hátt, at meirilutin av stjórnarlimunum eru handverkarar. Tað vil siga, antin persónar við fullari handverksútbúgving ella teir, sum fyrr eru góðkendir sum handverkarar (áðrenn sveinabræv var kravt). Annars eigur innan hvørt felag at vera møguleiki hjá hvørji handverksgrein sær at hava eina 3-mannanevnd at taka sær av serligum ynskjum. Hesar nevndir eru tó bert ráðgevandi.

Limafeløgini fáa 20. mars 1985 bræv um at gjalda limagjaldið, sum stjórnin hevur ásett til 175 kr. fyri hvønn lim í limafeløgnum.

- o -

Felagið hevði sagt sáttmálan upp, og 30. mars handaði tað meistarunum uppskotini til nýggjan sáttmála. Føroya Handverkarafelag hevði munandi fleiri krøv til nýggjan sáttmála enn meistarafelagið. Eitt nú varð kravt, at arbeiðsvikan skuldi vera 37 tímar, og lønin skuldi hækka í mun til styttingina. Hetta kravið varð ikki viðgjørt, tí meistararnir vístu til løgtingslógina um arbeiðsvikuna.

Uppskot vóru eisini um, at viðbøtur skuldu hækka, krav var um

vandaviðbót fyri maskinsnikkarar, ið skuldi vera 5 kr. um tíman, og eyka viðbót fyri lakering 15 kr. um tíman. Skotið var upp at seta av 10 oyru av hvørjum arbeiðstíma í útbúgvingargrunn, og at arbeiðsgevarin skal trekkja limagjaldið av lönini og senda handverkarafeløgnum. Lönin skuldi hækka 10% 1. mai 1986.

Felagið helt seg hava ábendingar um, at handverkarar høvdu havt minstu lönarframgongdina seinastu árin samanbórið við arbeiðs- og starvsmenn.

Hjá Føroya Handverkarafelag lá tað fremst at fáa loyst eftirlønarspurningin, og hesum vístu meistararnir ikki aftur. Hinvegin settu teir fram krøv um at loyva at arbeitt varð í skiftandi vaktum, men her kundu partarnir ikki semjast. Semingsmaðurin varð boðsendur 1. mai, og hann longdi sáttmálan til 10. mai. Tá hittust partarnir aftur og samdust um eitt semingsuppskot, at lönin 1. mai 1985 fór upp við 1,90 kr. og 1. mai 1986 við 2 kr. um tíman. Harumframt var semja um, at nevndin, sum hevði arbeitt við eftirlønarspurninginum, skuldi halda fram við arbeiðnum í sáttmálaskeiðnum. Feløgini avtala eisini at hava fundir um skipan av eftirútbúgving av handverkarum.

Í blaðsamrøðu sigur Høgni Højgaard, formaður, at tað altíð hevur verið trupult at samráðast við meistarafelagið. Hann nevnr, at tað er sjáldan, at tað kemur til veruligar samráðingar, fyrrenn semingsmaðurin noyðist uppí. Og tá snýr tað seg næstan bara um lön. Men fara lönirnar upp, fara prísirnir eisini upp, og tí kundi tað kanska loyst seg betur at samráðst um onnur krøv enn lön.⁶⁶

Til aðalfundin 17. mai 1985 høvdu 8 feløg sent umboð. Tey komu úr Havn, Klaksvík, Fuglafirði, Vági, Vágum, Nes Sókn, av Skála og Tvøroyri. Formaðurin legði fram drúgva frágreiðing, har hann umrøddi øll málini og samráðingarnar, sum felagið hevði verið uppi í seinasta árið. Hann nevndi eisini, at nógv tíð nú fór til at svara fyrirspurningum og vegleiða og til brævaskifti.

Leivur Nygaard varð valdur í stjórnina fyri Antonius Antoniussen. Finnbjørn Johansen varð valdur sum limur í Læruráðnum fyri Alfred Hofgaard. Aftaná vísir tað seg, at valskeiðið hjá Alfred Hofgaard sum umboð í Læruráðnum ikki var úti, og verður hann tí sitandi sum umboð til 1. oktober 1986. Tað verður samtykt, at val av umboði til Maskinskúlan og innkomin uppskot hereftir skulu vera føst punkt á aðalfundarskránni. Á fundinum verður avgjørt at sleppa málinum at tekna lívstrygging fyri limirnar í øllum feløgnum.

Aðalfundurin samtykti eisini at heita á landsstýrið at fáa skipað so fyri, at ein reglugerð verður gjørd fyri báðar teir teknisku skúlarnar. Felagið sigur í brævinum til landsstýrið, sum er sent í november, at tað

onga ávirkan hevur á teknisku skúlarnar, og felagið vil hava ávirkan fyri at kunna gera sítt til, at føroyskir handverkarar eru kappingarførir við útlendskar handverkarar.

- o -

SEV hevði í hyggju stórar ætlanir um vatnorkuútbyggingar í Eysturoynni, Eiði 1, 2, 3 og 4. Í október 1984 samtykti SEV-stýrið at fara undir Eiði 1, sum fevndi um at byggja byrjing á Eiðisvatni, vatnorkuverk á Eiði og at bora tunnlar norður móti Svínábotni og móti Norðskála. Hetta fyrsta arbeiðið stóð við til fyrsta turbinan á Eiðisverkinum varð sett í gongd í apríl 1987. Í Føroya Handverkarafelag var tað greið fatan, at felagið mátti gera sítt til at tryggja, at teir handverkarar, sum vórðu settir í arbeiði, eisini verða innlimaðir í handverkarafelag. Stjórnin heldur tað hava týðning, at handverkarafelagið á Eiði, sum hevur verið at kalla óvirkið, verður varðveitt fyri at tryggja teimum lokalu arbeiðið. Tað verður enntá lagdur dentur á, at sjálvandi skulu handverkarar á Eiði hava fyrstarætt til arbeiði hjá SEV har á staðnum. Kortini var tað greitt, at menn ivaleyst fóru at koma aðrastaðnis frá, og eru teir tá limir í felagnum, haðan teir koma. Felagið roynir at koyra undir feløgini á Eiði, Kollafirði og Vestmanna at fáa tey at virka og taka sær av at organisera hesar handverkararnar. Í november vendir Føroya Handverkarafelag sær til høvuðsbyggharran Højgaard & Schultz at fáa upplýst, hvørji byggifeløg fara at hava arbeiðið við hesa útbygging. Felagið leggur dent á, at arbeiðsfólkið er organiserað og hevur tað útbúgving sum krevst, júst fyri at sleppa undan trupulleikum, sum kundu standast av, at organisatiónsviðurskiftini ikki eru í lagi. Men felagið fær onki svar, og á umboðsmannafundi 7. desember 1984 verður álagt stjórnini í Føroya Handverkarafelag at hava umsjón við organiseringini á Eiði.

Nakað seinni fær felagið at vita frá SEV, at higartil hava tvær føroyskar byggifyritøkur fingið arbeiði, nú vatnorkuútbyggingin er byrjað, Guttesen & Staksberg og Byggifelagið G. Waagstein.

Føroya Handverkarafelag skrivar 18. september 1985 bræv til Føroya Handverksmeistarafelag um at hjálpa til at fáa teirra limir, sum hava arbeiði við vatnorkuútbyggingini á Eiði, at seta kvalifiseraðar handverkarar, og at handverkararnir verða organiseraðir í felag undir Føroya Handverkarafelag. Felagið roknar við, at meistarafelagið tekur undir við, at sáttmálarnir verða hildnir, serliga tá havt verður í huga, at meistarafelagið hevur kravt, at arbeiðið helst skal latast til føroyingar og til føroysk virki. Føroya Handverkarafelag upplýsir,

at tað er næstan eitt ár síðan felagið setti seg í samband við SEV og Højgaard & Schultz og teir meistararnar, sum tað roknaði við fóru at gera arbeiðið, men felagið er ikki tikið við í nøkrum, sum er farið fram. Í oktober 1985 er brævaskifti millum Højgaard & Schultz og Føroya Handverkarafelag um undantaksloyvi at seta fólk, sum ikki hava yrkisútbúgving, í starv. Føroya Handverkarafelag upplýsir tá, at ein fyritleyft fyri at geva undantaksloyvi er, at ávíst tal av limum í handverkarafeløgum arbeiða á staðnum samanborið við talið av hjálparmonnum. Og umsóknir um undantaksloyvi skulu sendast til Føroya Handverkarafelag.

Felagið skrivur eisini til byggivirkini og Højgaard & Schultz at boða Føroya Handverkarafelag frá, tá ið tey seta handverkarar, forskallarar og reparatørar av arbeiðsamboðum í arbeiði. Felagið ger vart við, at limafeløgini í Føroya Handverkarafelag eru samd um, hvussu organiseringin skal skipast. Hóast hetta tykjast viðurskiftini ikki at vera komin í rættlag, og 6. desember 1985 sendir Føroya Handverkarafelag Højgaard & Schultz ávaring og sigur, at koma viðurskiftini ikki í rættlag „lýsa vit øllum limum okkara í Føroyum forboð fyri at luttaka í umtalaðu útbygging. Hetta verður gjørt uttan aðra ávaring.“ Nakrir stjórnarlimir eru eisini norðuri á Eiði og kanna arbeiðið, sum tá var farið í gongd. Har arbeiða nakrir timburmenn, men byggivirkini siga seg hava ilt við at fáa fólk, og fyri at sleppa undan at biðja útlendingar, sum eru dýrari enn føroyingar, vilja tey sleppa at seta arbeiðsmenn í staðin. Føroya Handverkarafelag undrast, at tað skal bera til at gjalda útlendingum meira enn føroyingum og ger av at skriva til Føroya Handverksmeistarafelag um hetta. Tað tykist sum tað eisini komandi tíðina javnan eru trupulleikar bæði við organiseringini í sambandi við vatnorkuútbyggingina og at fáa virkini at halda sáttmálarnar, og tað er ikki sørt, at bæði føroyskir handverkarar og meistarar kenna seg at verða hildnar uttanfyri, tí organisatiónsviðurskiftini eru so ógreið. Dømi eru eisini um, at feløgini hjá arbeiðsgevarunum vóru noydd at heita á virkini at halda sáttmálarnar.⁶⁷

Í desember hetta árið eru umboð fyri Føroya Handverkarafelag aftur á Eiði og kanna viðurskiftini hjá teimum, sum arbeiða við vatnorkuútbyggingini. Umboðini fáa tá prógv fyri, at danskir handverkarar, sum ikki eru í føroyskum fakfelag, hava arbeitt fyri Højgaard & Schultz. Umboðini tosa eisini við handverkararnar, sum skulu koyra boriútgerðina, og sum arbeiða í 10-tíma vaktum, og teir vilja fegnir hava, at felagið tekur sær av teirra lønarviðurskiftum og seta seg ikki ímóti at vera limaðir inn í fakfelag. Stjórnin er um at missa

tolið og umhugsar at seta hart móti hørðum og at hótta Højgaard & Schultz við blokadu.

Felagið hevði eisini um hetta mundið sent bræv til Norðsetur, sum smíðaði sniðhús, at biðja teir syrgja fyri, at handverkarar hjá teimum vóru í fakfelag. Hetta lovaði leiðslan og upplýsti, og teir høvdu hongt brævið frá Føroya Handverkarafelag upp á plássinum. Felagið fekk eisini at vita, hvørji vóru til arbeiðis har, og kundi tí kanna eftir, um øll vóru í fakfelag. Norðsetur hevði søkt um læruplássgóðkenning hjá Læruráðnum og fór møguliga at taka lærlingar í læru. Men neyvan er nøkur broyting her, tí so seint sum 30. juni 1989 heitir felagið í brævi enn einaferð á Norðsetur at fáa viðurskiftini í rættlag, og tað sama hendir aftur upp aftur seinni.

Í september 1985 ger Føroya Handverkarafelag nýggjan fast-lønarsáttmála við landsstýrið. Lønarlíga er sáttmálin ikki heilt av leið, tí 1. juni 1985 verða 2,75% lögð omaná lønina og 2,75% aftur 1. juni 1986. Og felagið ger sjálvt av, um hetta skal flytast sum løn ella eftirløn. Ætlanin er nú at heita á limafeløgini at fáa tey at fylgja við, so at sáttmálin hjá handverkarafelagnum eisini verður nevndur í lýsingum eftir starvsfólki saman við øðrum sáttmálum, um so er, at fleiri sáttmálar eru á økinum.

Hetta árið var nógv samskipti í sambandi við at organisera radio-mekanikarar. Tað verður tingast aftur og fram, men at enda er tolið uppi, og í brævi 22. januar 1985 til Radiobúðina í Runavík, fær virkið greið boð frá Føroya Handverkarafelag:

“Eftir sáttmálanum millum handverkarafelagið og meistarafelagið hava organiseraðir handverkarar og meistarar ikki loyvi at arbeiða á plássum, har óorganiseraðir handverkarar eru. Vónandi fáa tit greiði á hesum, so tað ikki verður neyðugt at seta tiltøk í verk, sum lætt kunnu skaða ósek í málinum.“

Semja er tó seinni um at fáa sett eina yrkisnevnd fyri radio-mekanikarar, og Føroya Handverkarafelag vendir sær til Tekniska Skúla í Havn og heitir á tey at skipa fyri eftirútbúgving fyri radiomekanikarar, tí har er komið so nógv nýtt seinastu árin, at ilt er hjá teimum, sum arbeiða í yrkinum, at fylgja við. Radiomekanikarar arbeiða nógv við umvælingum umborð á skipum, og teir óttast tí fyri, at verður verkfall kann koma fyri, at stór skip ikki sleppa avstað, um umvælingar á radióútgerðina ikki verða gjørdar. Men hetta er ein spurningur fyri feløgini í verkfalli og ikki nakað, sum tað einstaka virkið ella mekanikarin kann taka støðu til. Alt bendir tó á, at partarnir funnu eina loysn um heystið 1985.

Tað verður annars alt meira vanligt, at fakfeløgini eru við í almennum nevndum og í lógarfyrirreikandi arbeiði hjá landsstýrinum. Eitt nú valdi felagið í desember 1983 Reinhold Rasmussen og Høgna Højgaard at sita sum síni umboð í Prísráðnum. Og á sumri 1985 verður Høgna Højgaard valdur í nevndina, sum skal velja semingsmann eftir lóg „Om mægling i arbejdsstridigheder“ frá 1931, og hann var eisini valdur í nevndina, sum landsstýrið setti at endurskoða løgtingslógina um frítíð við lön. Tey flestu stóru fakfeløgini høvdu tá fleiri ferðir í desember 1983 og aftur í juli 1984 skrivað til løgtingið við áheitan um, at frítíðarlógin varð dagførd, so at teirra limir finga somu sømdir á hesum øki, sum starvsfelagar í okkara grannalondum, serstakliga tí at tey her í Føroyum, sum eru lønt eftir donskum sáttmálum, hava hesar sømdir. Nýggj frítíðarlóg kemur í gildi á vári 1986, og tá verður frítíðarprosentíð økt so at tað í 1989 / 90 verður 12%. Frítíðarlønin fellur til gjaldingar saman við lönini og verður goldin viðkomandi løntakarafelag ella sett í nýstovnaða Frítíðargrunnin.

Á umboðsmannafundinum 30. november 1985 verður greitt frá, at eitt vindeygavirki í Vágum hevur svarað felagnum, at tað heldur ikki, at neyðugt er at hava faklært fólk í arbeiði, sum verður mett at vera so einsháttað, at tað ikki ber til at seta lærling og geva honum nóg fjølbroytta læru. Føroya Handverkarafelag heldur tó fast við, at handverkarar skulu gera arbeiðið, og um virkið ikki ger eftir boðunum, verður tað blokerað. Stríð um hesi viðurskifti tekur seg upp aftur seinni.

Føroya Handverkarafelag vil heldur ikki gera undantøk frá reglugerðini fyri útlendingar, sum gera handverksarbeiði í landinum, og krevur í onkrum føri limagjald goldið, hóast talan bara var um heilt stutt tíðaravmarkað arbeiði. Hinvegin er trupult at hava eftirlit við, hvørjir útlendingar arbeiða í Føroyum, og hvar teir arbeiða.

Ivamál um limaskap og annað tilíkt stinga seg upp, nú tað verður alt meira vanligt, at handverkarar arbeiða uttan fyri økið, sum felagið, teir eru limir í, umfatar. Spurningurin er, um handverkarar skulu vera noyddir at gerast limir í felag, sum kanska ikki er so væl skipað, sum felagið, teir koma úr. Alfred Hofgaard nevndi í hesum sambandi á fundinum, at Havnar Handverkarafelag, sum virkar væl, ikki er so fegið um, at teirra limir skifta felag. Tað tykist sum undirtøka er fyri, at handverkarar vera standandi í felagnum, har teir av fyrstan tíð gjørdust limir, um teir vilja tað. Hinvegin meina aðrir, at tá handverkari arbeiðir hjá meistara uttanbýggja, eigur hann at vera limir í tí lokalfelag,

sum hevur sáttmála við meistarafelagið á staðnum hjá viðkomandi meistara. Hesin ivasurningur ger eisini, at tað verður enn meira átroðkandi, at meginfelagið fær gjørt ein landsumfatandi sáttmála við meistararnar um handverksarbeiði.

Aðalfundurin 9. og 10. mai 1986 var á Tekniska Skúla í Klaksvík. Kjak var um støðuna á Eiði, og stjórnin fekk ábreiðslur fyri ikki at hava gjørt nóg mikið at fáa felagið har at virka aftur. Avgjørt varð, at stjórnin kallar saman til fund har norðuri at vita, um tað ber til at endurreisa felagið. Hesin fundur var seinni í Eydunni á Oyrabakka, men tá komu so fáir á fund, at onki felag var stovnað.

Á aðalfundinum gjørdur fleiri vart við, at Arbeiðseftirlitið virkaði ov illa. Stjórnin hevði í mars mánað verið á fundi í Arbeiðseftirlitinum saman við Handverksmeistarafelagnum og Vilhelm Johannesen, landsstýrismanni, og kært seg um, at tað gekk ov seint hjá Arbeiðseftirlitinum at fáa mál loyst, men lítið kom burtur úr hesum fundinum annað enn, at landsstýrismaðurin lovaði at kanna málið nærri.

Í februar 1986 hevði stjórnin fingið fyrispurning frá Fuglafjarðar Handverkarafelag, sum var í ferð við at gera fastlønarsáttmála við fyrirkunna Brøður Petersen. Ein treyt fyri at gera fastlønarsáttmála var, at handverkararnir søgdu frá sær verkfalsrættin. Málið varð lagt fyri aðalfundin, men hóast lönirnar í fastlønarsáttmálanum lógu væl omanfyri vanligu tímalönirnar, tók fundurin ikki undir við, at Fuglafjarðar Handverkarafelag gjørdi sáttmála undir hesum treytum. Fuglafjarðar Handverkarafelag kundi fyri tað samráðast um hægri løn enn sáttmálalønina, tí ásetta lønin var minstaløn. Spurningurin var bara, hvat skuldi ella kundi latast afturfyri at fáa hægri løn enn sáttmálalønina.

- o -

Á aðalfundinum í mai 1986 vórðu eisini samtyktar viðtøkur fyri arbeiðsloysisgrunn og reglugerð fyri Serarbeiðaradeild Føroya Handverkarafelags.

Landsstýrið hevði longu árið fyri kravt, at felagði hevði eina góðkenda reglugerð fyri arbeiðsloysisgrunnin, fyri at felagið skuldi kunna fáa almennan stuðul til grunnin. Felagið valdi tá eina nevnd at taka sær av málinum, og í hana komu Høgni Højgaard, Reinhold Rasmussen og Andrias Elttør. Hesir samráddust við landsstýrið, og fingi tá at vita, at stuðulin frá landinum verður útgoldin við tí endamáli, at hann skal koma arbeiðsleysum til góðar, og landsstýrið

er ikki sinnað at veita stuðul, um hann ikki verður útgoldin, men bara uppsamlaður. Seinni góðtók landsstýrið niðan fyri standandi reglugerð.

Viðtøkur fyri arbeiðsloysisgrunn Føroya Handverkara- felags

Gr. 1

Navn grunnsins er arbeiðsloysisgrunnur Føroya Handverkara-
felags.

Gr. 2

Endamál grunnsins er at stuðla limunum fíggarliga undir
arbeiðsloysi.

Gr. 3

Rætt til at fáa stuðul hevur hvør limur, ið ikki skyldar limagjald
til nakað lokalfelag.

Gr. 4

Í byrjanini er stovnsfæið peningur, sum Føroya Landsstýri á
fíggarlógini hevur latið felagnum til arbeiðsloysistuðul.

Gr. 5

Áður enn grunnsins stovnsfæ er komið upp á 800.000 kr., eigur
ikkí at verða latin stuðul.

Gr. 6

Grunnurin verður stjórnaður av stjórn Føroya Handverkara-
felags.

Gr. 7

Allar umsóknir skulu sendast inn gjøgnum eitt lokalfelag við
grundgivnum viðmæli.

Gr. 8

Stjórnin kann seta reglur fyri á hvønn hátt søkjast kann um
stuðul.

Gr. 9

Tá grunnurin er komin upp á 800.000 kr., kann stjórnin gjalda
út til umsøkjara. Til útgjalding kann einast rentuinntøkan

nýtast og tann peningur, sum kemur inn við tí endamáli, at hann skal býtast út.

Stjórnin avger, hvørjir umsøkjara skulu fáa stuðul, og hvussu nógv hvør einstakur skal fáa.

Hetta eigur at verða gjørt í samráð við avvarðandi lokalfelag.

Tann peningur, sum ikki verður nýttur eitt ár, verður lagdur til stovnsfæið.

Gr. 10

Stjórnin førir fundarbók, sum vísir, hvør ið fær útgaldið úr grunninum, og annars allar avgerðir, sum tiknar verða av stjórnini.

Gr. 11

Roknskapur grunnsins inngongur í roknskapin hjá Føroya Handverkarafelag við einum serligum yvirliti og verður grannskoðaður samtíðis.

Gr. 12

Verður grunnurin avtikin skal stovnsfæið býtast út til lokalfeløgini eftir limatalinum á aktivum limum. Peningurin kann tá einans nýtast til eitt líknandi endamál. Fyri at kunna avtaka grunnin skulu í minsta lagið 75% av stemmunum innan Meginfelagið stemma fyri avtøku.

Gr. 13

Broytingar av hesum viðtøkum kunnu bert gerast á aðalfundi í Føroya Handverkarafelag, og skulu tá meir enn 50% av stemmunum innan Meginfelagið stemma fyri, og Landsstýrið skal góðkenna broytingarnar.

Í 1987 fekk felagið slakar 32.000 kr. í stuðli frá landinum til arbeiðsloysisstuðul. Ognin í grunninum var tá áleið 700.000 kr., so sambært reglugerðini var ikki enn goldið úr grunninum.

Á aðalfundinum 9. og 10. mai 1986 verður eisini samtykt niðan fyri standandi reglugerð fyri Serarbeiðaradeild.

Reglugerð fyri Serarbeiðaradeild Føroya Handverkarafelags

Gr. 1

Navn deildarinnar er Serarbeiðaradeild Føroya Handverkara-felags.

Gr. 2

Deildin er landsumfatandi og fevnir um allar serarbeiðarar innan allar handverksgreinir.

Gr. 3

Endamálið við deildini er at organisera og samskipa øll, sum arbeiða á handverksøkinum, so vinnulívinum verður tryggjað tann neyðuga kvalifiseraða arbeiðsmegi, sum tørður er á, samtíðis sum felagið hevur eftirlit við, at handverkið verður hildið á so høgum støði sum gjørligt.

Gr. 4

Fyri at gerast limur krevst, at viðkomandi hevur útbúgving sum serarbeiðari. Er ivi um útbúgvingina taka stjórnin í Meginfelagnum og tann avvarðandi lokala stjórnin avgerð í felag.

Undantøk kunnu bert gerast, um tann lokala stjórnin og stjórnin í Meginfelagnum eru samdar um hetta.

Gr. 5

Serarbeiðarar hava bert loyvi til at virka á avmarkaðum arbeiðs-øki, sum svarar til útbúgving hjá viðkomandi.

Gr. 6

Deildin hevur rætt til at velja eina 3-mannanevnd at umboða seg. Henda nevnd er tó bert ráðgevandi hjá stjórnini.

Gr. 7

Føroya Handverkarafelag ger allar sáttmálar, sum umfata deildina.

Gr. 8

Limagjaldið verður eftir nærri ávísing goldið beinleiðis til avvarðandi lokalfelag.

Stjórnirnar í lokalfeløgnum áseta sjálvar limagjaldið.

Gr. 9

Føroya Handverkarafelag veitir limunum stuðul í øllum viðurskiftum.

Gr. 10

Treytin fyri at geva serarbeiðara loyvi at arbeiða á handverksøkinum er, at viðkomandi er organiseraður ígjøgnum serarbeiðaradeild Føroya Handverkarafelags.

Gr. 11

Til aðalfund hjá Føroya Handverkarafelag hevur 3-manna-nevndin rætt at møta. Hevur talurætt og atkvøðurætt á sama hátt sum lokalfeløgini.

Gr. 12

Henda reglugerð kann broytast við vanligum meiriluta á aðalfundi í Føroya Handverkarafelag.

Gr. 13

Tá Meginfelagið gevur meistara loyvi at nýta serarbeiðara, verður váttan um hetta útskrivað í hvørjum einstøkum føri, og skal henda váttan ljóða uppá persónsnavn og arbeiðsstað.

Gr. 14

Tað lokala felagið hevur eftirlit við organiseringini á staðnum, so alt fer regluliga fram, og skal kanna eftir, um arbeiðsloyvi frá Meginfelagnum er í lagi.

- o -

Onkuntíð var ivi, um mark var fyri, hvussu nógvar lærlingar ein meistari kundi hava. Víðkaða læruráðið gjørdi 10. juni 1986 samtykt um hetta, og høvuðsreglan var, at tað skuldi vera minst ein yrkislærdur á virkinum fyri hvønn lærling. Meistarar kundu søkja um undantak frá høvuðsregluni. Einsamøllum meistara verður vanliga loyvt at hava 2 lærlingar í senn, um so er at fyrri lærlingurin er komin í helvt

í læruni, áðrenn næsti lærlingurin byrjar. Hevur meistarin til dømis sett ein svein, kann hann kortini bara hava tveir lærlingar í senn.

Løgtingið viðgjørði og samtykti fleiri inntøkulógir síðst í september 1986. Talan var um serligt gjald á brenniolju, broytingar í innflutningsgjøldum, skrásetingargjald og vektgjald av motorakførum, hægri avgjöld á ferðaseðlum til og úr Føroyum og gjald av útleigan av sjónbondum, og hesar lógirnar komu í gildi 1. oktober. Fakfeløgini mótmæltu og boðaðu frá verkfalli, tí tey vóru vónbrotin av verkmannaflokkunum, at teir framdu hesi inntriv, sum skuldu tálma nýtsluni. Landsstýrið vísti aftur, at inntøkulógirnar serliga raktu tey lágløntu, soleiðis sum fakfeløgini høvdu sagt. Tá samanum kom sendu feløgini eitt rættiliga leyst orðað mótmæli til landsstýrið um heldur at lækka avgjöldini og kravdu, at eykagjöldini í øllum førum vórðu tikin við í prístalsútrokningina, og harvið umvegis prístalið fingi ávirkan á lønina.⁶⁸ Føroya Handverkarafelag mótmælti eisini, men tá ið 12 fakfeløg vóru í verkfalli ein dag síðst í september 1986 at mótmæla inntøkulógunum, avgjørði ein stjórnarfundur, at Føroya Handverkarafelag fór ikki í verkfall.

- o -

Felagið hevði eykaaðalfund 4. oktober 1986 á Hotel Hafnia í Havn, har lógarbroyting var á skránni. Fundurin var drúgvur og nógv orðaskifti var eisini um limaskapin hjá einum limi á Tvøroyri, sum var komin til Havnar at arbeiða og var kravdur eftir at gerast limur í Havn. Tvøroyrar Handverkarafelag hevði harðliga mótmælt hesi framferðini, men fundurin vísti á, at lokalfelagið á staðnum tók støðu til limaskap í slíkum føri. Annað mál, ið varð umrøtt, var, um tað var rætt, at formaðurin í Føroya Handverkarafelag eisini kundi vera formaður í einum lokalfelag. Eingin niðurstøða varð gjørd um hetta.

Á eykaaðalfundinum verður felagslógin broytt. Stevnan hjá felagnum er tó framvegis í høvuðsheitum tann sama. Størsta broytingin er, at stjórnin verður skipað soleiðis, at hvørt lokalfelag nú velur eitt umboð og tiltaksmann í stjórnina. Í stjórnini sita hereftir umboð fyri tey 9 limafeløgini, ið tá vóru. Umboðsmannanevndin, sum var frammanundan, verður avtíkin.

Staðfest verður í nýggju lógini, at bara stjórnarlimir í lokalfeløgnum kunnu veljast í stjórnina hjá Føroya Handverkarafelag. Lokalfeløgini skulu skrivliga boða Føroya Handverkarafelag frá, hvønn tey velja í stjórnina. Formaðurin verður framvegis valdur á aðalfundinum í eitt 2 áraskeið.

Umframt formannin, sum er valdur á aðalfundi, velur stjórnin næstformann og ein nevndarlim í eina 3-manna starvsnevnd, sum avgreiðir øll vanlig mál.

Formaðurin ella settur skrivari røkja dagliga starv felagsins og geva fundarboð tá neyðugt er, ella tá triggir stjórnarlimir krevja tað. Teir føra gerðabøkur, og skrivarin skal undan hvørjum aðalfundi gera stutta og greiða lýsing av arbeiðnum í farna árinum, sum verður send lokalfeløgnum 14 dagar undan aðalfundinum.

Tá ið atkvøtt verður um felags mál, eigur hvørt felag eina atkvøðu, umframt sambært limalistanum eina atkvøðu fyri hvørjar 50 limir. Á aðalfundinum verða eisini fjórða hvørt ár vald umboð í Læruráðið og í nevndina fyri Føroya Maskinskúla.

Eftir umstøðunum kann stjórnin skipa fyri landsfundi, tá møguleikar eru til tess, og verður hann lýstur í útvarpi tvær ferðir.

Í nýggju lógini eru nú eisini hesar ásetingar:

Serarbeiðaradeild (§ 15)

Føroya Handverkarafelag setir á stovn eina serliga landsumfatandi serarbeiðaradeild. Deildin verður skipað og rikin eftir serligari reglugerð.

Arbeidsloysisgrunnur (§ 16)

Føroya Handverkarafelag setir á stovn ein arbeiðsloysisgrunn, sum verður rikin eftir serligari reglugerð, sum skal góðkennast av Føroya Landsstýri.

Limaskapur í lokalfeløgum (§ 17)

- a) Limir kunnu gerast øll, ið hava lokið sveinaprógvi ella fingið lærubræv og teir, sum av lokalfeløgnum eru góðkendir sum handverkarar
- b) Tann, ið hevur prógv frá sveisiskúla, og tann, sum kann vísa limabók frá útlenskum fakfelag
- c) Allir serarbeiðarar, sum verða góðtiknir sambært serarbeiðara-reglugerðini.

Fyribils limir (§ 18)

Útlendingar, sum arbeiða fyri fyrirkur ella arbeiðsgevarar, sum búa uttanlands, verða organiseraðir eftir reglugerð fyri útlendingar.

Stjórnarlimir í lokalfeløgnum (§ 19)

Stjórnin í einum handverkarafelag skal til eina og hvørja tíð vera samansett á tann hátt, at meirilutin av stjórnarlimunum eru hand-

verkarar. Tað vil siga persónar við fullari handverksútbúgving, ella teir, sum fyrr eru góðkendir handverkarar (áðrenn sveinabræv var kravt).

- o -

Tað vísti seg sum nevnt at vera eitt baks hjá fakfeløgunum at fáa Højgaard & Schultz, sum stóðu fyri vatnorkuútbýggingini hjá SEV á Eiði, at halda sáttmálarnar. Bæði Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Handverkarafelag høvdu líka síðan arbeiðið byrjaði um árskiptið 1984-85 roynt at fáa gjørt avtalur við fyrirkunna um at halda sáttmálarnar og boðað feløgunum frá, hvørji arbeiðsfólk og handverkarar arbeiddu á staðnum. Í september 1986 sendu Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Handverkarafelag bræv til Højgaard & Schultz um arbeiðsviðurskiptini hjá føroyskum handverkararum og arbeiðsmönnum, sum sambært brævinum vóru munandi verri enn tey hjá útlendingunum.⁶⁹ Og síðst í november lögdu handverkarar, sum vóru limir í Havnar Handverkarafelag, og sum arbeiddu á Eiði, arbeiðið niður í nakrar dagar. Handverkarafelagið gjørdi vart við, at trygdarviðurskiptini vóru ikki í lagi, og at fyrirkunna hevði framt fleiri sáttmálabrot. Har arbeiddu fleiri handverkarar, sum ikki vóru limir í handverkarafelag, fyrirkunna rindaði onki í sjúkragrunnin Bata, soleiðis sum álagt í sáttmálanum, trygdarumboðið varð rent til hús, fyrirkunna rindaði ikki fólkinum bonus sum avtalað, og ósemja var eisini um gjald fyri ferðing og mattíðir, sum Føroya Handverkarafelag hevði sent til sakførara at avgreiða. Kravið er, at gingið verður eftir grein 5 í sáttmálanum, sum fyri burturarbeiði staðfesti, at í ferðatíðini skuldi verða goldin vanlig tímaløn. Højgaard & Schultz vildi tó bara gjalda løn fyri koyring annan vegin. Skil kom tó á viðurskiptini, og arbeiðið varð tikið upp aftur.⁷⁰

Á umboðsmannafundi 6. desember 1986 var semja um at siga sáttmálan upp, og samráðingarnevnd varð vald. Fyri at samráðingarnar ikki skulu gerast ov dýrar er avtalað, at øll samráðingarnevndin bara er við til samráðingarnar, tá ið avgerðir skulu takast. Felagið fór at krevja lønarvøkstur, tí príshækking og seinast samtyktu inntøkulógirnar høvdu skert tøkuna inntøkuna munandi. Millum krøvini, ið vórðu nevnd, var, at arbeiðsvikan skuldi vera 35 tímar, fleiri viðbøtur, og at dupult tímaløn skuldi vera goldin fyri alla yvirtíð. Hetta seinasta fyri at forða fyri, at handverkarar skuldu vera noyddir at arbeiða so nógv yvir. Tað átti at bera til at liva av eini vanligari mánaðarløn.

Á fundinum varð annars upplýst, at Vestmanna Handverkarafelag, sum var strikað úr Føroya Handverkarafelag á aðalfundinum fyrr

hetta árið, nú hevði biðið um at sleppa uppí aftur meginfelagið. Samtykt var at siga felagnum frá, at tað fyrst mátti hava aðalfund og velja nevnd. Eisini var tað ein treyt, at handverkarafelagið sjálvt røkti síni fíggjarviðurskipti og segði seg leyst av samstarvinum við Løngjaldstovuna.

- o -

Tað gekk striltið at fáa dagført handverksligu útbúgvingarnar í Føroyum. Í februar 1987 varð felagið kunnað um, at Læruráðið hevði havt fund við umboðum fyri handverksgreinirnar, undirvíst verður í á teknisku skúlunum. Á skránni var skipan av yrkisnevndum, og var hetta treyt, skuldu skúlarnir framhaldandi fáa stuðul úr Danmark. Yrkisnevndirnar verða skipaðar við tveimum sveinum og tveimum meistarum. Endamálið við nevndunum er, at tær skulu dagføra fakini, so at tey alla tíðina samsvara tørvinum hjá vinnulívinum, og tær skulu takast við upp á ráð, tá undirvísingin á skúlunum skal broytast. Føroya Handverkarafelag helt tað vera neyðugt at fáa at vita, hvør skuldi gjalda fyri hesa nevndarskipan. Helst fór Læruráðið at gjalda ein part, men stjórnin fór at leggja tað fyri aðalfundin til støðutakan, um felagið kanska var sinnað at gjalda ein part av útreiðslunum. Felagið kravdi eisini, at reglugerð skuldi gerast um hetta og um virksemið hjá yrkisnevndunum og fór at skriva til limafeløgini og biðja tey koma við uppskotum til, hvør kann veljast í yrkisnevndirnar.

Landsstýrið samtykti annars á fundi 22. mai 1987 at Føroya Læruráð, sum síðan 1980 hevði verið knýtt at Landsskúlafyrisitingini, fær sjálvstøðuga skrivstovu, og frá 1. oktober 1987 verða læruráðsformaðurin og skrivarin sett í fulltíðarstørv.

Lærlingatilgongdin setti met í 1987. Hetta árið komu 261 nýggir handverkslærlingar. Av hesum lærdu 30 til bilmekanikara, 20 til bygningssnikkara, 36 til elektrikara, 12 til frisør, 47 til maskinsmið og 47 til timburmann ella íalt 192 (74%) í hesum 6 yrkjum og 69 (26%) í øðrum yrkjum.⁷¹

- o -

Samráðingarnar um nýggjan sáttmála byrjaðu 27. mars 1987. Umframt lønarhækking vil handverkarafelagið hava, at arbeiðsgevarin skal gjalda tað, sum svarar til 6% av lønini, í eftirlønargrunn og 5% av vikulønini at fíggja lønir fyri skeivir halgidagar. Fundir eru aftur 4. og 8. mai, og morgunin eftir 9. mai eru partarnir komnir ásamt um

nýggja samstarvssáttmálan og hava gjørt semju um, at grundlønin hækkar 3,55 kr. 1. mai 1987 og aftur 3,55 kr. 1. mai 1988.

Tað sær ikki út til, at nakar fastlønarsáttmáli er gjørdur. Eingin avtala varð heldur gjørd um eftirlønarskipan, og kom hetta helst av gongdini í samráðingunum hjá arbeðarafeløgnum.

Hesa tíðina var órógv í fakfelagsrørsluni, tí fakfeløgini vóru ikki samd um spurningin um eftirlønarskipanir. Í 1985 høvdu arbeðarafeløgini í Havn og í Klaksvík gjørt avtalu við arbeðsgevararnar um eftirlønargrunn, og nú kravdu arbeðsgevararnir, at øll fakfeløgini skuldu hava somu eftirlønarskipan. Hetta gjørdist stríðsmál undir samráðingunum millum Føroya Arbeðarafelag og Føroya Arbeðsgevarafelag hetta árið. Føroya Arbeðarafelag vildi ikki hava avtalu um eftirlønargrunn, men vildi í staðin hava alt útgoldið sum løn. Føroya Arbeðarafelag vildi heldur enn grunn hava eina almenna eftirlønarskipan og fekk stuðul í hesum frá landsstýrismanninum í arbeðsmarknaðarmálum. Frá 8 mai 1987 fór Føroya Arbeðarafelag í verkfall, sum gjørdist rættiliga harðligt. Eitt nú vórðu verkfalsvaktir settir at forða ferðsluni eftir Oyggjarvegnum í Kollfjarðadali. Føroya Arbeðarafelag roknaði við, at virki fóru at avskipa fiskavørur í Havn, tí har var ikki verkfall. Verkfallið stóð við til 29. mai, tá lögtingið kom saman og samtykti at gera seinasta semingsuppskotið til lóg, og harvið var verkfallið av. Í hesum semingsuppskotinum var onki tikið við um eftirløn.

Føroya Handverkarafelag og eisini onnur fakfeløg vóru ikki so avgjørd í spurninginum um eftirlønarskipan, men vóru meira hugað at fáa eina skipan, har antin arbeðsgevarar ella báðir partar skuldu gjalda eitt prosentgjald av lønini í eftirlønargrunn. Gjaldið skuldi síðan økjast so líðandi.

Seinni út á árið sendi Føroya Handverkarafelag Vilhelm Johannesen, landsstýrismanni í arbeðsmarknaðarmálum, bræv og spurdi, hvat varð av almennu persjónini til løntakarar. Felagið gjørdi í brævinum vart við, at úttalilsíð hjá honum um hesi viðurskiftini undir sáttmálatrætuni, sum var millum Føroya Arbeðarafelag og Føroya Arbeðsgevarafelag, hevði gjørt, at Føroya Handverkarafelag fekk onga eftirlønarskipan, hóast felagið hevði tað við sum eitt av krøvunum til seinastu lønarsamráðing.

Sáttmálin galdandi frá 9. mai 1987 var soljóðandi:

SAMSTARVSSÁTTMÁLI
millum Føroya Handverkarafelag og
Føroya Handverksmeistarafelag

I. Øki sáttmálans

§ 1

Hesin sáttmáli umfatar niðanfyri nevndu handverksgreinir:

Bátasmíð, skipasmíð, bøkjara, bókbindara, prentara, bakara, dreygara, elektrikara, steinhøggara, formara, húsasmíð, betong-formasmíð, jarnsmíð, instrumentmakara, karetmakara, múrara, málara, tapetserara, rakara, hárfriðkara, riggara, rørleggjara, snikkara, skræddara, seglmakara, saðilmakara, maskinsmíð, blikksmíð, bilsmíð, maskinarbeiðara, skósmíð, ursmíð, sveisara, gartnara og annars allar aðrar handverksgreinir, sum eru umfataðar av handverksfakinum.

Í ivamálum um hesa grein taka stjórnir handverksmeistaranna og handverkaranna í samráð avgerð .

§ 2

Fyri at arbeiða sum handverkari skal maður kunna prógva, at hann hevur staðið ásettu tíð í læru og fingið lærubræv sambært galdandi lærlingalóg.

§ 3

Hesin sáttmáli umfatar eisini allar serarbeiðarar (special-arbeiðarar) innan tær handverksgreinir, ið nevndar eru í grein 1, og tað sama ger seg galdandi, tá tað snýr seg um ivamál.

§ 4

Fyri at arbeiða sum serarbeiðari skal maður kunna prógva, at viðkomandi hevur útbúgving sum serarbeiðari.

Tá ivamál um útbúgving uppstanda, verða felagsstjórnirnar at samráðast um hetta, til føst skipan er løgd viðvíkjandi útbúgving og treytum v. m.

II. Arbeiðstíðin

Gr. 1

Vanliga arbeiðsvikan er 40 tímar frá 1. januar 1980 sambært løgtingslóg nr. 37 frá 1. juni 1978, § 2.

Vanlig arbeiðstíð má ikki byrja áðrenn kl. 7 á morgni og ikki enda seinri enn kl. 18 á kvøldi. Innan fyri hetta mark kunnu meistarar og handverkarar skipa seg eftir vild, tó so at tað ikki verða meira enn 4 tímar millum mattíðirnar .

Gr. 2

Yvirarbeiðstíð verður ikki roknað, fyrrenn vanligi arbeiðsdagurin sambært avtalu er vunnin (8 tímar), um høvi hevur verið til tess. Undantikið er tó sjúka og náttarbeiði, ið stendst av meistarans ella virkisins ávum.

Gr. 3

Fráboðan um yvirtíðararbeiði skal gevast áðrenn døgverða, um tað letur seg gera.

III. Akkordarbeiði

Gr. 1

Har arbeiðið og umstøðurnar eru til tess, at akkord er gjørlig, kunnu meistarar og sveinar fáa akkord í lag, t. d. við einsháttaðari nøgdarframleiðslu, men so leingi ikki príshædd er sett við prískuranti, verður tímalønin tryggjað.

Gr. 2

Tað verður álagt pørtum at samráðast um akkordarbeiði á øllum økjum, har tað er gjørligt.

Limirnir hava skyldu at lata alt akkordtilfar inn til feløgini, tá hetta verður kravt.

IV. Rættur og skylda

Gr. 1

Føroya Handverksmeistarafelag pliktir limum sínum einans at taka í arbeiði handverkarar og serarbeiðarar, ið eru limir í handverkarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverkarafelag.

Føroya Handverkarafelag pliktir limum sínum einans at arbeiða hjá limum í meistarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverksmeistarafelag.

Gr. 2

Meistari, ið er limur av meistarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverksmeistarafelag, má ikki heita á annan meistara í somu handverksgrein, um at fáa arbeiði gjørt í vinnu síni. Hevur hann í vinnu síni tørv fyri at fáa arbeiði gjørt av aðrari handverksgrein, kann hann heita á meistara í avvarðandi handverksgrein.

Meistarar mugu ikki arbeiða sum sveinar hjá øðrum meistara, um víst kann verða á, at sveinar eru vinnuleysir, og uttan at gerast limir í handverkarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverkarafelag.

Tað má ongantíð arbeiða meira enn ein meistari í somu handverksgrein á sama arbeiðsstaði.

Gr. 3

Handverkari, sum meistari ikki kann ávísa arbeiði, má ikki arbeiða hjá øðrum manni í síni serstaku handverksgrein fyri minni løn, enn hesin sáttmálin ásetur. Tað má ongantíð arbeiða meira enn ein maður í somu handverksgrein á sama arbeiðsstað. Hann má ikki taka annan mann í arbeiði, uttan hann gerst limur í meistarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverksmeistarafelag.

Gr. 4

Handverkari má ikki verða koyrdur úr ella rýma úr arbeiði uttan orsøk.

Uppsagnartíðin er 5 arbeiðsdagar á 8 tímar, galdandi fyri báðar partar. Uppsøgnin skal vera skrivlig fyri báðar partar. Brot móti hesum verður sektað við ávikavist fyri handverkara við missi av 5 daglønnum og fyri meistara við at gjalda somu upphædd.

Gr. 5

Handverkarar, ið arbeiða á virkjum, har eisini arbeiðsmenn eru, mega ikki verða settir at gera arbeiðsmans arbeiði. Undantøk kunnu gerast í einstøkum føri, men skulu teir tá verða løntir við síni vanligu løn.

Gr. 6

Við yvirflyting úr øðrum felagnum í hitt, skal øll skuld, eftirstøða ella limagjald til yvirflytingardagin verða goldin.

Gr. 7

Verður arbeitt yvir í inntil 2 tímar, er loyvt at fáa sær drekka í eitt korter, ið ikki verður frádrigið í løn. Menn mugu ikki fara av arbeiðsplássinum at fáa sær drekka. Verður arbeitt yvir í 4 tímar, verður mattíðin ein tími, ið heldur ikki verður frádrigin.

Gr. 8

Á øllum permanentum arbeiðsplássum, har fleiri mans arbeiða, eigur at vera rúm til etingar og til klæðir.

Til sveising letur meistarar svintur, ermar og handskar. Tá sveisað verður inni í tanga, skal útsúgving vera.

Gr. 9

Handverkarar og meistarar hava skyldu at siga feløgnum frá, um aðrir óorganiseraðir handverkarar ella meistarar arbeiða á sama arbeiðsstað.

Nevndirnar taka í felag avgerð um loyvi limanna at framhalda arbeiði á slíkum plássum.

V. Onnur viðurskipti

Gr. 1

Ósemja um arbeiði, sum ikki er tilskilað í sáttmálanum, verður givin einari nevnd til viðgerðar. Í hesa nevnd velur hvørt felagið sær 3 limir. Kemur henda nevnd ikki ásamt, verður dómari ella annar av honum nevndur maður uppmaður. Hansara avgerð verður at taka til fulnar.

Gr. 2

Álitismannaskipanin er viðurkend av báðum feløgnum.

Gr. 3

Hesin sáttmáli forðar ikki fyri, at feløgini kunnu gera sersáttmála sínámillum, tó skal ein tílíkur sáttmáli ikki stríða ímóti høvudsáttmálanum.

Gr. 4

Hesin sáttmáli er galdandi fyri tey feløg, sum ongan lokal-sáttmála hava.

VI . Uppsøgn av sáttmála

Hesin sáttmáli kemur í gildi 1. mai 1987 og kann sigast upp til ein 1. mai. Fyrstu ferð 1. mai 1989. Partarnir skulu koma saman til tingingar í seinasta lagi 1 mánaða aftaná uppsøgn, t.v.s. tann 1. apríl, og skulu partarnir tá leggja fram uppskot til broytingar ella nýggjan sáttmála.

Partarnir skulu tingast til sáttmáli er komin í lag, ella semingsmaðurin hevur sagt tingingarnar at vera komnar at enda.

Tórshavn 9. mai 1987

Fyri Føroya Handverkarafelag

Høgni Højgaard, Jens P. Jensen, Andrias Elttør, George Niclasen, Boe Nielsen, Finnbjørn Johannesen, Jóhannes Østerø. Bjartur Dalsgarð, skrivari.

Fyri Føroya Handverksmeistarafelag

Niels Th. Pedersen, Óli Zachariasen, Vilh. M. Johannesen, Páll Josephsen, Eyðfinn Poulsen, Regin Poulsen, Jógvan Dam, Óla J. Guttesen. Hj. Hentze, skrivari.

SERSÁTTMÁLI

§ 1

a. Um tað ikki fáast nóg mikið av faklærdum til forskallingsarbeiði (samanber § 2, stk. 1 í sersáttmálanum), kann meistarinn eftir umsókn fáa undantaksloyvi at nýta hjálparmenn til hetta.

Limaskapur teirra verður ikki broyttur av hesum.

b. Maður, ið hevur prógv frá sveisiskúla og kann framvísa limabók frá útlenskum fakfelag, kann gerast limur í einum handverkarafelag sum sveisari við avmarkaðum arbeiðsøki, ið bert umfatar tað, ið sveising viðvíkur, t.d. slípa og meitla – nýta hamara og meitil. Ein slíkur maður má undir ongum umstøðum takast fram um handverkara, ið hevur hug og er vanur at sveisa.

§ 2

Til at viðgera umsóknir um undantaksloyvi skulu nevndirnar í feløgum taka avgerð. Nevndirnar viðgera umsóknir so hvørt tær verða sendar teimum.

§ 3

Nevnd er sett til at kanna tørvin av arbeiðskraft innan handverkið, og á hvønn hátt hesin tørvur kann avhjálpast. Í nevndini sita 1 frá hvørjum felag, og skulu teir taka sær serkøna hjálp, sum verður at gjalda av báðum feløgnum.

§ 4

Handverkarar, ið hava havt høvi at gerast limir í handverkara-felag ella meistarafelag og tó hava arbeitt óorganiseraðir, mugu ikki verða innlimaðir uttan at báðar felagsnevndirnar hava samráðst um hetta.

§ 5

Avgerðir og tolgan av hesum sersáttmála kunnu ikki skjótast undir viðgerð eftir § 1, stk. V í samstarvssáttmálanum.

Tórshavn 9. mai 1987

Fyri Føroya Handverkarafelag

Høgni Højgaard, Jens P. Jensen, Andrias Elttør, George Niclasen, Boe Nielsen, Finnbjørn Johannesen, Jóhannes Østerø. Bjartur Dalsgarð, skrivari.

Fyri Føroya Handverksmeistarafelag

Niels Th. Pedersen, Óli Zachariasen, Vilh. M. Johannesen, Páll Josephsen, Eyðfinn Poulsen, Regin Poulsen, Jógvan Dam, Óla J. Guttesen. Hj. Hentze, skrivari.

ÁLITISMANNASKIPAN

Føroya Handverkarafelags

við

Føroya Handverksmeistarafelag

Gr. 1

Á øllum verkstøðum (arbeiðsplássum), har fleiri enn 2 sveinar eru, verða teir at velja sær ein álitismann, ið eru umboðs- og tingingarmaður við meistarán.

Gr. 2

Álitismaðurin verður valdur millum teir dugnaligastu og skal hava verið á verkstaðnum (arbeiðsplássinum) minst eitt ár. Meistarin skal góðtaka valið og kann broyta, tó skal hann góðtaka í triðja umfari.

Nevndarlimur eigur ikki at verða álitismaður.

Gr. 3

Eru arbeidsfelagar tálmaðir av órøttum, t.d. óhøviligari viðgerð, og ynskja rætt og sóma, er tað skylda álitismannsins at bera fram og greina áklagur teirra fyri meistarán.

Gr. 4

Hann hevur átalurætt viðv. ótrygd – heilsuviðurskiftum og eigur at verða tikin við í ráðum um arbeidstíð, løn og annað.

Gr. 5

Uppsøgn álitismannsins er 1 mánaður og skal vera grundgevilig og bert av ávísandi neyðugari orsök. Um arbeidsgevarin heldur uppsøgn verða neyðuga av ávísari orsök, skal hann boða feløgnum frá, so tey kunna viðgera málið áðrenn endaliga uppsøgn.

Gr. 6

Er uppsøgnin kannað og hildin ógrundað, t.d. stendst hon av starvi hans sum álitismaður, verður hon og atvoldin viðgjørd samb. V onnur viðurskifti, gr. 1 í samstarvssáttmálanum.

Tórshavn 9. mai 1987

Fyri Føroya Handverkarafelag

Høgni Højgaard, Jens P. Jensen, Andrias Elttør, George Niclasen, Boe Nielsen, Finnbjørn Johannesen, Jóhannes Østerø. Bjartur Dalsgarð, skrivari.

Fyri Føroya Handverksmeistarafelag

Niels Th. Pedersen, Óli Zachariasen, Vilh. M. Johannesen, Páll Josephsen, Eyðfinn Poulsen, Regin Poulsen, Jógvan Dam, Óla J. Guttesen. Hj. Hentze, skrivari.

- o -

Fyrst í mai 1987 fær felagið áheitan frá Læruráðnum um at velja tvey umboð í yrkisnevndirnar í hesum níggju yrkjum: frisør-, el-, bilmekanikara- og snikka-yrkið og til yrkini húsasmíð, maskinsmíð, stálskipasmíð, rørsmíð og blikksmíð. Yrkisnevndirnar, sum eru mannaðar við umboðum frá handverkara- og meistarafeløgnum, skulu ráðgeva Læruráðnum og Víðkaða Læruráðnum um eitt nú innihaldið í útbúgvingunum, lærutíð, útbúgvingarreglur og gera lesiætlanir. Danska kenslumálaráðið setti sum treyt, at Læruráðið skuldi góðkenna hesar lesiætlanir, sum teknisku skúlarnir skulu undirvísa eftir, tí annars vildi ráðið ikki rinda skúlunum stuðul. Henda skipanin við yrkisnevndum var ikki sambært nakrari lóg, og av onkrari ósemju, sum skuldi vera millum Havnar Handverkarafelag og ávikavist Tekniska Skúla í Havn og Landsskúlafyrisitingina, avgjórði Føroya Handverkarafelag í hvussu er fyribils ikki at ganga áheitanini á mæti. Men tá Læruráðið seinni kemur á fund hjá stjórn Føroya Handverkarafelags at greiða frá skipanini við yrkisnevndum, hálsar felagið um, og í apríl og mai 1988 velur felagið so síni umboð í yrkisnevndirnar.

Á starvsnevndarfundi 27. mai var annars avgjørt at lata Havnar og Klaksvíkar Handverkarafeløg velja umboðini í yrkisnevndirnar, tí tey eru í økinum hjá teknisku skúlunum. Onnur feløg halda ikki hetta vera rætta mannagongd og geva starvsnevndini ábreiðslu fyri hesa avgerð.

Felagið verður eisini biðið um at velja umboð í yrkisnevndir fyri veikstreymysyrkini so sum radiomekanikarar, elektronikmekanikarar, skrivstovutólamekanikarar og datamekanikarar.

Um heystið ætlar Læruráðið at skipa útbúgvingar fyri læringar í kokka- tæna- receptionist- og smyrjibreyðsassistentyrkinum. Læruráðið spyr í tí sambandi, um Føroya Handverkarafelag metir seg at umboða hesar yrkisgreinirnar, og um so er at gera vart við hetta í skrivi til Læruráðið. Læruráðið vil eisini hava limir valdar í Víðkaða Læruráðið at áseta lærutíð í útbúgvingini av meiaristum. Mjólkarvirki Búnaðarmanna, sum hevur fingið læruplássgóðkenning, ætlar at seta læringar í hesum yrki. Har arbeiða fólk, sum hava verið í hesum yrki í árávís, men sum ikki hava fingið nakra formliga útbúgving.

- o -

Á aðalfundinum 22. mai 1987 fer val av stjórn fram eftir nýggju lógarreglunum. Leivur Nygaard verður valdur til formann. Í stjórnina verða valdir Andrias Elttør, Klaksvík, Dánjal Ludvig, Vágur, George

Niclasen, Havn, Knút Ellingsgaard, Fuglafjørð (valdur í 1 ár), Leif Olsen, Skála, Hans Karl Saltá, Nes Sóknar (valdur í 1 ár), Hans M. Jacobsen, Vága (valdur í 1 ár), Jarmund Steinkross, Tvøroyrar og Bo Nielsen, Kollafjarðar Handverkarafelag (valdur í 1 ár). Seinni verða umframt Leivur Nygaard, George Niclasen og Hans M. Jacobsen valdir í starvsstjórnina.

Til aðalfundin var limatalið gjørt upp til 1.126. Mesta limatalið var í Havn og á Skála við ávikavist 500 og 151 limum. Klaksvík hevði 111 limir, og hini feløgini høvdu øll væl undir 100 limir. Tað vóru 9 limafeløg í Føroya Handverkarafelag, og tey skuldu gjalda 197 tús. kr. í limagjaldi hetta árið.

George Niclasen verður valdur sum umboð í Arbeiðsumhvørvisráðið, sum í 1987 varð sett at dagføra lógina um arbeiðaravernd frá 1974. Í arbeiðsumhvørvisráðnum sótu umboð fyri arbeiðara- og arbeiðsgevarafeløgini, fyri handverkara- og handverksmeistarafeløgini, umframt umboð fyri arbeiðsgevarar og arbeiðstakarar fyri skrivstovu- og krambúðaryrkið.

Á aðalfundinum var ikki undirtøka fyri at fara í samhugaverkfall, nú arbeiðaraverkfall var. Nøkur av lokalfeløgnum fóru kortini í samhugaverkfall, og Føroya Handverksmeistarafelag sendi seinni Føroya Handverkarafelag mótmæli. Føroya Handverkarafelag svaraði, at tá uppskotið um samhugaverkfall varð felt á aðalfundinum, eru tað tey feløg, sum hava verið í samhugaverkfalli, sum sjálvi mugu taka avleiðingarnar av tiltaki teirra. Felagið hevði eisini 18. mai sent Føroya Arbeiðarafelag bræv og kærði um, at verkfalsvaktir hava tarnað limum í handverkarafeløgum at gera teirra dagliga arbeiði. Hetta er eftir felagsins meting ólógligt. Í brævinum sigur felagið: „Limir okkara sum ikki eru í verkfalli og sum ikki átaka sær verkfalsrakt arbeiði finna seg ikki í at verða forðaðir at gera sítt dagliga og lógliga arbeiði.“

Nýggi formaðurin Leivur Nygaard, Tvøroyri, er føddur 15. august 1951. Hann fór í læru í 1968 og lærði til maskinsmið í smiðjuni hjá pápanum Heina Nygaard, og har arbeiddi hann nøkur ár, eftir at hann var avlærdur. Leivur Nygaard hevur síðan arbeitt hjá Tvøroyrar Kommunu sum húsavørður og vaktmeistari, og seinastu seks árin ella so hevur hann arbeitt á goympluni hjá Varðin Pelagic. Leivur Nygaard var fleri ár í nevndini hjá Tvøroyrar Handverkarafelag og var skrivari hjá felagnum eini 10 ár.

*Leivur Nygaard,
Tvøroyri*

Føroya Handverkarafelag var ikki nakað ríkt felag. Tær umleið 200 tús. kr., sum komu inn í limagjaldi, rukku so dánt til dagliga raksturin. Limafeløgini rindaðu sjálvi fyri útreiðslurnar av sáttmála-samráðingunum og ferða- og fundarpening til stjórnarumboð teirra. Í 1987 vísti roknskapurin hjá meginfelagnum eitt lítið hall, og eginognin var bara nakrar fáa túsund krónur. Í arbeiðsloysisgrunninum stóðu næstan 900 tús. kr., og felagið kundi tí sambært reglugerðini fyri henda grunnin byrja at gjalda út til arbeiðsleys.

Felagið hevði um summaríð hetta árið samráðingar við landsstýrið um broytingar í fastlønarsáttmálanum. Handverkarafelagið vildi hava, at tá menn høvdu arbeitt tímaløntir í 3 ár, skuldu teir kunna biðja um at verða settir í fast starv eftir fastlønarsáttmálanum. Hesum ynski var ikki gingið á mæti. Samráðingarnar halda á til út á heystið. Tá er semja um, at handverkarar fáa løn, sum svarar til hana hjá starvsmonnum íroknað eftirlønargjaldið, og 1. juni 1988 hækkar lønin aftur 3,5% av tá galdandi løn. Semjan verður undirskrivað fyrst í november 1987.

Felagið hevði annars í mars mánað sent landsstýrinum skrivligt mótmæli, at landsstýrið skrivaði sáttmála við Starvsmannafelagið um handverkarar. Felagið sigur millum annað at „vit duga ikki við besta vilja at skilja, hvat Starvsmannafelagið hevur við handverkaraðkið at gera. Teir hava onki við upplæring av handverkarum at gera og hava heldur eingi lærupláss til hesar.“ Og tað er eisini ivasamt, um handverkarar eru starvsmenn sambært starvsmannalógini. Felagið endar skrivið við orðunum: „Latið hvønn einstakan stætt í sam-felagnum fáa tær sømdir, sum natúrliga hoyra honum til.“

Fundur er eisini hetta heystið við SEV-leiðsluna um organisatións-viðurskiftini hjá linjumonnum, sum ikki eru limir í handverkara-feløgum. Hetta er afturvendandi mál, og Føroya Handverkarafelag vil nú hava gjørt avtalu um, at linjumenn skulu vera handverkarar. SEV vísir hesum aftur, tí linjumenn verða upplærdir á staðnum, og avtalað er eisini um lønarviðurskiftini við arbeiðarafeløgini. Klæmint Weihe, stjóri á SEV, sigur, at kemur krav, at linjumenn skulu í handverkara-feløgini, so er hann vísur í, at arbeiðarafeløgini fara í verkfall. Ein loysn kundi verið, at linjumenn finga skipaða útbúgving sum serarbeiðarar, og báðir partar eru sinnaðir at kanna, um ein slík skipan kann fáast í lag.

Eitt størri ferðalag frá Føroya Handverkarafelag var í døggunum 20.-26. september 1987 í Danmark á Norðuratlantiskum Seminari á Metalskolen í Holstebro hjá Dansk Metalarbejderforbund. Har vóru eisini umboð komin úr Íslandi. Úr Føroyum fóru Høgni Højgaard, George Niclasen og Jørgen Rubeksen úr Havn, Andrias Elttør og Heini Heinesen úr Klaksvík, Sylverius Jacobsen og Leif Olsen av

Skála, Hans Karl Saltá og Hans Peter Hansen frá Nes Sókn og Karl Mortensen úr Vági. Tíggju íslendingar vóru eisini á seminarinum. Á skránni var kunning um Dansk Metal, eftirútbúgving, arbeidsumhvørvi og tryggleika, lønar- og akkordskipanir og vitjan á fyrirkuni B&O í Struer. Menn vóru vælnøgdir og søgdu seg fáa væl burtur úr ferðini, og Dansk Metal segði seg vera til reiðar at koma til Føroyar at halda fundir sum henda. Føroyingarnir vóru so nógvir, at tað lá væl fyri at vísa hinum norðurlendingunum føroyskan dans. Landsstýrið veitti stuðul 15.000 kr. til ferðina.

- o -

Tað var um hesa tíðina rættiliga stórir politiskur áhugi fyri arbeidsmarknaðinum. Spurningurin um arbeidsrætt var til umrøðu, og eitt nú var á sumri ætlanin at stovna eitt sonevnt arbeidsmarknaðarráð við limum fyri partarnar á arbeidsmarknaðinum, sum skuldi viðgera mál, sum viðkoma pørtunum. Nevnd verða millum annað at fáa fastlønarella minstulønarskipan í lag fyri tey, sum arbeida á fiskavirkjum, at fáa trygdargrunn fyri avreiðingar og lønir, og eisini hvussu ein arbeidsmarknaðarpensjón kann skipast. Tað eydnaðist tó ikki at fáa skipað arbeidsmarknaðarráðið og tí varð hildið eitt meira óformligt arbeidsmarknaðarting í staðin. Eitt ting var í oktober mánað í Norðurlandahúsinum, men Føroya Handverkarafelag hevði ikki stórvegis áhuga at luttaka í hesum tiltakinum.

Fakfeløg og onnur, sum varða av málinum, fáa 8. mars 1988 frá landsstýrinum sendandi lógaruppskotið um samhaldsfastan eftirlønargrunn til viðmerkingar. Sambært uppskotinum verður settur á stovn ein grunnur, sum hevur sum høvuðsendamál at tryggja øllum íbúgvum landsins eina arbeidsmarknaðareftirløn. Grunnurin verður fíggaður við inngjöldum, ið koma frá løntakarum og arbeidsgearum.

Landsstýrið setir hesa skipan í verk ásannandi, at fólkapensjónin er ov lág, og at neyðugt er við eini eykapensjón til allar pensjónistar. Og við hesi skipan fer húsmóðurin at fáa fulla arbeidsmarknaðarpensjón, sum tikið verður til í viðmerkingunum til uppskotið.

Landsstýrismaðurin tekur 16. mars samanum atfinningar og viðmerkingar, sum hoyringspartarnir hava til uppskotið. Millum teirra, ið eru komin við viðmerkingum til uppskotið, eru tey, sum heldur vilja hava eina privata eftirlønarskipan ella kapitalpensjón, sum tað verður rópt. Landsstýrismaðurin heldur ikki, at ein privat kapitalpensjón, har alt verður útgoldið í einum, er ein góð pensjónsskipan. Almenna

pensjónsskipanin forðar heldur ekki fyri, at fakfeløg og arbeiðsgevarar gera sínar egnu pensjónsskipanir.

Onkur fakfeløg vænta, at skipanin, at arbeiðsmarknaðurin skal gjalda almennu eftirlønarskipanina, fer at ávirka lønarsamráðingarnar, og hesum vísir landsstýrismaðurin ikki aftur. Hann roknar kortini ikki við, at ávirkanin verður so nógv øðrvísi enn tað, sum vanliga stendst av øðrum líknandi politiskum inntrivum.

Tað verður eisini í viðmerkingum ført fram, at tað er umráðandi, at fólkapensjónin varðveitir sítt virði, hóast henda almenna pensjónsskipanin verður sett í verk. Landsstýrismaðurin svarar stutt, at fólkapensjónin skal sjálvsagt varðveita sítt virði.

Føroya Handverkarafelag tók ikki undir við hesi almennu pensjónsskipanini og kallaði uppskotið hjá landsstýrinum um arbeiðsmarknaðarpensjón eitt neyðaregg. Felagið hevði ætlanir um eina aðra skipan og hevði havt samráðingar við meistarafelagið um hetta, men landsstýrið valdi í staðin at kroysta sítt ígjøgnum. Á aðalfundinum 13.-14. mai 1988 verður í frágreiðingini hjá formanninum sagt um almennu pensjónsskipanina: „Hetta er einki annað enn eitt sokallað kamuflerað uppskot til ein eykaskatt, sum hevur til endamáls at mergsúgva tann minni menta mannin fyri tær síðstu krónurnar til at nýta í tí almenna húsarhaldinum.“

Løgtingslógin um samhaldsfastan arbeiðsmarknaðareftirlønargrunn varð samtykt í juni 1988 og lýst at koma í gildi 1. januar 1990. Fæ grunsins verður fingið til vega við, at allir løntakarar árliga rinda grunninum 2% av A- og B-inntøkunum, og at allir arbeiðsgevarar árliga rinda grunninum 2% av útgoldnu A-inntøkunum. Ásett er tó í lógini, at fyri tíðarskeiðið 1. januar 1990 til 31. desember 1993 verður goldið 1% í staðin fyri tey ætlaðu 2%. Lógin verður kortini ongantíð sett í verk, og seinni í mai 1991, tá kreppa er í landinum, verður samtykt nýggj lóg um arbeiðsmarknaðareftirlønargrunn og 2%-gjaldið er nú 0,5%. Byrjað verður at gjalda 1. januar 1992 og útgoldið verður væntandi úr grunninum í 1997.

At lata partarnar á arbeiðsmarknaðinum fígga ymsar sosialar skipanir verður alt meira vanligt komandi árinum. Nevnast kunnu løgtingslógin um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing frá á vári 1992, barsilsskipanin, sum kom í 2001, og løgtingslóg um eftirløn í 2013.

- o -

Aðalfundurin var 13. mai 1988 í Øravík. Her verða samtyktar hesar lógarbroytingar:

Grein 4. Innliman

„Eftir at stjórnin hevur viðgjørt umsóknina, verður hon lögð fyri aðalfundin at atkvøða um og skulu 3/4 av umboðaðum atkvøðum atkvøða fyri innliman.“

Grein 6. Rættindi og skyldur

„Áðrenn ein lóg ella lógarbroyting er gyldug fyri eitt felag, krevst henni viðmæli stjórn Føroya Handverkarafelags.“

Grein 7. Aðalfundurin

Greinin verður broytt soleiðis:

„og ikki formaður í øðrum lokalfelag“ verður strikað.

Grein 9. Aðalfundurin

Pkt. 6 verður soljóðandi: Val av statsgóðkendum grannskoðara.“

Næstseinasta reglubrot verður soljóðandi:

„Lógarbroyting kann bert verða framd á aðalfundi, og skal hon leggjast fyri næstkomandi aðalfund til endaliga góðkenning.“

Síðsta reglubrot verður soljóðandi:

„Við atkvøðugreiðslu eigur hvørt felag eina atkvøðu fyri hvønn lim, sum goldið er fyri sambært limalistanum.“

Grein 12. Úrsøgn

Fyrri reglubrot verður soljóðandi:

„Fyri brot á lóg ella fyriskipanum felagsins kann felag á aðalfundi verða sagt úr felagsskapinum um 2/3 av umboðaðum atkvøðum atkvøða fyri úrsøgnini.“

Grein 14. Peningamál

Síðsta reglubrot verður soljóðandi:

„Ferðaútreiðslur og samsýning til stjórnarlimirnar verða goldnar av avvarðandi lokalfeløgnum.“

Nýtt uppískoyti:

„Samsýningar og ferðaútreiðslur til starvsnevndina verða goldnar av Føroya Handverkarafelag.

Grein 20 Avtøka felagsins

Pkt. 3 verður soljóðandi:

„Minst 2/3 av atkvøðunum í felagnum skulu vera umboðaðar á fundinum.“

Pkt. 4 verður soljóðandi:

„Minst 3/4 av umboðaðum atkvøðum atkvøða fyri avtøkuni.“

Pkt. 5 verður soljóðandi:

„Um avtøkan skal vera fult gyldug, skal nýggjur eykaaðalfundur verða hildin 14 dagar seinni, og skulu tá minst 3/4 av umboðaðum atkvøðum staðfesta avtøkuna. Á hesum fundi verður avgjørt, hvat gerast skal við ognir felagsins.“

Broytingin í grein 7 hevur týdning, tí hon loyvir eitt nú Høgna Højgaard at vera formaður í Føroya Handverkarafelag samstundis, sum hann er formaður í Havnar Handverkarafelag.

Umsókn frá Vestmanna Handverkarafelag um aftur at kunna gerast limur í Føroya Handverkarafelag verður umrødd á aðalfundinum, sum ger hesa samtykt:

„Á aðalfundi Føroya Handverkarafelags var umsókn frá Vestmanna Handverkarafelag til umrøðu. Av tí at ongi skjøl vóru komin frá Vestmanna varð samtykt at heita á starvsnevndina um at fáa øll skjøl, so sum lógir og samtyktir, heiti, sáttmálar og limalista og síðan kalla inn umboðsnevndina at taka endaliga støðu. Aðalfundurin samtykti at geva umboðsnevndini [t.e. stjórnini] heimild til at taka endaliga støðu.“

Hetta kemur tó alt í rættlag, og Vestmanna Handverkarafelag verður innlimað aftur í Føroya Handverkarafelag 11. juni 1988.

Nakrir stjórnarlimir stóðu fyri vali á aðalfundinum í mai, og valdir vórðu fyri Fuglafjarðar Handverkarafelag Knút Ellingsgaard, Vága Hans Mikael Jacobsen, Nes Sóknar Hans Karl Saltá og fyri Kollafjarðar Handverkarafelag Jákup Johannesen, sum er nývaldur.

Starvsnevndin er óbroytt, og í henni sita Leivur Nygaard, formaður, Hans Mikael Jacobsen og George Niclasen. Skrivari hjá nevndini er Høgna Højgaard.

Lønin hjá formanninum er 7.600 kr., næstformaðurin fær 4.000 kr. og triði starvsnevndarlimurin 3.000 kr. um árið.

- o -

Tekniski Skúli í Havn fær nýggja reglugerð 1. juni 1988. Skúlin er sjálvsognarstovnur, og í skúlastýrinum fyri skúlan sita nú 12 limir. Havnar Handverkarafelag og Havnar Handverksmeistarafelag velja hvør 3 limir í stýrið, Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag hvør 2, Maskinmeistarafelag 1 og Tórshavnar Býráð 1.

Føroya Handverkarafelag velur Hans Mikael Jacobsen, Sandavági, og Leivur Nygaard, Tvøroyri, í stýri.

Henda reglugerðin fær týðning, tá ið stríð seinni tekur seg upp í stýrinum fyri Tekniska Skúla í Havn.

Í august 1988 vóru aftur samráðingar millum Føroya Arbeiðsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag um møguliga at leggja saman ella samstarva meira. Víst varð á fyrimunir við slíkum samstarvi og miðsavnan av arbeiðsgevarasíðuni, eitt nú at feløgini kundu hava felags generell krøv til sáttmálasamráðingar, arbeiðsgevarahús og so framvegis. Samanlegging varð heldur ikki talan um á hesum sinni, men tað verður kortini til tað seinni. Tá líknandi royndir vórðu gjørdar fyrst í 1970'unum talaði Føroya Handverkarafelag at, og í telegrammi til meistararnar tað ferðina skrivar felagið:

„Føroya Handverkarafelag mótmælir tí ætlan, at meistarafeløgini gerast limir í arbeiðsgevarafeløgum. Um so er at meistarafeløgini gerast limir har, síggja vit okkum at vera sáttmálaleysir. Føroya Handverkarafelag hevur sáttmála við meistarafeløgini og ongan annan og vilja vit ikki gera sáttmála við nakran annan sum støðan er.

*Við fakfelagskvøðu
Føroya Handverkarafelag
Andrias Elttør, formaður. Klaksvík“*

Síðst í september kallar Læruráðið inn til kunnandi fund, nú landsstýrið hevur samtykt, at ráðið fær sjálvstøðuga skrivstovu, og læruráðsformaðurin verður settur í fulltíðarstarv. Á fundinum greiða Jógvan Hammer, læruráðsformaður, og Vilhelm Johannesen, landsstýrismaður, frá um framtíðarætlanir við Læruráðnum.

Bæði Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag eru samd um, at neyðugt verður at styrkja Læruráðið, tí har er nógv arbeiði, sum skal gerast. Nú danski stuðulin til Føroyar frá 1. januar 1988 er umlagdur til blokkstuðul, skulu føroyskir skúlamyndugleikar sjálvir dagføra útbúgvingarnar, og nýggjar lesiætlanir skulu gerast. Feløgini skriva bræv til landsstýrið um hetta.

Felagið sendir eisini 2. november bræv til allar kommunurnar og ger vart við, at tað fer at krevja, at skúlatænarar og aðrir handverkarar í starvi hjá kommunum, sum gera handverksarbeiði, skulu gerast limir í lokalu handverkarafeløgnum. Óvist er, hvat kom burtur úr áheitanini, men Klaksvíkar Býráð hevði sent Klaksvíkar

Kommunala Starvsmannafelag brævið til ummælis, og 29. november svarar felagið kommununi og mótmælir ætlanunum hjá Føroya Handverkarafelag, tí handverkararnir eru sum er limir í Klaksvíkar Kommunala Starvsmannafelag. Tað verður síðan lagt til Klaksvíkar Handverkarafelag at taka sær av organiseringini av handverkarum hjá Klaksvíkar Kommunu.

Á stjórnarfund 10. desember 1988 biður formaðurin, Leivur Nygaard um farloyvi við teirri grundgeving, at hann hevur ikki stundir at røkja formansstarvið. Ein orsök kann vera, at tað er so óhøgligt at vera formaður og bágva avsíðis frá Havnini, har dagliga felagsarbeiðið fer fram. Næstformaðurin, Hans Mikal Jacobsen úr Sandavági, átekur sær formansstarvið setuna út, men heitir á skrivaran, Høgna Højgaard um at taka sær av øllum tí dagliga hjá felagnum. Felagið velur í tí sambandi nýggj umboð í stýrið fyri Tekniska Skúla í Tórshavn, og tey eru Jarmund Steinkross, Tvøroyri, og Hans Petur Hansen, Rituvík.

12. januar 1989 er Høgna Højgaard á fundi við SEV-leiðsluna um sáttmálan hjá linjumonnum, tí nú er sáttmáli eisini fyri hetta starvsþekið. Hetta hendi aftan á ósemjurnar og blokadurnar, sum vóru í 1987 um arbeiðsviðurskiftini hjá handverkarum, sum arbeiddu við vatnorkuútbýggingina hjá SEV á Eiði. Tá varð avtalað, at SEV og Havnar Handverkarafelag skuldu gera sáttmála um linjumenn hjá SEV, og við hesum endaði eitt áralangt stríð um organiseringina av linjumonnum. Linjumenn skuldu tó innlimast í lokalfeløgini, og ætlanin var, at Føroya Handverkarafelag skuldi taka sær av hesum.

Á fundinum segði SEV seg vilja lóna handverkarum ájavnt við tað, sum landsstýrið letur í sínum sáttmála.

- o -

Í februar 1989 verða stig tikin til at skipa eitt samstarvsráð, sum er samansett av fakfeløgum, sum hava sáttmála við tað almenna. Føroya Handverkarafelag hevði lítlan hug at vera við í hesum samstarvi, men valdi at fylgja við, hvussu leikur fór.

Endamálið við samstarvsráðnum var, at fakfeløgini kunna hvørt annað um tiltøk og um viðurskifti av felags áhuga og royna at birta undir samstarv millum fakfeløgini og á tann hátt styrkja virkseimið hjá feløgnum, og at virka fyri menning av fakfelagsrørsluni. Eini 20 fakfeløg høvdu um hetta mundið sáttmála við landsstýrið. Ráðið varð skipað 20. mars við eini 3-manna starvsnevnd. Í fráboðanini um stovningina varð nevnt, at ætlanin var eisini at kanna møguleikarnar at savna øll føroysk fakfelag í eitt samstarvsráð. Ráðið helt fundir um

eitt nú eftirlønarviðurskiftini og komandi sáttmálasamráðingarnar. Ráðið var virkið eina tíð, men tá komu so ógvusligar broytingar á fakfelagsøkinum, at tað mest gjørdist ein spurningur um at hóra undan í stóra bakkastinum, sum hótti, nú fyrstu tekin um samfelagskreppu hómaðust. Samstarvið varð tó tikið upp aftur nøkur ár seinni.

Stjórnarfundur er 11. februar at taka støðu til, hvar aðalfundurinn skal haldast. Á fundinum var eisini greitt frá fundinum, sum starvsnevndin hevði havt við Starvsmannafelagið um samstarvssáttmála, men tað var lítil hugur at gera meira við hetta málið. Felagið fór tó at krevja, at handverkararnir, sum starvast á Landssjúkrahúsinum, skuldu flytast í handverkarafelagið.

Tosað verður eisini um komandi sáttmálasamráðingarnar og avgjørt verður, at skrivarin, Høgni Højgaard skal standa fyri samráðingunum, og at Bjartur Dalsgarð skal so vera skrivari undir samráðingunum. Samráðingarnevndin, sum longu er vald, skal hava fulla heimild at samráðast og taka avgerðir í øllum málum undir samráðingunum. Høgni Højgaard setir sum treyt fyri at standa fyri samráðingunum, at lokalfeløgini ikki, sum hent er áður, fara í verkfall aftan á at sáttmáli er undirskrivaður.

Eins og fleiri onnur fakfeløg setti Føroya Handverkarafelag seg um hetta mundið ímóti broytingum í skattalógini, sum fóru at gera, at bankarnir skulu knýta P-talið í bankakonti hjá viðskiftafólkunum, og at hetta skal vera ein treyt fyri at tað slepst til pengarnar. Feløgini senda 15. mars landsstýrinum skriv um hetta og siga, at verður hetta sett í verk, er tað „eitt stórt stig á vegnum at taka ábyrgd, myndugleika og frælsi frá fólki.“

- o -

Tað gjørdist alt meira greitt, at búskaparstøðan í landinum var ikki tann besta. Og at okkurt óvanligt var á vási kom fram, tá landsstýrið kallar fakfeløgini til fundar 16. mars 1989 á Skúlaheiminum við Marknagilsvegin í Havn, har sjálvur løgmaður, Jógvan Sundstein, Finnbogi Ísakson, landsstýrismaður í fíggingarmálum, og Signar á Brúnni, landsstýrismaður í arbeiðsmarknaðarmálum, heita á fakfeløgini um ikki at seta fram krøv um lønarhækkingar til komandi samráðingar. Løgmaður kom við hesi áheitan, tí at uttanlandsskuldin var ovurstór, støðan var ring í fiskivinnuni og á flakavirkjunum, kappingarførið fór at versna, og so nevndi hann búskaparstøðuna í landinum, sum er hættilig. Tá blaðmaður aftan á fundin spurdi lögmann, hví hann tók tað óvanliga stigið at venda sær til fakfeløgini, svaraði løgmaður,

at „vit hava øll notið av yvirflóðini, og tí mugu øll taka tøkini. Tað munar einki, um stóra fjøldin ikki er við.“ Løgmaður nevnr eisini eina ætlan um uppsparing við skattalætta, men heldur ikki í tí førinum fekk hann nakran varhuga av, hvat fundarfólkið helt.⁷² Fakfeløgini vóru lamsligin og tigandi, men Føroya Arbeðarafelag mótmælti seinni harðliga tí, sum varð borið fram á fundinum, tí hetta var uppfløgging í samráðingarnar. Og so var hetta heldur ikki einastu ferð, at landsins leiðsla heitti á fakfeløgini at halda aftur við lønarkrøvum.

Og tað steðgaði ikki her, tí í brævi dagf. 13. apríl 1989 til allar almennar stovnar ger landsstýrið greitt, at almenna virkseimið er munandi økt seinastu árin, og tí verða „nýggj stórv innan tað almenna bert undantaksvís (...) skipað. Somuleiðis er heldur ikki ætlanin at seta øll leys stórv, ið áður eru skipað.“ Og hava stovnar leys stórv, skulu teir søkja lønardeildina um loyvi, áðrenn setan fer fram. Her er sostatt talan um setanarsteðg.

Tað dæmdu ikki fakfeløgnum at verða lógð undir, at tey við teimum høgum lønarkrøvunum høvdu koyrt landið um koll. Og tá 1. mai-hald er hetta árið, vísa fakfeløgini hesum aftur. Føroya Handverkarafelag ger í tí sambandi vart við, at tað eru ikki sáttmálalønirnar, sum gera arbeiðini ov dýr, men heldur, at virkini yvirbjóða hvørt annað við lønum, tí ov nógv er sett í verk. Og í øllum skundinum er eisini talan um vánaligar verkætlanir og vánaligar leiðslur. Tað ber illa til ikki at krevja, tí prísirnir rúka uppeftir, men samstundis eru greiðar ábendingar um, at grunnarnir eru ovfiskaðir. Politikarar halda væl standa til, og at tað nokk man fara at laga seg. Alt er merkt av vanahugsan, og landsins leiðsla tekur eingi stig at skapa nýggjar vinnuvegir.

- o -

Nú kemur fram aftur ynski at stovna føroyskan arbeiðsrætt. Í 1983 hevði Føroya Arbeðsgevarafelag vent sær til landsstýrið at fáa sett á stovn føroyskan arbeiðsrætt. Fasti gerðarrætturin í Danmark frá 1919, sum kundi avgera trætur um sáttmálabrot eisini á føroyska arbeiðsmarknaðinum, er avtíkin, og í staðin er í 1973 komin arbeiðsrætturin, sum ikki er galdandi í Føroyum. Tí er ógreitt, hvussu sáttmálatrætur skulu loysast. Landsstýrið vildi hava fakfeløgini at siga sína hugsan um málið. Feløgini høvdu nógv fundir hesa tíðina, og eisini varð skipað fyri skeiðum um arbeiðsrætt. Fleiri hildu arbeiðsrættin vera ein vanda, serliga tí tey roknaðu við, at rætturin fór at avmarka virkismøguleikarnar hjá fakfeløgnum, og at verkfalsrætturin í roynd og veru fór at verða avtíkin. Feløgini settu eisini sínámillum nevnd

at kanna, um vit skulu hava ein føroyskan arbeiðsrætt, og hvussu hann skuldi skipast.

Rættiligt kjak tók seg upp, tá ið landsstýrið á vári 1988 royndi at fáa nøkur fakfeløg at skriva undir sonevndar høvuðsavtalur sum staðfestu, at verkfall ella verkbanur eru ikki loyvd í sáttmálaskeiðnum. Næsta stigið hevði so verið at stovna arbeiðsrætt at døma í spurningum um ólóglig verkfóll ella verkbanur.⁷³

Nýggja landsstýrið, skipað av Sambandsflokkinum, Fólkaplokkinum og Tjóðveldisflokkinum 22. juni 1989, hevði í samgonguskjalinum sett sær sum mál, at arbeiðsrættur verður settur á stovn beinanvegin. Og fyrst í juli fáa fakfeløgini at vita, at landsstýrið á fundi 29. juni 1989 hevur sett ein arbeiðsbólk við trimum lögfrøðingum at gera uppskot um lögtingslóg um arbeiðsrætt. Í bólkinum eru Páll Nielsen, advokatur, Tórmóður Djurhuus, advokatur og Jákup Nielsen, fulltrúi í landsstýrinum. Bólkurin skal vera liðugur við arbeiði sítt 15. september 1989. Bólkurin legði fram álit í 1990⁷⁴, men tá vóru onnur meira átroðkandi vandamál á føroyska arbeiðsmarknaðinum, álvarsom búskaparkreppa, økt arbeiðsloysi og fráflyting. Men málið datt ikki burtur fyri tað.

Inntøkulógirnar, skerjingar av rættindum hjá løntakarum og hóttanin at seta á stovn arbeiðsrætt, finga fakfeløgini at standa meira saman. Tey komu saman til kreppufundir og skipaðu 21. september 1989 fyri stórar mótælisgongu í Havn. Eini 30 fakfeløg tóku undir við mótælinum. Millum røðararnar á mótælisfundinum var Ingeborg Vinther, forkvinna í Føroya Arbeiðarafelag, og um ætlanina at seta arbeiðsrætt á stovn, segði hon, at endamálið er at fjøtra fakfelagsrørsluna. Vit klára okkum við verandi skipan og óneyðugt er við einum arbeiðsrætti. Men skipanin við gerðarrætti eigur harafturímóti at verða broytt, so hann fæst at virka skjótari.⁷⁵

- o -

Sáttmálin var uppsagdur longu 17. februar, og samráðingarnar byrjaðu 28. apríl. Samráðingarnar gingu hampuliga væl, og partarnir undirskriva nýggja semju um lønarsáttmála um morgunin 6. mai 1989. Í avtaluni er ásett, at grundlønin hækkar 3,10 kr. 1. mai 1989 og er tá 43,63 kr. um tíman, og tá er tímalønin góðar 80 kr. um tíman. Frá 1. mai 1990 hækkar grundlønin við 3,20 kr. Hetta er nakað minni enn Føroya Handverkarafelag hevði kravt. Fyri arbeiði í og við tunnil verða goldnar 3,80 kr. eyka um tíman, fyri alt arbeiði í dampketli og arbeiði í

ymsum brúktum og smáum tangum 6,50 kr., og fyri arbeiði í skittfiskella sildalastum verður goldið 5,50 kr. eyka um tíman.

Í semjuni er eisini avtala um løn til serarbeiðarar. Serarbeiðari við útbúgving fær 75,70 kr. um tíman. Serarbeiðari uttan útbúgving fær stigvíst hægri løn, og aftaná 4 ár í arbeiði fær hann somu løn sum serarbeiðari við útbúgving. Lønin hjá serarbeiðarum hækkar við 2 kr. 1. mai 1990.

Eisini er avtala gjørd um lønir, tá ið arbeitt verður skiftisarbeði: 1. holdið fær vanliga løn, 2. holdið fær 8 kr. afturat vanligu lønini og 3. holdið 11 kr.

Tað stendur nú arbeiðsplássunum frítt at leggja døgurðatíman soleiðis, sum semja fæst um. Avtalað er eisini, at meistarar skal eftirhalda limagjaldið hjá limum í handverkarafeløgnum og flyta feløgnum.

Og sum nakað nýtt gera feløgini avtalu um at stovna útbúgvingar- og eftirútbúgvingargrunn, og til hann gjalda handverkarar og handverksmeistarar hvør 10 oyru av hvørjum arbeiðstíma.

Aðalfundur hetta árið er á Hotel Hafnia í Havn 27. mai og 10 limafeløg eru á fundi: Havnin, Klaksvík, Skála, Vágur, Tvøroyri, Kollafjørður, Vestmanna, Vágar, Nes Sóknar Handverkarafelag og Fuglafjørður. Aftaná frágreiðing formansins frá virkseminum farna árið og góðkenning av roknskapinum, var formansval á skránni, og Høgni Højgaard úr Havn verður valdur til formann í tvey ár. Carl Vilhelm Weihe verður valdur til grannskoðara, og Hans Karl Saltá verður umboð í stýrinum fyri Føroya Maskinskúla. Hesir vóðu valdir ella afturvaldir í stjórnina: fyri Vág Suni Poulsen, Havnina Jørgen Rubeksen, Skála Leif Olsen, Klaksvík Andrias Elttør og Tvøroyri Jørmund Steinkross.

Starvsnevndin skipaði seg seinni við Høgni Højgaard sum formanni, Hans Mikael Jacobsen, næstformanni og Andrias Elttør. Høgni Højgaard er um hetta mundið felagsins umboð í Skrásetingareftirlitinum og Frítíðargrunninum. Til aðalfundin hava limafeløgini boðað frá limatalinum, sum tilsaman er 1.219 limir. Í Havn eru 550 limir, í Fuglafirði og Klaksvík eru yvir 100 limir, men hinvegin er limatalið á Skála munandi minni enn tað var árið fyri.

Felagið hevði heitt á Jógvan Hammer, formann í Læruráðnum, at koma á aðalfundin at greiða frá virkseminum hjá Læruráðnum. Hann greiddi serliga frá royndunum at fáa skipað nevndir við umboðum fyri yrkini, sum skuldu ráðgeva Læruráðnum og Víðkaða Læruráðnum, tá talan var um útbúgvingarreglur og -krøv. Nakrar yrkisnevndir vóru

skipaðar, men enn vóru nógv yrki, sum ikki høvdu tilnevnt hesar ráðgevandi nevndirnar.

Á hesum aðalfundinum setti felagið enn einaferð reglugerðina um serarbeiðarar undir atkvøðugreiðslu, og var hon einmælt samtykt. Afturvendandi kjakið um, í hvørjum øki handverkarar skuldu vera limir, var aftur uppi og vendi. Kjakið snúði seg nógv um hetta, at taka limir frá hvørjum øðrum. Vanliga fatanin var tó, at tað altíð hevur verið so, at handverkarar hava verið limir í tí felag, sum hoyrir undir tað økið, har limaskapurin hjá meistaratum er.

Tað fór ikki óátalað aftur við borðinum, at Føroya Handverkara-felag hevði gjørt avtalu við Føroya Handverksmeistarafelag um løn til serarbeiðarar og hevði stovnað serarbeiðaradeild. Í reglugerðini fyri serarbeiðaradeildina verður millum annað staðfest, at: „Treytin fyri at geva serarbeiðara loyvi at arbeiða á handverksøkinum er, at viðkomandi er organiseraður ígjøgnum serarbeiðaradeild Føroya Handverkara-felags.“

Hetta var beint ímóti fatanini hjá Føroya Arbeiðarafelag, sum eftir at hava fingið fyrispurning um hetta, hevði boðað frá, at øll ófaklærd og spesialarbeiðarar, ið gera handverksarbeiði, skulu vera limir í arbeiðarafelag. Harumframt er handverkari, sum arbeiðir við øðrum enn tí, hann er upplærdur í, at rokna sum ófaklærdur og skal tí vera limur í arbeiðarafelag.

Føroya Handverkara-felag hevði 26. mai frá advokati fingið niðurstøðu, sum segði, at tað neyvan er ólógligt, at felagið hevur broytt viðtøkurnar, fyri at serarbeiðarar kunnu gerast limir eftir eini serarbeiðarareglugerð. Nú nógv handverksarbeiði kann gerast við maskinum, kunnu serarbeiðarar koma inn á økið hjá handverkarum, og tí er skilagott at tryggja, at hetta arbeiðið verður gjørt handverksliga forsvarligt.

Klaksvíkar Arbeiðsmannafelag, Havnar Arbeiðsmannafelag og Føroya Arbeiðarafelag átala í bløðunum 24. mai harðliga tað, sum Føroya Handverkara-felag er í ferð við.

Høgni Højgaard skrivur 1. juni 1989 opið bræv til feløgini, sum fer í bløðini, og sum er rættleiðing til pástandirnar hjá arbeiðarafeløgnum. Høgni Højgaard ger vart við, at hetta at organisera serarbeiðarar í handverkara-feløgnum er einki nýtt. Føroya Handverkara-felag hevði líka síðan 1977 havt áseting um, at sáttmálin eisini er galdandi fyri serarbeiðarar. Hann ger vart við, at tað tí er greitt, „at føroyski arbeiðsmarknaðurin skilir millum serarbeiðarar innan handverk, og aðrar spesialarbeiðarar. Við serarbeiðarar innan handverk skilir FHF uppvarðar ella upplærðar arbeiðarar hjá einum handverksmeistara,

og teir, sum eru skúlaðir til seruppgávur innan handverk. Tað kann t.d. vera forskallarar, takáleggjarar, gólváleggjarar, isolatørar, montørar innan ymiskar handverksgreinir o.s.v. Aðrir spesialarbeiðarar, ið ikki kunnu gerast limir í handverkarafelag eru t.d. lastvogns-, truck- og kranførarar o.s.v.“ Ákoyringarnar frá arbeiðarafeløgnum byggja sostatt á eina misskiljing av støðuni ella eru ein roynd at halda upp á limir, sum tey í grundini ikki hava rætt til.

Rættiligt stríð tók seg upp millum arbeiðarafeløgini og handverkarafeløgini í juni, tá ið arbeiðsmenn á Vatnsoyra Snikkaravirki og øðrum virkjum vórðu innlimaðir sum serarbeiðarar í handverkarafelagið har vesturi. Arbeiðarafeløgini lýstu í tí sambandi blokadu móti seks handverksfyrirøkum í Vágum, tí at tær høvdu serarbeiðarar í starvi, og teir høvdu eisini fingið boð um at gerast limir í handverkarafelagnum. Stríðið stóð við eina tíð óloyst, men fánaði so burtur.

Føroya Handverkarafelag og landsstýrið undirskriva nýggjan sáttmála í juli 1989. Talan er bara um smávegis broytingar, eitt nú ásetingar um vaktargjöld og fyri tilkallivakt í vikuskiftinum. Vanligt vaktargjald, sum var 12 kr., er nú 15 kr., og vaktargjald sunnudagar og fyri tilkallivakt í vikuskiftinum, sum var 24 kr., er nú 30 kr. Semja er eisini um, at limagjaldið til felagið verður trekt frá í lønargjaldingini hjá limunum. Sáttmálin er galdandi til 1. juni 1991. Lønin er sambært lønartalvu 1. juni 1989 (prístal 124) sett á 1. lønarstigi til 15.032 kr. um mánaðin og á 12. lønarstigi, aftan á 12 ára starvsroyndir, 17.132 kr.

1. juni 1990 hækka allar lønir í lønartalvuni við 400 kr. um mánaðin. Upprunakrøvini um løn vóru tó munandi hægri.

- o -

Alheimsgerðin og økta vælferðin hevði við sær, at góðir yrkisførleikar nú vóru avgerandi í vinnuligu kappingin millum londini. Nakrar dagar í august 1989 vóru Høgni Højgaard fyri Føroya Handverkarafelag og Erhard Jacobsen, formaður í Starvsmannafelagnum, á norðurlendskari ráðstevnu í Reykjavík, sum hevði heitið *Nye veje for voksenuddannelsen i Norden*. Á ráðstevnuni var víst á, at kappingin tvørtur um landamørk var økt, og at eftirspurningurin eftir merkivørum var eisini øktur. Fólk vildu hava góðsku heldur enn nøgd. Tí vóru boð eftir meira fjóltáttadum yrkisførleika í vinnuni, og neyðugt var tí at fara undir at útbúgva og menna tey arbeiðs- og starvsfólkini, sum kanska høvdu ov avmarkaðar førleikar. Hetta var avbjóðing fyri vaksnamannaútbúgvingina, sum nú mátti gerast meira vinnuvend, og spurningurin var, um fakfeløgini kundu vera við í hesum. Føroysku

luttakararnir kunnaðu myndugleikar og feløg um hesi áhugaverdu viðurskiftini, tá ið teir komu heimaftur. Nøkur skipað vaksnamanna-útbúgving var tó ikki í Føroyum, so hetta varð helst ikki til meira enn kunningina.

Føroya Handverksmeistarafelag sendir 5. september 1989 opið bræv til landsstýrið har sagt verður, at verður táttað ov nógv í bæði av tí almenna og privata, steðgar alt virksemi við brestin, og tað er ikki trupult at ímynda sær sjokkið, ið tá breiðir seg út í alt samfelagið. Hetta kann henda longu í vetur ella næsta ár, væntar felagið, tí bankarnir veita ikki longur lán til húsabygging og til vinnuligar íløgur, og tað rakar alla vinnuna. Bæði størri og smærri handverks- og byggifyritøkur eru longu farnar at siga fólki upp og skerja starvsfólkahópin. Sum so ofta fyrr verður endurtikið, at meðan føroyska vinnan steðgar upp, hava donsku fyrirkurnar í Føroyum úr at gera við sáttmálum við landsstýrið og kommunur. Føroya Handverksmeistarafelag heitir í brævinum á landsstýrið um at seta fleiri arbeiði í gongd í 1990 enn ætlað og at syrgja fyri, at hesi arbeiði bert verða latin føroyskum fyrirkum og føroyingum at gera. Meistararnir heita á Føroya Handverkarafelag at stuðla teimum í hesi áheitan á landsstýrið, og tað ger felagið.

Og at stóðan er hættislig sæst eitt nú av, at skipasmiðjurnar bæði í Vági og á Skála fóru á heysin um várið 1989. Tær verða tó báðar endurreistar stutt eftir, men virkseimið verður ikki tað sama sum áður. Tað kann nevast, at tað varð roynt, men tað eydnaðist ikki at fáa kreditorarnar hjá Skála Skipasmiðju at strika ein part av krøvunum, og tí fór Skipasmiðjan í likvidatión, og tá skal Skála Handverkarafelag hava mist eina rættliga stóra upphædd av partapeningi, sum felagið átti í Skipasmiðjunum.

Føroya Handverkarafelag tilnevnir í fleiri umførum síni umboð í yrkisnevndirnar, sum skulu ráðgeva Læruráðnum. Umboð verða eisini vald í nevndirnar fyri sveisara- og bilmekanikararbeiði og flogfarsmekanikaraútbúgvingina. Felagið heldur seg ikki hava so nógv skil fyri útbúgvingunum av kokkum, tænarum, reseptionistum, meiaristum og slaktarum, men heldur tó, at tað hevur týðning at organisera alt tað, sum hoyrir til handverk, so nógv sum tilber og heitir á lokalfeløgini at fáa hetta framt og koma við uppskotum um fólk, sum kunnu manna yrkisnevndirnar eisini fyri hesi yrkini. Tað er semja um, at handverkarafeløgini og meistarafeløgini eiga at stremba eftir at organisera alt tað, sum hoyrir til handverk.

Tað vanliga var, at tær ásetingar um læruna, sum Víðkaða Læruráðið samtykti, vórðu lýstar við kunngerð í bløðunum. Eitt av fleiri dømunum er kunngerðin um Flogfarsmekanikaraútbúgvingina, sum er lýst í

bløðunum í november 1989. Lærutíðin er 3 ár og 6 mánaðir. 10 vikur av skúlagongdini fara fram í Føroyum og restin í Danmark. Skjalprógvaðar ferðaútreiðslur til hesi skúlaskeið verða endurgoldnar úr landskassanum eftir umsókn. Í kunngerðini er eisini minstalønin tey ymsu læruárinu ásett. Í einum seinni føri vísir Læruráðið kortini beinleiðis til eina danska útbúgvingarkunngerð. Tí í desember 1992 viðgjørði Víðkaða Læruráðið saman við umboðum fyri el-yrkið og Landsskúlafyrisitingina hesa samtykt: “Samtykt er at góðkenna elektrikaraútbúgvingina, sum hon er ásett í kunngerð nr. 846 frá 12. oktober 1992 frá danska kenslumálaráðnum, at vera galdandi í Føroyum frá 1. januar 1993 at rokna, í tann mun kunngerðin ikki gongur ímóti galdandi lóggávu um lærlingaútbúgvingar í Føroyum. Ivamál verða at gera av av víðkaða læruráðnum.”

Í oktober mánað vóru samráðingar millum teknisku skúlarnar, Føroya Handverksmeistarafelag, Føroya Handverkarafelag og Handverkarafelagið í Klaksvík um ymisk útbúgvingarmál. Tá kom upp á tal at hava felags stýri fyri báðar teir teknisku skúlarnar, so teir kundu fáa eitt neyvari samarbeiði til frama fyri føroyskt handverk. Á Tekniska Skúla í Klaksvík er kortini lítil hugur at hava felags stýri, og tað boðar skúlin hinum pørtunum frá. Teir siga seg kortini vera fyri samstarvi, og at umboð fyri skúlarnar og stýrini eiga at hittast eina til tvær ferðir um árið til kunnandi fundir.

Á stjórnarfundi 2. desember verður reglugerðin fyri eftirútbúgvingargrunnin, sum avtala varð gjørd um við sáttmálasamráðingarnar fyrr í árinum, undirskrivað. Eftirútbúgvingargrunnurin, sum fekk heitið Vitan, fór at virka frá 1. januar 1990. Reglugerðin, sum er prentað niðanfyrir, er tann, sum var galdandi, áðrenn hon varð seinast broytt í 2015.

REGLUGERÐ FYRI VITAN

§ 1. Navn og heimstaður

Stk. 1. Navn grunsins er Vitan.

Stk. 2. Ognarar grunsins eru Føroya Handverkarafelag / Landsfelag Handverkaranna og Føroya Arbeiðsgevarafelag / Føroya Handverksmeistarafelag.

Stk. 3. Virkisøki grunsins er Føroyar og heimstaðurin Tórshavn.

§ 2. Endamál

Stk. 1. Høvuðsendamál grunsins er at kunna veita fíggarligan og tekniskan stuðul til limirnar í báðum feløgnum, ið ætla sær á eftirútbúgvingarskeið.

Stk. 2. Nevndin kann í einstøkum førum taka avgerð um at nýta pening til annað enn eftirútbúgving.

§ 3. Treytir fyri stuðli

Treytirnar fyri at kunna fáa stuðul eru, at:

a. viðkomandi handverkari er virkandi limur í handverkarafelag ella meistari ella virki hansara í meistarafelag, ið aftur er limur í FHF / Landsfelag Handverkaranna ella FAG / FHMF.

b. felagsgjaldið er goldið.

c. viðkomandi innanfyri seinastu 4 vikurnar, áðrenn at eftirútbúgvingin fer fram, hevur starvast hjá handverksmeistara ella sjálvur hevur verið handverksmeistari.

§ 4. Stovnsfæ

Stk. 1. Feløgini hava við sáttmála avtalað inngjald í grunnin, og verður til 31.12.2001 helvtin av hesum gjaldi sett sum stovnsfæ á bundna konto í føroyskum peningastovni til hægst møguliga rentu.

Stk. 2. Frá 01.01.2002 verður stovnsfæið hildið viðlíka av fíggarinntøkunum.

§ 5. Veitingar

Stk.1. Veitast kann úr grunninum:

a) Árliga inngjaldið.

b) Peningur, sum á annan hátt fellur til grunnin.

c) Peningur sambært a og b, sum ikki var nýttur undanfarna ár.

§ 6. Inngjalding

Stk. 1. Handverksmeistarin hefur skyldu at taka gjald handverkaranna av lönini við hvørja lönarútgjalding og inngjalda tað til grunnin, eins og hansara egna gjald samstundis skal gjaldast inn.

Stk. 2. Handverksmeistarin skal avrokna gjaldið til grunnin við hvørja lönarútgjalding ella eftir avtalu við grunnin.

Stk. 3. Hevur handverksmeistari skuld til grunnin, ið er eldri enn ein mánaður sambært fyriskrivaðum reglum ella gjørdari avtalu, og henda skuld ikki er goldin í seinasta lagi 8 dagar eftir, at hann er kravdur, kann henda skuld verða innheintað á vanligan hátt.

§ 7. Umsiting

Stk. 1. Til at stjórna grunnin verður vald ein trýmannanevnd. Hon skal hava umsitingina av grunninum um hendi og taka avgerð um øll mál, sum hoyra grunninum til.

Stk. 2. Nevndin í ávíkavist FAG / FHMF og FHF velja hvør sín lim, meðan triði limurin verður valdur av hinum báðum í felag.

Stk. 3. Nevndin verður vald fyri tvey ár í senn, og kann nevndarlimur veljast aftur.

Stk. 4. Nevndin kann taka sær serkøna hjálp, ið verður lønt av inntøkum grunsins.

Stk. 5. Umsitingarútreiðslur grunsins og samsýningar til nevndarlimir skulu verða góðkendar av feløgnum, og verða goldnar av inngjaldi grunsins.

§ 8. Umsókn

Stk. 1. Umsókn um stuðul skal skrivast á serligt umsóknarblað, ið nevnd grunsins letur gera til endamálið.

Stk. 2. Saman við umsóknini skal fylgja kostnaðarmeting av útreiðslunum av eftirútbúgvingini, ið umsøkjarin ætlar at luttaka í, og kann grunnurin so út frá hesum upplýsingum játta stuðul.

Stk. 3. Øll útgjöld av stuðli eru tó treytað av skjalprógvaðum útreiðslum.

Stk. 4. Í hvørjum figgjarári skal nevndin miða ímóti, at eitt rímligt samsvar er ímillum inngjald og játtaðan stuðul til teir einstøku umsøkjararnar.

§ 9. Roknskapur

- Stk. 1. Roknskapur grunsins gongur frá 1. januar til 31. desember.
Stk. 2. Grannskoðaður roknskapur skal verða framlagdur á árliku aðalfundum felaganna.
Stk. 3. Grannskoðari verður útnevndur av nevndini.

§ 10. Broytingar

Henda reglugerð kann verða broytt, um nevndarlimur í grunninum ella felag heldur tað vera neyðugt, men broytingarnar skulu verða lagdar fyri feløgini til góðkenningar.

§ 11. Avtøka

Um feløgini verða samd um at avtaka grunnin, verða ognir grunsins gjørdar upp, men megu tó ongantíð falla aftur til feløgini sjálvi, men latast til eitt tá ávíst gott endamál, innan tað øki, ið feløgini virka í, og sum feløgini verða samd um.

§ 12. Stovnseting

Hesin eftirútbúgvingargrunnur er settur á stovn í samband við sáttmálasamráðingar millum handverkarar og handverksmeistarar í mai 1989 og skal byrja virki sítt 1. januar 1990.

Nítiárin

Vónirnar um eitt nýtt søguligt tíðarskeið birtust, tá ið kalda kríggið, sum hevði verið ein støðug hóttan síðan 2. heimsbardaga, bráðliga endaði. Hetta hendi tá hin sonevndi Berlinmúrurin fall í november 1989, og tá Sovjettsamveldið í desember 1991 datt sundur. At hernaðarliga naggatódnin nú var burtur setti ferð á alheimsgerðina, og ábendingar vóru um at høggrákið, sum hevði valdað øll 1980'ini, nú fór at verða avloyst av meira frælslyntum politikki og vinnulívi. Kina, hóast enn kommunistiskt, valdi at ganga eina meira kapitalistiska leið og gera sær dælt á heimsmarknaðinum av fyrimuninum at hava nógva og bíliga arbeiðsmegi. Men friður valdaði ikki leingi, og skjótt brast kríggj á í Bosnia, sum stóð við fyrri helvt av 1990'unum, tá eisini gamla Jugoslavia var dottið sundur.

Í Føroyum var gongdin heldur ikki so hugalig, tí longu í 1989 hómast fyrstu tekin um eina álvarsama búskaparkreppu. Uttanlandsskuldin verður uppgjørd og er methøg, og landsstýrið royndi tí at tálma nýtsluni við ymsum inntøkulógum. Landsstýrini skiftu ofta hesi árin, og landsstýrið, sum tók við í juni 1989, setti sær fyri at skerja almennu íløgurnar munandi, ikki at geva innflutningsloyvi til skip, seta í verk upphøggingarstuðul og broyta lógina um rentuskatt, so at hon skuldi forða fyri rentuspekulatió. Arbeiðið upp á undirsjóvartunnilin undir Vestmannasundi verður útsett, men arbeiðið upp á ferjuleguna á Gomlurætt heldur kortini fram.

Á sumri 1989 verður bundin uppsparing sett í verk, løgtingið samtykkir lóg um 6% eykaskatt til landskassan og lóg um hækking í serliga innflutningsgjaldinum.

Á vári 1990 verður tann serligi økti barnastyrkurin, sum kom í gildi í 1987, avtíkin, og samstundis verður løgtingslógin um prístalsviðgerð av arbeiðslønnum, sum hevði verið síðan 1939, sett úr gildi.

Hóast hesi inntrivini var landsstýrið noytt at venda sær til donsku stjórnina fyri at bjarga búskapinum undan skrædli. Útlit vóru fyri at landskassin fór at hava stór undirskot komandi árin, sum tað fór at verða trupult at fígga við lántøku.

Tað hjálpti tó upp á ringa hýrin, at Føroyar 11. september 1992 fingi rættin til møgulig ráevni í føroysku undirgrundini, men knapp mánað seinni, tá Sjóvinnubankin var farin á heysin 6. oktober 1992, noyddist landsstýrið at gera avtalu við donsku stjórnina at endurreisa Sjóvinnubankan og seta Fíggingargrunnin á stovn til hetta endamál.

Partarnir gjørdur síðan fleiri avtalur, eitt nú í 1993 at umleggja landskassaskuldina, sum tá var góðar 3 mia. kr. frá donskum og útlenskum lángevarum, til danskt statslán. Føroyar verða settar undir umsiting, og seinni kravdi danska stjórnin, at almenni stuðulin at útvega skip varð avtíkin, og at eingi veiðiloyvi vórðu latin. Krav var eisini um, at vinnulóggávan, sum var ótíðarhóskandi, varð dagførd, og at ein skipan við fiskikvotum varð sett í verk.

Fakfeløgini vóru sum vituligt er í øðini, at verkafólkið skuldi sviða fyri vanstýringina, sum hevði verið, og tey skipaðu fyri kravgongum. Eitt ítøkiligt dømi um ónøgdina var stovningin av Verkamannafylkingini, ein vinstrahallur flokkur, sum serliga savnaði misnøgdar javnaðarveljarar og fólk úr fakfelagsrørsluni. Verkamannafylkingin var umboðað á løgtingi og í landsstýrinum frá 1994 til 1998 við 3 umboðum, teirra millum Ingeborg Vinther, forkvinnu í Føroya Arbeðarafelag, og Óla Jacobsen, formanni í Fiskimannafelagnum.

Kreppan fyrst í 1990'unum rakti vanliga føroyingin meint. Fiskivinnan sveik fullkomiliga, og fiskavirkini bóru seg ikki og lótu aftur. Fiskasølan, sum hevði selt at kalla allan føroyskan fisk, fór á heysin. Til tess at fáa gongd aftur á fiskivinnuna á landi var Framtaksgrunnurin stovnaður, og hann tók yvir flestu flakavirkini og rak tey í felagnum Fiskavirking.

Uppsagnir og arbeidssloysi vóru gerandiskostur, og nógv máttu fara frá húsi og heimi. Árinum 1991 til 1996 minkaði fólkatalið við 4.000 fólki, og nógv søktu sær arbeiði í útlondum, tí heima var lítið og einki at gera. Vend kom ikki í aftur fyrr enn seint í 1990'unum.

Í ársfrágreiðingini 1991 hjá Menningarstovuni⁷⁶ eru hesar hugleiðingar um orsökina til kreppuna: „Veruligu kreppuna kenna vit helst øll. Hon liggur í ótálmaðum sjálvsøkni og kravi um at fáa uttan at lata – veri tað seg frá felagsskapinum ella okkara viðskiftafólki, frá avmarkaða náttúruutilfeinginum ella framtíðar møguleikunum. Hon liggur í vanvirðing av samstarvsreglum, í undirmeting av neyðugum lógarkarmum og forfjóning av fólkaræðisligum krøvum til frama fyri egin áhugamálar. Kreppan stavar harumframt frá tvørrandi – ja, nærum ongari tillaging til viðursiftini í heiminum rundan um okkum.“

Kreppan gjørdi eisini, at fakfeløg mistu vunnin rættindi. Prístalsviðgerð av arbeidslønnum var sum nevnt avtíkin, og í desember 1992 varð við lögtingslóg ásett, at løntakarar, sum høvdu rætt til løn undir sjúku frá arbeiðsgevaranum, mistu rættin til løn 2 teir fyrstu sjúkradagarnar.

Í februar 1993 góðtóku almennu fakfeløgini eftir drúgvar samráðingar ein lønarniðurskurð uppá 8,5%. Lønarniðurskurðurin skuldi vara frá 1. februar 1993 og árið út, men longu í desember 1993

varð kunngjörð lögtingslóg um avmarking av hækkingum í lönun, sum ásetti, at lønarniðurskurðurin skuldi standa við til 1. mars 1995. Feløgini væntaðu, at tá fóru tey at fáa lønarniðurskurðin aftur, men tað skuldi vísa seg, at tað hendi ikki, og tey vórðu tí noydd at stríðast fyri afturberingina av lønarniðurskurðinum tey komandi árin. Tað gingu fleiri ár, áðrenn lønin kom aftur á støðið, sum hon var á í 1993 undan lønarniðurskurðinum.

Ein bati var tað kortini, at Arbeiðsloysisskipanin, ALS, verður sett á stovn 1. august 1992. Tá var umleið 20% av allari arbeiðsmegini í Føroyum rakt av arbeiðsloysi. Tað leikaði hart á, og ALS hóraði bara undan, tá ið inngjaldið hjá verkafólki og arbeiðsgevarum í apríl 1993 varð munandi økt, og tá ið skipanin fekk 2 mió. kr. sum lán frá Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunninum.

Á vári 1994 samtykti løgtingið lóg um javnstøðu ímillum kvinnur og menn.

Eitt stríðsmál øll 1990'árin var bankamálið. Fólk flest vóru á einum máli um, at føroyingar vórðu snýttir, tá landsstýrið í mars 1993 yvirtók tann tá danska Føroya Banka, sum als ikki var so væl fyri, sum tað var upplýst. Landsstýrið var skjótt noytt at lata bankanum stóra peningaupphædd, skuldi hann ikki fara av knóranum. Krav varð tá sett fram um dómarakanning av tí, sum var farið fram, og tað var vanlig fatan, at føroyingar høvdu rætt at krevja endurgjald fyri tap.

Á lögtingsvalinum 30. apríl 1998 høvdu sjálvstýrisflokkarnir og serliga Tjóðveldisflokkurin stóra framgongd, og hann og Fólkaflokkurin og Sjálvstýrisflokkurin skipaðu samgongu 9. mai 1998. Eitt av málunum hjá nýggju samgonguni var at skipa Føroyar sum fullveldi.

Í juni 1998 ger samgongan nýggja avtalu við dansku stjórnina, sum strikar ein munandi part av skuldini, sum Føroyar hava í Danmark. Hetta skuldi helst takast sum endurgjald fyri tapið av yvirtøkuni av Føroya Banka. Við hesi avtaluni fáa Føroyar aftur fulla heimild á búskaparpolitikkinum, og danska stjórnin sigur seg eisini vera sinnaða at samráðast við landsstýrið um eina skiftistíð sum miðjar eftir, at Føroyar gerast búskaparlíga sjálvbjargnar. Tey komandi árin vera fyrireikingar gjørdar til samráðingar við Danmark um fullveldi. Samráðingarnar byrja í 2000, men bera kortini ikki á mál.

- o -

Ringu fíggarviðurskiftini av kreppuni merktust allastaðnis og eisini á útbúgvingarøkinum. Landsstýrið royndi eitt nú á heysti 1989 at loysa spurningin um, hvussu ætlaða viðkaða virkseimið hjá Læruráðnum

skuldi fíggjast, við einum uppskoti at økja innskrivingargjaldið til sveinaroyndir heilt upp í 2.000 kr. Roknað verður við einum 140 sveinaroyndum um árið, og hetta fer at geva ráðnum íalt einar 280 tús. kr. komandi ár. Lærlingatilgongdin setir annars met hesi árinum við í miðal 250 nýggjum lærlingum um árið frá 1984 til 1988. Men longu í 1989 byrja væl færri lærlingar, og teir fækkast munandi komandi árinum. Hækkingin av innskrivingargjaldinum vann heldur ikki frama í løgtinginum.

8. januar 1990 er Føroya Handverkarafelag á fundi við landsstýrið, tí felagið vil hava at vita, hvørjar ætlanir landsstýrið hevur við føroyskum handverki og handverksútbúgvingum, serliga nú yrkisútbúgvingarlógin í Danmark er broytt við gildi frá 1. januar 1991. Jógvan Sundstein, løgmaður, upplýsir, at landsstýrið onga ætlan hevur um, at EFG skal koma í staðin fyri meistaralærna.

Felagið vísir á, at umsitingararbeiðið av lærlingaskipanini er munandi økt, nú yrkisnevndir eru settar, og vandi er fyri, at danska frálærutilfarið, sum eisini hevur verið brúkt í Føroyum, nú verður burtur. Eyka umsitingin leggur trýst á Læruráðið, sum er ov illa mannað, og afturat hesum er játtanin til stovnin skerd. Løgmaður upplýsir á fundinum, at ætlanin er at seta ein fulltrúa aftrat á Læruráðnum, at læruplássini skulu gjalda meira fyri sveinaroyndirnar, og at nevnd beinanvegin verður sett at endurskoða yrkisútbúgvingarnar.

Umboð fyri Føroya Handverkarafelag, Føroya Handverksmeistarafelag, Starvsmannafelagið og Læruráðið eru eisini um hetta mundið á fundi við løgmann um fíggingina av virkseminum hjá Læruráðnum.

Nú tað kortini ikki eydnaðist at fáa hækkað innskrivingargjaldið fyri sveinaroyndirnar, kom løgmaður við áheitan á feløgini, ið varða av handverkinum, at tey gjalda nakað av øktu umsitingarútreiðslunum hjá Læruráðnum. Fyri at lætta um hjá Læruráðnum átaka feløgini sær seinni at gjalda fyri síni umboð í yrkisnevndunum.

Læruráðið ásannar, at skipanin við yrkisnevndum virkar ikki nóg væl, og neyðugt er at gera reglugerð fyri nevndirnar. Stóri trupulleikin er, at Læruráðið hevur ikki pengar at samsýna nevndarlimunum. Læruráðið vil eisini hava, at landsstýrið tekur upp samráðingar við yrkisfeløgini um samsýningina til skoðanarmeistarar, soleiðis sum ásett er í grein 13, stk. 3 í lærungalógini: „Útreiðslurnar av sveinaroyndunum verða býttar millum landskassan, meistara- og sveinafeløgini eftir reglum, sum landsstýrið setur eftir at hava samráðst við feløgini.“

Felagið er á fundi 19. januar við Vilhelm M. Johannesen, Jóhan Petersen og Jákup í Gerðinum, fyrisitara, frá Føroya Handverksmeistarafelag um ymisk viðurskifti hjá SEV. Eitt nú heldur meistara-felagið, at tað neyvan er rætt, at SEV brúkar egið fólk til byggi- og viðlíkahaldsarbeiði. Og sjálvt um talan er um smærri arbeiði, áttu tey at verið boðin út. Feløgini venda sær í felag til landsstýrið við hesum.

Landsstýrið setti í apríl nevnd at gera uppskot um yrkisútbúgvingar, harímillum lærlingaútbúgvingar og lærlingaviðurskifti. Nevndin skuldi viðgera bæði starvslærana úti á læruplássunum og ástøðiligu læruna á skúlunum, yrkisgreinabýtið millum skúlnar og lærlingaviðurskifti annars. 11. juni er nevndin á fundi í landsstýrinum. Á fundi vóru umframt umboð fyri Læruráðið og Landsskúlafyrisitingina eisini umboð fyri yrkisfeløgini, sum varða av økinum. Á hesum fyrsta fundinum varð tosað um tey mál, nevndin skuldi viðgera, og um arbeiðsháttin, ið fór at verða nýttur. Nevndin, sum eftir ætlan skuldi lata landsstýrinum uppskot til broytingar av yrkisútbúgvingunum longu 1. juni, kom tó onga leið við arbeiðnum og varð formliga avtíkin á heysti 1990.

Føroya Handverkarafelag viðger á stjórnarfundi í juli eitt upp-skot um, at felagið skal gjalda fyri síni umboð í teimum nógvu yrkis-nevndunum, sum eru settar, men kostnaðurin fyri hetta fer at verða sendur limafeløgnum sum eykarokning. Hinvegin er felagið sinnað at gjalda, tí annars er vandi fyri, at tað fær minni ávirkan á útbúgvingar-skipanina. Fleiri av hinum yrkisfeløgnum á økinum hava tikið undir við at gjalda fundarsamsýning og ferða- og dagpening hjá teirra umboðum í yrkisnevndunum og umboðunum í Víðkaða Læruráðnum og eisini allar útreiðslur til skoðanarmeistarar. Tey vænta, at hetta fer at stuðla ætlanini at fáa sett ein námsfulltrúa á Læruráðnum. Føroya Handverkarafelag fer eins og onnur feløg at seta sum treyt fyri at gjalda, at Læruráðið framvegis verður sjálvstøðugur stovnur undir landsstýrinum og ikki undir Landsskúlafyrisitingini.

Fyrst í apríl gera Havnar Arbeidsmannafelag og Føroya og Havnar Arbeidsgevarafelag serarbeiðarasáttmála. Sambært sáttmálanum arbeiða serarbeiðarar við hópframleiðslu av betongelementum, vindeygum, pakktilfari, rútaglasi, glastrevjalutum og bygningselementum. Hartil kemur monteringsarbeiði, uppsetan av stílassium, forskalling av kasettuformum, uppsetan av kantsteinum, áleggjan av takpappi og betongflísum og at leggja kloakkrør. Sáttmálin fevnir eisini um arbeiði í timburhandlum. Føroya Handverkarafelag sendi Havnar Arbeidsmannafelag skriv og mótmælti sáttmálanum.⁷⁷ Føroya Handverkarafelag hevði serarbeiðarasáttmála og helt fast við, at

serarbeiðarar, sum gjørdur handverksarbeiði, áttu at vera limir í handverkarafeløgnum.

Tá onnur fakfeløg í Føroya Arbeiðarafelag gera nøkunlunda sama sáttmála við Føroya Arbeiðsgevarafelag, góðtekur Føroya Handverkarafelag heldur ikki henda serarbeiðarasáttmálan, tí talan er eftir felagsins meting um serarbeiði á handverksøkinum. Felagið ger vart við, at tað fer ikki at verða góðtikið, at arbeiðarafeløgini lata sínar limir gera handverksarbeiði.

Felagið vendir sær eisini til Læruráðið við málinum, og 24. apríl svarar Læruráðið, at tey arbeiði, ið nevnd eru í serarbeiðarasáttmálanum hjá arbeiðarafeløgnum, liggja tætt upp at serarbeiði í vanligum handverksfakum eitt nú arbeiðið hjá glarmeistarum, bygningssnikkararum og timburmonnum.

Í grein 1, stk. 5 í lærlingalógini, sum hon varð broytt í juni 1961, er ásett, at: „Ivamá, um eitt ávíst arbeiði verður at rokna sum fakligt arbeið, sum má koma undir sáttmálaskyldu, verður at gera av av læruráðnum, víðkað við 1 meistara og 1 sveini, valdum fyri viðkomandi yrkisgrein av meginfelagnum.“

Føroya Handverksmeistarafelag helt ikki nýggja serarbeiðarasáttmálan vera nakran trupulleika, tí meginfeløgini hjá handverkarunum og handverksmeistarum kundu bara gera avtalu um at organisera øll sløg av arbeiði í eini handverksfyrirøku.

Handverksútbúgvingarnar gerast annars alt meira fjølbroyttar hesi árin, og nýggj meira tøknilig yrki taka seg upp alla tíðina. Føroya Handverkarafelag fær nú áheitan frá Læruráðnum at velja umboð í yrkisnevndirnar fyri eitt nú laboratoriu- og miðlateknikarar.

- o -

Rættilig ósing tók seg upp millum fakfeløgini, tá ið nýggja landsstýrið millum Sambandsflokkin, Tjóðveldisflokkinn og Fólkaflokkinn, sum tók við 22. juni 1989, hevði sett í samgonguskjalið, at arbeiðsrættur verður settur á stovn beinanvegin. Fakfeløgini vóru sum heild ímóti arbeiðsrætti. Flaggdagin, 25. apríl 1990, vóru fakfeløgini á fundi í landsstýrinum um ætlanina at leggja fram uppskot fyri løgtingið um arbeiðsrættin. Feløgini høvdu tá lýst við verkfalli, um uppskotið varð lagt fram. Fundur var bæði seinnapartin henda dagin og um kvøldið. Løgmaður, Jógvan Sundstein, hevði tá lovað, at uppskotið um arbeiðsrætt varð tikið aftur, og í staðin skuldu partarnir á arbeiðsmarknaðinum og landsstýrið sum arbeiðsgevari gera eina arbeiðs-

rættarlaga skipan, sum ikki var ásett við lóg, men avtalað í tilknýti til sáttmálarnar. Verkfallið, sum skuldi byrja á midnátt, varð tí avlýst.

Á fundinum við løgmann var eisini semja um at seta ein arbeidsbólki við umboðum fyri vinnuna, fakfeløgini og landsstýrið, sum saman við serkønum skuldi gera eitt uppskot um skipaða útbúgving av arbeids- og starvsfólki. Hinvegin var landsstýrið ikki fyri at seta í verk eina arbeidsloysisskipan, helst tí hon varð mett at taka arbeidshugin frá fólki. Tað varð hildið betri at byrja við eini arbeidsávísing.

Fakfeløgini kravdu á fundinum, at fólk finga endurgjald fyri skerda barnastyrkin, at bundna uppsparingin varð avtikin aftur, og tey vildu hava samráðingarrætt í sáttmálaskeiðnum, nú prístalsviðgerðin av lønum var avtikin. Landsstýrið vildi ikki ganga hesum krøvum á móti.

Á fundi 29. juni eru fakfeløgini, sum samráddust við landsstýrið flaggdagin, saman aftur at viðgera spurningin um eina arbeidrarættarlaga skipan. Semja var um, at arbeidsbólkur skal gera álit um tað, ið verður rópt víðkaður ella fastur gerðarrættur. Og fakfeløgini fara væntandi eisini at seta eina 3-mannanevnd at gera uppskot at lata landsstýrinum um útbúgving av arbeids- og starvsfólki.

Í triðja lagi heita feløgini á landsstýrið at kanna arbeidsløysið í Føroyum. Hetta var fyri at fáa gjørt uppskot til lóg um arbeidsløysisstuðul. Sum nú er, er bara forsorgarhjálpi, og økta arbeidsløysið krevur ein veruligan arbeidsløysisstuðul, sum ikki er tengdur at fíggarstøðuni hjá teimum arbeidsløysu. Feløgini halda onki vera til hindurs fyri at hava bæði eina skipan um arbeidsløysisstuðul og eina arbeidsávísing.

Álitid hjá arbeidsbólkinum um víðkaðan gerðarrætt, sum Ingeborg Vinther, John Mortensen og Erhard Jacobsen hava skrivað, er liðugt 11. august, og 17. august 1990 eru feløgini aftur á fundi um, hvussu tey skulu svara arbeidsgævarafeløgnum og landsstýrinum.

Í álitinum um víðkaðan gerðarrætt verður hitt sonevnda reyða álitid⁷⁸ um arbeidrarætt, sum arbeidsbólkurin hjá landsstýrinum hevði orðað og latið út hondum í januar hetta árið, afturvíst, tí tað leggur seg ov nógv upp at eini danskari rættarskipan. Í Føroyum hevur spurningurin um arbeidrarætt ongantíð av álvara verið tikin upp í samráðingum. Sambært álitinum hjá yrkisfeløgnum um víðkaðan gerðarrætt, eiga trætur á arbeidsmarknaðinum at verða loystar við samráðingum og gerðarrætti. Álitisfólk skulu tó fyrst hava roynt at loysa ósemjuna á egnum arbeidsplassi. Mælt verður til, at tiltøk verða fráboðað ikki seinni enn 48 tímar undan, tey verða sett í verk. Tá skal innan 24 tímar vera felagsfundur millum feløgini, sum verða av arbeidssøkinum, og tað skal bera til at heita á semingsstovnin ella seta gerðarrætt at loysa trætuna. Tað er avgerandi, at gerðarrætturin viðger

og tekur støðu til sjálva trætuna, soleiðis sum partarnir lýsa hana. Er málið longu regulerað í sáttmálanum, verður dømt eftir hesum. Eru hinvegin ongar reglur, kann gerðarrætturin áleggja þortunum at fylgja ávísum reglum til høvi verður aftur at samráðast um nýggjar reglur. Málsviðgerðin í viðkaða gerðarrættinum má ikki vera longur enn 8 dagar.

Føroya Handverkarafelag tók ikki undir við hótanini at fara í aðalverkfall flaggdagin, tá ið fakfeløgini samráddust við landsstýrið um arbeiðsrætt. Felagið og Føroya Handverksmeistarafelag tóku undir við at seta arbeiðsrætt á stovn, og tað høvdu tey boðað landsstýrinum frá longu í februar. Høgni Højgaard hevði ofta gjørt vart við, at Føroya Handverkarafelag hevði ringar royndir av vanligu rættarskipanini, tí at tað tók alt ov langa tíð at fáa arbeiðsrættarlig sakarmál avgreidd. Hann var ikki samdur við fakfeløgini, sum søgdu, at tey fóru at tapa í øllum málum, sum vórðu lögð fyri arbeiðsrættin. Fleiri dømi vóru, at dansk fakfeløg høvdu vunnið í málum, sum tey høvdu lagt fyri danska arbeiðsrættin.

Høgni Højgaard er eisini á fundi 26. mars við løgmann og Jákup Nielsen, fulltrúa, har hann boðar frá, at Føroya Handverkarafelag, hóast tað tekur undir við at stovna arbeiðsrætt, kortini ikki tekur undir við, at arbeiðsrætturin skal døma um yrkisøkið hjá fakfeløgunum ella taka støðu til marknatrætur. Høgni Højgaard fær at vita, at enn er onki politiskt hent í málinum, og at feløgini fáa boð, tá okkurt hendir. Í juni mánað høvdu bæði Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag boðað landsstýrinum frá, at formenninir báðir eru valdir í nevndina, sum skal gera uppskot um fastan gerðarrætt í staðin fyri arbeiðsrætt.

Tíðirnar broyttust tó so nógv til tað verra hesa tíðina, at fyribils hendi ikki meira í málinum um skipan av føroyskum arbeiðsrætti.

- o -

Aðalfundurin hjá Føroya Handverkarafelag er 19. mai 1990 á Kambsdali, har starvsnevndin og umboð fyri tey 10 limafeløgini ella ialt 43 mans eru komnir á fund. Avgjört verður at niðurleggja sjúkragrunnin, tí brúk er ikki fyri honum longur, síðan lógin um løn undir sjúku kom, og ein lítill upphædd, sum stendur í grunninum, verður flutt yvir í rakstur hjá felagnum.

Upplýst verður í frágreiðingini til aðalfundin, at farna árið hevur felagið jattað 10.000 kr. úr grunninum til arbeiðsloysisstuðul.

Nakrir stjórnarlimir standa fyri vali, og valdir verða Hergeir

Christiansen fyri Vága, Suni Simonsen fyri Vestmanna, Magni Hansen fyri Kollafjarðar, Knút Ellingsgaard fyri Fuglafjarðar og Hans Karl Saltá fyri Nes Sóknar Handverkarafeløg.

Felagið skal sambært lógini velja statsgóðkendan granskoðara, og verður Carl V. Weihe valdur at hava hetta starvið.

Luttakarar á fundinum gera annars vart við, at teir sum oftast eru ov illa kunnaðir um málini, sum koma fyri á aðalfundinum.

Starvsnevndin skipar seg aftan á aðalfundin við Høgna Højgaard sum formanni, Leif Olsen næstformanni og Andrias Elttør sum nevndarlimi.

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag gera 6. august saman við Læruráðnum nýggja fyribils avtalu um upplæring til el-sveisara. Hesir skulu hava lærusáttmála, og lærutiðin er 2 ár og 3 mánaðir. Í lærutiðini skulu lærlingarnir hava 160 tíma sveisiskeið. Lønin verður vanlig arbeiðsmannaløn, men undir sjúku verður goldin lærlingaløn. Læran endar við lærubrævi frá Læruráðnum, sum eisini kann brúkast, tá útlærdur sveisari søkir um upptøku í handverkarafelag. Samstundis fer avtalan frá 1976 um hesa útbúgving úr gildi.

Á stjórnarfundi 1. september verður Høgna Højgaard valdur sum umboð í Arbeiðsmarknaðarráðnum, sum landsstýrið hevði sett 19. juni 1990. Í kunngerðini um ráðið verður sagt, at landsstýrið skal leggja mál sum viðvíkja arbeiðsmarknaðinum fyri ráðið, og einhvør limur í Arbeiðsmarknaðarráðnum kann krevja mál til viðgerðar í ráðnum. Ráðið fór ongantíð til verka, tí Føroya Arbeiðarafelag eftir øllum at døma ikki vildi vita av ráðnum, og tað verður avtikið aftur í 1993.

Við ársbyrjan 1991 vóru 10 limafeløg í Føroya Handverkarafelag. Tey eru Havnar Handverkarafelag, formaður Høgna Højgaard, Skála Handverkarafelag, formaður Sylverius Jacobsen, Nes Sóknar Handverkarafelag, formaður Finnbjørn Johansen, Fuglafjarðar Handverkarafelag, formaður Steinbjørn í Lambanum, Norðstreymoyar Handverkarafelag, formaður Magni Hansen, Vestmanna Handverkarafelag, formaður Petur Joensen, Vága Handverkarafelag, formaður Hergeir Christiansen, Tvøroyrar Handverkarafelag, formaður Jarmund Steinkross, Vágs Handverkarafelag, formaður Suni Poulsen og Klaksvíkar Handverkarafelag, formaður Andrias Elttør.

Á stjórnarfundi 9. februar viðger stjórnin eina umsókn um arbeiðsloysistuðul úr arbeiðsloysisgrunninum hjá Føroya Handverkarafelag. Tað kemur tó sjáldan fyri, at tað koma umsóknir um stuðul úr arbeiðsloysisgrunninum, og stjórnin játtar eisini hesa umsóknina.

Búskaparkreppan ger vart við seg, tí tosað verður um møguliga at leingja arbeiðsvikuna heldur enn at ganga við til lønarniðurskurð.

Bæði Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag hava eisini vent sær til landsstýrið við áheitan um, at føroyskar skipasmiðjur í øllum førum fáa undirentreprisur, tá ið skip verða bygd, tí skipasmiðjurnar hava lítið arbeiði sum er. Seinni sendu bæði feløgini landsstýrinum bræv og mótmæltu, at sáttmálar at byggja skip vórðu latnir útlandskum skipasmiðjum, men landsstýrið ønti teimum ikki aftur. Løgtingið samtykti tó nakað seinni broyting í løgtingslóg um stuðul til bygging av fiskiførum á føroyskum skipasmiðjum til útflutnings fyri at stimbra virksemið á skipasmiðjunum.

Í mars 1991 leggur Tjóðveldisflokkurin uppskot fyri løgtingið, at teknisku skúlarnir í Klaksvík og í Havn skulu kunna taka upp næmingar, ið ikki hava havt møguleika at fáa sáttmála við meistara. tí at ov lítið arbeiði hevur verið. Útbúgvingin skal taka eitt ár og verður at rokna sum støðisár. Uppskotið fekk ikki undirtøku frá Læruráðnum, sum metti, at tað var ikki heimild í verandi lærlingalóg at taka upp næmingar, sum ikki hava lærusáttmála við meistara. Landsskúlafyrisitingin helt heldur ikki, at ætlanin var nóg væl fyrireikað, og Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag sendu 22. apríl løgtinginum bræv um ætlanina, og tey hildu lítið um hugskotið. Feløgini skriva millum annað: „Um ætlanin hjá Tjóðveldisflokkinum er, at tað eisini skal bera til at læra til handverkara bara við skúlagongd, ivast feløgini í, at vinnan kann brúka hesar „vakstrarhúsplanturnar“, ið neyvan fara at tola at koma út í fríska luft.“ Feløgini nevna eisini, at tað er óvist, um nakað arbeiði ella lærupláss er aftaná hetta støðisárið. Endamálið við uppskotinum hevur helst verið at geva teimum arbeiðsleysu ungu okkurt at fara til, og arbeiðsloysisstuðul var heldur eingin.

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag skriva undir nýggjan 1 ára sáttmála 15. mai galdandi frá 1. mai 1991. Grundlønin hækkar við 80 oyrum til 47,63 kr., og saman við dyrtíðar- og øðrum viðbótum er tímalønin nú 85,79 kr. Tímalønin hjá serarbeiðarum við útbúgving er 79,63 kr., sum eisini er lønin, serarbeiðarar uttan útbúgving fáa aftan á 4 ár í arbeiði. Flaggdagur, 1. mai, grundlógardagur og 1. november eru frídagar aftan á kl. 12.

Í avtaluni um rætt og skyldur var í grein 2 í samstarvssáttmálanum ásett, at tað ongantíð mátti arbeiða meira enn ein meistari í somu handverksgrein á sama arbeiðsstaði. Nú verður so skoytt uppí: „Undantøk, t.d. við arbeiðssamtøkum, kunnu gerast í samráð við megingfeløgini.“

Í grein 3 verður nú staðfest meira greitt, at ein meistari skal leiða handverksarbeiði, og hetta verður orðað soleiðis: „Handverkarar í somu handverksgrein, sum meistara ikki kunna ávísa arbeiði, mugu

ongantíð arbeiða saman á sama arbeiðsstað, uttan at ein teirra gerst limur í limafelag í Føroya Handverksmeistarafelag.“

Uppsagnartíðin hjá handverkara var 5 arbeiðsdagar sambært grein 4. Nú verður skoytt uppí: „Fyri handverkara, ið hevur arbeitt samanhangandi hjá sama meistara í longur enn 2 ár, er uppsagnartíðin tó 10 arbeiðsdagar.“ Í grein 9 verður fráboðanarskyldan meira greitt orðað og er soljóðandi: „Handverkarar og meistarar hava skyldu at siga feløgnum frá, tá ið óskipaðir handverkarar ella meistarar arbeiða á sama arbeiðsstað.“

Í sersáttmálanum millum partarnar verður brotið í grein 1, um móguleikan at seta hjálparfólk til serarbeiði, tá ið tað ikki ber til at seta fólk við útbúgving, broytt. Áður var tað so, at teirra limaskapur í fakkfelag ikki ávirkaðist av hesum. Men nú verður hesin móguleiki strikaður, og hetta merkir helst, at hesi hjálparfólkini skulu skifta felag og ikki longur kunnu verða standandi í til dømis arbeiðsmannafelag. Hetta hevur uttan iva samband við stríðið um, hvar serarbeiðarar eiga at verða organiseraðir.

Í álitismannaskipanini verður tað nú eisini loyvt nevndarlimum at vera álitisfólk, og ásett verður, at gerst tað neyðugt, at álitismaðurin, fyri at gera skyldur sínar, má fara úr arbeiði, skal hetta vera eftir avtalu við virkisleiðsluna.

Partarnir avtala eisini hetta protokollat:

„FHMF gongur í sambandi við samráðingarnar 1991 inn fyri at gera ein fastlønarsáttmála, so sum FHF ynskir, tó við munandi broytingum.“

Eitt umboð fyri hvørt felag skulu gera uppskot til fastlønarsáttmála at leggja fyri meginfeløgini til góðkenningar innan 1. september 1991.

Teir, sum skriva undir sáttmálan fyri Føroya Handverkarafelag eru, Høgni Højgaard, Andrias Elttør, Jørgen Rubeksen, Hans M. Jacobsen, Sylverius Jacobsen, Finnbjørn Johansen og Jarmund Steinkross.

- o -

Aðalfundur er 25. mai 1991 og í frágreiðingini hjá formanninum verður upplýst, at sjei stjórnarfundir hava verið seinasta árið. Í starvsnevndini sita sum er Høgni Højgaard, Leif Olsen og Andrias Elttør.

Høgni Højgaard greiddi á aðalfundinum frá, at hann og eitt annað umboð frá felagnum høvdu verið á skeiði á Hotel Vágum um endurbúgving, sum Endurbúgvingarstovan og Meginfelag Teirra Brekaðu í Føroyum skipaðu fyri. Hann heldur, at fakkfeløgini hava víst hesum máli ov lítlan ans og áttu at tikið hetta við í teirra arbeiði. Tað hevur

týdning at fáa fólk út aftur í vinnulívið, heldur enn bara geva teimum peningaligan stuðul, og so annars lata tey sita burturgloymd. Í hesum sambandi kann nevast, at spurningurin um endurbúgving kortini hevði verið umrøddur í áliti longu í 1978⁷⁹, og um hetta mundið er Endurbúgvingarstova stovnað, og landið setir pening av á figgjarlógini til endurbúgving og til virkseimið hjá ALV.

Landsstýrið royndi at fáa inntøkur til landskassan, og ein máti var at skatta sonevndar fríar ágóðar, tað veri seg bil, telefon, kost og vistarhald. Nakað av orðaskifti var um, hvussu hetta fór at raka handverkarar, sum ofta ferðast nógv í egnum bili.

Á aðalfundinum varð upplýst, at yrkisútbúgvingarnevndin, sum landsstýrið setti at gera uppskot til nýggja lóg um yrkisútbúgvingar, hevur havt nakrar fundir. Tað er komið fram, at Landsskúlafyrisitingin hevur aðra áskoðan um yrkisútbúgvingar enn hana, sum yrkisfeløgini hava. Arbeiðið í nevndini er tí lagt niður fyri fyrst.

Teknisku skúlarnir kallaðu fyrst í apríl Læruráðið, Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag til fundar við áheitan um at Læruráðið og feløgini tóku støðu til yrkisútbúgvingarnar, nú tað ikki longur var samsvar millum donsku og føroysku útbúgvingarnar. Hetta var kunnandi fundur, og skúlarnir upplýsa, at „donsku broytingarnar eru longu farnar at merkjast á okkara skúlum, og hevði tað tí havt stóran týdning fyri undirvísingina, at frálærurnar blivu harmoniseraðar við atlit til føroysk viðurskifti.“ Fyrr hava føroysku skúlarnir eisini havt tann fyrimun, at tað bar til at brúka tað undirvísingartilfarið, sum varð brúkt á teimum donsku skúlunum. Men hetta letur seg illa gera nú. Nýggja danska lógin um yrkisútbúgvingar fór at virka frá 1. januar 1991. Tá talan var um fyrsta partin av skúlagongdini gjørði lógin ikki mun á, um næmingarnir høvdu lærusáttmála ella byrjaðu beint á skúla. Næmingar, sum ikki høvdu lærupláss, kundu ganga 20 vikur í skúla og kundu tá taka støðu til, um teir vildu halda fram við læruni. Feløgini vóru tó ikki sinnað at lata føroyskar lærlingar byrja læruna, áðrenn teir høvdu gjørt lærusáttmála. Føroya Handverkarafelag legði á fundinum kortini dent á, at føroysku útbúgvingarnar áttu at liggja so tætt teimum donsku sum til bar.

Við hesi nýggju donsku lógini vóru eisini reglurnar um skoðan broyttar. Hetta gjørði, at danska El-Fagets Uddannelsesnævn bjóðaði sær at koma til Føroyar at halda skeiði fyri føroysku skoðanarmeistarunum. Tað var greitt, at læran til elektrikara fór ikki verða góðkend í Danmark uttan so, at skoðanin her fer fram á sama hátt sum har. Læruráðið søkti landsstýrið um stuðul at halda skeiðið, men

haðani kom onki svar, og skeiðið verður tí hildið í samráð við Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag.

Læruráðið var ikki væl fyri fíggjarliga og hevði ikki nóg stóra játtan til endurgjaldið til lærlingar, sum fara niður í skúla, og til at gjalda 50%-endurgjaldið til meistarar, tá lærlingar eru í skúla. Hóast talan var um lógarásettar gjaldingar, og landsstýrið hevði heitt á Læruráðið um at gjalda, so noktaði formaðurin í Læruráðnum at avgreiða gjaldið, uttan at eykajáttan fyrst varð samtykt.

Á sumri 1991 hevur Læruráðið ongar pengar eftir til at samsýna skoðanarmeistarum og søkir um 200.000 kr. í eykajáttan. Eisini verður søkt um 80.000 kr. at byrja arbeiðið at dagføra føroysku yrkisútbúgvingarnar, so at tær fáast at samsvara við donsku broyt-ingarnar frá 1. januar 1991.

Í onkrum føri heitti Læruráðið á skoðanarmeistarar at venda sær til teirra avvarðandi feløg eftir samsýning, og Føroya Handverkarafelag setti seg ikki ímóti at gjalda sínum fólkkum og gjørdi tað eisini í nøkrum førum.

Føroya Handverkarafelag, Føroya Handverksmeistarafelag og Læruráðið høvdu 12. apríl kallað Chr. Jørgensen og Sørin P. Sørensen, stýrisformenn fyri teknisku skúlarnar og Bjarna Olsen og Bjarna Joensen, ávikavist formaður og limur í el-sveisaraútbúgvingarnevndini, til fund um yrkisútbúgvingarnar, el-sveisaraútbúgvingina og samsýningina til skoðanarmeistarar, nú kontoin langt síðan er yvirtrekt. Tá hevði el-sveisaraútbúgvingarnevndin gjørt nýggja útbúgvingarætlan fyri el-sveisaraútbúgvingina, og nú er talan um at leingja útbúgvingina og knýta hana nærri at útbúgvingini til smið.

*Høgni Højgaard,
formaður í Føroya
Handverkarafelag,
heldur røðu á 60
ár stovningardegi
hjá Klaksvíkar
Handverkarafelag
í 1991.*

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag gera síðst í september fastlønarsáttmála, sum fær gildi frá 1. oktober 1991. Hesin sáttmáli er tó munandi meira avmarkaður, tá talan er um sáttmálasømdir, enn tað, sum Føroya Handverkarafelag hevði ímyndað sær. Talan er um 1 ára sáttmála. Sáttmálin fevnir um allar handverkarar, sum arbeiðsgevarar vilja seta við fastari løn. Lønin er ásett eftir lønartalvu, har handverkari fær í minsta lagi 14.300 kr. um mánaðin ella eina hóskaði løn, sum partarnir koma ásamt um. Hóast lønartalvan hevur nógv lønarstig, so sær tað ikki út til, at hægri starvsalduruttan nakað viðførir hægri løn. Yvirtíð verður eftir vanligu sáttmálanum, sum tímaløntir handverkarar ganga eftir. Yvirtíðararbeiði kann vera avspákað tíma fyri tíma.

Í sáttmálanum eru reglur um tænastruferð, sum arbeiðsgevarin rindar, um fastar frídagar, har flaggdagur, 1. mai, grundlógardagur og 1. november eru frídagar aftaná kl. 12, um frítíðarreglur eftir frítíðarlógini, um farloyviuttan løn og um barnferð.

Í sáttmálanum verður ásett, at handverkari fær ikki fulla løn í tíðini, hon er óarbeiðsfør vegna barnsburð, men eitt ískoyti, sum lagt aftrat dagpeninginum gevur fulla løn á 1. lønarstigi í mesta lagi 8 vikur undan føðing og tilsamans 24 vikur. Harumframt kann hon fáa fríuttan løn í 6 vikur.

Tá talan er um uppsøgn og sjúkraløn verður starvsmannalógin at galda. Uppsøgn skal vera boðað viðkomandi skrivliga og við grundgeving. Loyvt er at biðja um farloyvi, og tá álitisfólk søkja um at sleppa á skeið, fer arbeiðsgevarin at viðgera umsóknina við vælvild.

Á stjórnarfundinum í november verður Høgni Højgaard valdur sum felagsins umboð í Arbeiðsumhvørvisráðið. Síðan 1988, meðan George Niclasen var umboð felagsins í ráðnum, hevði ráðið gjørt uppskot til lógtingslóg um arbeiðsumhvørvi, sum skuldi koma í staðin fyri lógina um arbeiðaravernd frá 1974. Uppskotið til lóg um arbeiðsumhvørvi varð umrøtt á stjórnarfundinum, og tá hevði felagið ongarnar viðmerkingar til uppskotið. Uppskotið varð tó ikki lagt fyri lógtingið fyrr enn í 2000 og varð tá samtykt.

Arbeiðsloysið í Føroyum var nú so umfatandi, at tað bar ikki til longur at vinna á tí bara við arbeiðsskapandi tiltøkum, ella við at lata fólk fara í onnur lond at arbeiða. Og tað bar heldur ikki til at líta á, at tann

einstaki sjálvur syrgdi fyri sær og sínum. Yvir 1.000 fólk fingi í 1991 stuðul frá Almannastovuni vegna arbeiðsloysi, og hetta var óhoyrt.

Samgongan millum Javnaðarflokkin og Fólkaflokkin, sum var skipað 15. jan 1991, hevði sambært samgonguskjalinum sett sær fyri at seta nevnd við umboðum fyri partarnar á arbeiðsmarknaðinum og tí almenna at kanna spurningin um arbeiðsloysistrygging, og 12. mars setti landsstýrið nevndina, sum skuldi gera hesar kanningarnar.

Nevndin legði fram álit dagfest 18. desember 1991 og mælti til, at tað verður upp til hvønn einstakan at avgera, um hann ella hon letur seg tryggja ella ikki. Arbeiðsgevarar, bæði almennir og privatir, skulu tó gjalda inn til tryggingina ein prosentpart av allari útgoldnari A-inntøku. Føroyar skulu skipast sum ein arbeiðsmarknaður, og tað merkir, at í høvuðsheitum skal persónur taka við tí arbeiði, honum er ávíst, og har tað er at fáa. Heldur ikki skulu fakmørk vera, og hetta skal gerast fyri at minka um vandan fyri langtíðararbeiðsloysi. Fyri at fáa útgjald úr skipanini skal persónur hava verið limur í arbeiðsloysistryggingini í eitt ár, og hann skal vera tøkur á arbeiðsmarknaðinum. Nevndin mælir eisini til at seta á stovn eina arbeiðsávísing, sum skal lætta um hjá fólki at finna arbeiði og til at staðfesta, um ein persónur er arbeiðsleysur.

Løgtingslóg um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing verður samtykt og síðan lýst 15. februar 1992, og útgjald úr tryggingini skal byrja 1. august 1992. Lógin fylgir rættiliga neyvt ásetingunum í omanfyri nevnda álit. Talan er tó í grundini ikki um eina sjálvbodnað arbeiðsloysistrygging, tí løntakarar og onnur, sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum, hava skyldu til at tekna arbeiðsloysistrygging, og bæði løntakarar og arbeiðsgevarar rinda hvør 2% av útgoldnari A-inntøku til skipanina. Útgjaldingarupphæddin fyri hvønn dag hjá løntakarum verður grundað á 70% av A-inntøkuni teir seinastu 12 mánaðirnar, áðrenn arbeiðsloysið hjá tí tryggjaða verður staðfest, og er í mesta lagi 70% av teirri upphædd, sum goldin verður fyri 40 tíma arbeiðsviku íroknað frítíðarløn sambært tí til eina og hvørja tíð galdandi sáttmála millum Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag. Tímalønt fáa útgjald frá og við 2. arbeiðsloysisdegi, fastlønt og sjálvstøðugt vinnurekandi frá og við 5. arbeiðsloysisdegi. Ein serlig skipan er fyri tryggingartakarar á fiskavirkjum. Hjá teimum verður tryggingarútgjaldið roknað eina ferð um vikuna frá og við 9. arbeiðsloysis tíma.

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag høvdu 16. januar 1992 saman skrivað landsstýrinum bræv, har tey vístu til skipanina hjá tryggingartakarunum á fiskavirkjum og mæltu til, at lógargreinin um hetta verður orðað soleiðis, at minstulønarskipanin

verður galdandi fyri allar tryggingartakarar, og eisini fastlønt og sjálvstøðug vinnurekandi. Feløgini vilja hava í lógina, at yrkisfelagið hjá tí vinnurekandi skal gera av, nær vinnurekandi er arbeiðsleysur, ella tá ið tann vinnurekandi ikki hevur nóg mikið av arbeiði til fult vikutímal. Arbeiðsloysisstuðul til vinnurekandi verður goldin av yrkisfelagnum, sum fær upphæddina endurgoldnað frá arbeiðsloysisgrunninum. Og feløgini skoyta so uppí, at bíðipeningurin hjá løgtings- og landsstýrisfólkum átti at verið tikin av, og hesi kunnu í staðin koma undir arbeiðsloysisskipanina, um tey hava brúk fyri tí.

Føroya Handverkarafelag umrøddi eisini lógaruppskotið til arbeiðsloysisstrygging saman við hinum fakfeløgnum. Og 4. februar gera 18 fakfeløg, teirra millum Føroya Handverkarafelag, men ikki arbeiðarafeløgini, vart við, at tey høvdu tikið undir við uppskotinum við teirri treyt, at skipanin skuldi vera sjálvboðin, men hetta hevur løgtingið einvíst broytt soleiðis, at skipanin verður tvungin. Tey vilja tí hava alt lógaruppskotið endurskoðað. Sum er er lógaruppskotið ein bati fyri tey tímaløntu á flakavirkjunum, meðan onnur tímalønt – eitt nú handverkarar – ikki verða tryggjaðir eins væl í skipanini, og tey fastløntu koma í stóran mun bert at rinda inn til skipanina. Tey 18 fakfeløgini vóru heldur ikki so fegin um serligu skipanina fyri starvsfólk á fiskavirkjum, tí her er talan um minstulønarskipan, hóast tað varð greitt sagt í álitinum, at arbeiðsloysisstryggingin skuldi ikki virka sum minstaløn. Tey vildu tí hava hesa skipanina at galda fyri allar tryggingartakarar.

Eisini í Føroya Handverkarafelag var eitt sindur av innanhýsis kjaki um, hvørt tryggingin skuldi vera sjálvboðin. Fuglafjarðar og Skála Handverkarafelag mótmæla hesum og senda fyrst í februar løgtinginum bræv, har tey siga, at tað er ikki semja í Føroya Handverkarafelag um henda spurningin, og tí skal undirtøkan hjá formanninum fyri eini sjálvbodnari skipan ikki takast í álvara. Trý limafeløg, Fuglafjarðar, Nes Sóknar og Skála Handverkarafelag senda 10. februar meginfelagnum bræv um tað sama og siga, at formaður meginfelagsins við hesum (at taka undir við eini sjálvbodnari skipan) hevur gjørt eitt stórt mistak, sum í stóran mun er vent ímóti egnum limafeløgum, tí heldur ikki hesa ferð vórðu limafeløgini tikin uppá ráð í einum týðningarmiklum máli, sum tey taka til í brævinum. Tey heita á formannin at taka feløgini meira uppá ráð, tá álvarsmál er fyri, men leggja aftrat, at sum heild eru tey nøgd við sitandi formann og hava í løtuni ikki ætlanir at skifta hann út.

Formaðurin er firtin um tað, sum er farið fram, og kallar stjórnarlimirnar og formenninar í lokalfeløgnum til fundar 15. februar at

umrøða uppskotið um arbeiðsloysistrygging og taka støðu til, hvussu mannagongdin í felagnum skal vera framyvir. Á fundinum verður staðfest, at formaðurin hevur havt meirilutan av stjórnini aftanfyri seg, og seinni boða tey trý feløgini løgtinginum frá hesum, at tey høvdu úttalað seg egna vegna. Tey halda kortini fast við, at skipanin eigur at vera tvungin, og tað varð hon.

Um mannagongdir varð avgjørt, at formaðurin hereftir skal senda limafeløgnum allar fundarfrásagnir til ummælis.

Síðst í januar 1992 samráðast Lærlingafelagið og Føroya Handverkarafelag um at skipa Lærlingafelagið sum eina undirdeild í meginfelagnum. Lærlingafelag var stovnað í 1978 og virkaði væl í nøkur ár. Seinni gjørdist lærlingafelagið limur í LFÚ og var í 1988 við til at keypa Ullvøruhúsið í Havn til felagshús við heitinum BÓL. Til tíðir hevði Lærlingafelagið einki skipað felagsarbeiði. Á fundinum verður nevnt, at Læruráðið tekur sær av lærlingaviðurskiftum, men har er nógv annað praktiskt, sum onkur annar má taka sær av at loysa, eitt nú tá ið trætur taka seg upp millum lærling og meistara. Reglugerð fyri Lærlingafelagið verður síðan gjørd og samtykt á stjórnarfundi í meginfelagnum 26. februar. Lærlingar skulu gjalda eitt lítið árgjald fyri limaskapin, og felagið vendir sær til lærlingarnar og heitir á teir at tekna seg sum lim.

Føroya Handverkarafelag lýsti í bløðunum og í útvarpinum, at felagið bjóðaði øllum handverkarum til fund í Ungmannafelagshúsinum á Sandi leygardagin 1. februar 1992 at greiða frá fakfelagsviðurskiftum. Á fundinum hevði Høgni Højgaard, formaður, drúgva frásøgn, har hann nevndi, at fakfelagsarbeiði bygd á samhaldsfesti, at eingin skal vera við skerdan lut. Hann umrøddi eisini sáttmálar og sáttmálasamráðingar og útbúgvingarmál, og at felagið er uppi í og letur sínar viðmerkingar, tá ið løgtingslógir á økinum verða fyrireikaðar. Víst varð eisini á týðningin, álitismannaskipanin og tryggleikaumboðið hava. Tann einstaki limurin í handverkarafeløgnum kundi fáa vegleiðing og sakførarahjálp frá meginfelagnum, um okkurt var áfatt, og meginfelagið hevði ætlanir at tekna lívstrygging fyri limirnar og kundi veita teimum arbeiðsloysisstuðul. Millum aðrar fyrimunir var eisini móguleiki at fáa eftirútbúgving. Formaðurin heitti á handverkararnar í Sandoynni at skipa seg við starvsnevnd, so teirra felag eisini kundi fáa eitt umboð í stjórnini hjá Føroya Handverkarafelag. Óvist er kortini um nakað varð av hesum.

- o -

Lærlingatalið er í stöðugari minking, og 9. august 1991 hevði Læruráðið heitt á feløginum at velja umboð í arbeiðsbólk, settur av landsstýrinum, at viðgera spurningar viðvíkjandi:

1. Tørvin á læruplássum – sum kunnugt eru tað sera fá ungfólk, sum fáa lærupláss í dag
2. Nýtsluna av teknisku skúlunum
3. Skipan av yrkisútbúgvingum innan tøkni í framtíðini

Nakrir fundir eru, og arbeiðsbólkurin, sum er mannaður við umboðum fyri Landsskúlafyrisitingina, Læruráðið, Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag, ger niðurstøðu 26. november 1991 at lata landsstýrinum.

Viðvíkjandi tørvinum á læruplássum heldur nevndin, at tað kann vera ein bati, um tað verður ásett, at hvør sveinur kann vera um tveir læringar, og at endurgjaldsskipanin til meistarar møguliga eigur at verða broytt, so fleiri sáttmálar verða gjørdur. Dentur verður lagdur á, at læringur er tann, sum hevur lærusáttmála, og læringar kunnu heldur ikki fara undir skúlagongd við ongum lærusáttmála. Teknisku skúlarnir kunnu tó verða nýttir í sambandi við onnur útbúgvingarmál.

Arbeiðsbólkurin er samdur um, at yrkisútbúgvingarnar innan tøkni í høvuðsheitum eiga at verða skipaðar við fyrimynd í teirri donsku skipanini, sum kom í gildi 1. januar 1991.

Tann arbeiðsbólkurin, sum landsstýrið setti at viðgera spurningar um útbúgvingar innan tøkni, kom til eina niðurstøðu 19. desember 1991. Arbeiðsbólkurin var samdur um, at tá talan er um handverkslærling, so kann hann eftir verandi skipan ikki byrja læruna hvørki hjá meistara ella á skúla, uttan at hava lærusáttmála. Arbeiðsbólkurin heldur eisini, at nú so fáir læringar eru, eiga teknisku skúlarnir at verða nýttir í sambandi við onnur útbúgvingarendamál. Og semja er eisini um, at yrkisútbúgvingarnar innan tøkni í høvuðsheitum eiga at verða skipaðar við fyrimynd í teirri donsku skipanini, sum kom í gildi 1. januar 1991 við lóg nr. 211 frá 5. apríl 1988 um yrkisútbúgvingar. Tó verður mælt til at strika einstakar greinar. Bólkurin býtti seg í ein meiriluta, sum vil hava grein 3 í donsku lógini at standa óbroytta, sum ger, at læringur antin kann byrja útbúgving á einum virki við lærusáttmála ella á skúla við ella uttan lærusáttmála. Minnilutin, Føroya Handverksmeistarafelag, krevur hinvegin, at áðrenn handverkslærlingar byrja læruna, antin tað er hjá meistara ella á skúla, skulu teir hava lærusáttmála. Ivamál, um útbúgving er at rokna sum handverksútbúgving, verða lögð fyri Viðkaða Læruráðið til avgerðar.

Landsstýrið ger í fyrstu atløgu ikki eftir tilmælinum hjá arbeiðsbólkinum, men orðar í staðin saman við Landsskúlafyrisitingini eitt uppskot til lóg um støðisútbúgving innan tøkni. Longu fyrst í februar 1992 skrivar Føroya Læruráð landsstýrinum bræv um hetta uppskotið og mælir frá, at tað verður lagt fram, sum tað nú er orðað, men heldur leggja eitt meira fullfíggað uppskot um allar yrkisútbúgvingar, eitt uppskot, sum longu er tøkt, fyri løgtingið á Ólavsøku.

Landsstýrið leggur kortini uppskotið fram í mars mánað og sigur í viðmerkingunum, at teknisku skúlarnir hava brúk fyri fleiri næmingum, at tað er neyðugt at hækka støðið í tøkniútbúgvingunum, og at tað eiga eisini at vera møguleikar hjá ungdóminum í Føroyum at taka átøðiligar tøkniútbúgvingar. Landsskúlaráðið hevur einmælt viðmælt hesi ætlan, sigur landsstýrið. Viðvíkjandi yrkisútbúgvingum sum heild, heldur landsstýrið, at tað hevur ikki stundir sum er at taka sær av tí málinum, tí óvist er hvønn leiklut Læruráðið og / ella yrkisnevndirnar skulu hava í eini komandi yrkisútbúgvingarskipan. Støðisútbúgvingin skal samskipast við aðrar útbúgvingar og yrkisútbúgvingarnar, og ikki minst er hetta eisini ein býlig loysn á einum átroðkandi tørvi hjá teimum ungu at sleppa at útbúgva seg.

Bæði stýrið fyri Tekniska Skúla í Havn og eisini Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag venda sær til løgtingsins menta- og skúlanevnd um hetta málið um mánaðarskiftið mars-apríl. Stýrið sigur í brævi 31. mars 1992, at tað er alt í lagi, at vit skulu brúka tíð at tillaga okkara viðurskifti, nú danska yrkisútbúgvingin er broytt, men at landsstýrið nú kemur fram við einum neyðareggi fyri at lívga onkrum talar ikki fyri einum góðum heildarúrsliti. Tað kemur tó ikki fram í brævinum, hvør 'onkur, sum skal lívgast' er. Stýrið mælir hinvegin til, at tað verður eitt samskipað lógaruppskot, sum verður lagt fram til heystar, sum vinnulívið og avvarðandi vinnulívsbólkar hava verið við til at formulera.

Eftir svarinum hjá meginfeløgnum hjá handverkarum og meistarum dagfest 1. apríl 1992 at døma, eru tey hørm um at vera settuttanfyri. Tey gera enn einaferð vart við, at lógin um skúlafyrisiting frá 1978 má broytast. Tað er heldur ikki satt, siga feløgini, at tey flestu, sum varða av málinum, taka undir við støðisútbúgvingini innan tøkni, tí 18 feløg hjá handverkarum eru ímóti og vilja ikki, at støðisútbúgvingin skal vera partur av handverksútbúgvingini. Nei, feløgini halda, at hetta uppskotið heldur eru snildarráð hjá Landsskúlafyrisitingini at fáa sær lógarheimild til at hava allan avgerðarrættin í yrkisútbúgvingarmálum, og hetta fara feløgini ikki at góðtaka. Nevndin, sum umrøddi nýtsluna av teknisku skúlunum,

hevði nevnt útbúgvingar sum sveisaraútbúgving, trygdarskeiðini hjá Arbeiðseftirlitinum, HTX og ein fyribils verkstaðsskúla, men ein støðisútbúgving innan tøkni var ikki umrødd. Og eitt sindur speiskliga leggja feløgini aftrat, at tað er undarligt, at landsstýrið vil lokka tey ungu við eini ivasamari „tøkniútbúgving“, tá tað ikki vil játta pening til at løna skoðanarmeistarum og til tær 1,4 mió. kr., sum læruplássini eiga á av 50%-endurgjaldinum.

Lógin um støðisútbúgving innan tøkni eisini rópt SIT verður samtykt og síðan lýst 28. apríl 1992 og fær gildi 1. august.

Tað er vert at leggja til merkis, at Tekniski Skúlin í Klaksvík var ikki so atfinningarsamur um ætlaninar at stovna eina støðisútbúgving innan tøkni helst tí, at hetta fór at geva skúlanum, sum hevði bæði stóran skúla og skúlaheim, møguleikar at víðka sítt virksemi. Og tað gjørði skúlin eisini tey komandi árin.

Støðisútbúgving innan tøkni fer fram á einum av landsstýrinum góðkendum yrkisskúla, og hon er skipað í eindum við atliti til at lúka krøvini um upptøku til framhaldandi útbúgving innan tøkni.

Um hesa somu tíðina er Landsskúlafyrisitingin mestsum av sínum eintingum farin undir at orða nýggja lóg um yrkisútbúgvingar innan tøkni, sum eftir øllum at døma skal koma í staðin fyri gomlu lærlingalógina.

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag fáa hetta uppskotið til ummælis, og tey fáa fimm dagar at gera ummælið. 27. februar 1992 eru Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag á fundi við landsstýrið at mótmæla, at tey ikki eru við í arbeiðnum at gera eina nýggja lóg um yrkisútbúgvingar. Tá handa bæði feløgini Maritu Petersen, landsstýriskonu í útbúgvingarmálum, eisini bræv við yvirskriftini: *Mótmæli og sýting*.

Í brævinum gera feløgini vart við, at tey ætla als ikki at gera nakrar viðmerkingar til hetta uppskotið hjá Landsskúlafyrisitingini. Tey hava javnan síðan 1978, tá lógin um skúlafyrisiting kom, sagt frá, at tey einki vilja hava við Landsskúlafyrisitingina at gera. Landsskúlafyrisitingin hevur roynt at ota seg inn á økið hjá Læruráðnum og vil, at tann handaliga læran skal fara fram í skúlunum (vakstrarhúsplantur) ella takast sum praktikkur úti í vinnulívinum. Alt er lagt til rættis frammanundan, og yrkisfeløgini skulu ikki takast við uppá ráð og heldur ikki Læruráðið. Í brævinum siga feløgini:

„Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag skulu tí gera tygum og øllum landsstýris- og tingmonnum hetta púra greitt:

1. *Í fyrsta lagi mótmæla feløgini, at tygum hava biðið Landskúlafyrisitingina gera eitt uppskot til nýggja lærlingalóg, í staðin fyri at Føroya Læruráð gjørdi eitt uppskot saman við lögfrøðingum í landsstýrinum.*
2. *Í øðrum lagi mótmæla feløgini, at nakað uppskot um handverksútbúgving yvirhøvur verður lagt fram í hesi tingsetuni.*
3. *Í triðja lagi krevja feløgini, at uppskotið hjá Landsskúlafyrisitingini verður tikið aftur, og at Føroya Læruráð saman við lögfrøðingum í landsstýrinum gera eitt uppskot um yrkisútbúgvingar.*
4. *Í fjórða lagi fara feløgini at boða donsku vinnufeløgum frá, um nevnda uppskot ikki verður tikið aftur.*
5. *Í fimta lagi fer meistarafelagið at sýta limunum at taka lærlingar, um nevnda uppskot ella nakað uppskot um handverksútbúgvingar verður lagt fyri løgtingið nú.*
6. *Í sætta lagi fara feløgini ikki at góðkenna handverkarar, ið hava fingið eina útbúgving eftir eini lóg, ið vinnan ikki hevur verið við at gera.“*

Hetta og fleiri onnur mótmæli frá yrkisfeløgum forða kortini ikki landsstýrinum og Landsskúlafyrisitingini at halda fram at arbeiða við uppskotinum um yrkisútbúgvingar innan tøkni, sum verður lagt fyri løgtingið árið eftir.

Á umrødda fundi í landsstýrinum 27. februar hevði Marita Petersen, landsstýriskona í útbúgvingarmálum, fleiri ferðir spurt feløgini, hví tey ikki sjálvi gjørdi eitt uppskot til yrkisútbúgvingarlóg, tá ið tey ikki vildu vita av uppskotinum hjá Landsskúlafyrisitingini. Hetta lótu feløgini ikki á sær sita, men sendu longu 2. mars landsstýrinum eitt fullfíggað uppskot til nýggja løgtingslóg um yrkisútbúgvingar. Hetta uppskotið er gjørt beint eftir donsku lógini. Feløgini er tó ósamd, um tað skal bera til at byrja læruna á skúla, hóast næmingurin ikki hevur lærusáttmála. Handverksmeistararnir settu fram krav, at sjálvt um lærlingar byrjað læruna á skúla, skulu teir hava gjørt lærusáttmála. Hetta uppskotið, sum feløgini vildu hava lagt fyri løgtingið á Ólavsøku, er ikki ólíkt tí uppskotinum um yrkisútbúgving, sum seinni aftan á nógva togan aftur og fram verður samtykt í 1998.

- o -

Interkommunali Renovatiónsfelagsskapurin IRF hevði stórar fíggarligar trupulleikar, og landið verður noytt at seta fleiri milliónir í felagið, skal tað klára hvørjum sítt. Í tí sambandi hevði nevndin í IRF hetta várið gjørt avtalu við starvsfólkini, at tey verða sett niður í lön. Saman við Maskinmeistarafelagnum mótmælir Føroya Handverkarafelag hesum ætlanum og krevur, at samráðingar um lön eiga at fara fram við feløgini, og at ikki er loyvt at gera aðrar avtalur, enn tær sum eru í sáttmálanum. Hetta er heldur ikki einasta dømi, at virkisleiðslurnar venda sær til starvsfólkini, onkuntíð til eitt starvsfólk í senn, og heita á tey at velja antin at fara niður í lön ella verða uppsøgd.

Aðalfundurur hjá Føroya Handverkarafelag er 9. mai 1992 í Vestmanna. Á fundinum greiddi formaðurin frá virkseminum farna árið, Finnbjørn Johansen greiddi frá arbeiðnum í Læruráðnum og Hans Karl Saltá frá arbeiðnum í nevndini fyri Føroya Maskinskúla. Reglugerðin hjá deildini hjá Føroya Handverkslærlingafelag í meginfelagnum varð góðkend, og limagjaldið hjá lærlingunum var 200 kr. um árið.

Stjórnarfundur er 20. juni og á fundi eru Høgni Højgaard, formaður, Leif Olsen, næstformaður, Andrias Elttør, Hans Karl Saltá, Jørgen Rubeksen, Magni Hansen, Jarmund Steinkross, Dagbjørn Hansen og Suni Simonsen. Í starvsnevndini sita Høgni Højgaard, Leif Olsen og Andrias Elttør.

Steinbjørn í Lambanum verður valdur í nevnd, sum landsstýrið vil hava skal koma við hugskotum um arbeiðsskapandi tiltøk í sambandi við, at Tjóðveldisflokkurin hevði lagt uppskot um hetta fyri lögtingið. Hetta er um tað mundið, tá ið kreppan rættiliga ger um seg, arbeiðsloysið økist serliga millum tey ungu og allur bati bótir. Seinni varð játtað nakað av peningi á fíggarlógini til at skipa fyri tiltøkum, ið skuldu aktivera arbeiðsleysar ungdómar kring landið. Og fyri at skapa arbeiði kom eisini í gildi lóg, sum í 1993-1995 veitti endurgjald fyri meirvirðisgjald í sambandi við nýbygging av sethúsum og íbúðum, og landið veitti eisini studning til fiskivinnuna á landi til tess at fáa meira virksemi úti um landið.

Stjórnin er annars samd um ikki at siga sáttmálarnar upp, men lata teir standa við eitt ár aftrat. Samráðingar kunnu tó vera um onnur mál enn lønir, hóast sáttmálarnir ikki verða uppsagdir.

- o -

Føroya Handverkarafelag er 17. juli við í semju, sum tey áleið 20 fakfeløgini, sum hava sáttmála við tað almenna, gera við landsstýrið. Avtalað verður, at lønaravtalurnar, sum fóru úr gildi 1. juni 1992,

verða framlongdar til 1. júní 1993, og tær, sum fara úr gildi 1. ágúst 1992, verða framlongdar til 1. ágúst 1993.

Landið er í álvarsligum fíggarligum trupulleikum og 26. október kallar lögmaður fakkfelögini, sum hava sáttmála við tað almenna, til fundar í Norðurlandahúsinum, og har heitir hann á felögini at góðtaka broytingar í lønunum, áðrenn sáttmálaskeiðið er úti. Landsstýrið er trýst av donsku stjórnini at brúka minni, og landið má tí spara 100 mió. kr., tí møguleikarnir at økja um inntøkurnar til landskassan eru avmarkaðir. Sosialurin umrøddi fundin og skrivaði á forsiðuni undir yvirskriftini *Ikki 1 orð*: „Eingin kvetti í tvey, meðan lögmaður á fundinum mánadagin í umleið ein hálvan tíma greiddi umboðum frá teimum ymsu verkafeløgnum frá ætlanum landsstýrisins viðvíkjandi lønarsáttmálunum og øðrum í tí sambandi. Felögini fundast nú um, hvat tey kunnu standa saman um, og hvat ikki ber til at samstarva um.“⁸⁰ Lögmaður upplýsti á fundinum, at 100 mió. kr. svara til 475 stórv, men tað verður neyvan gjørligt at siga so nógvum starvsfólkum upp. Í staðin verður neyðugt at seta lønina niður, styttu summarfrítíðina og barnsburðarfarloyvið, lækka vaktar- og yvirtíðargjaldið, avtaka nakrar av føstu frídøgnum, lækka frítíðarprosentíð og styttu frítíðina og seta í gildi bíðidagar, áðrenn løn verður goldin í sambandi við sjúku. Landsstýrið fer eisini at broyta fráfaringsaldurin hjá almennum starvsfólkum úr vanliga 70 árum niður í 67 ár. Umboðini fyri Fakkfelagssamstarvið valdu einki at siga, men fóru saman at tosa um støðuna. Tey hildu seg hava góðar stundir, tí sáttmálarnir ganga ikki út fyrr enn næsta summar, men tey skulu fáa annað at síggja.

Ágangurin á vunnin rættindi hjá fakkfeløgnum noyðir tey at spæla politikarar, um vit so kunnu siga. Fakkfelagssamstarvið, sum fevnir um eini 20 fakkfeløg, hevði fund við landsstýrið 6. november, tá landsstýrið hevði kunngjørt, at tað fór at fremja ein lønarniðurskurð. Tey vildu vísa landsstýrinum á gongdar leiðir og handaðu lögmanni „Mótuppskot fakkfelaganna til tiltøk landsstýrisins um lønarniðurskurð“ í 20 punktum. Her gera tey vart við, at tey ikki góðtaka ætlaðu skerjingarnar, at tey vilja hava tvungnu uppsparingina útgoldnað í 1993, skattaloftið skal burtur, og skatturin skal vera progressivari, rentuskatturin skal hækka, effektiv veðhald skulu ikki kunna dragast frá í skatti, at vit fáa alment innlit, og fakkfelögini krevja eisini at vera við í ráðlegging landsstýrisins um langtíðarætlanir. Ein áheitan til landsstýrið um at: „Trolaraflotin – serliga partrolarar – skulu burtur av landgrunninum ella minkast munandi, so fiskigrunnarnir kunnu stabiliserast“, varð tó tikin aftur eftir kravi frá Skipara- og Navigatørfelagnum.

Fakkfelagssamstarvið er sera virkið um hetta mundið og hevði

nógvar fundir. 17. november 1992 var skipað fyri stórari kravgongu í Havn ímóti politikkinum hjá samgonguni. Har vóru skelti við rakstrar-rópum, og feløgini gjørdur greitt, at tey góðtóku ikki „at samráðingar-rætturin verður undirgrivin“, nú politiska skipanin hevur sett mark fyri lønarhækkingum og höttir við at leggja uppí komandi samráðingar. Feløgini mótmæltu eisini hækking í livikostnaðinum og skerjing av inntøkuni.

Føroya Handverkarafelag luttekur í Fakfelagssamstarvinum, og á stjórnarfundi 21. november verður skrivað í gerðabókina: „Ávis misnøgd er við samstarvið felaganna millum, men avgjørt var at halda fram í hesum samstarvi, tó uttan at brúka alt ov nógv tíð uppá hetta.“

Landsstýrið sigur sáttmálan við Føroya Handverkarafelag upp í ótíð 19. november 1992, og boðar felagnum til fundar 26. november 1992 kl. 10. Her leggur landsstýrið síni krøv fram. Úrtíðarlønin verður lækkað til 25% av galdandi tímaløn, vaktargjöldini 15,30 kr. og 30,60 kr. skulu lækkast til ávikavist 9 kr. og 12 kr. Fastir fríðagar verða strikaðir og fólk fáa bara frí jólaaftan, grundlógardag og ólavsøkuaftan kl. 12. 24 vikur barnsferð verður broytt til 18 vikur, og starvsfólk hava ikki rætt til løn tveir teir fyrstu sjúkradagarnar. Afturat hjálagda uppleggi til sáttmálasamráðingarnar fer landsstýrið at koma við kravi um **generella lønarlækking**.

Nógv av tí, sum lögmaður kunngjórði fór at henda, varð sett í verk seinni út á árið, og tá varð eisini samtykt lóg um eykaskatt; 3% av skattskyldugari inntøku frá 140.000 kr. til 220.000 kr., 4% av skattskyldugari inntøku frá 220.000 kr. til 300.000 kr. og 5,5% av skattskyldugari inntøku frá 300.000 kr. og hægri. Landsstýrið lækkaði eisini fráfaringaraldurin hjá almennum starvsfólkum úr vanliga 70 ár niður í 67 ár.

Á stjórnarfundi 6. februar 1993 verður upplýst, at fleiri fakfeløg hava góðtikið, at lønin hjá limunum verður lækkað, og Føroya Handverkarafelag fer at samráðast við landsstýrið um hetta sama, og hesar samráðingarnar enda við semju.

Semja millum Føroya Landsstýri og Føroya Handverkara-felag

1. Verandi sáttmáli verður framlongur óbroyttur til 31. desember 1993.
2. Hóast galdandi sáttmála verður hetta ískoyti gjørt:
 - a. Á øllum almennum stovnum verður sett á stovn eitt samstarvsráð, har umboð fyri leiðslu, álitisfólk og vara-

álitisfólk sita. Samstarvsráðið skal hava innlit í øll mál stovninum viðvíkjandi, og verða avgerðir ikki tiknar, fyrr enn samstarvsráðið hevur gjørt sítt tilmæli. Settur verður 4 manna bólkur við 2 umboðum valdum av yrkisfeløgnum og 2 valdum av landsstýrinum at gera uppskot til reglugerð fyri virkið hjá samstarvsráðnum. Til endaliga reglugerðin fyri virkið hjá samstarvsráðnum er samtykt, verður henda regla galdandi í sambandi við uppsøgn: Yrkisfelagið skal hava boð um uppsøgnina við nágreiniligari grundgeving, og verður uppsøgnin ikki givin, fyrr enn yrkisfelagið innan 1 viku hevur ummælt uppsøgnina.

b. Við gildi frá 1. februar 1993 verða løn og viðbøtur lækkaðar við 8,5%.

3. Landsstýrið ásannar, at yrkisfelagið hevur samráðingarrættin viðvíkjandi øllum fakligum viðurskiftum hjá limunum.

Semjan er undirskrivað 17. februar 1993 av Atla P. Dam, løgmanni, og Høgna Højgaard, formanni í Føroya Handverkarafelag.

Við hesi semju lækkaði mánaðarlønin 1. februar á 1. stigi í lønartalvuni við 1.308 kr. úr 15.742 kr. í 14.434,44 kr. og á 12. stigi við 1.486 kr. úr 17.842 kr. í 16.356 kr.

Helst mundi tað mest vera fyri í allari neyðini at ugga Føroya Handverkarafelag og onnur almenn fakfeløg, at avtala verður gjørd um at skipa samstarvsráð við umboðum fyri starvsfólk og leiðslu á teimum ymsu stovnunum. Tað fekk neyvan stórvegis týðning fyri fakfelagsarbeiðið í fyrstu atløgu.

Landsstýrið ger eisini onnur inntriv í rættindini bæði hjá løntakarum og arbeiðsgevarum. Frítíðin verður stytt við lóg í apríl 1993, og vent verður aftur til frítíðarlógina frá 1986 so at frítíðarlønin nú er 10 1/4% av vunnari lønuttan mun til, hvat annars er avtalað. Og frítíðarískoytið verður lækkað úr 1,5% í 0,75%.

Í mai 1993 verður lønarendurgjaldið til meistarar, tá lærlingur er í skúla, sum síðan 1983 hevur verið 50% strikað fyri lærusáttmálar, sum verða góðkendir eftir, at lógin kom í gildi.

- o -

Landsstýrið hevði í nøkur ár sett pening á fíggarlógina til arbeiðsloysisstuðul, sum fakfeløgini fingu at ráða yvir. Føroya Handverkarafelag hevði eisini fingið í sín part av hesum stuðli. Játtanin helt ikki

fram, eftir at Arbeðsloysisskipanin var komin, og landsstýrið hevði í tí sambandi í mars árið fyrri skrivað til Føroya Handverkarafelag og heitt á felagið at brúka peningin til at seta í virki til tess at skapa ella varðveita arbeiðspláss, til arbeiðsskapandi tiltøk fyrri arbeiðsleys, til útbúgvingargrunn ella líknandi. Felagið valdi útbúgvingargrunnin. Galdandi reglugerð fyrri arbeiðsloysisgrunnin hjá Føroya Handverkarafelag kundi tó bara verða broytt á aðalfundi hjá felagnum, og landsstýrið skuldi síðan góðkenna broytingarnar.

Felagið ger nú í staðin fyrri reglugerðina um arbeiðsloysisgrunn viðtøkur fyrri Útbúgvingargrunn Føroya Handverkarafelags. Endamálið er fíggarliga at stuðla ymiskum útbúgvingartiltøkum. Stovnsfæið í grunninum eru ognirnar í arbeiðsloysisgrunninum 31. mars 1993, sum um hetta mundið eru 1,6 mió. kr. Sambært viðtøkunum vera bara rentuinntøkur býttar út og so tað, sum verður sett í grunnin at býta út.

Tað er stjórn felagsins sum ger av, hvørjir umsøkjarar skulu fáa stuðul, og hvussu peningurin annars verður nýttur. Verður grunnurin avtikin, skal stovnsfæið býttast út til lokalfeløgini eftir limatalinum av aktivum limum. Peningurin kann tå einans nýtast til líknandi endamál.

Í november 1993 boðar felagið landsstýrinum frá, at tað hevur gjørt reglugerð um útbúgvingargrunn. Í brævi 8. november 1993 boðar landsstýrið frá, at tað saman við fíggarnevnd løgtingsins hevur góðtikið, at grunnurin kann nýtast til onnur endamál enn beinleiðis arbeiðsloysisstuðul. Føroya Handverkarafelag sendir síðan reglugerðina um útbúgvingargrunn til landsstýrið til góðkenningar, men 22. november 1993 biður landsstýrið felagið senda eina formliga umsókn um at broyta reglugerðina fyrri arbeiðsloysisgrunnin. Óli Jacobsen, landsstýrismaður, góðkennir umsíðir nýggju reglugerðina fyrri útbúgvingargrunnin 21. desember 1994.

- o -

Felagið hevði ofta vitjanir úr útlondum. Í mai mánað árið fyrri hevði danska Malerfagets Faglige Fællesudvalg verið á kanningarferð í Føroyum. Nú í 1993 skipaði Føroya Handverkarafelag saman við øðrum fakfeløgum fyrri vitjan hjá amerikanska serfrøðinginum í seismiskum kanningum, Judy Keser Neish, sum hevði fundir á stovnum og skúlum kring landið í døgnum 28. mars til 1. apríl. Hon var seinni ráðgevi hjá føroysku oljufyrisingini.

Vónirnar, at føroyska oljuvinnan kanska fór at geva handverkarum arbeiði, búðu helst undir, tá ið stjórin og lærari á Tekniska Skúla í Havn saman við Søren P. Sørensen frá Føroya Handverksmeistarafelag

og Høgna Højgaard frá Føroya Handverkarafelag fyrst í mai fóru til Esbjerg at kunna seg um offshore-vinnuna. Ein spurningur at fáa greiðu á var, hvussu vit kundu nøkta tørvin á eftirútbúgving fyrri handverkarar í offshore-vinnuni, um hon tekur seg upp um okkara leiðir. Tað tyktist vera greitt, at tað serliga fór at verða brúk fyrri sveisarum. Tað kann annars nevast, at longu í september 1991 høvdu handverkarar verið á stórari oljumessu í Aberdeen at kunna seg um hesa vinnu.

Aðalfundur felagsins hetta árið var 8. mai 1993 í Vágum. Formaðurin umrøddi í årsfrágreiðingini málini, sum felagið hevði arbeitt við, eitt nú royndirnar hjá lögtinginum at seta í verk arbeidsskapandi tiltøk, sáttmálasamráðingar við landsstýrið, lógaruppskotið um yrkisútbúgvingar og støðuna hjá Læruráðnum og dagføringar av el-útbúgvingini og timbur- og snikkaarafakunum.

Útbúgvingargrunnurin Vitan, sum handverkarar og meistara áttu í felag, hevði umleið 150 tús. kr. í yvirskoti. Inngjaldið í 1993 var 173 tús. kr., og útreiðslurnar góðar 37 tús. kr. Nú vóru umleið 400 tús. kr. í grunninum. Limagjaldið er um hetta mundið 200 kr. fyrri hvønn lim í lokalfeløgnum.

Høgna Højgaard var afturvaldur til formann á aðalfundinum. Poul Øregaard var valdur til lim í stýrið fyrri Tekniska Skúlan í Havn. Hitt umboðið í stýrinum er Hans Petur Hansen úr Rituvík.

Hesir vórðu afturvaldir ella nývaldir í stjórnina: Jørgen Rubeksen fyrri Havnina, Harald Østerø, Skála, Jarmund Steinkross, Tvøroyri, Suni Poulsen, Vágur, hann verður seinni avloystur av Jóhannis Østerø, og fyrri Klaksvíkar Handverkarafelag verður Andrias Elttør valdur.

Orðaskifti var um nýggju støðisútbúgvingina SIT, og tað var stórt sæð semja um, at henda útbúgvingin kundi ikki rokast sum handverksútbúgving, og tí kann lærutíðin hjá SITarum ikki stytast, um teir ætla sær í vanliga handverkslæru.

Aftaná fundin vitjaðu umboðini á flogvøllinum og sóu verkstøð og vóru uppi í torninum og fingu frágreiðing um arbeiðið har.

Í starvsnevndini hjá Føroya Handverkarafelag sita nú Høgna Højgaard, formaður, Kristian Jensen úr Vestmanna Handverkarafelag, næstformaður og Hans Karl Saltá úr Nes Sóknar Handverkarafelag nevndarlimur.

- o -

Royndirnar hjá landsstýrinum og Landsskúlafyrisingini at smíða nýggjar lógir um yrkisútbúgvingar, nú danska skipanin var broytt

1. januar 1991, sum eru umrøddar frammanfyri, fullu sum kunnugt ikki í góða jørð hjá feløgnum. 11. januar 1993 senda Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag landsstýrinum bræv um týðningin, at læran av handverkarum líkist teirri donsku so nógv sum tilber. Víst verður á, at nógvir lærlingar taka skúlapartin í Danmark, og at vit makta ikki at gera alt undirvísingartilfarið, og tá er gott at kunna brúka tað danska og donsku uppgávnar. Tað skal bera til at fáa danskt sveinabræv, sum er galdandi í EF og londunum, EF hevur avtalur við. Feløgini gera greitt, at tað uppskotið um yrkisútbúgvingar, sum landsstýrið arbeiðir við, ger bara støðuna á yrkisútbúgvingarøkinum enn fløktari. Stjórin á Tekniska Skúla í Havn tekur við hesum sjónarmiðum.

Yrkisfeløgini settu, at orsøkin til at Landsskúlafyrisitingin var ímóti at seta donsku lógina í gildi var, at so mátti lógin um skúlafyrisiting frá 1978 broytast, og tað fór at merkja, at vinnan fór at fáa meira vald á aftur yrkisútbúgvingunum.

Hetta tykist annars vera eitt mál, sum yrkisfeløgini, serliga Føroya Handverksmeistarafelag, metir vera álvarsamt, tí 19. apríl 1993 venda bæði feløgini sær til Thomas Arabo, landsstýrismann í ídnaðarmálum, og gera hann varugan við, at feløgini hava rætt at medvirka, tá talan er um lógarsmíð á yrkisútbúgvingarøkinum.

Føroya Handverkarafelag hevði lagt spurningin, um hvussu lógin um skúlafyrisiting frá 1978 og lærlingalógin sampakkaðu fyrri lögfrøðing at taka støðu til. Í niðurstøðuni hjá lögfrøðinginum verður í uppriti 24. apríl 1993 staðfest, at tað er ikki rætt, tá ið tað frá landsstýrinum og skúlamyndugleikunum verður sagt, at vit standa á berum á yrkisútbúgvingarøkinum, nú skúlaverkið er yvirtikið og danska skipanin er broytt, tí lærlingalógin er framvegis í gildi. Tað vildi verið lætt at broytt lærlingalógina, so at til ber at fara undir skúlaganguttan fyrst at hava lærusáttmála. Lögfrøðingurin ger eisini vart við, at Landsskúlafyrisitingin hevur ikki lóggávuførleika.

Og tað má hava leikað hart á, tí 22. apríl 1993 stendur henda lýsing í bløðunum:

Handverksmeistarar!

Av tí at Landsskúlafyrisitingin áhaldandi fremur ágang á handverkaralærna og tiskil á handverksvinnuna – bæði við oguttan landsstýrisins góðkenning – heitir Føroya Handverksmeistarafelag á allar handverksmeistarar um ikki at taka lærlingar.

Eisini heitir felagið á meistarar um at siga upp allar lærlingasáttmálar yngri enn eitt ár.

Henda áheitan stendur við, til lögtingsmál nr. 180 / 1992, lögtingslóg um tøkniligar yrkisútbúgvingar, er tikið aftur ella fallið.

Føroya Handverksmeistarafelag

Feløgini kenna seg ikki aftur í tí uppskotinum til lögtingslóg um tøkniligur yrkisútbúgvingar, sum verður lagt fyri løgtingið, og sum Landsskúlafyrisitingin hevur orðað.

Í viðmerkingunum til lógaruppskotið, sum kortini verður lagt fyri løgtingið, verður millum annað sagt: „at við ongari lóg standa vit á berum og hava ongar heimildir viðvíkjandi *skúlapartinum* á útbúgvingarøkinum.“ Eisini verður sagt, at ætlanin er, tá ið lógin verður samtykt, at seta eitt ráð, vinnuskúlaráðið, har vinnan og feløgini eisini eru umboðað, ið skal vera ráðgevandi og geva landsstýrinum tilmæli í spurningum viðvíkjandi øllum vinnuskúlum. Men einki er nevnt í lógini um, hvør skal manna vinnuskúlaráðið.

Lögtingslógin um tøkniligur yrkisútbúgvingar verður samtykt og lýst í 21. mai og fær gildi 1. august 1993.

Sambært lógini verða útbúgvingarnar skipaðar soleiðis, at næmingurin skiftir millum verkliga læru í vinnuni og undirvísing í skúla. Landsstýrið ásetir, eftir tilmæli frá vinnuskúlaráðnum, sum ætlanin er at seta, gjøllari reglur um útbúgvingarnar sum heild og um hvørja útbúgving sær. Nevnt verður eisini, at næmingar kunnu gera útbúgvingarsáttmála, men einki um, hvussu tað verður gjørt. Eisini skal sveinaroynd verða hildin í teimum einstøku útbúgvingunum í tann mun, hetta verður samtykt av landsstýrinum eftir tilmæli frá vinnuskúlaráðnum. Tað er merkisvert, at lögtingslógin um tøkniligar yrkisútbúgvingar setir ikki gomlu lærlingalógina úr gildi.

Sama dag sum lögtingslógin um tøkniligur yrkisútbúgvingar verður lýst, 21. mai 1993, verður eisini lögtingslógin um hægri tøkniliga útbúgving, sum tekur 2 ár, lýst. Eisini henda lógin fær gildi 1. august 1993.

Í juni mánað heitir landsstýrið á yrkisfeløgini at velja umboð í nevnd at gera uppskot til skipan av vinnuskúlaráði. Seinni velur Føroya Handverkarafelag formannin at vera lim í hesi nevndini, sum skal gera uppskot um bygnað, samanseting og virkisøki ráðsins og um, hvussu ráðið kann skipast innan karmarnar av skúlafyrisitisbygnaðinum. Nevndin kann sambært áheitanini leita sær ráð hjá Landsskúlafyrisitingini og Læruráðnum og vinnuni.

Feløgini halda tó fast við pástandin, at vinnuskúlar og vinnan nú eru skild sundur, og tað vakti ans, tá ið formaðurin í donsku Teknisk

Skoleforening skuldi hava sagt, at hesin skilnaður „... kan resultere i, at det færøeske og det danske uddannelsessystem ikke kan fungere sammen.“

Ósemjan millum yrkini og skúlamyndugleikarnar kom eisini til sjóndar tá ið tað eitt skifti var ivasamt, um SIT-næmingar sluppu til roynd á Tekniska Skúla í Havn hetta summarið, tí meistarnir vildu ikki útnevna skoðanarmeistarar.

Umboð fyri Føroya Handverksmeistarafelag og Høgni Højgaard formaður Føroya Handverkarafelags fara 5. juli 1993 á vitjan hjá Dansk Metalarbejderforbund Uddannelsessekretariat, og teir biðja eisini um at fáa fund við nakrar av donsku yrkisnevndunum, sum skulu góðkenna føroysku handverksútbúgvingarnar. Talan er um útbúgvingar sum el, metall, snikkarar og timburmenn. Í umbønini um fundin, sum var send Dansk Metal 7. juni 1993, søgdu feløgini millum annað, at: „Vi ønsker derfor, at de danske organisationer – gennem Færøernes Læringeråd – gør landsstyret opmærksomt på, at betingelserne for fortsat samarbejde er, at de færøske organisationer får de samme styringsfunktioner for erhvervsuddannelserne som de danske organisationer har ifølge lov 211.“

Á fundinum í Danmark greiða feløgini í drúgvum uppleggi frá støðuni í Føroyum, har vinnan ikki er eftirspurd, nú skúlamyndugleikarnir hava sett í verk eina nýggja yrkisútbúgving, sum gongur beint ímóti gomlu lærlingaútbúgvingini, hóast lærlingalógin ikki er sett úr gildi. Og hvuðsspurningurin er, um útbúgvingarnar, har feløgini ikki eru eftirspurd ella hava við tilrættalegging av útbúgvingini at gera, kunnu verða góðtiknar í Danmark.

Donsku feløgini fyri lærlingaútbúgvingarnar eru ikki sinnað at blanda seg uppí føroysk viðurskifti, men skulu tey meta um útbúgvingarnar, so mugu tey kenna tey greitt tilskilaðu fakligu og almennu málini, sum eru sett fyri útbúgvingarnar, og tað duga nevndirnar ikki at síggja í tí tilfari, tær hava fingið.

Í Dansk Metal mæla tey til, at føroysku feløgini venda sær til viðkomandi danskar yrkisnevndir at vita, um føroysku útbúgvingarnar í verandi líki kunnu góðkennast í Danmark.

Metalindustriens Læringeudvalg svarar feløgunum í brævi 22. september 1993, at teimum ber ikki til at taka støðu til, um lærlingar, sum hava lært eftir nýggju lógini um yrkisútbúgving, kunnu góðkennast í Danmark, tí, sum tey siga, lógin viðger ikki konkret faklig ella almenn mál. Tey skriva: „I Danmark giver en erhvervsuddannelse 2 kompetencer. En almen kompetence, som er en forudsætning for en eventuel videregående uddannelse i Danmark, samt en erhvervs-

kompetence, som er fastsat af de faglige udvalg med udgangspunkt i organisationernes krav til kvalifikationerne.“

Í Danmark eru útbúgvingarkunngerðir fyri tey einstøku fakini, sum yrkisfeløgini ella yrkisnevndirnar orða, men tilsvarandi føroyskar kunngerðir eru ikki gjørdar.

Tá felagið um hetta mundið fær danska málarafakfelagið og felagið hjá el-fakunum á vitjan, siga tey seg væl skilja støðuna, sum er íkommin í Føroyum, og tey lova, at tey fara heldur ikki at góðkenna føroyskar yrkisútbúgvingar, um føroysku yrkisfeløgini ikki góðtaka tær.

Tað kann nevast her, at løgtingslógin um tøkniligar yrkisútbúgvingar frá 1993 ongantíð varð sett í verk, og vinnuskúlaráðið, sum heldur ikki virkaði eftir ætlan, var strikað úr lógini, tá løgtingið samtykti ymsar broytingar í ymiskum løgtingslógum um undirvísing í sambandi við, at landsstýrið sambært nýggju stýrisskipanarlógini varð skipað sum ráðharrastýri frá 29. juli 1996.

Tað sigur seg sjálvt, at ikki bara stríðið millum yrkisfeløgini og skúlamyndugleikarnar, men eisini ringu tíðirnar gjørdur sítt til, at lærlingatilgongdin minkaði munandi í fyrru helvt av 1990'unum. Frá 1980 til 1989 var lærlingatilgongdin í miðal 224 lærlingar um árið. Í 1990 var lærlingatilgongdin bara 104 lærlingar, í 1991 98, 1992 83, 1993 38, 1994 25 og 1995 112. Lærlingatilgongdin øktist síðan nakað og var 145 í 1998 og 175 í 1999.⁸¹ Nakað av ávirkan hevur tað uttan iva eisini havt á lærlingatilgongdina, at lærlingalønin lækkaði í oktober 1993, og at endurgjaldið til meistarar fyri løn, tá ið lærlingur var í skúla, var dottið burtur.

- o -

Arbejdsloysið millum handverkarar gjørdi, at fleiri fóru uttanlands at finna sær arbeiði. Góðir arbeiðsmøguleikar vóru í Danmark, men eisini í Týsklandi, sum hevði sett í verk stórar verkætlanir at endurbyggja bæði Týsklandini, sum vórðu lögð saman aftur í august 1990. Føroya Handverkarafelag gjørdi ikki stórvegis við at skaffa handverkarum arbeiði uttanlands, men einstakar fyrirkomur í Føroyum bjóðaðu sær til at royna at fáa samband við arbeiðsgevarar ella yrkisfeløg í útlandum. Tað hevði týdning at tryggja, at alt fór rætt fram, og tað varð frárátt handverkarum sjálvir at fara avstað, men heldur royna at arbeiða hjá donskum fyrirkomum, sum vóru vanar at arbeiða uttanlands. Fyrst í september vóru Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag á fundi við Finnbogi Ísakson, landsstýrismann í fíggar- og búskaparmálum, og skattamyndugleikarnar um støðuna

hjá føroyingum, sum arbeiddu uttanlands. Feløgini lögdu dent á, at tað var avgerandi at hesir handverkarar fáa onkrar skattafyrimunir ella útiðskoyti fyri at teir, sum fara uttanlands, kunnu verða búgvandi í Føroyum. Hetta málið varð reist í løgtinginum, og í desember mánað 1993 var skattalógin broytt so, at samdøgurfrádráttur var veittur fyri kost og húsaleigu, meðan frádráttur fyri ferða- og flutningsútreiðslur varð veittur fyri skjalprógvaðar útreiðslur. Dvøllurin uttanlands í inntøkuárinum skuldi antin vera 2 mánaðir uttan avbrot ella í minsta lagi 100 samdøgur alt árið.

- o -

Føroya Handverkarafelag hevði fyrst í september fingið áheitan frá Alþýðusamband Íslands um at stuðla rættin hjá Íslandi at veiða stórhval. Felagið sendi íslenska fakfelagnun stuðulsskriv, har stuðulin var treytaður av:

- *At udnyttelsen af havets ressourcer kun sker for de bestande af havpattedyr der kan tåle det*
- *At fangsten alene bygger på videnskabelige anbefalinger*
- *At der tages det allerstørste hensyn til sikkerheden for at den selvreproducerende udvikling sikres, og at dette sker efter rådgivning fra forskere*

Føroya Handverksmeistarafelag hevði 14. juni sagt allar sáttmálarnar við Føroya Handverkarafelag upp. Teir komu við krøvum um, at eitt nú vaktargjöldini skulu vera krónuupphæddir heldur enn prosent av tímalønini, og yvirtíð leygardag 100% skuldi strikast.

Føroya Handverkarafelagð sendi trý upplegg til sáttmálasamráðingarnar. Tvey við uppskotum til broytingar í sáttmálunum, men eisini eitt upplegg við málum „vit ynskja at tosa nærri um“. Her verða nevnd lærlingaviðurskifti í ávísum tænaðstovnum, møgulig útbýgging av gerðarrættinum, framtíðar útbúgving innan handverk og íðnað og til eina komandi oljuvinnu, harumframt spurningar um hvussu kappingarførið kann gerast betri við akkordum og góðskustýring, og hvat skal gerast fyri at fáa sáttmálan betri hildnan.

Felagið vildi eisini samráðast um reglur, sum verja stjórnarlimir í feløgnum vegna tað, at hesir í sínum starvi eru meira útsettir enn aðrir handverkarar.

Um lønina varð nevnt, at felagið visti, at keypiorkan var munandi lækkað seinastu tvey árin, samstundis sum gjaldsbyrðarnar til tað

almenna vóru blivnar tyngri. Men felagið fer ikki at krevja lønarhækking sum tíðirnar eru, men fer at mæla til, at allar sáttmálalønirnar standa við eitt ár aftrat.

Sáttmálasamráðingarnar byrja 26. august og fyri Føroya Handverkarafelag samráðast Høgni Højgaard, Kristian Jensen og Jørgen Rubeksen. Umboðini fyri meistararnar eru Vilhelm M. Johannesen, Jóhan Petersen, Jákup í Gerðinum og Anfinn Setberg.

Sáttmálin varð fyrst longdur til 1. september, men nýggjur sáttmáli verður undirskrivaður 16. september 1993. Lønin er tá óbroytt kr. 85,79. Jóláaftan verður nú frídagur aftaná kl. 12, og amboðspeningur hækkar úr 60 oyrum til 1 kr. um tíman.

Bakarar fáa 55% eyka um tíman longu frá kl. 3, og akkordarbeiði kann nú avtalast uttan at sveinalønin er tryggjað. Krav er nú um, at rúm at eta í og rúm til klæðir skal vera á arbeiðsplássinum. Og verður handverkari boðsendur uttan fyri vanliga arbeiðstíð fær hann 40% eyka í løn kl. 18-21, 60% kl. 21-24 og 100% kl. 24-07.

Í nýggjari gr. 19 verður ásett, at um limur kennir seg nervaðan av tí, at hann er nevndarlimur, kann hann kæra til nevndina, hann er limur í. Nevndin skal innan 3 dagar senda kærana víðari til meginfelagið, og síðan skulu bæði meginfeløgini hava felagsfund um málið. Nýggi sáttmálin er galdandi til 1. oktober 1994. Fastlønarsáttmálin verður somuleiðis framlongdur óbroyttur til 1. oktober 1994.

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag gera 13. oktober 1993 sáttmála um lærlingalønir. Lønarendurgjaldið til meistarar, tá lærlingur er í skúla, er nú avtikið, og helst er tað tí, at lærlingalønirnar lækka 5 prosentstig øll læruárin, so at lønin 1. læruárið nú er 20% av sveinalønini, 2. árið 30%, 3. árið 40% og 4. árið 50%. Hesar lønir eru galdandi fyri lærusáttmálar skrivaðir eftir 13. oktober 1993. Hóast serligu umstøðurnar er tað undrunarvert, at Føroya Handverkarafelag góðvilliga hevur góðtikið hesa lækkingina.

- o -

Tað er ikki bara gott, at fyrisitingin av teknisku skúlunum er komin á føroyskar hendur, tí nú gongur ikki so væl at fáa játtan til viðlíkahald og endurnýggjan av útgerð. Fyrr vitjaðu umboð fyri danska kenslumálaráðið skúlarnar at meta um førleikan hjá skúlunum at veita eina nøktandi útbúgving og um tørvin á útgerð. Nú skulu umbønir um hetta sendast Landsskúlafyrisitingini, men haðani kemur sjáldan nakað svar. Tekniski Skúli í Havn hevði 21. juni 1993 sent Landsskúlafyrisitingini yvirlit yvir tørvin á útgerð

og viðlíkahaldi, skuldi skúlin kunna veita eina nøktandi frálæru. Eisini hevði Føroya Handverksmeistarafelag í brævi til skúlan 16. november 1993 heitt á skúlan at fáa skoðanarmeistararnar at gera eina rapport „um, hvørji minstukrøv útgerðin má lúka, fyri at lærararnir kunnu fremja eina forsvarliga undirvísing og skoðanarmeistararnir eina forsvarliga sveinaroynd.“ Í desember mánað frætta feløgini, at Landsskúlafyrisitingin hevur ikki kunnað landsstýrið um yvirlitið frá Tekniska Skúla í Havn, og feløgini átala hetta og senda sjálv landsstýrinum tilfarið.

Nýggjar handverksútbúgvingar taka seg javnan upp, og nú er áhugi at seta lærlingar í vakstrarhús- og urtagarðsvinnuni. Felagið velur í tí sambandi Heina Joensen í Víðkaða Læruráðið at góðkenna lærupláss og gera útbúgvingarreglur fyri hesi yrkini.

Bæði Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag royna at verja Læruráðið, sum tey meta er tað staðið, har yrkisfeløgini kunnu gera seg galdandi, tá ið tað snýr seg um at vera við til at skipa yrkisútbúgvingarnar og læruna hjá handverkslærlingum. Feløgini gera beinanvegin vart við seg, tá ið tey gerast varug við, at Læruráðið ikki longur er sjálvstøðugt rakstrarstað á fíggjarlógini, men er flutt undir aðra grein í lógini. Feløgini halda fast við, at Læruráðið er ein sjálvstøðugur stovnur, og at lærlingamál eiga at liggja undir landsstýrismanninum í arbeiðsmarknaðarmálum. Læruráðið hevði annars árið fyri fingið boð um at flyta, tí landsstýrið hevði sagt upp leigumálið um skrivtovuna hjá ráðnum til 1. februar 1994, men feløgini eru hart ímóti hesum. 11. januar 1994 spyr Jógvan Hammer, formaður í Læruráðnum, eftir málinum, tí landsstýrið skuldi kanna, um tað hevði heimild at broyta áður gjørdar samtyktir um, at Læruráðið skuldi hava sjálvstøðuga skrivstovu. Men 27. januar 1994 fær Læruráðið harraboð um at flyta niðan í Landsskúlafyrisitingina áðrenn 1. februar 1994 ella um fyra dagar.

Meginfeløgini bæði skriva 28. apríl 1994 landsstýrinum mótmæli, sum er stílað Maritu Petersen, løgmanni og Bergi Jacobsen, landsstýrismanni, nú Læruráðið verður flutt úr egnum skrivstovuhølum niðan á Landsskúlafyrisitingina. Í brævinum siga feløgini, at tað eru fólk í landsstýrinum, og tey nevna Maritu Petersen og Signar á Brúnni, sum bæði hava verið landsstýrissfólk í skúlamálum, sum ikki vilja „lata Læruráðið fáa frið,“ men vilja hava, „at allar útbúgvingar, eisini yrkisútbúgvingar, skulu umsitast av skúlafólkum í Landsskúlafyrisitingini.“

Flytingin av Læruráðnum er ikki gjørd av spariávum, men av maktgirnd, sum feløgini málbera seg, tí leigan, Læruráðið skal gjalda,

er tann sama sum fyrri gomlu skrivstovuhølini ella hægri. Feløgini krevja, at samtyktin at flyta Læruráðið verður tikin aftur beinanvegin, áðrenn feløgini taka onnur stig.

Tað vóru framvegis eingi útlit fyrri lønarhækkingum. 23. mars 1994 gera landsstýrið og Føroya Handverkarafelag nýggja semju, og her verður sáttmálin frá 1. juni 1991 og ískoyttissemjan frá 1. februar 1993, tá lønin varð lækkað, longd til 1. juni 1995 við nøkrum smávegis broytingum, men lønin er óbroytt. Freistin hjá felagnum at ummæla uppsagnir, sum kom í ískoyttissemjuni 1. februar 1993, verður broytt frá „innan 1 viku“ til „innan 2 vikur“. Føroya Handverkarafelag vildi hava í sáttmálan, at handverkarar í almennari tænaðu skuldu kunna vera heima hjá sjúkum barni, uttan at tað hevði við sær lønarmiss. Hetta kom ikki í sáttmálan, men landsstýrið lovaði kortini at kanna, um tað var í stríð við lógina um lønarsteðg at játta limunum hjá Føroya Handverkarafelag hesar sømdir.

Føroya Handverkarafelag hevði søkt um upptøku í felagsskapin NBTF, og mánaðarskiftið mars-apríl hetta árið eru umboð fyrri NBTF í Føroyum at kunna seg um viðurskiftini og greiða meginfelagnum frá treytunum fyrri limaskapi. Seinni heitir Føroya Handverkarafelag á limafeløgini at senda inn limalista og upplýsa, hvørjum yrki limir teirra eru lærdir í. Formaðurin hevði verið á kongress hjá NBTF í Íslandi, og har hevði Føroya Handverkarafelag søkt um limaskap. NBTF er samstarv millum fakfeløg í norðurlondum við limum, sum starvast í skógar- og byggivinnu.

Felagið hevur um hetta mundið eisini nógv samskifti við Dansk Metal um organisatiónsviðurskifti í oljuvinnuni, og um hvørjar serligar førleikar oljuvinnan leggur dent á, tá handverkarar verða settir í starv. Hóast olja ikki enn var funnin á føroyskum øki, hevði tað týdning at gera føroyskar handverkarar førar fyrri at arbeiða í frálándavinnuni aðrastaðnis, tí handverksarbeiðið í Føroyum var minkað burtur í einki.

Aðalfundur var 14. mai 1994 í Klaksvík, og formaðurin greiddi frá eini røð av málum, sum felagið hevði tikist við. Tað verður eisini upplýst, at handverkarar, sum eru arbeiðsleysir, nú gjalda limagjaldið beinleiðis til meginfelagið, tí teir detta úr lokalfeløgnum, tá ið teir ikki hava arbeiði.

Nýggir stjórnarlimir eru fyrri Vágar, Dagbjørn Hansen, Vestmanna, Suni Simonsen, Norðstreymoy, Poul Øregaard, Nes Sókn, Hans Karl Saltá og Fuglafjørð, Knút Ellingsgaard, sum eisini verður valdur at umboða felagið í Læruráðnum frá 1. oktober at rokna.

Felagið hevði biðið um og fingið limaskap í Føroya Oljuídnaði í februar hetta árið. Eisini á hesum fundinum var spurt, um tað er rætt,

at felagið er limur í Føroya Oljuíðnaði, heldur enn at samstarva við hini fakkfeløgini um viðurskiftini hjá løntakarum í eini møguliga komandi oljuvinnu. Tað var upp á tal, at arbeðara- og handverkarafeløgini skuldu gera felags sáttmála við arbeðsgevarar um alt arbeðsfólkið í oljuvinnuni, men Føroya Handverkarafelag stúrði fyri, at hetta kundi gerast byrjanin til, at Føroya Arbeðarafelag gjørdist einaráðandi á økinum. Ein sáttmáli var orðaður, men meira hendi ikki á hesum sinni, og harvið endaðu eisini hesar royndirnar at fáa samstarv millum løntakarafeløgini hjá verkafólki.

Felagið hevði annars seinni verið á ráðstevnu, sum Føroya Oljuíðnaður skipaði fyri, og har vóru fyrilestrar, sum í sjálvum sær vóru áhugaverdir, „men hvat vit annars fáa burturúr felagnum Føroya Oljuíðnaður, tað kunnu vit seta spurnartekin við,“ sum tikið samanum frá stjórnarfundi 4. februar 1995. Limagjaldið fyri at vera við í Føroya Oljuíðnaði var 1.000 kr. um árið. Tað er eisini merkisvert, at løntakarafeløgini høvdu einki umboð í Oljuráðleggingarnevndini, sum varð sett í mai 1994. Kanska var oljuvinna einki fyri vanlig fólk.

Á stjórnarfundi 18. juni 1994 skipaði starvsnevndin seg við Suna Simonsen sum næstformanni og Hans Karl Saltá sum starvsnevndarlimi. Høgni Højgaard er formaður. Herbert Olsen úr Rituvík verður valdur í stýrið á Tekniska Skúla í Havn fyri Hans Petur Hansen, sum er farin til skips.

Á hesum fundinum verður upplýst, at landsstýrið arbeðir við at gera nýggja yrkisútbúgvingarlóg, sum skal fevna um lærlingar og allar aðrar yrkisútbúgvingar bæði á handverks- og skrivstovuøkinum. Helst er her talan um nevndina, sum Landsskúlastjórin árið eftir, 26. juni 1995, setti til at gera uppskot um lóg um yrkisútbúgving o.a.

Sum nakað sjálðsamt hevði Føroya Handverkarafelag fingið fyrispurning, um felagið kann veita Tekniska Skúla í Havn lán, so skúlin kann keypa útgerð, sum hann hevur brúk fyri longu nú til heystar, tí játtanin, sum Landsskúlafyrisitingin hevur til at taka til hetta, er uppi. Men fyrisitingin vil tó lata pengarnar til útgerðina av játtanini fyri komandi ár. Á fundinum varð avgjørt, at felagið kann lána pening út til hetta endamál um so er, at vátan fæst fyri, at tryggin fyri pengunum er í lagi.

Felagið hevði annars vent sær til handverkarar, sum longu arbeðsa uttanlands, og til ráðgevarar at fáa greiðu á, hvat krevst av eitt nú pappírur, góðkenningum og limaskapi í fakkfeløgum ella meistarafeløgum, tá ið handverkarar ætla sær at arbeðsa í Týsklandi. Tað var rættiliga avgerandi, at handverkarar ikki hvør einsærís tóku við arbeði hjá hvørjum sum helst, men rátt verður sum áður til at fáa sær

arbeiði hjá eitt nú donskum fyrirkum, sum hava royndir at arbeiða uttanlands. Ein spurningur, sum tók seg upp, var um handverkarar, sum arbeiddu í Danmark, skuldu gjalda til danskan a-kassa ella til tað føroyska ALS.

Nú so nógvir handverkarar eru farnir uttanlands at arbeiða, ger stjórnin samtykt um limaviðurskiftini hjá teimum og lýsir hesi viðurskifti í rundskrivi dagfest 1. august 1994, sum verður sent øllum limafeløgum til kunningar.

„Viðv. arbeiðum uttanlands

Nú arbeiðsloysi er innan byggivinnuna er blivið vanligt, at handverkarar fáa sær arbeiði uttanlands. Í hesum sambandi hevur Føroya Handverkarafelag avgjørt, at limir sum fara uttanlands at arbeiða framvegis skulu hava limaskapin í lagi í føroyskum handverkarafelag. Hetta er galdandi fyri teir, sum arbeiða fyri føroyskar meistarar, sum gjøgnum limaskapin í føroyskum meistarafelag framvegis eru bundnir av sáttmálanum millum bæði meginfeløgini, og teir handverkarar, sum hava bústað í Føroyum og arbeiða uttanlands við øllum teimum fyrimumum, sum eru fingnir í lag viðvíkjandi skatti o.ø. Tað vil siga, at í prinsippinum skulu allir, sum arbeiða uttanlands, framvegis hava sín limaskap í Føroyum. Um nøkur broyting skal gerast á hesum øki, so skal tað vera í samstarvi millum okkum og útlendsku fakfeløgini, sum vit samstarva við í slíkum málum.“

Onkur helt tað kortini vera undarligt, at Føroya Handverkarafelag vildi hava føroyskar handverkarar í útlondum at vera limir í føroyskum fakfeløgum, tá ið felagið í sini tíð hevði kravt, at útlendingar, sum arbeiddu í Føroyum, skuldu vera limir í føroyskum fakfeløgum.

- o -

Eitt trætumál um skiftisarbeði á Tórshavnar Skipasmiðju tók seg upp fyrst í árinum, tá ið Skipasmiðjan vildi hava, at lærlingar eisini skuldu vera við í eini skiftisskipan. Hetta var eitt mál, sum Havnar Handverkarafelag átti at avgreiða, men av tí at talan var um tulking av sáttmálanum, komu Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag eisini uppí málið. Bæði feløgini gera greitt, at avtalan um skiftisarbeði ikki fevnir um lærlingar, og at teir tí skulu hava yvirtíð, arbeiða teir uttanfyri vanligu arbeiðstíð. Skipasmiðjan hevði heitt á Læruráðið at fáa greiðu á hesum viðurskiftinum, men

Læruráðið vísti til lógina, og at tað vóru yrkisfeløgini, sum áseta lønina hjá lærlingum. Læruráðið heitti tí á feløgini at samráðast um hetta. Føroya Handverkarafelag var samt við Læruráðnum og sigur í brævi til Læruráðið 19. september, at Víðkaða Læruráðið hevur ikki heimild at gera generellar reglur fyri øll fakini, men bara fyri hvørt fak sær. Føroya Handverksmeistarafelag helt hinvegin ikki málið hava nakran skund, og at tað átti at verið lagt fyri Víðkaða Læruráðið til støðutakan.

Føroya Handverkarafelag hevði í mai mánað av sínum eintingum gjørt uppskot til reglur um skiftisarbeði. Reglurnar skuldu gera greitt, hvat arbeði kann avgreiðast ella má avgreiðast í skiftum, hvussu drúgt arbeðið í minsta lagi má vera, at skiftisarbeði bara kann vera vanligar yrkadagar, at øll trý skiftini skulu gera sama arbeði, at tað skal fráboðast frammundan, tá ið farið verður undir skiftisarbeði, og at arbeidsgevarin ikki sjálvur kann seta skiftisarbeði í verk, men skal samráðast við álitismannin á staðnum um hetta. Semja fekst ikki við meistarafelagið um hesar reglurnar.

Skipasmiðjan vísti í brævi 20. september 1994 til Læruráðið á, at í Danmark var púra vanligt, at lærlingar tóku lut í skiftisarbeid, og teir fingtu tá somu skiftivaktarviðbøtur sum sveinar. Og hvat var meira náttúrligt enn, at lærlingurin arbeidir saman við lærumeistarinum, sum skal læra hann upp, og tað vildi verið marghátligt, um lærlingurin í skiftisarbeði var betri løntur enn lærumeistarin. Seinni verða so gjørdar stuttar ásetingar um skiftisarbeði í sáttmálanum millum feløgini. Í sáttmálanum frá 2016 verður ásett, at „Um tørvur er á tí, kann arbeidstíðin í hvørjum einstøkum føri við samráðing handverkaranna og meistaranna millum leggjast millum kl. 07 og 07 dagin eftir, og verða skipað sum skiftisarbeði.“ Um skiftisarbeði hjá lærlingum er orðingin: „Lærlingar kunnu arbeida í skiftisvaktum á sama hátt sum sveinarnir. Skiftisvaktarviðbótin verður goldin við somu prosentsatsum sum lærlingalønin av sveinalønini.“

Eitt annað trupult mál á Tórshavnar Skipasmiðju var, at eingin vildi vera trygdarumboð ella álitisfólk, tí eftir tí, ið sagt varð, so vórðu álitisfólkini beinanvegin koyrd úr starvi, og Skipasmiðjan rindaða tá eisini endurgjaldið fyri uppsøgnina. Hetta hevði verið so í fleiri ár, varð sagt. Og á Skipasmiðjuni vóru nógv viðurskifti, sum starvsfólk vóru ónøgd við, og málið um skiftisarbeði var bara eitt teirra.

Bæði Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag boða báðum sínum limafeløgum í Havn frá, at álitismannaskipanin skal haldast. Føroya Handverksmeistarafelag ger í brævi 14. januar 1994 greitt, at tað „tolir ikki, at eitt arbeidsplass ikki heldur álitis-

mannaskipanina og áleggur tí Havnar Handverksmeistarafelag at boða Tórshavnar Skipasmiðju frá, at sambært § 44 í sáttmálanum millum FHF og FHMF skal arbeiðsgevarin boða feløgnum frá, tá ið neyðugt er at siga álitismanni upp.“ Felagið vísir í brævinum eisini á reglurnar í sáttmálanum um nevndarlimir, sum, kenna teir seg nervaðan av hesum ávum, kunnu kæra til nevndina, teir eru limir í. Felagið leggur í brævinum dent á, at skiftisarbeiði kann ikki vera sett í verk, fyrr enn samráðingar hava verið um hetta á staðnum.

Eftir trýst lat Skipasmiðjan sær eftirlíka og kundi góðtaka, at eitt álitisfólk varð valt, og ikki trý, sum handverkararnir høvdu kravt.

- o -

Tað tyktist vera stórir áhugi hjá handverkarum at sleppa á sveisiskeið, tí hetta var førleiki, sum gjørði tað lættari at fáa arbeiði í fráländavinnuni. Føroya Handverkarafelag er við í royndunum at skipa fyri sveisiskeiðum í Føroyum, men skeiðið má skipast so at viðurkendur stovnur, sum útlendsku oljufeløgini kennast við, kann góðkenna tað. Tað kann vera Dansk Metal ella Norsk Veritas. Í oktober mánað 1994 eru fundir við Norsk Veritas, sum kann átaka sær at geva vátan fyri skeiðini. Tað sær út til at vera trupult at fáa skipað fyri skeiðum í Føroyum, men føroyingar kunnu fara niður at taka skeiðini á donskum skúlum; ofta ókeypis, og sum oftast er nóg mikið, at teir sjálvir rinda fyri ferðaseðilin. Arbeitt verður við móguleikanum, at Læruráðið kann gjalda ferðaseðilin og útbúgvingargrunnurin Vitan kann so gjalda lönina.

Verka- og veiðimannafylkingin í Norðuratlantshavi stýtt VN hevði ársfund í Føroyum 15.-16. september 1994. Á skránni var eitt nú kunning um royndirnar hjá føroysku fakfelagsrørsluni at fara upp í politikk. Her verður meint við verkamannaflokkinn Verkamannafylkingina, sum fekk umboð á lögtingi og í landsstýrinum hetta árið. Ársfundur var aftur í Føroyum í august 1999. Tá var gransking eitt av málunum kjakast varð um. Londini skiftust um formansskapin, og tá var Ingeborg Vinther forkvinna í felagsskapinum. Á hesum pallinum bar til hjá føroyskum fakfeløgum at læra at samstarva, hóast tað mangan knípti við samstarvinum heima.

Á stjórnarfundi 29. oktober 1994 hevur felagið fingið boð um at tilnevna umboð í javnstøðunevndina, men felagið ger einki við hetta, men heldur at kvinnufeløgini, ella tey fakfeløgini, sum hava kvinnuligar limir, kunnu taka sær av hesum.

Í november verður roynt at savna yrkisnevndirnar fyri maskin-,

rørsmið- og stálskipasmiðútbúgvingina at fara undir at fyrireika dagføringar av skúlapartinum av læruna. Tað hevur áður víst seg at roynast væl at senda yrkisnevndirnar til Danmarkar at kunna seg um læruna har. Læruráðið rindar ikki fyri ferðina, og limirnir í yrkisnevndunum noyðast tí at venda sær til viðkomandi yrkisfeløg eftir endurgjaldi fyri ferðaútreiðslur og lønarmiss. Men feløgini hava lagt stóran dent á at hava ávirkan á yrkisútbúgvingarnar, og tey hava lovað at gjalda eftir førimuni.

Á stjórnarfundi 3. desember 1994 var orðaskifti um gongdina í samfelagnum. Fólkatalið minkaði við fleiri enn 3.500 fólki í 1993 og 1994, og Føroyar høvdu langt frá vunnið á kreppuni enn. Byggivinnan var serliga hart rakt, og í mai 1994 er nógv tos og fundir um, hvussu gongd kann fáast aftur í byggivinnuna, nú eingin vil seta pengar í nakað. Meginfeløgini hjá handverkarum og meistarum hava fundir við arkitektar og ráðgevandi verkfrøðingar um støðuna hjá byggivinnuni, og hon er sum vituligt er ikki góð. Uppskot at betra støðuna vóru fleiri, men tey flestu vóru lítið ítøkilig.

Ein leið kundi verið, at tað almenna setir byggjarbeiði í gongd, at broytingar kunnu gerast í skatta- og avgjaldsskipanini, sum kann skunda undir hugin at byggja. Tað kundi tó fatast sum hepn í óhepn, at samstundis, sum alt lá stilt í Føroyum, var rættiligt byggiboóm í Danmark og Týsklandi.

Tað almenna royndi at eggja fólki at byggja. Árið fyri var við kunngerð um umvæling av egnum bústaði loyvt at draga lønarútreiðslur og helvtina av tilfarskostnaðinum frá, tó í mesta lagi 20.000 kr. árliga í 1993 og 1994. Og í 1994 vóru munandi upphæddir settar av á fíggjarlógini til viðlíkahald og nýgerð av almennum bygningum. Landsstýrið fór eisini at kanna møguleikan, at føroyingar kundu vera við í verkætlanum í menningarlandum, sum danski menningarstovnurin Danida skipaði fyri. Landsstýrið áleggur eisini øllum almennum stovnum ikki at loyva, at fastlønt arbeiða hjá landinum í teirra frítíð, nú arbeiðsloysið er so stórt.

Fakfeløgini og Føroya Handverkarafelag stuðlaðu arbeiðnum hjá einum verkabólki hjá fakfeløgunum at gera eina kanning av livikoronum hjá føroyingum. Felagið hevði eisini samband við Sethúsafelagið, sum royndi at fáa politikarar og lánistovnar at vera lagaligir, so fólk ikki vóru noydd at rýma frá húsi og heimi, og Føroya Handverkarafelag heitti síðst í desember 1994 í bløðunum á limirnar um ikki at keypa hús, sum vórðu seld á tvingilsølu.

Eftir tilmæli frá Endurreisingarnevndini, sum landsstýrið setti í 1993, og sum lat frá sær Frágreiðing um bygnaðartrupulleikar í føroyska

búskapinum í 1994, ætlaði landsstýrið at stovna framtaksgrunn, sum eisini skuldi vera fíggaður við privatum peningi. Føroya Handverkarafelag fekk fyrspurning, um tað hevði hug at seta pening í grunnin, sum skuldi veita stuðul til nýggj vinnuvirki, men felagið helt tað ikki vera rætt, at eitt fakfelag skuldi eiga í vinnufeløgum.

Felagið helt tað hava altstóran týðning at fáa sett eftirútbúgvingar av handverkarum á stovn, og tók eisini undir við, at Upplýsingafelag Verkamanna hevði skeið fyri arbeiðsleys, sum kundu menna teirra førleikar at finna sær nýtt arbeiði.

Yrkisfeløgini hjá handverkarunum kundu sjálvandi taka undir við, tá ið samgongan av Sambandsflokkinum, Javnaðarflokkinum, Verkamannafylkingini og Sjálvstýrisflokkinum, sum tók við í 10. september 1994, í samgonguskjalinum hevði sett sær fyri, at handverksvinnan skuldi verða ment í samráð við vinnufeløgini. Í samgonguskjalinum verður eisini kunngjørt, at: „Gjørd verður útbúgvingarætlan fyri útbúgvingarverkið við tí endamáli at leggja fast best hósandi innihald og bygnað við atlit at framtíðar útbúgvingum, samskipanum og at rationalisera útbúgvingarnar.“

Men Føroya Handverkarafelag mátti ásanna, at hjá samgonguni kom lítið av skafti. Bæði Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag mótmæltu, at landsstýrið fyri at spara leggur niður vanligar handverksútbúgvingar, samstundis sum tað gevur boð um at varðveita SIT og atstøðisútbúgvingina. Feløgini eru eisini ímóti, at skúlaparturin hjá lærlingum skal lagast til støðisútbúgvingina SIT, tí tað fer at gera, at lærlingarnir fáa ikki ta útbúgving, sum hóskar til teirra.

Og ilt er eisini at fáa eyga á nakað ítøkiligt, sum skal menna handverksvinnuna.

Ein komandi føroysk oljuvinna og móguleikarnir at fáa starv í fráländavinnuni uttanlands skaptu vónir um nýggjar vinnumóguleikar, men tað kravdist eisini, at arbeiðsmegin var skikkað til hesar nýggju móguleikarnar. Oljuvinna var nýggj um okkara leiðir, og hon skapti eisini ein nýggjan dynamikk og professionalisering í einum samfelag, sum annars var rakt av arbeiðsloysi og niðurgongd. Hesin nýggi hugburðurin til vinnu helt sær, hóast tað ikki tá og heldur ikki enn er funnin olja í føroyskum øki í rakstrarverðum nøgdum. Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag fóru saman um at royna at tryggja føroyskum handverkarum førleikar at kunna virka í olju- og fráländavinnuni. Í desember 1994 vóru feløgini á fundi við Óla Jacobsen, landsstýrismann í vinnumálum, og greiddu honum frá støðuni viðvíkjandi eftirútbúgving av handverkarum til fráländavinnuna.

Í brævi 4. januar 1995 til landsstýrismannin taka feløgini málið upp aftur og vísa á, at hóast eingi hagtøl eru um tørv á eftirútbúgving, so fáa feløgini javnan fyrispurningar frá limunum, sum spyrja eftir eftirútbúgvingarmøguleikum. Feløgini hava eisini vent sær til teknisku skúlarnar, og teir halda seg vera førar fyri at halda viðkomandi og viðurkend skeið, sum eru neyðug hjá teimum, sum ætla sær starv í fráländavinnuni. Men treytin er, at tað verða skaptar nøktandi fíggarligar umstøður at halda skeiðini, bæði hjá skúlunum og teimum, sum ætla sær á skeið. Feløgini hava gjørt eina kostnaðarmeting og eru komin eftir, at tað fer at kosta umleið eina millión kr. at halda fyra skeið, tá ið alt er íroknað. Játtanin til eftirútbúgving av yrkislærdum á fíggarlógini røkkur ikki til at fígga hesi skeið. Tá einki frættist aftur úr landsstýrinum, spurdu feløgini eftir málinum, men tá var tað flutt í mentamálaráðið, sum hevði øll útbúgvingarmál um hendi. Feløgini hildu ikki hetta vera rætt, tí yrkisútbúgving hevði altíð verið eitt arbeiðsmarknaðar- og vinnumál. Tey fóru seinni á fund við Eilif Samuelsen, landsstýrismann í skúlamálum, men hann 'sat sum ein fornermaður smádrongur', sum tey taka til, og hevði ikki hug at tosa við feløgini. Har í mentamálaráðnum høvdu tey síni fólk, sum høvdu skil fyri útbúgvingum, segði landsstýrismaðurin, og tað tyktist, sum vildi hann bara hava feløgini at binda frið.

Í januar 1995 legði Eilif Samuelsen, landsstýrismaður, fram uppskot um at heita á danska undirvísingarmálaráðharran um skjótast gjørligt at avtaka kgl. fyriskipan nr. 392 frá 3. november 1965 um góðkenning og stuðul til teknisku skúlarnar. Viðurskiftini hjá skúlunum skulu hereftir skipast eftir føroysku lógini um skúlafyrisiting frá 2. oktober 1978. Feløgini eru ivasom og biðja í brævi til Løgtingsins skúla- og mentamálanevnd løgtingið biðja við at viðgera málið, til lögfrøðingarnir hjá feløgunum eru lidnir at kanna avleiðingarnar. 28. mars 1995 sendir Føroya Handverksmeistarafelag bræv til landsstýrið og vísir á avleiðingarnar, um fyriskipanin nr. 392 verður avtikin.

Lögfrøðingur, sum feløgini høvdu vent sær til, gjørdi vart við, at danska fyriskipanin setir karmarnar fyri hvønn studning og lán, teknisku skúlarnir hava rætt til. Verður hon avtikin, verður tað beinleiðis landsstýrið ella løgtingið sum gera av, hvør stuðul skal veitast skúlunum á árligu fíggarlógini. Stýrið hevur í grundini ongan avgerðarrætt longur. Lögfrøðingarnir halda, at tað er avmarkað, hvat feløgini kunnu gera, og tey kunnu neyvan stovna egið læruráð ella útbúgvingardepil, sum tey hava sagt seg hava ætlanir um, ella mæla til, at allir lærlingar fara til Danmarkar í skúla.

Feløgini kenna seg vís í, at avtøkan av kgl. fyriskipanini hevur til

endamáls at taka seinasta sjálvræðið frá sjálvsogvarstovnunum og vinnuni, sum hevur tilknýti til hesar stovnar.

Løgtingið samtykkir 22. mai at avtaka dansku fyrskipanina, men samtykkir eisini at áleggja landsstýrinum til komandi tingsetu at leggja fyrri tingið lóggávu sum tryggjar, at vinnulívið fær ávirkan á innihaldið og skipanina av vinnuskúlum.

- o -

Á stjórnarfundum 4. februar 1995 verður upplýst, at felagið hevur flutt góðar 90 tús. kr. úr útbúgvingargrunninum á vanliga konto, sum verður brúkt til útgjaldingar at stuðla teimum, sum fara undir eftirútbúgvingar. Felagið fær eisini fyrispurning, nú arbeiðsloysið er so stórt, um tað ikki ber til at gera eina serskipan, so at tey, sum hava arbeitt leingi við handverksarbeiði, kunnu sleppa á skúla og til sveinaroynd, men hesum tekur felagið ikki undir við.

Tá ið tað fyrst í árinum frættist, at Føroya Arbeiðarafelag var farið undir at savna starvsfólk í gistingarhúsvinnuni í fakfelag og fáa teimum sáttmála⁸², vekir tað ans hjá Føroya Handverkarafelag. Felagið ásannar, at tað hevur gjørt alt ov lítið við henda spurningin og latið hesi starvsfólkini sigla sín egna sjógv. Í hotellvinnuni eru fleiri fakligar útbúgvingar, og handverkarafeløgini hava sett fleiri yrkisnevndir at gera útbúgvingarætlanir fyrri hesi fakini. Hetta er tá hotellini ella matstovurnar hava søkt um at taka lærlingar so sum kokkar, tænarar, reseptionistar og smyrjubreyðsjomfrúir. Feløgini í Havn hava seinastu árin roynt at organisera fólk á hesum starvsøkinum, men neyvan er hetta gjørt til lítar. Nú tað frættist, at onnur ætla sær at yvirtaka hetta økið, valdu meginfeløgini hjá handverkarunum og meistaranum at senda felags bræv við áminning til matstovur og hotell um hesi viðurskipti. Og lokalfeløgini eru biðin um at syrgja fyrri, at organiseringin av hesum fólkunum verður framd lokalt.

Á stjórnarfundum 22. apríl 1995 kunnu menn fegnast um, at lánið, sum varð veitt Tekniska Skúla í Havn, nú er afturgoldið. Felagið hevur eisini fingið umbøn frá Suðurstreymoyar Tjóðveldisfelag um at stuðla eini mótmælisgongu, tá ið danski forsætismálaráðharrin Poul Nyrup Rasmussen skuldi koma á almenna vitjan í Føroyum í døgunum 8.-12. mai. Felagið, sum leggur dent á ikki at blanda seg upp í politikk, ger tó einki við hetta. Vitjanin hjá Poul Nyrup Rasmussen var tó av ongum, helst tí at hann óttaðist fyrri, at ferðin fór at verða órógvad á ógvisligum mótmælistiltøkum.

Fyrst í mai verður lógin um lærlingaviðurskipti broytt so, at lands-

kassin endurrindar læruplássunum 75% av lærlingalønini, meðan lærlingur fær ta til læruna hoyrandi skúlagongd. Landsstýrið roknar við, at tað fer at geva fleiri lærupláss. Hesin stuðulin til læruplássini kom á fyrsta sinni í 1980, tá læruplássini finga endurrindað 50% av lærlingalønini meðan lærlingur var í skúla. Vegna fíggjarligu trongu tíðirnar varð stuðulin avtikin aftur við løgtingslóg 18. september 1993, og tað hevði við sær munandi niðurgongd í lærlingatalinum, um enn tað neyvan var einasta grundin til niðurgongdina. Tá stuðulin til læruplássini datt burtur í 1993 hevði tað við sær, at lærlingalønin samstundis varð lækkað.

Í døgnum 1.-5. mai vitja fyra mans frá Føroya Handverkarafelag, teirra millum formaðurin, hjá Dansk Metal i Keypmannahavn. Føroya Handverkarafelag vil fegið søkja sær ráð, nú leiting eftir olju hevur tikið seg upp, og kanska verður ein komandi vinna í Føroyum. Og felagið vil eisini vita, um møguleiki er fyri formligum samstarvi millum bæði feløgini. Dansk Metal hevur sáttmálar við Mærsk, serliga tí at oljuvinnan hevur álit á teimum, og hetta eru góðir sáttmálar. So góðir, at onkur oljufeløg royna at sleppa undan at ganga undir sáttmálan við at seta fólk úr londum, sum ikki hava so væl skipað fakfeløg. Í sambandi við oljuvinnu er nógv at taka støðu til, tað veri seg vandan fyri dálking, trygd, langtíðarætlanir og veitingartrygd. Tað er greitt, at tað almenna má seta oljufeløgnum krøv. Tað er ikki nógv mikið bara at krevja loyvisgjöld, og so lata alt leyst. Í Dansk Metal eru teir í iva, hvussu verður við eini oljuvinnu við Føroyar, tí har er djúpt at bora. Hinvegin halda teir ikki, at nakað forðar fyri at krevja, at føroysk arbeiðsmegi, um hon hevur førleikarnar, fær framíhjárætt til arbeiði hjá oljufeløgnum, sum fáa loyvi at virka á føroyskum øki.

Hjá einum so lítlum landi sum Føroyum er eisini neyðugt at gera sær greitt, hvat skal gerast við stóru inntøkurnar, skuldu tær komið.

Á aðalfundinum 13. mai 1995 vóru øll limafeløgini uttan tað í Vági umboðað. Ein røð av evnum og smámálum vórðu umrødd á fundinum. Eitt upskot at stovna felags verkfalsgrunn varð lagt fram, men semja var um, at limafeløgini fyrst eiga at taka støðu til uppskotið, áðrenn tað verður lagt aftur fyri fund í meginfelagnum. Tvey valevni vóru til formannsvalið, Jóhan Poulsen og sitandi formaður, Høgni Højgaard, sum var afturvaldur. Harald Østerø er umboð hjá felagnum í Læruráðnum.

Tað er greitt, at limirnir eru ikki so væl nøgdir við fakfelagsumboðini, sum nú sita á løgtingið og í landsstýrinum fyri Verkamannafylkingina. Á fundinum var funnist at Óla Jacobsen, landsstýrismanni í ídnaðar-, vinnu- og arbeiðaramálum, at hann hevur gjørt so lítið fyri handverks-

vinnuna. Tað var enn tá upp á tal at senda landsstýrismanninum eina ábreiðslu. Eitt nú hevur landsstýrismaðurin ikki stuðlað krøvunum hjá handverkarunum at taka teknisku skúlarnar úr aftur lógini um skúlafyrisiting, so at teir aftur kunnu virka sum sjálvsognarstovnar.

- o -

Landsskúlastjórin setti í juni 1995 nevnd at gera uppskot um lóg um yrkisútbúgvingar. Í nevndini, sum verður rópt PZ-nevndin eftir formanninum Petur Zachariassen, sótu 12 fólk og teirra millum vóru Høgni Højgaard, valdur av Føroya Handverkarafelag, og Johan Petersen, valdur av Føroya Handverksmeistarafelag. Umboðini hjá hesum yrkisfeløgnum nokta í fyrstani at mæta á fundum, tí tey hildu, at setningurin hjá hesi nevndini var ov fastlæstur, at hetta var fimta nevnd av sama slag, sum var sett seinastu stuttu tíðina, og so minna tey á, at feløgini eisini hava latið landsstýrinum endaligt uppskot um yrkisútbúgvingar, sum øll vinnan er samd um.

Nýsetta nevndin heitti á feløgini at greiða frá, hví tey ikki vildu mæta. Høgni Højgaard og Jóhan Petersen møttu tí á fundi 11. oktober at greiða frá og býttu út skrivligt tilfar til allar nevndarlimirnar. Á fundinum lögdu feløgini fram tey vælkendu sjónarmiðini um, at yrkisútbúgvingarnar skulu mest møguligt líkjast teimum dansku (lógargrundarlagið), og at vinnan átti at hava fullan avgerðarrætt, tá talan var um skipan og innihald av útbúgvingunum (sjálvsognarprinsippið).

Tað seinasta, ið hent var, var, at løgtingið hevði tikið undir við landsstýrismanninum í skúlamálum, sum hevði heitt á danska undirvísingarmálaráðharran at seta kgl. fyriskipanina um góðkenning og stuðul til teknisku skúlarnar úr gildi. Feløgini kendu seg hótt og brynja seg til móttstøðu.

Tað kom tó vend í seinni, og endin var, at feløgini, tá nøkur av teirra sjónarmiðum umsíðir vunnu frama, luttóku í nevndararbeiðnum, sum vit fara at frætta meira um seinni.

- o -

Tað leikaði hart á til sáttmálasamráðingarnar á vári 1995 hjá feløgnum, sum høvdu sáttmála við tað almenna, tí landsstýrið var framvegis ikki sinnað at halda avaluna um, at feløgini áttu at fáa lønarniðurskurðin í 1993 aftur. Landsstýrið segði seg ikki vita um nakra slíka avtalu, meðan fakkfeløgini hinvegin vístu á, at avtalan um lønarniðurskurð var ein serlig avtala, sum var tíðaravmarkað og láuttanfyri vanliga sáttmálan.

Tað endaði við drúgvum verkfalli, sum vardi tað mesta av einum mánaði. Tá semingsfólkini komu uppí, góðtóku partarnir eina semju sunnudagin, 9. apríl. Feløgini finga nakað av lønarniðurskurðinum aftur, men onga lønarhækking.

Føroya Handverkarafelag hevði bert nakrar fáar limir í almennum starvi, so tað vóru tey størru feløgini, sum gjørdur semjuna. So tá Føroya Handverkarafelag og landsstýrið skriva undir sáttmálasemju 7. juni, er tað sama semjan, sum er gjørd við hini feløgini.

1. Í 1995 fáa limir felagsins 2 eyka frídagar frá tí degi, sáttmálin tekur við. Lønarsáttmálin galdandi 28. februar 1995 verður longdur restina av árinum.
2. Frá og við 1996 fáa limir felagsins 1 eyka frídag afturat. 1. januar 1996 verður lønin 6,6% minni, enn hon var 1. januar 1993.
3. 1. januar 1997 verður lønin 4,8% minni, enn hon var 1. januar 1993.
4. Felags barnsburðargrunnur verður settur á stovn í seinasta lagi 1. januar 1996.
5. Sum nýtt stk. 2 undir §15 verður sett:
“Handverkari kann fáa frí við løn, tá barn / børn hansara eru sjúk, tó hægst 2 dagar hvørja ferð og í mesta lagi 10 dagar árliga. Hevur handverkari meira enn 2 børn undir 10 ár, kann hann fáa frí í upp til 20 dagar.”
6. Ein vegleiðandi starvsfólkapolitikkur verður fyriskipaður.
7. Sáttmálin kann sigast upp av báðum pørtum við 3 mánaða freist, tó í fysta lagið til 1. mars 1997.

Á stjórnarfundi 26. august 1995 verður upplýst, at ætlanin er at fara undir samráðingar um ein sáttmála fyri flogmekanikarar. Rættiligt rok hevði verið hetta várið á teknisku deild hjá Atlantic Airways, og endin var, at nærum allir mekanikararnir har vórðu uppsagdir. Søkt varð eftir nýggjum fólki til deildina, og móguleiki var hjá teimum uppsøgdu at søkja hesi størvini. Freistin at søkja var 15. august.

Eitt sindur av kapping var um flogmekanikararnar, tí Føroya Arbeðarafelag vildi hava teir sum limir, men Føroya Handverkara-felag er kortini við til at gera sáttmála fyri nýsettu mekanikararnar, sum verður undirskrivaður 23. september 1995. Sáttmálin fevnir um arbeiðs- og starvsfólkaviðurskifti og reglur um frídagar. Annars verður gingið eftir lógini um starvsmenn, tó undantikið uppsagnarfrestir, sum eru avtalaðar í sáttmálanum, har eisini ásetingar eru um seming og gerðarrætt. Løn verður ásett sambært lønartalvu.

Tað var eitt sindur av iva um, hvussu góður hesin sáttmálin var, tí bæði Føroya Handverkarafelag og teir nýggju mekanikararnir kendu lítið til økið. Men felagið uggaði seg við, at tað verður høvi aftur seinni at samráðast um sáttmálan.

Á stjórnarfundinum var avgjørt at halda fast við, at SIT-útbúgvingin verður ikki góðkend sum lærlingaútbúgving av handverkarafelagnum fyrr enn felagið fær ta ávirkan, sum tað eigur sambært allari siðvenju, og sum fakini náttúrliga hava rætt til.

Á fundinum verður eisini upplýst, at tað er gjørt kunningartilfar um felagið á enskum, og hetta er sent til BP at brúka í átakingum at gera vart við førleikarnar hjá føroyskum handverkarum í útlondum. Upplýst verður, at meginfelagið rindar løn og annað til limirnar í stýrinum fyri Tekniska Skúlan í Havn.

Avgerð verður tikin at lata Heimamissionsforlagnum 1.000 kr. til útgávu av AIDS-faldara, sum verður latin teimum, sum arbeiða við hesum trupulleikanum, ókeypis.

Nakað av kjaki er um ætlanina at Føroya Arbeiðsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag skulu leggja saman. Høgni Højgaard væntar, at hetta kann gerast ein fyrimunur, men ein vandi er, at tað kann koma krav frá arbeiðsgevarunum, at handverkarasáttmálin skal tillagast, so hann líkist meira arbeiðarasáttmálanum. Føroya Handverksmeistarafelag legði saman við Føroya Arbeiðsgevarafelag í 1996, og tað fekk sum frá leið stóra ávirkan á samráðingarstøðuna hjá Føroya Handverkarafelag.

Føroya Handverkarafelag var um hetta mundið á fundi við arbeiðs-ávísingina hjá ALS at vita, um ALS kann fígga skeið, sum kunnu hjálpa arbeiðsleysum at koma í arbeiði. Felagið ger vart við, at tað tykist vera boð eftir sveisarum í frálondavinnuni, men landið hevur sagt, at tað fer ikki at fígga serlig sveisiskeið. Ætlanin er at Tekniski Skúli í Havn kann skipa fyri sveisiskeiðum, men ivi er um, um skúlin hevur nóg góða útgerð til at halda skeiðini og lata sertifikat. Ein móguleiki er, at onkur annar stovnur veitir vátan fyri, at handverkararar hava fingið nøktandi upplæring í hesum yrki.

Á einum stjórnarfundi í november verður upplýst, at Arbeiðs-eftirlitið hevur sett fleiri danskar kunngerðir í gildi. Í hesum sambandi eru eisini reglur um nýtslu av verndarklæðum. Spurningurin nú at fáa greiði á er, hvør skal rinda fyri persónligar verndarbúnar og útgerð hjá starvsfólki. Men eftir Bekendtgørelse nr. 746 af 28. august 1992 om brug af personlige værnemidler, so skuldi tað verið greitt sambært grein 6, stk. 2, at: „Arbejdsgiveren afholder udgifterne til anskaffelse, vedligeholdelse og renholdelse af personlige værnemidler og har

ejendomsretten hertil.“ Er talan um vanlig arbejðsklæðir og búnar, eru avtalur um tað í sáttmálunum.

- o -

Skjótt 20 ára langa stríðið millum yrkisfeløgini í handverksvinnuni og skúlamyndugleikarnar leikar á við sama lag og var nú endað við naggatódn, so einki samband longur var millum partarnar. Ósemjan, soleiðis sum yrkisfeløgini sóu hana, var lýst í einum drúgvum brævi frá Vilhelm M. Johannesen, formanni í Føroya Handverksmeistarafelag og Høgna Højgaard, formanni í Føroya Handverkarafelag.⁸³ Yvirskriftin var eitt sindur hóttandi, tá ið sagt varð, at: „Tekniski Skúli í Havn letur kanska aftur, og lærlingarnir noyðast til Danmarkar“. Brævið er stílað til tey ungu, foreldur og onnur áhugað, sum ein roynd at greiða teimum frá hættisligu støðuni.

Í brævinum kemur fram, at talan er um fleiri og fløktar ósemjur um útbúgvingarlógina, og um hvør skal stýra teknisku skúlunum. Ein partur av stríðnum snýr seg um, at handverkslæran er øðrvísi enn aðrar útbúgvingar. Lærlingurin vendir sær til handverksmeistara at sleppa í læru, og semjast teir, verður lærusáttmáli skrivaður teirra millum, sum í ávísan mun bindur báðar partar í eitt áramál. Hetta er munandi øðrvísi enn í teimum vanligu útbúgvingunum, tí skúlagongdin hjá lærlingunum er mest ætlað sum eitt ískoyti til handaligu læruna. Tí er handverkslæran, soleiðis sum yrkisfeløgini fata tað, eitt arbejðsmarknaðarmál og ikki eitt skúlamál. Og soleiðis var eisini til 1978, tá ið lógtingslógin um skúlafyrisiting kom í gildi. Teir sum smíðaðu lógtingslógina um skúlafyrisiting og lógtingslimir skiltu ikki munin á handverks- og øðrum útbúgvingum, og tí kom lógin ikki at samsvara við lærlingalógina frá 1954 við seinni broytingum og heldur ikki við viðtøkurnar fyri teknisku skúlarnar. Og tey, sum nú umsita lógina, hava heldur ikki fatað munin enn.

Støðan bara versnaði, tá ið ríkisstuðulin síðan 1988 varð veittur sum blokkstuðul. Ríkisstuðulin, sum hevði verið markaður til teknisku skúlarnar, kundi nú verða brúktur til onnur endamál. At so er, kenna skúlarnir sviðan av, tí rakstrarliga eru teir skerdir og kunnu ikki geva fullgóða undirvísing ella skipa fyri sveinaroyndum, sum teir av røttum eiga. Í brævinum verður upplýst, at í fjør lænti Tekniski Skúli í Havn 250 tús. kr. frá yrkisfeløgnum til útgerð, so at el-lærlingarnir kundu sleppa í skúla.

Teknisku skúlarnir eru sjálvsagnarstovnar ríknir av eini nevnd sambært lógini um skúlafyrisiting frá 1978. Henda nevndin hevur

ikki avgerðarrætt, men skal gera tilmæli um undirvísing og rakstur skúlans til Landsskúlaráðið. Yrkisfeløgini, sum manna stýrið fyri Tekniska Skúla í Havn, hava ikki góðtikið ásetingarnar í lógini um skúlafyrisiting, men vilja hava tann avgerðarrætt, sum tey hava sambært lærlingalógini, aftur. Tekniski Skúli í Klaksvík og handilsskúlarnir virka tó sum er sambært lógini um skúlafyrisiting.

Yrkisfeløgini eru eisini ónøgd við, at landsstýrið ikki vil kennast við Læruráðið, men vendir sær til Landsskúlafyrisitingina, tá talan er um útbúgvingarmál. Hjá yrkisfeløgnum er tað umráðandi, at yrkini sjálvi áseta innihaldið í handverksútbúgvingunum. Landsskúlafyrisitingin skal umsita játtanina til skúlarnar og hava fíggarligt eftirlit og einki annað.

Landsstýrið hevur í hvussu er síðan 1990 gjørt fleiri miseydnaðar royndir at gera nýggjar lógir um yrkisútbúgvingar, og hevur sett nógvar nevndir at skriva álit um hetta. Tann seinasta, EyJ-nevndin, sum Eyðfinn Jacobsen, lögfrøðingur, var formaður fyri, lat í juni 1994 landsstýrinum fullfíggað uppskot til lóg um yrkisútbúgvingar. Yrkisfeløgini lögdu tá dent á, at lógin skuldi líkjast teirri donsku, tí so nógvir føroyskir lærlingar taka skúlapartin í Danmark. Men hetta hóvaði ikki Eilif Samuelsen, landsstýrismanni, siga feløgini, og hann legði tí eisini hetta álitid í eina skuffu.

Í juni 1995 er nýggj nevnd sett at gera uppskot til lóg um yrkisútbúgvingar, rópt PZ-nevndin eftir formanninum Petur Zachariassen, lærara á Setrinum, sum eisini hevði verið semingsmaður. Yrkisfeløgini vildu í fyrstu atløgu ikki vera við at manna hesa nevndina, tí tey vildu heldur hava, at uppskotið hjá EyJ-nevndini varð lagt fyri løgtingið. Tey hava ringar roydir av landsstýrinum, sum áður hevur samtykt lógir um yrkisútbúgvingar, eitt nú SIT, sum vinnan ikki hevur viðmælt. Og setningurin, sum PZ-nevndin hevur at arbeiða eftir, fær feløgini at óttast fyri, at nýggja lógin eftir hesum komandi uppskotinum fer ikki at líkjast teirri donsku, og vinnan fer ikki at fáa ávirkan.

Verður tað so, so hava feløgini longu spurt seg fyri og fingið váttað, at tað sambært donsku lógini ber til hjá føroyskum lærlingum at fara til Danmarkar og taka skúlapartin í øllum yrkjunum har, men so skulu lærlingarnar helst hava danskan bústað, og læruplássini í Føroyum, sum teir læra verkliga partin á, skulu vera góðkend av føroysku vinnufeløgnum.

Eilif Samuelsen, landsstýrismaður í skúlamálum, svarar yrkisfeløgnum aftur í samrøðu, sum blaðkvinnan Randi Jacobsen hevur við hann í Sosialinum 26. januar 1996. Hann sigur um feløgini, at „teir vilja bara ráða“. Um vrakaða uppskotið hjá EyJ-nevndini, sigur

hann: „Tað var ikki mær, tað uppskotið ikki hóvaði. Uppskotið var ein beinleiðis umseting av tí danska, men tað kundi ikki brúkast í tí líki, tí danska lógin er fyri 100 tekniskar skúlar í Danmark. Tað ber ikki til bara at umseta.“ Men útbúgvingarnar skulu sjálvandi líkjast teimum donsku ella teimum í øðrum londum, tí „tað gevur jú onga meining at hava útbúgvingar, sum bara kunnu brúkast í Føroyum,“ sigur Eilif Samuelsen, og hann heldur, at uppskotið at senda allar lærlingar burtur líkist næstan landasviki.

Eilif Samuelsen nevnr, at PZ-nevndini er álagt at taka sjónarmiðini hjá feløgnum við í arbeiðnum, og feløgini fáa eisini uppskotið at viðgera, tá ið tað er liðugt. Hann ger vart við, at tíðirnar eru broyttar, og pengarnir koma ikki longur úr Danmark. Feløgini kunnu ikki ráða einsamøll yvir skúlanum, tí landið rindar hvørt oyra og má tí kunna hava eftirlit við útbúgvingunum og skúlunum. Og hetta hava hinir yrkis-skúlarir longu viðurkent. Yrkisfeløgini hjá handverkarum eru bara ímóti øllum og stýra eina sjálmorðskós, sum hann tekur til og leggur aftrat, at teir eru ikki til at tosa við.

Stríðið um útbúgvingarnar hevði sum nevnt við sær, at yrkisfeløgini vildu ikki góðtaka SIT sum eina handverksútbúgving. Tí undraði tað, at Læruráðið helt fram at viðgera umbønir um stytting av lærutíðini hjá teimum, sum hava tikið SIT. Hetta hevði við sær, at Føroya Handverkarafelag um várið 1996 kallaði øll síni umboð í yrkis-nevndunum saman til felags fund. Á hesum fundi var greitt frá stríðnum millum vinnuna og myndugleikarnar um lærlingaviðurskiftini. Úrslitið av fundinum var, at yrkisnevndirnar váttaðu, at tær fóru ikki at viðmæla umsóknum um stytting av lærutíðini hjá teimum, sum hava tikið SIT.

Hetta kann kanska minna um hevnd. Og tað var heldur ikki semja í Føroya Handverkarafelag at nokta SITarum stytting í lærutíðini. Eitt nú á aðalfundinum hjá felagnum 18. mai 1996 vóru fleiri, og serliga umboðini fyri Klaksvíkar Handverkarafelag, sum ikki rættiliga skiltu, hví felagið var so ímóti SIT. Tá greiddi formaðurin frá, at tað snýr seg um tað sonevnda fakliga sjálvræðið, og at bara tær útbúgvingar, har læran er skipað og samtykt av yrkisfeløgnum ella yrkjunum, kunnu roknast sum handverksútbúgvingar. Og formaðurin legði dent á, at hetta er eitt krav í Danmark og eisini hjá okkum.

- o -

Landsstýrið legði 11. desember 1995 uppskot fyri løgtingið um broyting í løgtingslóg um afturlatingartíðir fyri handlar. Eftir umbøn frá Føroya Handverksmeistarafelag var skoytt uppí ein áseting sum segði, at sum

nýtt stk. 6 í grein 1 í lógini verður sett: „Hárfríðkanarstovur og stovur, ið veita vakurleikarøkt, mugu ikki hava opið fyri almenninginumuttanfyri tær í stk. 1-3 nevndu upplatingartíðir. Gerandisdagar kl. 7 til 17.30 og leygardagar til kl. 14.“ Føroya Handverkarafelag tók eisini undir við hesi umbøn.

Í álitum hjá vinnunevndini um málið verður upplýst, at: „Bólkurin av hárfríðkanarkvinnum og kvinnum, ið veita sólviðgerð, átala, at hárfríðkanarstovur og sólmiðstøðir skulu undir lógina um afturlatingartíðir fyri handlar. Tær føra fram, at hárfríðkan er eitt handverk, og tí ber ikki til at seta somu afturlatingartíðir sum hjá handlum.“ Og tær vænta, at verður hetta gjørt, fer tað at skerja kundagrundarlagið, serliga nú so nógv fólk er flutt av landinum. Vandur er fyri, at nógvar mugu lata aftur. Umboðini fyri handverksmeistararnar hildu, at um tær í hárfríðkanaryrkinum arbeiddu undir skipaðum viðurskiftum, fór kappingin at vera meira jøvn hjá øllum teirra. Tá ið atkvøtt var til 2. viðgerð 21. mars 1996 um júst hesa áseting, vóru bara 14 atkvøður fyri og 15 ímóti, og uppskotið fall tí.

Í Føroya Handverkarafelag vóru teir í øðini um, at fakfelagskvinnan Ingeborg Vinther hevði atkvøtt ímóti uppskotinum, so at tað fall. Felagið metti, at skipaði viðurskifti vóru ein treyt fyri, at hárfríðkanarkvinnur kundu taka lærlingar.

Á stjórnarfundi 23. mars 1996 kemur greitt fram, at hvørki Føroya Handverkarafelag ella Føroya Handverksmeistarafelag vóru so fegin um, at landið og kommunurnar settu fitt av peningi av til tiltakið *Ung í arbeiði*, sum skuldi tálma tí stóra arbeiðsloysinum millum ung og forða fyri, at teygingu ov nógv fyri einki. Feløgini vóru ikki beinleiðis ímóti, at hesi tiltøk verða sett í verk, men tey høvdu varhugan av, at hesi ungu onkuntíð tóku arbeiði, sum av røttum var arbeiði hjá faklærdum. Og so sleppa kommunurnar eisini undan at rinda MVG. Feløgini halda, at betri hevði verið, um ung kundu verið sett í læru fyri hesar pengarnar, sum meistarafelagið kundi umsitið.

Í døgnum 3.-6. mai fekk Føroya Handverkarafelag vitjan av umboðum fyri elvinnuna og elektrikarar og feløgum teirra í Íslandi. Føroya Handverkarafelag hevði og hevur framvegis gott samstarv við Rafiðnaðarsamband Íslands, meginfelagið fyri fakfeløgini hjá elektrikarum, sum legði ferðina hjá íslendingunum til rættis. Føroya Handverkarafelag skipaði saman við Føroya Læruráð fyri fundum og vitjanum á skúlum og fyrirkomum. Og ein av døgnum var í sambandi við vitjanina fínur døgurði í Roykstovuni í Kirkjubø fyri fleiri enn 30 fólki, og millum tey innbodnu vóru eisini Eilif Samuelson, landsstýrismaður í skulamálum, og fólk frá Landsskúlafyrisingini.

Rafiðnaðarsamband Íslands takkaði fyri blíðskapin og fór at bjóða fðroyskum elektrikarum á ókeypiskleið í Íslandi.

Aðalfundurin hetta árið var á Tvøroyri 18. mai 1996, og formaðurin hevði tá drúgva frágreiðing um virkseimið hjá felagnum farna árið. Men atfinningar vóru eisini, tí formaðurin hevði sjálvur gjørt uppskot til reglur fyri skiftisarbeði, hóast nevndin, sum skuldi gera hetta, ongan fund hevði hildið. Formaðurin bað um umbering, men helt, at so mugu hinir nevndarlimirnir eisini taka sær um reiggj og vísa áhuga fyri málinum. Hýrurin á fundinum var sum heild ikki tann besti, og menn funnust eitt nú at, at felagið hevði latið um seg ganga, at uppsagnir vóru á Skipasmiðjuni í Havn, hóast tað vísti seg, at tørvur framvegis var á fólki. Tað kann nevast, at Skipasmiðjan í sínum lagi segði seg einki vita um, at nakar var uppsagdur. Heldur ikki megnaði felagið at tala at og fáa broytt, at trygdarumboð uttan grund vórðu uppsøgd. Formaðurin helt, at var tað bara hann, sum ikki hevði verið nóg virkin, so stóð væl til, tí lokalfeløgini kundu sjálvi havt talað at í hesum nevnda føri, tí tað stóð teimum púra frítt av virka. Formaðurin nevndi eisini, at Skipasmiðjan er so stórt arbeiðspláss, at um allir handverkararnir har komu á aðalfund í handverkarafelagnum í Havn, kundu teir valt allar limirnar í nevndini. Tað kann kallast lagnunar spei, tí júst hetta hendi á aðalfundinum hjá Havnar Handverkarafelag árið eftir, sum vit skulu venda aftur til.

Ivi er eisini um, hvussu verður við at siga sáttmálan upp, tí menn aftra seg at verða valdir í samráðingarnevndina, tí teir vita ikki, um hon hevur undirtøku, og vandi er fyri, at teir fáa ábreiðslur, tá samráðingarnar eru avgreiddar, ella at lokalfeløgini ikki virða sáttmálasemjuna.

Á aðalfundinum eru Havnin og Skála fyri, at sáttmálin við meistara-felagið verður uppsagdur, og tað átti at verið ein meiriluti av limunum, men á stjórnarfundi 13. juli er kortini meiriluti fyri ikki at siga upp. 2 feløg, Havnin og Skála, eru fyri, men 5 limafeløg eru ímóti.

Nýggir ella nývaldir limir í stjórnini eru: Suni Simonsen, Vestmanna, Jákup Thomsen, Fuglafjarðar, Poul Øregaard, Norðstreymoyar, Dagbjørn Hansen, Vága, og Hans Karl Saltá fyri Nes Sóknar Handverkarafelag.

Aftaná aðalfundin skipaði starvsnevndin seg við Høgna Højgaard, sum formanni, Suna Simonsen, næstformanni, og Hans Karl Saltá var starvsnevndarlimur.

Tað kundi bent á, at ein orsök til ónøgdina við Føroya Handverkarafelag, sum nú kemur undan kavi, er, at stjórnarlimirnir halda

seg vera ov illa kunnaðar um alt tað, sum fer fram, og at formaðurin ger alt sjálvur.

Onkuntíð var eisini reistur ivi, um formaðurin, tá ið hann skrivar í bløðini, umboðar alt meginfelagið. Onkur ivast, men aðrir stjórnarlimir hildu, at tað er í lagi, at formaðurin leggur fram síni og felagsins sjónarmið alment.

Hinvegin talar tað fyri seg og er gott dømi um, hvussu lítið hinir nevndarlimirnir vóru uppi í dagliga arbeiðnum, at eingin starvsnevndarlimur hevði lykil til skrivstovuna hjá felagnum, tá ið formaðurin var í summarfrí, og okkurt mál kom fyri og skuldi avgreiðast stundisliga.

- o -

Vónirnar um eina komandi føroyska oljuvinnu og møguleikarnir at fáa starv í frálavinnuni høvdu við sær, at yrkisfeløgini vóru noydd at taka støðu til viðurskifti, sum helst vóru teimum fremmand.

Fyrst í mai eru menn frá yrkisfeløgnum aftur á vitjan hjá Dansk Metal at kunna seg um oljuvinnuna og tær reglur, sum har eru galdandi og um førleikakrøv. Oljuvinnan er væl skipað, tá ið tað snýr seg um trygdarkrøv og førleikar, og tað er ikki sørt, at fakkfelagsfólk í handverksvinnuni nú gerast meira varug við týðningin, tað hevur at vera professionellur, um vit so kunnu siga. Nú eru krøv um, at menn hava eitt sonevnt CV (Curriculum Vitae) ella eina lívsgongdarlýsing, sum er eitt yvirlit yvir útbúgvingar, starvsroyndir, førleikar og tey skeið, sum handverkarin hevur tikið. Og møguleikar eru nú eisini hjá føroyingum at fara til oljufeløgini at vinna sær starvsroyndir har. Skal vinnan gera seg galdandi er neyðugt, at arbeiðsgevarar verða skrásettir, so til ber at síggja, hvørjar tænarar teir kunnu veita.

Undir vitjanini semjast Dansk Metal og Føroya Handverkarafelag at hava fast samstarv um oljuvinnu, og tað er eisini Dansk Metal, sum stendur fyri samráðingunum um teir handverkarar, sum skulu vera við í arbeiðnum, tá ið royndarboringarnar eftir olju vórðu uppafurtiknar í Lopra í 1996. Hetta er í samráð við Føroya Handverkarafelag, sum í brævi 26. mars 1996 hevur heitt á Dansk Metal at umboða teir móttvegis útlenskum operatørum, tí felagið hevði ongar royndir á hesum økinum.

Tað er danska felagið Mærsk Drilling, sum stendur fyri arbeiðnum, og A.P. Møller rindaði Føroya Handverkarafelag limagjald fyri umleið 20 útlendingar, sum arbeiddu har. Hetta varð gjørt eftir reglugerðini hjá felagnum um útlendingar, og A. P. Møller takkaði felagnum fyri, at hesi viðurskifti vóru so væl skipað. Felagið hevði fyrr tikið avgerð

um, at handverkarar og serarbeiðarar, sum koma uttanífrá í oljuvinnu í Føroyum, skulu limast beinleiðis inn í Føroya Handverkarafelag.

Føroya Handverkarafelag fær 28. juli 1996 fyrispurning frá landsstýrinum, um felagið vil viðmæla, at Tórshavnar Skipasmiðja setir enn fleiri póllendingar sum sveisarar. Felagið undrast á, at tað skal vera neyðugt at 'innflyta' póllendingar, tá fleiri føroyskir handverkarar hava verið á sveisiskeiði, sum ALS og vinnan saman hava skipað fyri. Og ALS hevði upplýst, at tey høvdu 18 sveisarar skrásettar sum arbeiðstøkir. Landsstýrið hevði longu frammanundan sagt seg einki hava ímóti at endurnýggja arbeiðs- og upphaldsloyvini hjá 27 póllendingum, sum longu arbeiddu á Skipasmiðjuni, tí Skipasmiðjan hevði fleiri byggiorðrar og skuldi eitt nú byggja eina ferju til Svendborg kommunu.

Í brævi til Skipasmiðjuna longu 17. november 1995 hevði Føroya Handverkarafelag sagt frá, at tað er í lagi at innflyta útlenska arbeiðsmegi, men tað er løgið, at hetta skal vera neyðugt, tá ið vit hava handverkarar, sum ganga fyri einki. Vit missa fakkunnleikan, og tað kann vera ein vandi, nú ein oljuvinna er væntandi, og tí er alneyðugt at útbúgva føroyskar sveisarar. Og landsstýrið, sum hevur fingið avrit av brævinum, sendir Tórshavnar Skipasmiðju hesar somu upplýsingarnar og heitir á Skipasmiðjuna at hava hesi viðurskifti í huga. Tað ber ikki til við tí tilfari, sum hevur verið tøkt til hesa bókina, við vissu at siga, um póllendingarnir arbeiða eftir øðrum lønartreytum enn føroyingar, og um tað kann vera grund til, at teir fáa arbeiðið. Men tað eru kortini greiðar ábendingar, at póllendingarnir eru bíligari arbeiðsmegi enn tann føroyska.

Hesa tíðina kannaði ALS eisini móguleikarnar hjá føroyingum at fáa arbeiði uttanlands, serliga í siglingar- og ojuvinnuni. Føroyingar eru á skeiði hjá BP í Skotlandi, og eftirspurningur er eftir navigøtørum og maskinmonnum í frálavinnuni. Í Noregi er tørvur á fólki til byggivinnuna, á boripallunum og reinskerarum í flakavinnuni. Enn var nógv óvissa, hvat kravdist, skuldi tú at arbeiða uttanlands, tað veri seg vitan um arbeiðsloysistryggingar og sosialar veitingar. Føroya Handverkarafelag hevði tó móguleika at venda sær til NBTF, norðurlenska felagsskapin fyri skógar- og byggivinnu, at spyrja seg fyri um fyrirkur, sum søktu eftir arbeiðsfólki í Føroyum.

Dømi vóru, at tað gekk striltið hjá onkrum av teimum, sum arbeiddu í Týsklandi at fáa lønina, men felagið lovaði, at vóru teir limir í felagnum, so royndi felagið at tryggja teimum lønina. Send kundu verða uppkrov ella málið kundi verða latið sakførara.

Tað er ein sannroynd, at tað er ikki bara sum at siga tað at hava

skipaði fakfelagsviðurskifti. Hetta eru viðurskifti, sum ofta vórðu umrødd á fundum í Føroya Handverkarafelag hetta summarið. Eitt eru reglur, annað er at fáa fólk og virki at halda reglurnar. Verður tað ikki gjørt, kann tað ofta koma av gáloysni, men tað kemur eisini fyri, at bæði handverkarar og virki vilja sleppa undan at binda seg, og á tann hátt kann virkið gjalda lægri løn enn ásett, sleppa undan sáttmálaásettum gjøldum ella uppsagnarreglum. Fleiri virki dáma heldur ikki, at onkur uttanhýsis, tað veri seg fakfelag ella arbeiðseftirlit, skal leggja seg úti, hvussu tey skipa síni innanhýsis viðurskifti. Í fleiri førum gjalda meistarar ikki ásett gjøld til útbúgvingar- ella sjúkragrunnar ella avrokna ikki limagjaldið fyri limirnar hjá handverkarafeløgnum. Ringt er alla tíðina at fylgja við, og onkuntíð er neyðugt at seta hart móti hørðum.

Nú vinnan er so óstøðug, eru fleiri dømi um, at sveinar hava fingið áheitan frá meistarum at senda teimum rokning fyri arbeiði teir gera, ella at teir virka sum undirentreprenørar fyri meistarar. Hetta er sáttmálabrot, og slatur gongur eisini um, at onkur skal hava fingið brúktar bilar frá verkstaðnum í staðin fyri løn. Føroya Handverksmeistarafelag hevur her somu fatan sum Føroya Handverkarafelag, at tað hevur týðning at virða sáttmálan, sum bæði feløgini hava skrivað undir. Um hetta, at sveinar senda meistarum rokning fyri arbeiði, ger meistarafelagið greitt, at tað góðtekur ikki slíkar avtalur, tí hetta stríðir ímóti grein 27 í sáttmálanum, at tað ongantíð kann arbeiða meira enn ein meistari í somu handverksgrein á sama arbeiðsstaði.

Feløgini stríðast eisini sínámillum um limir. Eitt nú gera Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag sáttmála um arbeiðsøki og taka upp limir, sum handverkarafeløgini av røttum halda áttu at staðið í teirra feløgum. Maskinmeistarafelagið, sum hevur limir, sum eisini eru handverkarar, letur sær onkuntíð lynda, at handverkarar verða settir eftir teirra sáttmála, hóast handverkarafeløgini tala at. Hetta útmaktar ofta øll feløgini, tí talan kann verða um illstøður, sum standa við leingi. Tær rennur í huga orðatakið, at ofta er frændi frænda verstur.

Ein veikleiki er tað, at sáttmálin millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag er minstulønarsáttmáli. Og hetta er serliga ein meinbogi hjá meginfelagnum hjá handverkarunum, tí felagið kennir lítið og einki til, hvørjar seravtalur verða gjørdar úti á einstøku arbeiðsplássunum ella verkstøðunum. Tað er ein sannroynd, at serliga tá nógv virksemi er, og trot er á arbeiðsmegi, kann lønin hjá handverkarum vera avtalað á staðnum og liggja væl omanfyri

minstulønina. Hetta kann gera, at sambandið millum meginfelagið og tann einstaka handverkaran gerst veikari, í hvussu er hvat hesum viðvíkur. Hetta kann føra til sjálvsøkni heldur enn tað samanhaldið, sum er støðið, fakfelagsrørslan byggir á. Felagið kann tó í sínum lagi royna at bjóða limunum aðrar tænastur so sum tryggingar og eftirløn, skipaði arbeiðsviðurskifti, hjálp í ósemjum og trætum, rættarhjálp, útbúgvingarstuðul, betri trygd á arbeiðsplássinum og so framvegis.

Í oktober 1996 undirskriva tey 26 limafeløgini í felagsskapinum fyri norðurlendsk fakfeløg í byggi- og skógarvinnuni NBTF samstarvsavtalu um limaviðurskifti, innliman í fakfeløg og um sínámillum stuðul í sambandi við faklig stríð. Avtalað verður, at tað skal ikki krevjast innlimingargjald, um limir í einum av limafeløgnum lima seg inn í annað limafelag í NBTF, og limirnir skulu halda lógir og sáttmálar í tí landinum, har teir arbeiða. Hjálp í sambandi við sáttmálastríð verður avtalað í hvørjum einstøkum føri. Í NBTF hava limafeløgini sannað, at tann norðurlenska fakfelagsskipanin er hótt. Tær í norðurlondum so vælkendu sonevndu kollektivu eksklusivavtalurnar eru ikki so vanligar aðrastaðnis, og í ES skulu vera ásetingar, sum ikki loyva, at útlendsk arbeiðsfólk verða útihýst frá arbeiðsmarknaðinum, tí eingin sáttmáli er. Tí hevur tað týdning at verja norðurlenska modelið, sum tikið verður til, hóast tað helst fer at krevja tillagingar til nýggju støðuna nú Danmark, Svøríki og Finland eru farin í ES.

- o -

Í 1995 finga meistarar aftur stuðulin, sum landskassin endurrindar læruplássunum, meðan lærlingur fær ta til læruna hoyrandi skúlagongd. Stuðulin er 75% av lærlingalønini. Stuðulin, sum hevði verið, varð avtikin í 1993, og tá varð lærlingalønin eisini lækkað. Tað varð ført fram á fleiri fundum hjá Føroya Handverkarafelag, at nú meistararnir aftur finga stuðul, átti lærlingalønin at hækka aftur. Meginfeløgini samráðast um hetta, og í 1997 hækkar lærlingalønin aftur úr 20% av sveinalønini í 32% 1. læruárið, úr 30% í 40% 2. læruárið, úr 40% í 45% 3. læruárið og úr 50% í 55% 4. læruárið. Læruráðið hevði annars á fundi 19. september 1996 ásett lærlingalønina 5. læruárið til 60% av tí til eina og hvørja tíð galdandi sveinaløn. Nú semjast yrkisfeløgini um, at lønin fyri 5. læruárið skal vera 70% av sveinalønini galdandi frá 1. mai 1997.

Føroya Læruráð tekur av og á støðu til at skipa læruna, tá ið talan er um handverk, sum eru nýggj í Føroyum. Eitt nú samtykkir Víðkaða Læruráðið at seta í verk útbúgving av gartnarum, og yrkisfeløgini

velja seinni síni umboð í yrkisnevndina fyri tey yrkini, ið koma undir hetta heitið. Í teimum yrkjunum, har skúlagongdin sum her fer fram í Danmark, verða sum oftast donsku útbúgvingarreglurnar brúktar, hóast tær ikki formliga eru settar í gildi í Føroyum.

Føroya Handverkarafelag velur í november 1996 eftir áheitan frá Læruráðnum Poul Øregaard úr Kollafirði í Víðkaða Læruráðið, sum skal gera mannagongdir í sambandi við próvtøku í støðislærugreinum hjá lærlingum.

Á aðalfundinum árið eftir verður greitt frá, at í sambandi við ajourføringar av lærlingaútbúgvingunum, so tær samsvara við donsku reglurnar, eru nú fleiri støðislærugreindir, sum roynd skal takast í, og her skulu gerast uppgávur til royndirnar. Av tí at hetta er nýtt, og Læruráðið ikki hevur orku at gera hetta, hava yrkisfeløgini heitt á Jákup í Gerðinum, sum er verkfrøðingur og fyrisitari hjá Føroya Handverksmeistarafelag, at gera mannagongdir og uppgávurnar, tí feløgini vilja ikki „hava Landsskúlafyrisitingina at kráma hetta undir seg“. Onkur ábending er, at tað gekk heldur striltið hjá Læruráðnum at fáa sett mannagongdirnar í verk.

- o -

1997 skuldi gerast eitt rokaligt ár í søguni hjá Føroya Handverkarafelag við í hvussu er tveimum ógvisligum hendingum, sum høvdu við sær, at felagið verður blandað upp í persónligt stríð, verður noytt at velja nýggjan formann og at enda misti trý limafeløg, so at limatalið minkaði niður í eina helvt. Avleiðingarnar av hesum hendingum hava merkt felagið líka til henda dag.

Felags fyri hesar hendingarnar er, at har stríddist hvør fyri sínum. Avleiðingarnar kenna vit, men ilt er at taka dagar ímillum, hvør hevði rætt, ella hvør bar seg rætt ella skeivt at. Her verða hendingarnar lýstar soleiðis, sum tær ganga aftur í frásagnum og skrivum í skjalasavninum hjá Føroya Handverkarafelag og í blaðskrivning. Tað er vert at hava í huga, at heldur ikki í Føroya Handverkarafelag var full semja um tað, sum fór fram, og um tær atgerðir, felagið tók stig til.

Gongdin í tí eina málinum er væl lýst í greinini *Fløkta fakfelagsmálið* hjá Høgna Højgaard, sum stóð í Dimmalætting 22. januar 1997.⁸⁴

Tekniski Skúli í Havn hevði eins og aðrir skúlar í teimum ringu tíðunum verið noyddur at spara, og skúlin hevði spart á hvørjum ári síðan 1993. Hetta helt fram, og tað gjørdist skjótt leiðslu skúlans og stýrinum greitt, at eisini í 1996 mátti skerjast munandi í rakstrinum. Stjórin á skúlanum hevði í tí sambandi sett eitt av starvsfólkunum

á Skúlaheiminum niður í arbeidstíð og hevði sagt húsavørðinum har, sum var løntur eftir sáttmálanum hjá Maskinmeistarafelagnum, upp til 1. november 1996. Tá kundi hann verða settur aftur, men løntur eftir sáttmálanum hjá handverkarafeløgnum. Hetta setti rættiliga eld í, tí Maskinmeistarafelagið helt hesa uppsøgnina vera eina roynd at noyða húsavørðin úr Maskinmeistarafelagnum og í eitt av handverkarafeløgnum í staðin. Hóast stýrið ikki hevði við starvssetanir at gera, so tekur tað kortini málið upp, og óvist hví, so seta meistarafeløgini seg eisini ímóti ætlaðu uppsøgnini av húsavørðinum.

Í august 1996 fáa stýrslimirnir hjá Havnar Handverksmeistarafelag skriv frá sínum felag at koyra stjóran á skúlanum frá. Tað skal vera tí, at „skúlin skal hava eina meira tíðarhóskandi leiðslu.“ Umboðini hjá meistarafelagnum í stýrinum vilja ikki akta hesi boðini, tí tey halda, at „skúlastjórin hevur gjørt eitt megnararbeiði fyri skúlan og verið sera loyalur yvirfyri stýrinum. At umstøðurnar ikki hava verið lættar, ger bara hansara lut í broytingum størri.“ Bæði umboðini taka seg tí úr stýrinum og nýggj umboð verða vald fyri tey.

Umboðini hjá Føroya og Havnar Handverkarafelag í stýrinum taka ikki undir við ætlanini at siga stjóran upp, og tey duga ikki at síggja, at stjórin hevur gjørt annað enn rætt er, at ein húsavørður eigur at verða løntur sum húsavørður sambært sáttmálanum hjá tí almenna. Feløgini vísa aftur, at talan er um eitt mál um limaskap í fakfelag.

Aftaná nevndarfund 2. november sendir Føroya Handverkarafelag hvassorðað bræv dagfest 4. november 1996 til Føroya Handverksmeistarafelag, har kravt verður, at meistaraumboðini virða reglugerðina fyri skúlan, sum var sett í gildi í 1988, og gevast at vísa til gomlu reglugerðina fyri skúlan frá 1959, har limirnir hjá handverkarum og meistarum ikki vóru javnbýttir í stýrinum. Hetta sigur felagið er álop á teirra limir í stýrinum, og tað fer felagið ikki at góðtaka. Felagið krevur eisini, at Føroya Handverksmeistarafelag áleggur sínum limafelag, Havnar Handverksmeistarafelag, at gevast við herferðini móti skúlaleiðsluni og -stýrinum.

Í triðja lagi vil felagið hava gamla samstarvið millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag at halda fram „uttan fyrivarni til møguligar bindingar, sum FHMF hevur av limaskapinum í FAG [Føroya Arbeidsgevarafelag]“. Hendir hetta ikki, verður alt samstarv millum feløgini á útbúgvingarøkinum slitið. Føroya Handverkarafelag tekur seg tá um so verður úr skúlastýrinum og úr Læruráðnum.

Húsavørðurin á Skúlaheiminum vildi ikki góðtaka at verða settur eftir handverkarasáttmálanum, og 8. januar 1997 verður tí lýst eftir

húsa- og náttarvørði til Skúlaheimið. Viðkomandi skal hava sveinabræv sum húsasmiður, bygningssnikkari, elektrikari ella rør- og blikksmiður, og starvið verður lønt sambært sáttmála millum landsstýrið og Føroya Handverkarafelag.

Men málið endar ikki her, tí 17. januar 1997 verður uppskot lagt fyri á stýrisfundi hjá Tekniska Skúla í Havn at seta skúlastjóran frá. Uppskotið verður samtykt, hóast handverkaraumboðini mótmæla harðliga.

Dagin eftir gera handverkarafeløgini álvara av síni hóttan og almannakunngeru hesa yvirlýsing:

Grundað á ta støðu, sum hevur tikið seg upp í stýrinum fyri Tekniska Skúla í Tórshavn, har Føroya og Havnar Handverksmeistarafelag ikki halda seg til gjørdar avtalur móttvegis Føroya og Havnar Handverkarafelag, verður við hesum boðað frá, at Føroya og Havnar Handverkarafelag frá í dag at rokna hava tikið hesi stig.

1. Øll handverkaraumboðini í stýrinum fyri Tekniska Skúla í Tórshavn eru tikin aftur.
2. Øll umboð Føroya Handverkarafelags í Føroya Læruráð – t.e. fasta umboðið í læruráðnum, umboðini í víðkaða læruráðnum, umboðini í fakligu nevndunum eins og allir skoðanarmeistarar til sveinaroyndir – eru tikin aftur. Hetta merkir, at felagsins limir ikki viðvirka til at avgreiða sveinaroyndir í framtíðini.
3. Føroya Handverkarafelag fer í komandi døgum at boða øllum sínum samstarvsfeløgum uttanlands frá hesi avgerð við nágreiniligari frágreiðing um orsøkirnar til hesi stig. Eisini verða skúlamyndugleikarnir í Føroyum og í Danmark kunnaðir um hesa avgerð.

Allir lærlingar verða raktir av hesum tiltøkunum, og teir verða tí mintir á, at teir alt fyri eitt eiga at venda sær til sakførara fyri at reisa endurgjaldskrav fyri mista lærutíð ímóti meistaratum, hvørs felag er atvoldin til hesa støðu, orsakað av at einki góðkent sveinabræv kann útskrivast.

Feløgini ásanna, at øll handverksútbúgving í Føroyum við hesum heldur uppat, og tí mæla vit teimum, sum kortini ætla sær eina ella aðra útbúgving innan handverk, um at nema sær hesa uttanlands.

Tórshavn 18. januar 1997

*Føroya Handverkarafelag og
Havnar Handverkarafelag
Høgni Højgaard*

Føroya Handverkarafelag boðar beinanvegin Læruráðnum og nakrar dagar seinni eisini Uddannelsekretariatet hjá Dansk Metalarbejderforbund frá blokaduni, har greitt verður frá, hvussu meistararnir hava tíggjað sær í stýrinum fyri Tekniska Skúla í Havn. Í brævinum til Læruráðið 21. januar boðar felagið frá, „at vit frá í dag at rokna taka øll okkara umboð úr ráðnum. Hetta merkir at okkara fasti limur í læruráðnum, limirnir í víðkaða læruráðnum, allir okkara limir í øllum fakligum nevndum eins og allir skoðanarmeistarar verða tiknir aftur.“

Eisini El-Fagets Lærlingeudvalg fær boð um støðuna við áheitan um ikki at hjálpa til við uppgávum til sveinaroyndirnar, tí hesar verða ikki skoðaðar, og Teknisk Skoleforening fær 28. januar 1997 líknandi fráboðan við umbøn um stuðul. Teknisk Skoleforening svarar umbønini aftur 24. februar og harmast støðuna og mælir til seming og samráðing. Í brævinum verður tó staðfest, at „Teknisk Skoleforening må for en ordens skyld understrege, at den som en bestyrelsesforening for hele skolens bestyrelse ikke har mulighed for at tage parti i sagen til støtte for den ene eller den anden part.“

Felagið vendir sær eisini í brævi 29. januar 1997 beinleiðis til Dansk Metalarbejderforbund um hetta sama. Í hesum brævinum stendur eisini: „Endvidere har vi fået beviser for at repræsentanter for mestrene begår underhåndsaftaler bag vores ryg i uddannelsesøjemed, hvilket vi ikke kan stå model til.“ Ikki er gott at vita, hvat sipað verður til her, men tað kann vera okkurt, sum er farið fram í PZ-nevndini, sum er sett at endurskoða lærlingalógina.

Nógv mundu halda, at hesi tiltøkini hjá handverkarafeløgnum vóru í so ógvislig, og serliga undraði tað, at feløgini tóku øll umboðini úr Føroya Lærurád og settu í verk blokadu, sum eisini rakti lærlingarnar.

Í brævi til Føroya Handverkarafelag 26. januar 1997 mótmælir Skála Handverkarafelag, sum eisini er limafelag í Føroya Handverkarafelag, harðliga, at blokada er sett í verk móti handverksútbúgvingunum.

Í brævinum verður sagt, at felagið tekur ikki undir við, at formaðurin hevur slitið alt samband við meistarafelagið á útbúgvingarøkinum, og at formaðurin, stórt sæð einsamallur, hevur lýst við tiltøkunum, ið eru at meta sum gíðslatøka av lærlingunum, sum als einki hava við ósemjuna á skúlanum at gera. Tað verður eisini átalað, at tiltøkini

skulu raka lærlingar á Tekniska Skúla í Klaksvík, sum fungerar fyrimyndarliga, sum tikið til í brævinum. Grundgevingarnar fyri tiltøkunum eru tvætl og verður hildið fram við tiltøkunum, er álitíð á Føroya Handverkarafelag fokið. Í brævinum verður eisini sagt: „Trupulleikarnir (...) byrjaðu tá ið Svenning [Nielsen, skúlastjóri] kom á skúlan, tað vil siga teir trupulleikarnir sum nú eru, um hann var settur at rudda upp ella ikki, diplomatur ella pedagogur hevur hann ongantíð verið.“ Felagið heldur ikki, at Føroya Handverkarafelag skal blanda seg í, um Havnar Handverksmeistarafelag skiftir sínar limir í stýrinum út, tí tað er teirra rættur. Brævið er undirskrivað av Harald Østerø, sum eisini er limur í Læruráðnum.

Og nakrar dagar seinni mótmælir eisini Klaksvíkar Handverkarafelag, „at handverkslærlingar í Føroyum verða blandaðir uppí stríðið, sum hevur tikið seg upp í sambandi við ósemjuna á Tekniska Skúla í Tórshavn.“

Onnur limafeløg stuðla meginfelagnum, eitt nú Vága Handverkarafelag, sum á fundi mitt í februar hevði viðgjørt tiltøkini og samtykt, at øll feløgini eiga at standa saman og halda fast við tiltøkini. Felagið krevur, at Føroya Handverkarafelag gevur Harald Østerø eina harðliga átalu fyri hansara skrivning. Og 25. februar 1997 áttalar eisini Nes Sóknar Handverkarafelag framferðini, sum Harald Østerø hevur sýnt í sambandi við ósemjuna um stýrið fyri Tekniska Skúla í Tórshavn.

Felagið hevur uttan iva sannað, at alt rokið kann gera lærlingar ørkymlaðar, tí 29. januar setir felagið hesa lýsing í Dimmalætting:

Handverkslærlingar

Í sambandi við yvirlýsing frá feløgunum, um tey tiltøk, sum sett eru í verk á útbúgvingarøkinum, skulu vit boða frá, at lærlingar, sum føla seg ótryggar av støðuni, eru vælkomnir at venda sær til Føroya Handverkarafelag um hjálp.

Føroya Handverkarafelag

Meðan stríðið leikaði á, vendi Høgni Høgjaard sær síðst í januar 1997 í bløðunum eisini til Eilif Samuelson, landsstýrismann í skúlamálum, við spurningum í sambandi við hendingarnar á Tekniska Skúla. Hann spyr eitt nú, um Eilif Samuelson kundi góðtaka, at skúlin heldur fram við virkseminum við einum stýri, sum ikki er viðtøkuført, og um hann ætlar at grípa inn viðvíkjandi tí, sum hendi í stýrinum 17. januar [tá skúlastjórinn var koyrdur frá]. Eilif Samuelson skuldi hava sagt, „at einastu viðtøkur, sum eru lógliga galdandi fyri Tekniska Skúlan í

Tórshavn, eru tær, sum settar eru í gildi 1. apríl 1959“. Høgni Højgaard spyr tí, um stýrið so hevur handlað í heimildarloymi øll árin síðan 1988.

Blokadan móti Læruráðnum vakti sjálvandi ans, og 31. januar samtykkir Læruráðið einmælt at heita á Føroya Handverkarafelag um beinan vegin at seta úr gildi tiltøkini, felagið hevur lýst mótvegis Læruráðnum á útbúgvingarøkinum viðvíkjandi fasta liminum í Læruráðnum, limum í Víðkaða Læruráðnum, yrkisnevndunum og skoðanarmeistarum. Samtyktin er undirskrivað av Jógvan Hammer, formanni, Eli P. Hansen, umboð fyri Føroya Handverksmeistarafelag, og Harald Østerø, umboð fyri Føroya Handverkarafelag.

Nakað seinni 23. februar harmast Víðkaða Læruráðið fyri ávikavist hárfriðkan og fyri el-yrkið í brævi til Føroya Handverkarafelag, „at felagið ikki einans noktar at gera sína skyldu eftir lógini og velja skoðanarmeistarar samsvarandi teimum útbúgvingarreglum, felagið hevur verið við til at áseta og góðkenna, men at felagið eisini við síni støðutakan forðar Læruráðnum í at útinna sína skyldu at skipa fyri sveinaroyndum.“ Og so verður lagt aftrat: „Felagið eigur tí ongantíð ov skjótt at avlýsa tiltøkini mótvegis sveinaroyndunum, og í staðin loysa ósemjuna við mótpartin, har ósemjan er staðfest.“

Um hetta mundið verður váttað, at uppsagdi húsavørðurin var settur aftur í sama starv. Høgni Højgaard leggur í tí sambandi Vilhelm M. Johannesen, formann í Føroya Handverksmeistarafelag, undir at hava vart húsavørðin, tí teir báðir eru systkinabørn, og hann ivast í, um setanin er farin regluliga fram. „Handverkaraumboðini hava ongantíð ríkið fakfelagspolitikk í stýrinum til gagns fyri eggar limir. Tað gera vit á øðrum stað. Men tað er meira enn nú kann sigast um maskinmeistara- og meistaraumboðini í stýrinum.“⁸⁵

Føroya Handverkarafelag slakar seinni eitt sindur í málinum um skoðan av sveinaroyndum, tí á stjórnarfundi 8. mars verður samtykt, at felagið fer at velja skoðanarmeistarar til royndirnar hjá fyra hárfriðkanarlærlingum og tveimum elektrikarlærlingum, sum skulu til roynd fyrsta dagin, men at elektrikara- og hárfriðkanarlærlingar, sum byrja skeið frá og við 8. mars 1997 í Havn, verða ikki skoðaðir. Bilsmiðlærlingar, maskinsmiðlærlingar og lærlingar innan timburfakini kunnu verða skoðaðir úti á verkstøðunum ella á Tekniska Skúla í Klaksvík, og felagið boðar Føroya Læruráð frá hesum.

Limafeløgini byrja nú eisini at leggja trýst á meginfelagið eitt nú tá Havnar Handverkarafelag um miðjan mars heitir á Tvøroyrar Handverkarafelag um at vera við til at kalla Føroya Handverkarafelag saman til eykaaðalfund at manna stýrið fyri Tekniska Skúla í Havn. Tá hevði Havnar Handverkarafelag, eftir fund við meistarafelagi í

Havn, avgjørt at velja sínar triggjar limir eftir 1988-reglugerðini. Aðrar royndir verða eisini gjørdar at taka broddin av stríðnum. Fyrst í apríl fær Føroya Handverkarafelag sendandi soljóðandi vátan:

Viðvíkjand stýrinum fyri Tekniska Skúla í Tórshavn

Trætumál hava verið um stýringina av Tekniska Skúla í Tórshavn; hvørjum viðtøkum, ið stýrast skal eftir til útbúgving av næmingum (lærlingum) á Tekniska Skúla í Tórshavn.

Vit undirritaðu partar vátta at binda okkum til at stýra eftir 1988-viðtøkunum til nýggjar viðtøkur koma í gildi, sum allir partar kunnu einast um, og stýrt verður á jøvnum føti (við pariteti).

Hetta ynskja partarnir at vátta, so friður aftur kann valda innan útbúgvingarøkið.

Undirskrivað hava Havnar Handverkarafelag og Havnar handverksmeistarafelag og Eilif Samuelsen fyri Føroya Landsstýri.

Stríðið fær ein enda, tá nýggjur formaður er valdur fyri Føroya Handverkarafelag á aðalfundinum 10. mai, og júst ein mánaða seinni boðar Føroya Handverkarafelag Tekniska Skúlanum í Havn frá, at Herbert Olsen, Rituvík, og Poul Øregaard, Kollafjørður, eru valdir í stýrið.

Nakað seinni, 20. juni, sendir Føroya Handverkarafelag bræv til Føroya Handverksmeistarafelag við hesi orðing:

„Vísandi til avtalu millum Vilhelm M. Johannesen og Heina Heinesen tann 11/6-1997 verður við hesum sagt frá, at yvirlýsing okkara dagfest 18/1-1997 og kunngerð okkara dagfest 12/3-1997 um lærlingaviðurskifti við hesum eru settar formliga úr gildi.“

Meðan stríðið í stýrinum á Tekniska Skúla í Havn fer fram, eru eisini aðrar hendingar, sum skulu vísa seg at fáa avgerandi týdning fyri framtíðina hjá Føroya Handverkarafelag.

- o -

Á aðalfundinum hjá Havnar Handverkarafelag í februar 1997 hendir tað, at formaður felagsins í eini 16 ár, Høgni Højgaard, verður ikki afturvaldur, og hann verður heldur ikki valdur í nevndina. Høgni Højgaard er um hetta mundið eisini formaður í Føroya Handverkara-felag og er løntur skrivari hjá báðum feløgnum.

Hesin aðalfundurinn hjá Havnar Handverkarafelag var sermerktur, tí fleiri enn 100 limir mæta á fundi, og það eru helst fleiri enn nakrantíð áður. Umframti teir trúggjar í nevdinni, sum standa fyrri vali, stilla trúggjar mans upp til nevdarval. Teir eru Eyðfinn Petersen og Árni Hádal, sum starvast á Tórshavnar Skipasmiðju, og Einar Mohr, sum starvast hjá Fiskavirking, og teir verða allir valdir. Eyðfinn Petersen verður beint eftir aðalfundinn valdur til nýggjan formann í Havnar Handverkarafelag.⁸⁶

Undan aðalfundinum høvdu teir trúggjar sent út áheitan og heitt á limirnar á verkstøðunum at koma á fund, og Tórshavnar Skipasmiðja skal hava verið væl umboðað á fundinum. Fundurinn skal hava verið rættiliga rokalligur, og serliga nógv var gjørt burtur úr vánaligu arbeiðs- og trygdarviðurskiftunum á Skipasmiðjunni. Eisini var stór ónøgd við Poul Mohr, skipasmiðjustjóra, sum í heilum skal hava sagt álitisfólkum og trygdarumboðum upp í somu løtu, tey vórðu vald. Teir trúggjar, sum stilla upp og verða valdir, halda, at undanfarna nevd hevur verið alt ov lagalig og gjørt ov lítið at steðga áganginum á fakfelags- og trygdarumboð. Trygdarviðurskiftini á Tórshavnar Skipasmiðju verður tí eitt av málunum, nýggja nevdin fer at virka fyrri at fáa bøtt.

Teir trúggjar gera eisini vart við, at teir góðtaka ikki framferðina hjá Høgna Højgaard í lærlingamálinum, og at Havnar Handverkarafelag beinan vegin fer at velja síni umboð aftur í stýrið fyrri Tekniska Skúla í Havn. Sum Einar Mohr tekur til í eini blaðgrein: „Tað hevur verið alt ov nógv rok seinastu tíðina.“⁸⁷

Og í triðja lagi ætlar nýggja nevdin sær at arbeiða fyrri at fáa stovnað eina eftirlønarskipan fyrri limir felagsins. Her halda teir, at undanfarni formaðurin hevði fingið ov lítið av skafti. Hann hevur roynt at tekna eina lívstrygging fyrri allar limirnar, men tað er ikki tað sama sum ein eftirlønartrygging.

Høgni Højgaard sigur við eitt av bløðunum, at tað kemur ikki óvart á seg, at hann ikki var afturvaldur, tí hann hevur kent á sær, at undirtøkan fyrri honum sum formanni hevur verið minkandi seinastu tvey árin. Hann ger vart við, at hann ongantíð hevur biðið um at vera formaður, men heitt hevur verið á hann at stilla upp. Høgni Højgaard sigur, at hann hevur vitað um ónøgd við trygdarviðurskifti á Skipasmiðjunni, men hvørki hann ella Arbeiðseftirlitið hava kunnað gjørt nakað við tað. Í samrøðu, sum er gjørd til hesa bókin, hevur Høgni Højgaard upplýst, at ein grund, til at hann varð settur sum løntur skrivari hjá felagnum, var fyrri at verja formannin, at hann kundi virka frítt uttan at óttast fyrri, at arbeiðsgevri skuldi seta revsiltøk í verk móti honum.

Men tað endar ikki her. Nýggja nevndin í Havnar Handverkarafelag heldur, at Høgni Højgaard hevur at kalla einsamallur røkt ov nógvar uppgávur í felagnum, og tað hevur givið honum ov nógvald. Longu dagin eftir aðalfundin sigur nevndin í Havnar Handverkarafelag Høgna Højgaard upp sum skrivara, og hann verður loystur frá øllum uppgávum, hann røkir fyri felagið. Hann skal tó vera tøkur í uppsagnartíðini, um nevndin heldur, at tørvur er á tí. Men ilt er longu millum partarnar, og eftir onkran orðadrátt á skrivstovuni skiftir nýggja nevndin út øll lásini í húsinum, so at Høgni Højgaard ikki sleppur inn á skrivstovuna.

Høgni Højgaard hevði tá fingið at vita, at hann bert kundi koma á skrivstovuna, tá fólk hjá Havnar Handverkarafelag var har frammanundan.

Nú var Høgni Højgaard eisini skrivari hjá Føroya Handverkarafelag, sum hevði skrivstovufelagsskap við Havnar Handverkarafelag. Næstformaðurin í Føroya Handverkarafelag Suni Simonsen hevði boðað Havnar Handverkarafelag til fundar, tí tað fór ikki at verða góðtikið, at skrivari felagsins skuldi arbeiða undir umsjón. Saman við Suna vóru Hans Karl Saltá, Høgni Højgaard og grannskoðari felagsins á fundi, og fyri Havnar Handverkarafelag møttu Eyðfinn Petersen, Einar Mohr, Árni Hádal og Luitjen Apol. Á hesum fundi varð avgjørt, at Høgni Højgaard skuldi fáa lyklar til egið skrivstovuðing í húsunum hjá Havnar Handverkarafelag og neyðuga skrivstovuútgærd. Hetta helt Høgni Højgaard vera í lagi, men henda loysnin helt ikki.

Nú var av álvara komið vát í reiðrið millum handverkarafeløgini, tí Føroya Handverkarafelag, sum hevur skrivstovufelagsskap við Havnar Handverkarafelag, og sum rindar fyri hetta, góðtekur ikki, at tað ikki slepst inn á skrivstovuna hjá felagnum, uttan at onkur í Havnar Handverkarafelag fyrst kemur at lata upp. Hóast Havnar Handverkarafelag skiftir aftur til gomlu lásini, so vil Føroya Handverkarafelag ikki finna seg í tí, sum hent er, og flytir skrivstovuna heim til bústaðin hjá Høgna Højgaard, og her fer felagið at halda til, í hvussu er til aðalfund felagsins, sum verður í mai.

Nú Høgni Højgaard ikki longur er í nevndini í Havnar Handverkarafelag, kann hann heldur ikki halda fram sum formaður ella stjórnalimir í Føroya Handverkarafelag, tí lógin ásetir, at bara stjórnarlimir í lokalfeløgnum kunnu veljast í stjórnina hjá Føroya Handverkarafelag. Meira um hetta seinni.

- o -

Hóast nógva rokið, so hevði felagið eisini tað vanliga at takast við. Tað veri seg at tryggja bakaralærlingum, sum ikki fáa røttu lønina ella viðbøturnar, teir eiga. Sum oftast kemur slíkt skjótt í rættlag. Felagið hevur eisini lagt mál fyri rættin eftir uppsagnarløn, og fyrst í árinum hevði sakførari heintað inn slakar 132 tús. kr., ið síðan vórðu býttar millum 6 mans, sum áttu løn á hjá útlenskum arbeiðsgevarum.

Á einum stjórnarfundum fyrst í mars verður funnist at formanninum, at hann á seinasta stjórnarfundum, sum var í januar, hevði málið um ósemjuna í stýrinum á Tekniska Skúla í Havn sum 14. mál á skránni, men viðgjørði nógvu smámálini fyrst, so at menn troyttaðust á drúgva fundinum og góvu sær ikki so nógvar far um tey málini, sum komu seint fyri. Skála Handverkarafelag hevði sent skrivligar viðmerkingar til fundarfrásøgnina, og helt at stjórnarlimir vóru alt ov illa kunnaðir um gongdina í sambandi við tiltøkini, sum vóru sett í verk móti Tekniska Skúla í Havn og móti Læruráðnum. Tað vóru stjórnarlimir, sum ikki vistu um tiltøkini, fyrr enn teir frættu um tey sum tíðindi í útvarpinum. Slíkar atfinningar eru eisini komnar fram í samrøðum, ið gjørdar eru til hesa bókina. Tá hevur verið upplýst, at sum heild vóru stjórnarlimir illa kunnaðir um tað, sum fór fram í felagnum og eisini um málini, teir skuldu taka støðu til á stjórnarfundum. Høgna Højgaard avgreiddi øll mál, var sum oftast einsamallur á øllum fundum við meistarar, myndugleikar og feløg uttanlands, sum Føroya Handverkarafelag samstarvaði við, og á ráðstevnum. Einaferð rakna feløgin so við, kanska fyrst Havnin, og vildu ikki góðtaka hetta longur.

Á hesum sama stjórnarfundum verður mælt til at tosa við Havnar Handverkarafelag at vita, hvørjar ætlanir teir hava. Tað frættist sum slatur, at teir nýggju menninir í Havnar Handverkarafelag ætla at yvirtaka alt í Føroya Handverkarafelag, eisini formanssætið. Í gerðabókini stendur um hetta: „Í hesum sambandi varð tosað um, at øll bygðafeløgin skulu standa saman og hava uppskot til ein formann til komandi aðalfund. Uppskot var um Heina Heinesen. Eisini varð tosað um, at bygðafeløgin vilja hava Høgna Højgaard sum fastan skrivara.“

Seinasti stjórnarfundur við Høgna Højgaard sum formanni er 26. apríl. Á fundinum varð greitt frá samráðingunum við Højgaard & Schultz, sum stóðu fyri arbeiðnum við Eiði 3 hjá SEV. Samráðingarnar høvdu gingið væl, men tá úrslitið var vorðið alment, talaði meistarafelagið at, tí tær sersømdir, sum handverkarar og arbeiðsfólk á Eiði høvdu fingið, fóru at gera, at somu krøv kundu verða sett øðrum meistarum eisini. Hetta hóast lønirnar í sáttmálanum millum meginfeløgin vóru minstulønir.

Í stjórnini var semja um, at tað var ikki rætt, at formaður felagsins bæði var formaður og skrivari, soleiðis sum verið hevði seinastu árin. Stjórnarlimir vóru ikki sinnaðir at binda seg at seta fastan skrivara enn, men Suni Simonsen legði fram soljóðandi uppskot frá Vestmanna Handverkarafelag: „Vestmanna Handverkarafelag skjýtur upp, at Høgni Højgaard verður skrivari aftan á ársaðalfundin í Runavík.“ Hetta uppskotið varð samtykt. Stjórnarlimirnir takka Høgna Højgaard fyri tíðina, hann hevur verið formaður, og allir tóku undir við, at Høgni Højgaard hevði gjørt eitt gott arbeiði fyri felagið.

- o -

Øll starvsnevndin, limirnir í stjórnini og stjórnarlimir úr øllum lokalfeløgnum, tilsaman 41 mans vóru á aðalfundinum, sum var 10. mai 1997 á Runavíkar Sjómansheimi.

Havnar Handverkarafelag hevði 7. mai boðað Føroya Handverkarafelag frá, at Eyðfinn Petersen, formaður, Einar Mohr, Árni Hádal og Herluf Jakobsen fóru at luttaka á aðalfundinum. Limalistin var ikki tøkur enn, men mælt verður til at brúka limatalið 380, sum fráfarni formaður hevði upplýst í brævi 23. februar. Havnar Handverkarafelag skuldi tí gjalda limagjald 200 kr. fyri 380 limir ella 76.000 kr.

Longu frá byrjan var greitt, at talan fór ikki at vera um ein friðarlígan aðalfund. Tá ið orðstýrari skuldi veljast, vildi Havnin fyrst gera vart við, at teir nú høvdu ein nýggjan limalista og hava gildið limagjald, sum svarar til nýggja limatalið. Teir vildu hava atkvøður á aðalfundinum, sum samsvaraði við nýggja limatalið, sum nú var nakað oman fyri 400. Formaðurin greiddi frá, at limalistin fyri Havnina longu var innkomin, og lógin sigur, at limalisti skal vera meginfelagnum í hendi í seinasta lagi 14 dagar undan fundinum.

Síðan varð Hans Karl Saltá valdur til orðstýrara.

Formaðurin Høgni Højgaard fekk so orðið og las upp eina drúgva frágreiðing í 49 punktum. Tað gjørdi tað ikki lættari at fylgja við, at frágreiðingin ikki var send út, áðrenn fundurin byrjaði. Upplýst varð, at felagið hevði 234 tús. kr. í inntøkum árið fyri, men av tí at útreiðslurnar vóru 347 tús. kr., hevði felagið 113 tús. kr. í halli. Menn undraðust á, at tað var komið so nógv minni inn í limagjaldi enn undanfarni ár, men greiða kundi ikki fáast á hesum á aðalfundinum. Tað varð samtykt, at lønirnar til teir trýggjar starvsnevndarlimirnar skuldu vera óbroyttar. Formaðurin fær 7.600 kr. um árið, næstformaðurin 4.000 kr. og nevndarlimurin 3.000 kr., men teir fáa nú 1.100 kr. aftrat fyri nýtslu av egnari telefon.

Tvey uppskot vóru til nýggjan formann, Heini Heinesen úr Klaksvík og Eyðfinn Petersen í Havn. Eyðfinn Petersen, sum var formaður í Havnar Handverkarafelag, helt, at teir, sum vóru uppstillaðir, áttu at greiða fundarfólkinum frá, hvørjar ætlanir teir høvdu við formansstarvinum. Men av hesum tykist einki at hava verið.

10 atkvøðuseðlar við limatali á vórðu býttir út. Tá atkvøðugreiðslan var av, hevði Heini Heinesen fingið 476 atkvøður, 68 vóru ógyldugar og á tí eina seðlinum var skrivað eitt limatal, 433, sum helst var limatalið, sum Havnar Handverkarafelag vildi hava í teirra føri skuldi telja við í atkvøðugreiðsluni. Tá úrslitið av atkvøðugreiðsluni var greitt, reistust umboðini fyri Tvøroyrar og Havnar Handverkarafelag og fóru av fundi.

Nýggj ella afturvald umboð í stjórnina vóru Harald Østerø, Skála, Eyðun Joensen, Klaksvíkar og Jóhannus Østerø fyri Vágs Handverkarafelag. Havnin og Tvøroyri valdu ikki umboð, tí tey vóru tá farin av fundinum.

Sámal Weihe var valdur at umboða felagið í stýrinum fyri Maskin-skúlan.

Sama dag skipar starvsnevndin seg við Heina Heinesen, formaður, Harald Østerø, næstformaður og Suna Simonsen, nevndarlimi.

Heini Heinesen, Klaksvík, sum er ættaður úr Kunoy, er føddur 28. juli 1952. Hann lærði til maskinsmið á Bedingini í Klaksvík og var avlærdur í 1974. Í lærutíðini var hann ein túr við Skálaberg sum fyrbøtari. Hann var verandi sum sveinur á Bedingini, men fór síðan at starvast sum bilmekanikari. Í 1980'unum var hann í eini 10 ár í starvi hjá byggifelagnum Kanjon, har hann eitt nú viðlíkahelt maskinurnar. Í 1994 var hann ein av fleiri, sum keyptu Bedingina í Klaksvík, og har var hann í nøkur ár.

Heini Heinesen hevur verið lærari á Tekniska Skúla í Klaksvík í 5 ár, og hann hevur eisini starvast á fyrirkuni Looknorth í Klaksvík, sum hevur sonevnda EPS-framleiðslu av lutum serliga til ali- og fiskivinnuna. Og her fyri kortum fór hann at starvast hjá Pomek í Klaksvík, sum virkar innan mekanik, hydraulik og pneumatik.

Heini Heinesen hevur verið í nevndini hjá Klaksvíkar Handverkarafelag í eini 35 ár, og meginpartin av tíðini hevur hann verið formaður. Hann fekk áheitan at stilla upp til formansstarvið í Føroya Handverkarafelag í 1997 og varð valdur. Hetta vóru rokalig ár, og hann var ofta á fundi í Havn, tí nógv var at taka støðu til. Heini Heinsen var formaður, tá ið Føroya Handverkarafelag í 1997 gjørdi 4 ára sáttmála við handverksmeistararnar, og í hesum sáttmála var eisini avtala um at seta eina prosentupphædd av lønini av til eftirløn. Av tí

at teir gjördu sáttmála í so langt tíðarskeið, vóru teir og meistararnir samdir, at fór lønin hjá øðrum fakfögum munandi upp hesi árini, so skuldi bera til at samráðast um lønarhækking í sáttmálaskeiðnum, og tað hendi eisini. Síðan Heini Heinesen legði frá sær sum formaður í 1999, hevur hann verið nevndarlimur og onkuntíð eisini næstformaður í starvsnevndini hjá Føroya Handverkarafelag.

Hendingarnar á aðalfundinum finga avleiðingar. Í fyrstu atløgu heitir Tvøroyrar Handverkarafelag nakrar dagar eftir aðalfundin, 14. mai 1997, á Føroya Handverkarafelag um at ógylða aðalfundin í Runavík 10. mai og at lýsa nýggjan fund skjótast gjørligt. Sagt verður, at: „Fundurin fór fram undir alt lágmark, og kunnu vit ikki á nakran hátt góðtaka slíka framferð. Um ikki nýggjur aðalfundur verður hildin vilja vit sum skjótast umhugsa limaskap okkara í Føroya Handverkarafelag.“

Havnar Handverkarafelag hevði havt eykaaðalfund 9. juni um málið og samtykt at heita á Føroya Handverkarafelag at kalla inn til eykaaðalfund „um ógilding av seinasta ársaðalfundi, og at aðalfundur verður hildin av nýggjum við røttu limavekt Havnar Handverkarafelags, og at reglugerð verður gjørd soleiðis, at hvørt lokalfelag fær fult innanfelags frælsi. Um hetta ikki verður eftirlíkað, verður nevndini heimilað til at taka støðu til framhaldandi samstarv við Føroya Handverkarafelag, og um neyðugt at taka Havnar Handverkarafelag burtur úr Føroya Handverkarafelag.“ Og 10. juni 1997 biðja tey trý handverkarafeløgini í Havn, á Tvøroyri og í Vági í áheitan á Føroya Handverkarafelag um tað sama.

Eftir eitt sindur av togan aftur og fram verður semja um, at eykaaðalfundur skal vera 27. september 1997, og til tann fundin skulu allir limalistarnir gerast upp av nýggjum á nýggjárinum 1996 eftir leiðbeining og undir eftirliti av grannskoðara Føroya Handverkarafelags, Rasmussen & Weihe.

Aftan á aðalfundin tók Høgni Højgaard við sum skrivari hjá Føroya Handverkarafelag. Hann fær fulltrú til konti felagsins og fer beinanvegin undir at royna at leiga skrivstovuhøli.

Stjórnarfundur er aftur 7. juni 1997. Á fundi eru allir stjórnarlimir, eisini umboð fyri Havnina, sum kortini siga seg mæta sum eygleiðarar.

Fundurin snúði seg um at finna eina loysn á leiðsluvirðurskiftunum í Føroya Handverkarafelag, sum Havnar Handverkarafelag kundi taka undir við. Vágs Handverkarafelag gjørdi tá greitt, at fara Havnin og Tvøroyri úr Føroya Handverkarafelag, fara teir eisini.

Ein loysn á trætuni var at byrja av nýggjum, og at Havnar Handverkarafelag og Føroya Handverkarafelag tóku skrivstovsamstarvið

uppáftur. Men so skuldi Høgni Højgaard verða loystur frá starvinum sum skrivari. Í gerðabókini stendur um hetta: „Einar [Mohr] heldur, at tað er skeivt, at ein maður hevur alla vitan, og at alt gongur fyri seg uttan teldu. Ein maður við ov stórari vitan er vandamikil og kann stýra øllum, tí er rætt at fáa hann burt og so luta uppgávurnar og vitan út til fleiri.“ Meiriluti var eisini á fundinum, at antin Tvøroyri ella Havnin skuldi fáa eitt umboð í starvsnevndina. Síðan var atkvøðugreiðsla um at hava skrivstovufelagsskap, men at Høgni Højgaard ikki skuldi halda fram sum skrivari. Úrslitið av atkvøðugreiðsluni var 3 atkvøður fyri og 3 ímóti. Hetta var rættiliga avgerandi, og í gerðabókina verður sett: „Tá henda atkvøðugreiðsla var liðug, fóru Jarmund Steinkross, Eyðfinn Petersen og Einar Mohr av fundinum.“

Fundur er seinni saman við lögfrøðingi at fáa staðfest, um ein eykaaðalfundur kundi ógilda ein aðalfund. Um so var, skuldi formansval vera av nýggjum. Lögfrøðingurin mælti pørtunum til heldur at samráðast um eina loysn, men annars at halda seg til lógina, eisini tað, sum lógin sigur um limatal.

1. juli flytir Føroya Handverkarafelag í skrivstovuhøli í losjubygninginum á Tinghúsvegnum hjá Støt Viljen. Leigan er 2.500 kr. um mánaðin. Har hevði felagið skrivstovu til 1. apríl 2004, tá tað leigar skrivstovuhøli frá P/f Mai 1994 á Hoyvíksvegi 65 í Havn, og har hevur felagið framvegis skrivstovu. Leigan var 3.500 kr. um mánaðin, og hon skuldi hækka við 4% á hvørjum ári.

Havnar Handverkarafelag sigur 11. juli upp limaskapin í Føroya Handverkarafelag. Orsøkin sigur felagið er alt tað, ið hent er, at felagið drálar at lýsa eykaaðalfund, og at samráðingar hava verið um sáttmálar, uttan at Havnar Handverkarafelag er kunnað um hetta. Í brævinum við uppsøgnini verður eisini sagt, at møgulig ognarkrøv móti Føroya Handverkarafelag verða at koma til seinni.

- o -

Ein roynd at fáa lív í aftur Handverkslærlingafelagið verður gjørd síðst í mai 1997. Tá verður lýst við, at nýtt Handverkslærlingafelag er sett á stovn við tí endamáli at fáa betur skipaði lærlingaviðurskipti. Felagið ætlar sær at gera sítt til at fáa Tekniska Skúla í Tórshavn at virka betur, so at lærlingar aftur kunnu gera sveinastykki og fáa tað skoðað har. Eisini ætlar felagið at hjálpa lærlingum, tá ið á stendur á læruplássinum, og „ljótir“ trupulleikar stinga seg upp, so sum løn og annað. Felagið hevur 65 limir og nýggj 5-mannanevnd er vald á

stovnandi fundi 14. mai. Felagið heldur til í skrivstovuhølunum hjá Føroya Handverkarafelag.

Um hetta mundið eru samráðingar við landsstýrið um nýggjan sáttmála. Føroya Handverkarafelag vil hava lønina upp aftur á sama stig sum í 1993. Biðið verður um, at landsstýrið rindar 250 kr. um mánaðin til eina lívstrygging av limunum, og at farið verður undir samráðingar um eina pensjónsskipan. Havnar Handverkarafelag hevði 8. juli upplýst fyri landsstýrinum, at leiðslan í Føroya Handverkarafelag var ólógliga vald, og at eykaaðalfundur kanska fór at ógilda aðalfundin, sum hevði verið í vár. Tí kundi hugsast, at samráðingarúrslitið hjá hesi nevndini fór at verða vrakað av eini møguligari nýggjari leiðslu í Føroya Handverkarafelag. Sagt verður, at handverkarafeløgini á Tvøroyri og í Vági eru samd við Havnar Handverkarafelag í hesum.

Landsstýrið og Føroya Handverkarafelag gera semju 11. juli 1997 um, at lønarniðurskurðurin skal vera afturgoldin 1. januar 1999. Felagið fær eisini greitt at vita, at skal nakað setast av til eftirløn, so verður tað tikið av lønarafturberingini. Men hetta kann verða tikið upp aftur undir komandi samráðingum.

Tá lønartalvan kemur í november minkar lønarniðurskurðurin 1. januar 1998 niður í 4,05%, 1. juli 1998 niður í 2,8% og 1. januar 1999 niður í 0,55%. Landsstýrið sigur í grundgevingini fyri at halda 0,55% aftur, at hetta er gjald fyri sáttmálafrídagarnar. Hetta merkir, at tey feløg, har lønarniðurskurðurin seinastu árin bara er tikin av eftirlønargjaldinum, frá 1. januar 1999 fara 0,55% niður í løn. So her verður ansað væl eftir, at fakfeløgnum ikki verða veittar eyka sòmdir.

Á stjórnarfundi 13. september verður tosað um komandi sáttmála-samráðingarnar við meistararnar. Felagið hevði handað meistara-felagnum síni uppskot til nýggjan sáttmála, og lønarkravið var 105 kr. um tíman. Eisini meistararnir høvdu sítt mótoppskot. Í samráðingarnevndina vórðu valdir Heini Heinesen, Harald Østerø, Suni Simonsen, Dagbjørn Hammer og so Høgni Højgaard sum skrivari.

Síðan kom ætlaði eykaaðalfundurin til viðgerðar. Eyðfinn Petersen váttaar, at felagið stendur við uppsøgnina av limaskapinum í Føroya Handverkarafelag. Aftaná var nógv kjak um støðuna, og gerðabókin lýsir málið á henda hátt: „Her var drúgvur orðadráttur, men at enda varð uppskot sett fram um at útseta eykaaðalfundin og gera nærri kanningar av støðuni. Hesum uppskoti stemmaðu 6 fyri og við hesum var tað samtykt.“

Til kunningar kann nevast, at spurningurin um eykaaðalfund kom ongantíð fyri aftur.

Royndir verða seinni gjørdar at fáa tað at renna saman aftur millum

Havnina og Føroya Handverkarafelag. Havnar Handverkarafelag heldur, at innanhýsis stríðið millum handverkarafeløgini ger tey veikari, og at Føroya Arbeiðarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag gera sær dælt av støðuni. Felagið góðtekur enntá, at Høgni Højgaard kann halda fram sum skrivari hjá Føroya Handverkarafelag. Men hetta er alt til fánýtist. Tað, sum ikki átti at henda, gjørdist nú veruleiki, og meginfelagið fór í tvíningar.

Tað kann vera, at teir, sum vóru komnir framat í Havn, vóru nakað bráðir og harðrendir, men okkurt kundi eisini bent á, at Føroya Handverkarafelag var ikki sinnað at fara undir nýskipanir, sum uttan iva vóru tilrongdar.

- o -

Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag koma um heystið ásamt um nýggjan sáttmála. Talan er um nakað so óvanligt sum ein 4 ára sáttmála.

Sambært semjuni rinda meistarar 1. oktober 1997 1 % av lønini í ein eftirlønargrunn hjá handverkarafelagnum.

55% yvirtíð hjá bakarum tekur við kl. 2 í staðin fyri kl. 3 um náttina.

1. apríl 1998 hækkar tímalønin 1 % upp í 86,65 kr.

1. januar 1999 hækkar eftirlønargjaldið 1 prosentstig upp í 2 %.

1. oktober 1999 hækkar tímalønin 50 oyru upp í 87,15 kr. Samstundis lækkar 1. yvirtímasatur úr 40% niður í 35%.

1. januar 2000 rinda meistarar 0,75% í halgidagsgrunn at gjalda handverkarum løn fyri skeivar halgidagar.

1. oktober 2000 hækkar tímalønin 1 % upp í 88,02 kr.

Í semjuni verður annars ásett, at handverkarar hava rætt til 1 tíma mattíð aftaná arbeiði í 4 tímar.

Nakrar dagføringar verða gjørdar í sáttmálanum, og eitt nú er álagt meistara, sum arbeiðir sum sveinur, at lima seg inn í handverkarafelag, sum er undirlagt Føroya Handverkarafelag, og handverkari, sum átekur sær sjálvstøðugt arbeiði, skal vera limur í handverksmeistarafelag, ið er undirlagt Føroya Handverksmeistarafelag.

Staðfest verður eisini, at serarbeiðarar fáa somu lønarhækking sum sveinar.

Halgidagsgrunnurin, sum fer at rinda út 1. januar 2002, verður rikin av Føroya Handverksmeistarafelag saman við einum umboði fyri Føroya Handverkarafelag. Meistararnir gera reglugerð fyri grunnin.

Tað er ilt at siga, hvussu samráðingarnar eru farnar fram, men limafeløgini vóru sum heild sera misnøgd við hesa sáttmálasemjuna. Tey vóru í øðini, at tey ikki vórðu kunnað, áðrenn skrivað varð undir, soleiðis sum samtykt var. Serliga undraði tað, at meistararnir høvdu latið so lítið afturfyri ein 4 ára sáttmála, og timalønin var langt frá upprunaliga kravinum um 105 kr. um tíman.

Frá samrøðum til hesa bókina tykist tað at hava verið ætlanin hjá teimum sum samráddust at gera so drúgvan sáttmála fyri at halda Havnar Handverkarafelag burtur frá samráðingunum sum longst og so vóna, at friður sum frá leið aftur fór at valda millum feløgini.

Eitt sum serliga undrar er, at Føroya Handverkarafelag hevur góðtikið, at fyrsti yvirtíðarsatur frá 1. oktober 1999 lækkar úr 40% niður í 35%. Standandi kravið seinastu árin hevði verið, at hesin satur heldur skuldi hækka upp í 50%.

Nakrir meistarar gjørdur seinni vart við, at teir vildu ikki gjalda lærlingum hægri løn enn hana, sum stóð skrivað við krónuupphædd í lærusáttmálanum, hóast sveinalønin var farin upp. Hetta var ein misskiljing, og bæði sakførari, Læruráðið og fútin, sum staðfesti lærusáttmálar, vóru á einum máli, at so var. Lærlingalønin var prosentpartur av teirri til eina og hvørja tíð galdandi sveinaløn.

- o -

Tey fyrstu árin aftan á brotið við Havnar Handverkarafelag og seinni, tá ið Tvøroyrar og Vágs Handverkarafeløg søgdu upp limaskapin í Føroya Handverkarafelag, vóru viðurskiftini millum handverkarafeløgini nógv merkt av kegli og illgitingum.

Tað gjørði eisini sítt, at Føroya Handverkarafelag í 1997, sjálvt um tað longu var greitt, at Havnar Handverkarafelag og helst eisini lokalfeløgini í Suðuroy fóru burturúr, hevði skrivað undir 4 ára sáttmála, sum eisini var galdandi fyri hesi feløgini.

Og hetta stríðið og tann órógv tað hevði við sær, gjørði, at nýggja eftirlønarskipanin hjá Føroya Handverkarafelag fekk eina heldur tunga byrjan. Avtalan um eftirløn kom í sáttmálan við meistararnar í 1997, men longu fyrst í 1998 vísir tað seg, at tað er ikki bara sum at siga tað at fáa eftirlønargjaldið inn. Tað er nógv arbeiði at fáa limalistarnar frá lokalfeløgnum og at skráseta allar limirnar, og Havnar Handverkarafelag, sum vil hava egna eftirlønarskipan, sendir ongan lista inn. Meginfelagið fær seinni ein lista frá Føroya Handverksmeistarafelag yvir allar meistarar í landinum, og kann so seta seg í samband við teir. Eftirlønin er ein pesónlig uppsparing, og felagið

fær trupulleikar av tí seinni, at flestu inngjældini ta fyrstu tíðina eru upphæddir, har tað ikki er tilskilað, hvønn handverkara goldið verður fyri. Hetta venda vit aftur til.

Føroya Handverkarafelag hevði sagt upp sáttmálan hjá flogmekanikarum hjá P/f Atlantic Airways at fara úr gildi 1. februar 1998, og miðað var eftir at fáa eina munandi betri lønaravtalu enn hana, sum nú var galdandi. Føroya Handverksmeistarafelag var í øðini um hesi krøvini, sum teir søgdu kundu fara at seta eld aftur í stríðið, sum var tað ferðina, tá ið allir mekanikararnir vóru uppsagdir. Partarnir samdust tó um, at flogmekanikararnir sjálvir og leiðslan í flogfelagnum fyrst skuldu samráðast og síðan venda sær til feløgini.

Og hetta var eftir øllum at døma til fyrimunar fyri flogmekanikararnar. Talan var um 4 ára sáttmála. Løn verða 1% í eftirløn 1. februar 1998 og 1% aftrat 1. februar 2000. Mánaðarlønin hækkar 1. februar 1998 í øllum lønarflokkum við 1.600 kr., 1. februar 1999 hækkar lønin 300 kr., 1. februar 2001 aftur 300 kr., íalt 2.500 kr. í sáttmálaskeiðnum.

Eitt rættiligt stríðsevni hesa tíðina var sonevndi sjómannafrádrátturin. Tað vakti ans, tá ið 15 fakfeløg, teirra millum tey størstu í landinum, skipaðu fyri arbeiðssteðgi og komu saman í Havn fríggjadagin 9. januar 1998 at mótmæla ætlaða skattalættanum til sjómenn. Fakfeløgini sóu hetta sum eina roynd hjá borgarligu samgonguni, har eisini Verkamannafylkingin var partur, at skapa split millum verkafeløg, og tey hildu, at skattalættin fór, tá ið samanum kom, at verða ein hjálp hjá reiðarunum. Havnar Handverkarafelag var millum feløgini sum mótmæltu. Hinvegin hevði Føroya Handverkarafelag lýst í útvarpinum, at tað mótmælti ikki. Eyðfinn Petersen, formaður í Havnar Handverkarafelag, sum framvegis møtti á fundum í Føroya Handverkarafelag, vildi seinni hava at vita, hví meginfelagið hevði tikið hesa støðu, sum hann als ikki tók undir við. Formaðurin í Føroya Handverkarafelag segði, at hann hevði spurt starvsnevndina og tey flestu limafeløgini, og tey tóku ikki undir við tiltøkunum at mótmæla sjómannafrádráttinum. Eyðfinn Petersen, sum hevði hildið røðu á tiltakinum í Havn, var avgjörður og vildi hava formannin settan frá.

- o -

Føroya Handverkarafelag boðar annars 10. februar 1998 frá, at tað fegin vil luttaka í samstarvsbólkinum, sum fakfeløgini hava skipað. Í brævi til bólkin sigur felagið, at tað er „tilreiðar at møta upp til aktivt arbeiði í samstarvsbólkinum.“ Samstundis minnir felagið á, at Føroya Handverkarafelag umboðar øll handverkarafeløgini í landinum, og

at lokalfeløgini hvørt sær ikki hava loyvi at ganga uttanum Føroya Handverkarafelag at umboða seg sjálvi.

Eitt av málunum, sum verður viðgjørt í samstarvsbólkinum hjá fakfeløgnum, er uppskot til ein sáttmála millum partarnar á arbeiðsmarknaðinum um víðkaðan gerðarrætt.

Feløgini høvdu heitt á advokatarnar Páll Nielsen og Sigmund Poulsen at gera eitt uppskot til sáttmála um víðkaðan gerðarrætt. Hetta uppskot varð lagt fyri feløgini í februar 1998. Í almennu viðmerkingunum til uppskotið gera lögfrøðingarnir vart við, at teir meta tað at vera av týðningi fyri fakfeløgini, „at fáa arbeiðsgevarapartin at góðtaka eina skipan við sáttmálaavtalaðum gerðarrætti, tí bert á henda hátt kunnu feløgini veruliga forða fyri, at føroyskur arbeiðsrættur verður settur á stovn.“

Viðvíkjandi møguleikanum hjá rættinum at áleggja pørtunum bót ella endurgjald verður sagt:

“Vit skulu her hava í huga, at høvuðsendamálið eigur at vera at forða fyri, at arbeiðsrættur, sum kann áleggja bót ella endurgjald, verður settur á stovn, tí um slík skipan verður sett í gildi, so er vandi fyri, at hetta fer at hótta fíggarliga grundarlagið hjá teimum fakfeløgnum, sum ikki eru sera ansin, tá talan er um at seta í verk faklig tiltøk, serliga tá vit hava í huga, at avgerðin hjá arbeiðsrættinum ikki kann kærast inn fyri vanligu dómstólarnar.“ Uppskotið⁸⁸, sum advokatarnir gjørdur, minnir í høvuðsheitum um sáttmálan um Fastan Gerðarrætt, sum partarnir á arbeiðsmarknaðinum koma ásamt um í 2006.

- o -

Tað er rættiliga ógreitt, hvør støðan hjá Føroya Handverkarafelag verður, tá ið Havnin fer burturúr, og enn verða royndir gjørdar at fáa Havnar Handverkarafelag at taka útmeldingina aftur og halda fram sum limur í meginfelagnum. Men royndirnar geva sum nevnt ikki úrslit, tí Havnar Handverkarafelag heldur fast við útmeldingina, og á eykaaðalfundi 27. februar 1998 hjá Tvøroyrar Handverkarafelag verður einmælt samtykt at siga limaskapin í Føroya Handverkarafelag upp, so at felagið kann meta seg leyst til fyrstkomandi aðalfund. Og 28. mai 1998 boðar Vágs Handverkarafelag frá, at tað á eykaaðalfundi eisini hevur samtykt at taka seg úr meginfelagnum. Felagið skrivar í fráboðanini, at „tað er eftir togan aftur og fram í eitt heilt ár, hvar tað hevur verið roynt at halda feløgini saman, við samráðingum, hálvum semjum og eykaaðalfundi, sum ikki varð til nakað.“ Eisini

hava bæði felögini í Suðuroynni verið samd um, at tey undir øllum umstøðum fóru at standa saman.

Eftir lógini er uppsagnarskeiðið hjá limafeløgunum eitt ár til tá fyrst komandi aðalfund. Havnar Handverkarafelag skal tískil gjalda limagjald til komandi aðalfund, tá limaskapurin hjá teimum heldur uppat, og fær seinni sendandi krav um at gjalda 157 tús. kr. í limagjaldi fyri farna árið.

Í apríl mánað boðar Tvøroyrar Handverkarafelag frá, at tað aftur velur umboð í stjórnina hjá Føroya Handverkarafelag. Felagið rýmdi av aðalfundi í fjør og hevur síðan tá ikki havt umboð í stjórn Føroya Handverkarafelags. Nýtt umboð í stjórnini er nývaldi formaðurin Magni Magnussen. Jarmund Steinkross, sum hevði verið virkin í Føroya Handverkarafelag, tók seg aftur sum formansvalevni til aðalfundin hjá Tvøroyrar Handverkarafelag 16 apríl. Hann hevði annars alment ávarað ímóti, at Tvøroyrar Handverkarafelag tók seg úr Føroya Handverkarafelag.⁸⁹

Aðalfundinum hjá Føroya Handverkarafelag var í Vági 16. mai 1998. Fundarfólkið minntist Reinhold Rasmussen av Skála, sum andaðist í mars hetta árið. Reinhold hevði havt fleiri álitisstørv í Føroya Handverkarafelag. Síðan var formansfrágreiðing lisin upp, og aftaná vórðu samtyktar fleiri lógarbroytingar.

Sambært roknskapinum hevði felagið eitt hall í rakstrinum, ið var góðar 200 tús. kr. Limatalið var uppgjørt til 924, og felögini rindaðu 188 tús. kr. í limagjaldi. Roknskapurin javnvigaði við 2.890 tús. kr., men tá vóru útbúgvingargrunnurin 1.971 tús. kr. og nýstovnaði pensjónsgrunnurin 442 tús. kr. íroknaðir. Poul Johannes Svabo, Miðvági, var á aðalfundinum valdur til fastan lim í Føroya Læruráð.

Á aðalfundinum varð avgerð tikin um at avtaka forboðið, sum sett var heilt at nokta fyri stytting í lærutíðini hjá teimum, sum høvdu SIT-útbúgving. Læruráðnum stóð nú frítt at taka støðu til hetta.

Samtykt varð eisini, at limagjaldið skuldi vera 300 kr. fyri hvønn lim í limafeløgunum um árið.

Og á hesum aðalfundinum var Havnar Handverkarafelag formliga útlímað úr Føroya Handverkarafelag, og eingin setti seg ímóti hesum.

Í starvsstjórnini sótu Heini Heinesen, formaður, Harald Østerø, næstformaður og Suni Simonsen.

Eitt nýtt Landsfelag Handverkaranna var sett á stovn á Tvøroyri mikudagin 22 juli 1998 í hølunum hjá Tvøroyrar Handverkarafelag. Og tað vóru tey trý feløgini, sum antin vóru farin ella fóru at fara úr Føroya Handverkarafelag, sum stovnaðu felagið: Havnar Handverkarafelag, Tvøroyrar Handverkarafelag og Vágs Handverkarafelag. Tey trý

limafeløgini høvdu hvør sínar tveir limir í nevndini, og Magni Magnussen, formaður í Tvøroyrar Handverkarafelag, varð valdur til formann í Landsfelags Handverkaranna á stovnandi fundinum. Sambært grein í Sosialinum⁹⁰ hevur nýggja meginfelagið 680 limir, 530 í Havn, yvir 80 á Tvøroyri og yvir 60 í Vági. Umboð fyri Havnar Handverkarafelag sigur við blaðið, at grundin til at teirra felag fór úr Føroya Handverkarafelag, var „misnøgd við viðurskiftini og tað, at teir føldu seg troðkaðan til viks“. Havnar Handverkarafelag fekk einki umboð í samráðingarnevndina, sum samráddist um nýggjan sáttmála árið fyri, og felagið fekk heldur ikki tær atkvøður á aðalfundinum, sum tað hevði rætt til. Felagið ger vart við, at sáttmálin frá í fjør varð gjørdur í heimildarloysi, tí tað stendur í gerðabók felagsins, at eingin sáttmáli skuldi undirskrivað, fyrr enn hann hevði verið til ummælis hjá lokalfeløgnum, og tað kom hesin ikki. Hini bæði feløgini í Landsfelag Handverkaranna siga, at tey valdu at fara saman við Havnini, tí hjá tveimum smáum handverkarafeløgum hevði tað týðning at vera saman við einum stórum felag. Smáu feløgini vænta eisini, at tað verður nógv dýrari at reka Føroya Handverkarafelag nú, og spyrja, hvør skal gjalda hetta? Feløgini vænta harðan dyst við Føroya Handverkarafelag, sum ikki góðtekur uppsøgnina hjá Tvøroyrar Handverkarafelag. Løgfrøðingur hevur tó váttað, at uppsøgnin hjá Tvøroyrar Handverkarafelag lýkur øll krøv um uppsøgn av hesum slag, og tað er Føroya Handverkarafelag vitandi um.

- o -

Aftan á eitt skjótt 20 ára stríð um yrkisútbúgvingarnar tykist nú at hómast ein endi á stríðnum. Landsskúlastjórin setti í juni 1995 nevnd at gera uppskot um lóg um yrkisútbúgvingar. Petur Zachariassen, lærari á Fróðskaparsetrinum, sum áður hevði roynt seg sum semingsmaður, var nevndarformaður, og í nevndini sótu umboð fyri Landsskúlafyrisitingina, Læruráðið, yrkisfeløgini, herundir Føroya Handverkarafelag, og fyri skúlarnar. Nevndin, sum varð rópt PZ-nevndin, skuldi eftir ætlan gera uppskot til eina løgtingslóg um lærlingaútbúgvingarnar við teirri treyt, at handils- og tøkniligu støðisútbúgvingarnar vórðu varðveittar. Nevndin hevði fyrsta fundin 25. september 1995 og seinasta fundin 8. januar 1997, tá hon legði fram Álit um yrkisútbúgvingarskipan. Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag noktaðu fyrst at koma á fund í nevndini, men tá tað seinni tyktist sum, at nevndin fór at taka gomlu

sjónarmiðini hjá felögunum til eftirtektar, játtaðu felögini bæði at taka lut í nevndarbeiðnum.

Í formæli til álitid⁹¹ sigur nevndarformaðurin millum annað, at lítla lærlingatilgongdin fyrst í 1990'unum serliga í byggivinnuni mundi vera ein høvuðsorøk til, at løgtingið í 1992 samtykti eina lóg um støðisútbúgving innan tøkni (SIT). Men av tí at vinnan ikki fekk lut í ábyrgd og stýring av SIT-skipanini, vórðu hesar útbúgvingar ikki góðtiknar sum partar av lærlingaútbúgvingunum. (s. 4) Formaðurin nevnr eisini aðrar lógir, sum hava ikki virkað til fulnar, og her hugsaði hann ivaleyst um lögtingslógina um tøkniligar yrkisútbúgvingar frá mai 1993, sum ongantíð var praktiserað, og segði, at „tí er tað serstakliga umráðandi, at samljóð er millum tann politiska viljan og vinnunar áhugamál, tá ið um ræður lógarsmíð á hesum øki.“ (s. 5)

Nevndin hevði í arbeiðnum sett sær fyri, at yrkisútbúgvingarnar, tað eru handverks-, handils- og fiskivinnuútbúgvingarnar, verða skipaðar í eina lóg, sum í høvuðsheitum hevur fyrimynd í núverandi donsku yrkisútbúgvingarskipanini. Samstundis skal SIT-lógin broytast, so hon samsvarar við bygnaðin í lógini um yrkisútbúgvingar. Og mælt verður til at lóg um yrkisskúlar skal setast í gildi sum skjótast. Lærlingalógin frá 1954 og lögtingslógin frá 1993 um tøkniligar yrkisútbúgvingar fara so úr gildi.

Ein høvuðstáttur í uppskotinum til nýggja lóg um yrkisútbúgvingar er ráðsskipanin, sum er skipað við yrkisútbúgvingarráði, sum ger tilmæli til landsstýrismannin um útbúgvingarnar sum heild, og yrkisnevndum, sum gera tilmæli um reglur um hvørja útbúgving sær.

Ráðsskipanin hevur til endamáls at geva vinnuni neyðuga ávirkan á útbúgvingarskipanina, so hon í mest møguligan mun samsvarar við ynskini hjá vinnuni.

Umboðini fyri handverksvinnuna, sum 'lótu seg yvirtala at luttaka í nevndararbeiðnum sum frá leið', sum tey málbera seg, høvdu sínar egnu viðmerkingar til álitid um yrkisútbúgvingarskipan:

Bert síðan 1990 er hetta fimta nevnd, sum er sett at viðgera yrkisútbúgvingarnar. Tær triggjar fyrstu vóru settar av landsstýrinum og komu allar til ta niðurstøðu at nýta donsku lógina (nr. 211) sum fyrimynd.

Fjórða nevndin varð sett av landsskúlastjóranum og í henni var vinnan als ikki umboðað. Henda nevnd gavst, tí at hon ikki kundi arbeiða, uttan at vinnan var umboðað.

Henda nevndin, sum altso er tann fimta nevndin síðan 1990 og sum vit av praktiskum orsøkum kalla PZ-nevndina, hevur

sum tað framgongur av frammanfyrirstandandi, fingið ein sera greiðan bundnan arbeiðssetning: mælt verður til, (...) at skipanin við eini støðisútbúgving í handils- og tøkniligu útbúgvingunum verður varðveitt.

Landsskúlastjórin er hægsti myndugleiki fyri skúlaskapin í Føroyum. Handverkslæran er ein útbúgving, har skúlagongd bert er eitt ískoyti til verkligu læruna. Tí viðurkennir handverksvinnan ikki landsskúlastjóran sum hægsta myndugleika fyri handverkslærana. Av millum annað hesi orsök, bundna arbeiðssetninginum og löggu samansetingini av nevndini vildi handverksvinnan ikki luttaka í nevndararbeiðinum av fyrstan tíð.

Handverksfeløgini lótu seg tó yvirtala at luttaka í nevndararbeiðinum sum frá leið, hóast bundni arbeiðssetningurin eftir okkara metan hevði ført nevndararbeiðið inn á eitt skeivt spor, men fortreytin var:

- at arbeiðast skuldi primert við donsku lógini nr. 211 sum frimynd
- at um lógin um støðisútbúgving bleiv verandi í gildi, kravdu handverksfeløgini, at sama ráðsskipan, sum skuldi galda fyri yrkisútbúgvingarnar, skuldi galda fyri støðisútbúgvingarnar
- at handverksfeløgini so vildu skjóta upp, at støðisútbúgvingin var avtíkin, við tað at henda útbúgving er innihildin í yrkisútbúgvingarlógini
- at uppskot um lóg fyri yrkisskúlar varð gjørt

Umboðini fyri handverksvinnuna hava havt ilt við at verið hoyrd í nevndararbeiðinum. Fleiri av sjónarmiðunum hava vit ikki kunnað fingið við í álitið og hava tí verið noyddir at taka hesi við í hesum fylgiskjali.

M.a. hava vit ikki fingið undirtøku fyri at lógin um støðisútbúgving skuldi vera ein partur av lógini um yrkisútbúgvingar og heldur ikki fyri, at nevndin skuldi viðgera uppskotið um lóg fyri skúlarnar, sum yrkisskúlarnir hava gjørt. Umboðini hava eisini ynskt, at ein juridisk gjøgnumgongd var gjørd av fyriliggjandi uppskotum til løgtingslóg og broytingum í m.a. løgtingslógini um støðisútbúgving, áður enn nevndararbeiðið var liðugt. Heldur ikki hesum hava vit fingið nevndina at taka undir við.

Umboðini fyri handverksvinnuna skulu tí gera vart við, at fyriliggjandi uppskot til løgtingslóg um yrkisútbúgvingar ikki

einsamalt er nøktandi, og vilja vit tí mæla til, at løgtingslóg um yrkisskúlar verður viðtikin um somu tíð, sum løgtingslóg um yrkisútbúgvingar verður sett í gildi.

Eisini skulu vit gera vart við, at løgtingslóg um støðisútbúgving innan tøkni eigur at verða avtikin. Hetta er sjónarmiðið hjá umboðunum fyri vinnuni (sí síðu 16 í álitinum).

Johan Petersen

umboð Føroya Handverksmeistarafelags

Høgni Højgaard

umboð Føroya Handverkarafelags

Jógvan Hammer, læruráðsformaður, hevði eisini viðmerkingar til álitid. Hann tók í tí sambandi fram tvídráttin millum tað verkliga og tað bókliga. Hann vísti á, at „vinnan hevur ta áskoðan, sum lærlingalógin eisini sigur, at skúlagongdin er ætlað sum ískoyti til verkligu læruna“, meðan „onnur halda, at verklig læra (ofta kallað praktikkur) eigur at vera eitt ískoyti til skúlaundirvísingina.“ (s. 40) Hann ásannar kortini, at skúlagongdin nú er meiri enn ein fjórðingur av samlaðu útbúgvingartíðini, men leggur aftrat, at tað hevur avgerandi týðning, at tað er vinnan sjálv, hvørt fakið sær, sum tekur støðu til innihaldið og býtið millum verkliga partin og skúlapartin av læruni, hetta sum hann lýsir við hugtakinum „fakligt sjálvstýri“. (s. 40)

Sambært løgtingslógini um yrkisútbúgvingar, sum var samtykt og síðan lýst 29. desember 1998 skulu yrkisútbúgvingarnar verða skipaðar soleiðis, at skift verður ímillum verkliga læru á læruplássi og undirvísing í skúla, og at tær enda við útbúgvingarskjali. (§ 3) Staðfest verður eisini, at tann, sum fer undir eina yrkisútbúgving skal hava góðkendan lærusáttmála. (§ 6) Og við hesum endar eisini stríðið, um lærlingar kunnu byrja læruna á skúla uttan at hava lærusáttmála við eitt lærupláss. Partarnir koma tó ásamt um, at teir nú vilja góðtaka, at lærlingur, sum hevur viðkomandi royndir, tá ið hann fer í læru, eitt nú SIT, kann fáa stytting í lærutíðini. Læran endar við sveinaroynd, um hetta er samtykt av viðkomandi yrkisnevnd. (§ 18)

Yrkisútbúgvingarráðið hevur 9 limir. Landsstýrið hevur formannin, og arbeidsgevarar og løntakarar velja hvør fyra limir. Av hesum velja Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag hvør sín lim. Yrkisútbúgvingarráðið skal geva landsstýrismanninum tilmæli í flest øllum málum, ið viðvíkja yrkisútbúgvingum, og ger eisini tilmæli til landsstýrismannin um tær avgerðir, sum yrkisnevndirnar taka. Yrkisútbúgvingarráðið skal formliga tilnevna yrkisnevndirnar.

Yrkisnevndirnar, har arbeidsgevarar og løntakarar skulu hava javnstóra umboðan, skulu tilsamans fevna um allar útbúgvingar. (§ 22) Hetta merkir, at tað kunnu verða settar yrkisnevndir fyri tær umleið 70 útbúgvingarnar, tá ið tær, har skúlagongdin hjá lærlinginum fer fram í Danmark, eru íroknaðar.

Yrkisnevndirnar skulu hvør sær taka støðu til rættiliga nógv viðurskipti bæði viðvíkjandi verkligu læruni og skúlagongdini. Tær skulu fyri hvørja útbúgving eitt nú gera tilmæli um útbúgvingartíðina, um býtið millum verkliga læru og skúlagongd, um lærugreinir og próvtøkur í yrkis- og serlærugreinum og sveinaroyndir. Harumframt skulu yrkisnevndirnar góðkenna lærupláss, taka støðu til stytting ella leinging av útbúgvingartíðini hjá ávísum lærlingum og samtykkja, um ein støðisútbúgving kann góðskrivast, og um lærutíðin kann styttest samsvarandi.

Eisini verður í lógini sagt, at yrkisnevndirnar skulu saman við skúlunum gera lesiætlanir fyri tær einstøku útbúgvingarnar. (§ 23)

Lønin, sum eitt lærupláss skal rinda lærlingi, skal standa í lærusáttmálanum, og skal í minsta lagi verða tann, ið ásett er í sáttmála millum viðkomandi yrkisfeløg. Landskassin endurrindar læruplássunum lærlingalønina, meðan lærlingurin fær ta til læruna hoyrandi skúlagongd. Og landskassin rindar læruplássunum endurgjald fyri ferðaútreiðslur, sum standast av, at lærlingur er noyddur at fara til Danmarkar fyri at fáa ta til læruna hoyrandi skúlagongd, av tí at henda skúlaundirvísing ikki fæst í Føroyum. (§ 33)

Nýggja lógin um yrkisútbúgvingar setir sum nevnt lærlingalógina frá 1954 úr gildi.

Um somu tíð kemur eisini nýggj løgtingslóg um yrkisskúlar, lýst 29. desember 1998, sum setir úr gildi reglurnar um sjálveigandi undirvísingarstovnar í lógini um skúlafyrirsiting, sum so nógv stríð hevur verið um. Eitt stýri verður nú valt fyri hvønn yrkisskúla, og av teimum seks limunum í stýrinum velja viðkomandi yrkisfeløg á arbeidsmarknaðinum 4 limir við javnstórari umboðan av arbeidsgevarum og løntakarum.

Árið eftir hevur løgtingið samtykt nýggja lóg um støðisútbúgving innan tøkni (SIT-útbúgvingar), sum er lýst 23. apríl 1999. Her fær vinnan ta ávirkan á útbúgvingina, sum hon seinastu nógvu árin hevur kravt at fáa. Í § 9 í hesi lógini verður ásett, at: „Landsstýrismaður ásetir eftir ummæli frá yrkisútbúgvingarráðnum og eftir samtykt frá viðkomandi yrkisnevnd, smb. løgtingslóg um yrkisútbúgvingar, reglur um, hvørjar yrkislærugreinar og grundlærugreinar (...) skulu verða tengdar at tí ávísu útbúgvingargreinini ella ávísa útbúgvingarbólkinum.“

Við hesum skuldi áralanga stríðið um yrkisútbúgvingarnar verið av. Vit kunnu siga, at tað umsíðir eydnaðist yrkisfeløgnum at loysa yrkisútbúgvingarnar frá Landsskúlafyrisitingini. Nú stendur so fyri framman avbjóðingin at vísa í verki, hvussu yrkisfeløgini megna at seta dám á yrkisútbúgvingarnar og at vera við til at menna tær til tann tørv, sum eitt nútímans og framkomið samfelag hevur. Tað fer so at vísa seg í komandi tíðum.

- o -

Upplýsingafelagskapur Verkamanna lýsti við fleiri skeiðum hetta heystið. Umframt vanlig álitisfólkaskeið vóru skeið í føroyskum fyri skrivarar hjá fakfeløgnum, telduskeið fyri tey, sum púrt einki vistu um telduna, skeið í arbeiðsrætti, og hvussu álitisfólkið skal bera seg at at loysa ósemjur. Limagjaldið hjá limafeløgnum í Upplýsingafelagskapi Verkamanna var 7 kr. fyri hvønn lim.

Fundur er 10. juni 1998 við meistarafelagið um sáttmálastøðuna, nú Havnar Handverkarafelag er farið burturúr. Sáttmálin millum meginfeløgini er galdandi til 1. oktober 2001, og meistarafelagið sigur ongan iva vera um, at sáttmálin er galdandi fyri allar, sum vóru við, tá ið hann varð undirskrivaður. Somuleiðis eru meistarar, sum eru limir í Føroya Handverksmeistarafelag bundnir av avtaluni um pensjón, sum tí skal gjaldast eftirlønargrunninum hjá Føroya Handverkarafelag.

Havnar Handverkarafelag hevði hinvegin gjørt krav um, at eftirlønargjaldið skuldi gjaldast til grunn, sum hetta felagið hevði. Og nakrir meistarar vóru í iva, hvar teir skulu flyta pengarnar. Føroya Handverksmeistarafelag hevði greitt meistarafelagnum frá, at einki var broytt, og at teir framvegis skuldu flyta eftirlønargjaldið til eftirlønargrunnin hjá Føroya Handverkarafelag sambært sáttmálanum.

Og 23. juni lýsir Havnar Handverksmeistarafelag í bløðunum og ger limum sínum greitt, at eftirlønargjaldið sambært sáttmálanum frá 1997 framvegis skal gjaldast í eftirlønargrunnin hjá Føroya Handverkarafelag. Føroya Handverkarafelag minnir eisini Tvøroyrar Handverkarafelag á, at eftirlønargjaldið hjá teimum umleið 30 limunum hjá teimum skal gjaldast í eftirlønargrunnin hjá Føroya Handverkarafelag.

Havnar Handverkarafelag góðtekur ikki hesa tulking av sáttmálanum og sendir 15. juli 1998 Føroya Handverkarafelag innskrivað bræv, at gjöldini, ið umrødd eru omanfyri, eru at meta sum teirra, og at gjaldið 10 oyru til Vitan og eftirlønargjaldið til eftirløn verður latin teimum. Teir hóttu eisini við at fara í rættin, fáa teir ikki síni krøv eftirlíkað.

Tá talan er um útbúgvingargarunnin Vitan, er tó einki at ivast í, tí í reglugerð fyrri grunnin er ásett, at hann er ogn hjá Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag.

Tað er synd at siga, at fakfelagsfólk, sum hava við handverkið at gera, sita væl um sátt. Høgni Højgaard, sum enn var skrivari hjá Føroya Handverkarafelag greiddi á stjórnarfundum felagnum frá, at hann á aðalfundinum hjá Havnar Handverkarafelag 25. februar 1998 fekk handað skriv, at hann var koyrdur úr felagnum. Eisini hevði Havnar Handverkarafelag noktað honum løn í uppsagnartíðini, tá ið hann var uppsagdur í starvinum sum skrivari hjá Havnar Handverkarafelag. Hann hevði lagt sak við kravið um at fáa uppsagnarlønina og fáa felagið dømt at taka seg aftur sum lim. Formaðurin Heini Heinesen segði sína vegna, at hann kennir seg ikki væl, nú menn biðja hann leggja frá sær. Tá ið heitt varð á hann at stilla upp til formann, var tað ein treyt, at Høgni Højgaard helt fram sum skrivari og avgreiddi tær dagligu uppgávarnar.

Fyrst í apríl 1998 segði Høgni Højgaard seg frá sum skrivari hjá Føroya Handverkarafelag, tí hann tímdi ikki longur at verða lagdur undir at vera tann, sum var atvoldin til alt rumblið, sum var millum limafeløgini og meginfelagsleiðsluna. Sjálvt um hann vildi sleppa frá skjótast tilber, helt hann kortini fram sum leyst settur skrivari.

Høgni Højgaard, sum kendi seg jagstraðan av felagnum, har hann hevði verið bæði formaður og skrivari í mong ár, heitti á heysti 1998 á stjórnina í Føroya Handverkarafelag um rættarhjálp, nú hann hevði lagt sak. Hann nevndi í umbønini, at meginfelagið alla sína tíð hevði fært sakir fyrir limir í lokalfeløgnum. Stjórnin var samd um, at gjørdist tað neyðugt, skuldi felagið gjalda fyrir tað, sum sakarmálið kostaði.

Felagið fekk bræv dagfest 2. juni 1998 frá Granskingarbólki Fakfelaganna, onkuntíð róptur Verkabólkur fyrir fakfeløgini, at ætlanin er at fara undir nýggja kanning av livikoronum ár 2000. Hetta fyrir at lýsa livikor føroyinga áðrenn olja verður funnin, sum tikið verður til í brævinum. Kanningin fer at kosta íalt 200.000 kr., og parturin sum Føroya Handverkarafelag skal gjalda, er 10.000 kr. Tað hevur ikki eydnast at fáa staðfest, um felagið rindaði nakað til hesa kanningin.

- o -

Í november hevði landsstýrið kallað fakfeløg til fundar á Hotel Føroyum um mannagongdir í sambandi við komandi samráðingar. Her var avgjørt, at fakfeløg kundu gera avtalu sínámillum um felags samráðingar, at endalig og útgreinað krøv skulu vera lögð fram til

ávísa tíð, og harvið kundu fakfeløg ikki koma við nýggjum krøvum, tá ið freistin at lata inn krøv var farin. Samráðingarnar fara at fara fram eftir frammanundan lógdum „koyriætlanum“. Umboðið hjá Føroya Handverkarafelag hevði varnast, at har vóru onnur handverksumboð á fundinum, sum felagið einki veit um høvdu sáttmála við landsstýrið. Talan var um Landsfelag Handverkaranna, sum felagið bara hevur hoyrt um í miðlunum. Í hesum felag skulu vera trý lokalfeløg, tað í Havn og tey á Tvøroyri og í Vági. Felagið sendir landsstýrinum bræv 23. november um hetta og ger vart við, at Tvøroyrar og Vágs Handverkarafelag eru framvegis limir í Føroya Handverkarafelag, og tað vera tey í øllum førum so leingi tey ikki lógarmessiga eru leys av Føroya Handverkarafelag.

Felagið ger vart við, at tað góðtekur ikki, at landsstýrið fer at samráðast við „hetta sokallaða landsfelag“, tí tað er Føroya Handverkarafelag, sum hevur sáttmála við landsstýrið um fastlønntar handverkarar.

Havnar Handverkarafelag mælir um hetta mundið til at skipað verður fyri semingsfundi, har Føroya Handverkmeistarafelag skal royna semju, so skil kann koma á aftur millum partarnar. Hetta verður tó av ongum, tí hvørki Føroya Handverkarafelag ella Føroya Handverksmeistarafelag hava hug at koma á henda fund. Havnar Handverkarafelag hóttir eisini Havnar Handverksmeistarafelag við arbeiðssteðgi, um teir ikki viðurkenna, at Havnar Handverkarafelag umsitur øll sáttmálarættindi hjá limum sínum. Einki er tó frætt um, at nakar arbeiðssteðgur var.

Føroya Handverkarafelag og Føroya Lívstrygging skriva 11. desember 1998 undir tryggingaravtalu, sum í fyrsta lagi fevnir um eina eftirlønarskipan. Skipanin er ein uppsparing til ellisár, men kann seinni víðkast við øðrum tryggingarveitingum. Júst hetta at kunna tillaga skipanina eftir tørvi, legði Føroya Handverkarafelag stóran dent á, og tað eru eisini gjørdar tillagingar nakrar ferðir, síðan skipanin fór at virka.

Eftirlønargjaldið verður flutt til Lívstryggingina samstundis sum lønargjalding fer fram. Sambært avtaluni kann gjaldsundantøka játtast í sambandi við óarbeiðsføri, sum varir longri enn 3 mánaðir. Tá rindar Føroya Lívstrygging alt eftirlønargjaldið so leingi óarbeiðsførið stendur við, um neyðugt heilt fram til eftirlønaráldur. Støddin á eftirlønini sum limirnir fáa, tá ið teir fylla 67 ár, er treytað av inngjaldingum hjá tí einstaka. Øll eftirlønin verður útgoldin í einum. Eisini eru reglur um, hvussu verður við uppspardu ognini, um limur fer úr starvi.

Nakrar dagar seinni sendir Føroya Handverkarafelag limafeløgnum

bræv um eftirlønarávtaluna. Felagið sigur, at hóast skipanin er farin at virka, so skal nógv praktiskt arbeiði gerast. Peningurin, sum er komin inn síðan 1. oktober 1997, skal bókast á viðkomandi persónar, og miðað verður eftir, at uppgerð kann sendast tryggingartakarunum einaferð komandi vár. Felagið heitir á limirnar at kanna, um arbeiðsgevarin rindar eftirlønargjaldið, sum frá 1. januar 1999 er 2% av útgoldnari løn. Tað skuldi vísa seg, at tað tók væl longri tíð at fáa skipanina við inngjaldingunum at virka til fulnar, enn felagið hevði givið sær far um.

Felagið velur í januar 1999 sítt umboð í Yrkisútbúgvingarráðið. Løntakarar og arbeiðsgevarar eiga hvør sínar 4 limir av teimum 9 limunum í ráðnum, og Føroya Handverkarafelag eigur ein av teimum fyra limunum hjá løntakarunum. Felagið velur Høgna Højgaard, skrivara, at umboða seg, og helst hevði tað týðning fyri valið, at hann var tann í Føroya Handverkarafelag, sum var best kendur við hesi viðurskiptini. Hinir triggir limirnir hjá løntakarunum verða valdir av Starvsmannafelagnum, S&K og Føroya Arbeiðarafelag. Landsstýrismaðurin velur formannin, og Petur Zachariassen, sum var formaður í nevndini, sum gjørði uppskotið til nýggju lógina um yrkisútbúgvingar, verður eisini fyrsti formaður í yrkisútbúgvingarráðnum. Umboðini eru vald at sita í 4 ár. Eftir stendur nú hjá viðkomandi yrkis- ella meginfeløgum at velja umboð í allar yrkisnevndirnar.

Føroya Handverkarafelag valdi eisini, eftir umbøn frá báðum skúlastjórunum, umboð í stýrini fyri teknisku skúlarnar. Stýrini hava 6 limir, sum verða valdir fyri 4 ár, og viðkomandi yrkissfeløg á arbeiðsmarknaðinum velja tilsamans 4 limir við javnstórari umboðan av arbeiðsgevarum og løntakarum. Hini bæði umboðini velja ávikavist kommunan, har skúlin hoyrir heima, og starvsfólk skúlans. Føroya Handverkarafelag velur Heina Heinesen, Klaksvík og Carl Weihe, Skála, í stýrið fyri Tekniska Skúla í Klaksvík. Poul Øregaard, Kollafjørður og Poul Johannes Svabo, Miðvági, verða valdir í stýrið fyri Tekniska Skúla í Havn.

Í Havnar Handverkarafelag var ónøgd við, at felagið ikki hevði umboð í stýrinum hjá Tekniska Skúlanum í Havn, og felagið sendir kæru til landsstýrið. Landsstýrismaðurin kallar tí Føroya Handverkarafelag til fundar 26. februar, og Signar á Brúnni, landsstýrismaður, heitir tá á felagið í hvussu er at syrgja fyri, at annað av umboðunum í stýrinum er úr Havn. Verður hetta ikki gjørt, hótti hann við at fara aftur í løgtingið við lógunum um yrkisútbúgvingar og yrkisskúlar. Aftan á fundin í landsstýrinum svarar felagið stutt og greitt, at valið verður standandi við óbroytt.

Føroya Handverkarafelag fær 7. apríl bræv frá nýggja Landsfelag

Handverkaranna, at Vágs Handverkarafelag hevur heitt á nýggja meginfelagið at minna á, at Vágs Handverkarafelag er ikki limur í Føroya Handverkarafelag, og sagt verður í brævinum, at „áheitanin um at flyta tykkum pening fyri limaskap verður tí ikki gingin á møti. So er tað sagt.“ Upplýst verður, at limafeløgini í Landsfelag Handverkaranna eru Havnar, Tvøroyrar og Vágs Handverkarafeløg. Nakað seinni vendir Landsfelagið sær aftur til Føroya Handverkarafelag við áheitan at fáa útliman hjá Tvøroyrar og Vágs Handverkarafelag á fundarskránna til komandi aðalfund. „Hetta bert soleiðis, at eingin ivi skal vera um, og heldur ikki hjá Føroya Handverkarafelag, at Tvøroyrar og Vágs Handverkarafelag [ikki] kunnu sigast at vera limir í Føroya Handverkarafelag aftaná tann 5.6.1999.“

Havnar Handverkarafelag, sum nú er leyst av Føroya Handverkarafelag, roynir at fáa ein sjálvstøðugan leiklut sum samráðingarpartur fyri sínar limir. Felagið hevði vent sær til SEV at fáa samráðingar um nýggjan sáttmála fyri tann, sum skjótt gongur út, men har var svarið, at Føroya Handverkarafelag hevði sáttmálan á økinum, og hesum kundi SEV ikki leypa frá. Felagið royndi eisini at gerast leyst av 4 ára sáttmálanum frá 1997, sum Føroya Handverkarafelag hevði við meistararnar og serliga at sleppa undan eftirlønargjaldinum í sáttmálanum. Í skrivi frá sakførara hjá felagnum 9. apríl verður sagt, at Føroya Handverkarafelag var í óndari trúgv, tá ið tað gjørdi avtaluna um eftirlønargjald, tí tað var øllum greitt, at Havnin stutt eftir fór úr meginfelagnum. Havnar Handverkarafelag kann í hvussu er ikki verða bundið av avtalum, sum eru gjørdar aftaná, at felagið hevði boðað frá, at tað tók seg úr meginfelagnum, og her verður serliga hugsað um eftirlønaravtaluna, sum Føroya Handverkarafelag hevði gjørt við Føroya Lívstrygging í desember 1998. Havnar Handverkarafelag hevði, áðrenn tann avtalan var undirskrivað, boðað frá, at tað vildi hava egna eftirlønarskipan. Sakførarin biður Føroya Handverkarafelag koma á fund um eftirlønargjaldið, sum skal flytast til Havnar Handverkarafelag, umframt tað, sum Havnar Handverkarafelag eigur á hjá meginfelagnum. Sakførarin minnir á, at fæst eingin avtala um hetta, verður meginfelagið stevnt.

- o -

Á stjórnarfundi 1. mai 1999 verður lisið upp bræv, sum Norðstreymoyar Handverkarafelag 1. mars hevði sent meginfelagnum. Teir undrast á, at Høgni Højgaard framvegis virkar sum skrivari hjá meginfelagnum, hóast hann langt síðan hevur sagt seg úr starvi. Felagið ger greitt, at

teir krevja, at Høgna Højgaard ikki heldur fram sum skrivari, tí teir meina, at tað dugnar ikki felagnum framyvir, sum teir taka til. Skála Handverkarafelag hevur somu áskoðan, meðan aðrir stjórnarlimir ivast eitt sindur um hetta.

Felagið hevur fleiri sakarmál at leggja fyri rættin. Tvey mál eru fyri læringar, harav annað tó verður avgreitt uttan at fara í rættin, eitt mál er um tulkning av ásetingum um yvirtíð fyri arbeiði ein 1. november, sum hesaferð er ein leygardag og samstundis frídagur aftan á kl. 12. Krav er esini reist eftir limagjaldi hjá Havnar Handverkarafelag fyri árið fyri, eins og Havnar Handverkarafelag hevur lagt sak móti Føroya Handverkarafelag eftir limagjaldinum, sum handverkarar í ALS, hava goldið beinleiðis til Føroya Handverkarafelag.

Aðalfundur felagsins er 5. juni 1999 í Lonini í Fuglafirði. Sitandi formaður, Heini Heinesen, hevði boðað frá, at hann stillaði ikki upp aftur til formann, og í hansara stað varð Poul Øregaard úr Kollafirði valdur.

Limatalið verður uppgjørt til umleið 350 til henda aðalfundin, men nú Vágur, Tvøroyri og Havnin eru farin úr felagnum, hevur felagið mist yvir 400 limir.

Finnbjørn Poulsen verður valdur til lim í Arbeiðsumhvørvisráðnum fyri Høgna Højgaard, sum ikki ynskti afturval.

Á hesum fundinum verður tað litið stjórnini upp í hendi at taka til eftirtektar, at Tvøroyrar og Vágs Handverkarafelag hava tikið seg úr Føroya Handverkarafelag.

Limagjaldið hækkaði frá 300 kr. til 400 kr. fyri hvønn lim í limafeløgnum um árið.

Í stjórnini sita nú Jákup Thomsen, Fuglafjarðar Handverkarafelag, Eyðun Joensen, Klaksvíkar Handverkarafelag, Hans Karl Saltá, Nes Sóknar Handverkarafelag, Eyðbjørn Johansen fyri Poul Øregaard, sum nú var formaður, Norðstreymoyar Handverkarafelag, Harald Østerø, Skála Handverkarafelag, Magni Magnussen, Tvøroyrar Handverkarafelag, Frits Witt, Vága Handverkarafelag og Suni Simonsen, Vestmanna Handverkarafelag.

Aftan á aðalfundin skipaði starvsnevndin seg við Poul Øregaard, formanni, Suna Simonsen, næstformanni, og Henry Olsen, nevndarlimi. Nýggi formaðurin Poul Øregaard er slektaður úr Søldafirði, og hann er føddur í 1938. Um heystið 1952 fór hann í læru á Skála Skipasmiðju, og hann var liðugur at læra veturin 1957-58. Poul Øregaard sigur í samrøðu, sum er gjørd til hesa bókina, at meðan hann var í læru var ikki vanligt við lærusáttmála, men hann gekk í ein kvøldskúla á Skála. Eg var komin nokk so langt í læruni, tá ið vit gjørdu sáttmála.

Eg gekk fimm mánaðir í tekniskan skúla og búði tá í Havnini. Eg tók sveinaroynd í 1957, og eg haldi, at vit vóru teir fyrstu, sum tóku sveinaroynd eftir teimum nýggju reglunum.

Aftan á at vera avlærdur var Poul Øregaard nógv ár til skips, og í 1964, haldi eg tað var fór eg til Íslands og arbeiddi í Keflavíkini á bilverkstaði, sum tveir pápabeiggjar hjá konuni áttu. Umleið eitt ár seinni kom Poul Øregaard aftur til Føroyar og arbeiddi á bilverkstaðnum hjá Rósing Rasmussen, ið var slektaður úr Søldafirði, og hann seldi Toyota og Scania. Poul Øregaard arbeiddi síðan á goymsluni hjá Wenzel Petersen, og í 1980 fór hann á Skála Skipasmiðju, tí tá var so nógv at gera har við bygging, og eg arbeiddi á Skála Skipasmiðju gjøgnum øll 1980'ini. Og seinni arbeiddi eg í Landsfjósinum og skuldi taka mær av bilunum.

Eg var formaður í Norðstreymar Handverkarafelag, og eg var so á fundum í Føroya Handverkarafelag og sat í nevndini. Á aðalfundinum hjá Føroya Handverkarafelag í 1999 í Fuglafirði varð eg spurdur, um eg vildi taka mær av at vera formaður burturav. Eg var valdur og vildi royna eina tíð, men starvið sum formaður varði líka til 2007.

Poul Øregaard gjørdi annars beinanvegin greitt, at hann ætlaði sær ikki at berjast við feløgini, sum hava tikið seg úr Føroya Handverkarafelag, men heldur royna at fáa samstarv í lag. Eitt tað fyrsta hann ger, er at siga Høgna Højgaard úr starvi, tí nú skal byrjast heilt av nýggjum, og tey bæði meginfeløgini hjá handverkarunum koma eisini skjótt ásamt um at hava felags samráðingar, og tað fara tey undir alt fyri eitt.

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna skriva 12. juli 1999 undir semju við landstýrið.

Sáttmálaskeiðið er trý ár til 1. juli 2002. Grundlønin hækkar 2% 1. juli 1999, 3% 1. juli 2000 og 2% 1. juli 2001. Vaktargjöldini hækka 3% 1. juli 1999 og 3% 1. juli 2000.

Frá 1. juli 1999 rindar arbeiðsgevarin 2% av grundlønini í eftirlønargjaldi.

Í semjuni verður sagt, at partarnir vilja í sáttmálaskeiðnum hyggja nærri at, um tað ber til at gera sáttmála, har miðað verður eftir:

- betri skipaðum og greiðari viðurskiftum
- einfaldari og liðiligari sáttmála
- lønarskipan, sum byggir á førleika, funktión og úrslit.

Partarnir eru sinnaðir í sáttmálaskeiðnum at gera avtalu um royndarskipan á einstøkum stovnum við hesi lønarskipan.

Neyvan mundi nakað stórvegis spyrjast burtur úr hesi ætlan at bøta um sáttmálan.

Formaðurin er 2. juli 1999 á fundi við Føroya Lívstrygging um eftirlønarskipanina. Tá verður avtalað, at frá 1. oktober 1999 skulu meistarar gjalda pensjónsgjaldið beinleiðis á konto hjá tryggingini. Føroya Handverkarafelag skal boða øllum meistarum frá hesum. Tryggingin fær nú øll skjøl og limalistar, og higartil innkomni peningurin skal so flytast á konto hjá tryggingini. Ein trupulleiki er tað kortini, at einki navn er tilskilað á fleiri av inngjaldingunum higartil, og støða má tí takast til, hvussu skil kann fáast á hesum. Felagið fer fyrst at leita sær ráð um hetta hjá lögfrøðingi.

- o -

Sum áður nevnt gjørdu handverkarar og meistarar í 1997 4 ára sáttmála, sum gekk út 1. oktober 2001. Tá ið lønirnar hjá arbeidsfólki og øðrum starvsbólkum hækkaðu munandi eftir samráðingarnar í mai og um várið 1999, gjørdu handverkarafelgini vart við, at lønin hjá teimum eisini mátti fara upp, tí munurin á eini arbeidsmannaløn og eini handverkaraløn var nú ov lítil til, at nakar handverkari tímdi at vera í vinnuni ella fara í handverkaralæru. Tað var serliga Landsfelag Handverkaranna, sum setti fram hetta krav, men Føroya Handverkarafelag skal eisini hava borið hetta upp á mál við meistararnar.

Í samrøðu við Sosialin⁹² sigur Árni Hádál, formaður í Landsfelag Handverkaranna, at hann vil mæla dreingjum og gentum frá at spilla fyra ár av lívinum uppá at læra eitt handverk. Tí nú er munurin á eini arbeidsmannaløn og eini handverkaraløn so lítil, at tað loysir seg ikki. Hann ger samstundis vart við, at hann verður bara meira og meira misnøgdur við 4 ára sáttmálan, sum Føroya Handverkarafelag og meistararnir gjørdu í 1997 við so lítlari lønarhækking, sum her var talan um. Landsfelagið og serliga Havnar Handverkarafelag hava, líka síðan felagið fór úr Føroya Handverkarafelag, gjørt vart við, at felagið kennir seg ikki bundnan av hesum sáttmálanum, men vil hava samráðingar um nýggjan sáttmála fyri sínar limir. Munurin á eini arbeidsmannaløn og eini handverkaraløn er sum er ikki meir enn góðar 4 kr., og hann átti at verið í minsta lagi 10 kr.

Árni Hádál sigur við blaðið, at Landsfelagið hevur biðið meistararnar um fund um nýggjan sáttmála, tí Havnar Handverkarafelag var longu farið úr Føroya Handverkarafelag, tá hetta felagið skrivaði undir 4 ára sáttmálan við meistararnar. Vilhelm M. Johannesen, formaður í Føroya Handverksmeistarafelag, sigur í tí sambandi við blaðið, at teir eru bundnir av 4 ára sáttmálanum við Føroya Handverkarafelag,

men tá hesin sáttmálin gongur út, ella um Landsfelagið kemur við dómsúrskurði, at teir einki høvdu við Føroya Handverkarafelag at gera, tá ið 4 ára sáttmálin varð gjørdur, so skulu teir ikki bíða í nógv var tímar at fáa tað neyðuga sambandið við okkum, sum hann tekur til.⁹³

Seinni kemur fram, at fundur hevur verið millum meistararnar og bæði meginfeløgini hjá handverkarunum um støðuna, sum var íkomin. Hóast meistararnir vóru samdir við handverkararnar, at munurin á lønunum hjá ófaklærdum og faklærdum er ov lítil, og at lønin átti at hækka í sáttmálaskeiðnum, so noktaði Vilhelm M. Johannesen, formaður í meistarafelagnum, í fystu atløgu, at nøkur avtala um lønarhækkingar var gjørd við handverkararnar á hesum fundinum.⁹⁴ Men hann váttaði kortini, at lønin hjá handverkarunum fór at fara upp. Hetta verður eitt tilboð og ikki nakað, vit fara at tosa við handverkararnar um, sigur Vilhelm M. Johannesen og leggur aftrat: „Annars veit hann ikki, hvussu stóran áhuga hetta hevur millum handverkarar, tí tað munnu vera teir allarflestu, sum fáa væl meiri enn sjálva sáttmálalønina, so tað vera fáir handverkarar, sum í veruleikanum fáa nyttu av, at lønin verður dagfjørd.“⁹⁵

Í hesi somu grein fegnaðist Árni Hádal, formaður í Landsfelagnum, at teirra felag var boðið við á henda fundin, tí hetta kann ikki fatast sum annað enn, at meistarafelagið nú viðurkennir Landsfelag Handverkaranna. Nú er so eftir at eisini Føroya Handverkarafelag góðkennir Landsfelag Handverkaranna.

Lønin hjá handverkarunum hækkaði umsíðir í juli hetta árið. Hesa avgerð tók Føroya Handverksmeistarafelag av sínum eintingum, og uttan at tað annars fekk ávirkan á sáttmálarnar. Vilhelm M. Johannesen sigur í blaðgrein⁹⁶, at munurin á eini handverkaraløn og eini arbeiðaraløn hevur ligið um 13% og ger vart við, at handverkið hevur onga framtíð, um tað at standa fyra ár í læru, ikki skal geva meir enn 4% aftrat tí, ein ófaklærdur fær í løn. 4 ára sáttmálin varð gjørdur undir heilt øðrum treytum enn teimum, sum nú eru galdandi. Eingin hevði droymt um, at arbeiðaralønirnar skuldu fara at hækka so nógv, sum nú er hent, og at tíðirnar fóru at batna so skjótt aftan á kreppuna. Og hann leggur aftrat: „Men av tí, at vit gjørdum ein 4 ára sáttmála, var tað óformliga avtalað, at um nakað munandi hendi, vóru vit sinnaðir at endurskoða viðurskiftini í sáttmálanum.“ Tí verður henda dagfjøring av lønunum hjá handverkarunum nú gjørd, fyri at allir partar kunnu vera rímiliga væl nøgdir.⁹⁷

Og talan var um munandi lønarhækking, tí lønin, sum um hetta mundið er 86,65 kr. um tíman og eftir sáttmálanum skuldi hækka 50 oyru til 87,15 kr., verður nú í staðin 90,60 kr. 1. oktober 1999, og

tímalønin, sum 1. oktober 2000 skuldi hækka 87 oyru til 88.02 kr., verður tá í staðin 94,60 kr. Hetta merkir, at umframt avtalaðu lønarhækkingina verða lagdar kr. 6,58 omaná tímalønina tey komandi tvey árin. Og sambært útrokningum hjá Føroya Handverksmeistarafelag skuldi munurin millum eina handverkaraløn og eina arbeiðaraløn nú verið 13%.

Nakað áðrenn lønarhækkingin fekk gildi, hevði Dimmalætting tosað við ein handverksmeistara, sum ikki var so fegin um hækkingina, tí teir meistarar, sum hava givið tilboð upp á byggiarbeiði, og sum ikki høvdu roknað við eini lønarhækking, koma nú sjálvir at bera allan eykakostnaðin av lønarvøkstrinum. Í nøkrum tilboðum var tó avtalað, at tilboðið kundi javnast eftir broyttum prís- og lønarviðurskiftum, og ivasamt var sum nevnt eisini, um nakar handverkari í byggivinnuni arbeiddi fyri minstuløn.⁹⁸

Formenninir í ávikavist Føroya og Havnar Handverkarafelag, Poul Øregaard og Eyðfinn Petersen, høvdu fund 8. juni 1999 at fáa gjørt upp millum bæði feløgini. Her gerast teir samdir um, at um Havnar Handverkarafelag sleppir øllum krøvum móti meginfelagnum og rindar limagjaldið 157.000 kr., sum teir skylda, so skuldi neyvan nakað forðað fyri, at teir fáa ræði á pensjónini hjá teirra limum.

Á stjórnarfundi 25. september 1999 hjá Føroya Handverkarafelag verður upplýst, at semja er gjörd millum bæði meginfeløgini hjá handverkarum um antin samstarv ella at kanna møguleikarnar fyri samanlegging aftur. Tað eru ikki øll limafeløgini, sum eru so fegin um hesa semjuna. Føroya Handverkarafelag ger greitt, at verður eingin samanlegging, so skal ongantíð ov skjótt gerast upp viðvíkjandi eftirlønini hjá limum hjá Havnar Handverkarafelag, sum nú hevur fingið egna eftirlønarskipan.

Fyrst í november 1999 er Poul Øregaard á fundi við Vilhelm M. Johannesen og Bjørgfríð Ludvig frá meistarafelagnum. Á fundinum verður tosað um, at Poul Øregaard hevur verið á fundi við SEV, sum Eyðfinn Petersen skipaði fyri. Poul Øregaard, sum segði, at hann tímdi ikki at stríðast við Eyðfinn Petersen, var ikki beinleiðis ímóti, at Havnar Handverkarafelag gjørði sáttmála um teir handverkarar hjá SEV, sum eru limir í Havnar Handverkarafelag. Meistarafelagið ger greitt, at um Føroya Handverkarafelag ikki longur virðir eksklusivavtaluna, so hevur meistarafelagið lítlan hug at halda hana, og Poul Øregaard kann bara boða teimum frá, tá ið hann hevur tikið hesa støðu. Føroya Handverksmeistarafelag svarar 10. november eini áheitan frá Landsfelag Handverkaranna um fund, at fundur verður bara, um Føroya Handverkarafelag biður um hann.

Føroya Handverkarafelag hevði yvirskot á roknskapinum fyri 1998 / 1999, 65 tús. kr. Men hetta er bara ein avleiðing av, at felagið hevur broytt roknskaparhátt. Inntøkurnar verða munandi lægri í verandi roknskaparári. Hetta árið hava 9 limafeløg goldið limgjald, men tá er Havnin ikki við, og skjótt fara tvey feløg aftrat úr meginfelagnum.

Tað er øllum greitt, og grannskoðarin hjá felagnum hevur eisini gjørt vart við hetta, at inntøkurnar av limagjaldi til Føroya Handverkarafelag nú eru so nógv minkaðar, at tær røkka ikki til at halda lív í felagnum. Tí verður stjórnin noydd at finna útvegir at tryggja raksturin, og ein háttur, sum hevur verið upp á tal, er at áseta limagjaldið sum eitt prosentgjald av mánaðarlønini hjá limunum og fáa arbeiðsgevarar at halda aftur limagjaldið, tá ið lønin verður útgoldin.

Tað er sostatt eitt munandi skert meginfelag, sum nú fer inn í eina nýggja øld. Meginfeløgini bæði skulu eitt nú taka við stórum uppgávum á útbúgvingarøkinum, og tað er lítil ivi um, at feløgini høvdu staðið stinnari her og í øðrum málum eisini, um tey høvdu kastað saman aftur, men so skuldi tó ikki verða.

Tað, sum nú var hent, var eitt greitt afturstig í upprunaligu stevnu Føroya Handverkarafelags, sum var til samarbeiði at samskipa øll handverkarafeløg í landinum.

Nýggj øld

Tað var ikki einki av háva, tá ið vit nú fyri skjótt 18 árum síðan komu inn í nýggja øld, og fólk høvdu góðar framtíðarvónir. Alheimsgerð og talgildingin tyktust lata dyr upp út í nýggjan heim. Kortini var tað, sum tað ongantíð kom verulig gongd í, og órógv kom í kjalarvørrinum á skakandi terroratsóknini í New York í USA 11. september 2001. Yvirgangur og kríggj móti yvirgangi eyðkendi nýggju øldina.

Heimurin spenti seg tó út, og serliga í fíggarvinnuni, har virkis-krøvini vóru munandi linkað, tóku fíggarstovnar á seg stórar váðar og læntu í stórum, eisini her í Føroyum, út til nýtslu. Tað líktist vælfærð, men vísti seg skjótt at hava veikt støði. Alheimsgerðin lovaði nógv, og tað sást eitt nú aftur í áttakinum og álitinum Visjón 2015, sum arbeidshóttar lógdu úr hondum í 2007. Visjónin var, at Føroyar í 2015 skuldu verða millum bestu lond í heiminum at virka og liva í.

Íslenska ævintýrið, tá íslendingar gjørdur stórar íløgur úti í heimi og í Føroyum og keyptu stórhandlar, eitt nú Illum og Magasin í Danmark, bar boð um, at alt bar til, bara tú hevði dirvi og áræði. Og onkur hevði áræði, tí í 2006 varð kunngjørd ein risastór ætlan at byggja ein nýggjan bý á einum øki norðan fyri Havnina, ið var rópt Stjórátjørn. Har skuldu byggjast íbúðarhús, solumiðstøðir, ymsir stovnar, hotell, útróttaparki við eitt nú 50 metra svimjihyli, stórum fót bóltsvølli, skoytuhøll og golfvølli. Politikarar á staðnum fegnaðust um ætlanina, sum fór at draga fólk til landið og gera ikki bara Havnina, men allar Føroyar kappingarførar við Ísland, Noreg og Ongland. Onkrar atfinningar vóru, tað vil so vera. Ætlanin var kortini av ongum, tí tá broyttust tíðirnar til tað verra.

Alheimsgerðin bygd í stóran mun á ójavnar í og millum lond. Stóra altjóða fíggarjarkreppan, sum byrjaði í 2008, fekk ávirkan í Føroyum og hevði búskaparliga afturgongd við sær. Í oktober 2010 fór Eik Banki á heysin og varð yvirtikin av Finansiel Stabilitet, og í desember sama árið fór Faroe Seafood á heysin, og nógv mistu arbeiðið. Arbeidsloysið øktist munandi, og Arbeidsloysiskipanin, sum hevði verið væl fyri fíggarliga, noyddist at seta tiltøk í verk fyri at tryggja gjaldførið. Í juli 2009 hevði stýrið annars samtykt, at útgjaldið skuldi fara upp á 80% av eini arbeidsmannaløn og vera í mesta lagi 20.000 kr. um mánaðin. Við ársbyrjan 2012 varð hetta broytt, tá útgjaldið var sett niður á 75% ella til í mesta lagi 17.500 kr. um mánaðin.

Kreppan hevur eisini fingið tað almenna at repa seglini. Til tess at fáa yvirskot aftur á fíggarlógina, hevur seinastu árin verið spart á so

at siga øllum almennum økjum, og tað hevur samstundis verið trupult hjá bæði privatu og almennu fakfeløgnum at tryggja reallønina hjá limunum. Fakfeløgini eru viknað, og tað hevur ikki eydnast teimum at standa saman ímóti trýstinum.

Seinastu árin hava tíðirnar verið góðar í Føroyum, og tað ger, at roknast kann við stórum yvirskoti á fíggarlógini komandi árin.

Arbeiðsloysið, sum fyrst og fremst skiftir við konjunkturinum, var lutfalsliga lágt frá 2000-2008, men øktist munandi árin 2009-2014, tá ársmiðal var 5%. Arbeiðsloysið minkaði aftur í 2015 og liggur nú um 2,4%, sum er lutfalsliga lágt.

Fólkatalið í øllum landinum vaks spakuliga árin 2000-2004 umleið eitt hált % um árið, men árin 2005-2012 stóð fólkatalið í stað. Síðan hevur verið vøkstur aftur í fólkatálinum umleið 1,5 til 2% um árið, sum er stórir fólkaøkstur.

Tey árin, tá ið fólkatalið stóð í stað, var dentur lagdur á at greina, hvat skuldi til at fáa fólkaøkstur aftur. Eitt eyðkenni fyri fráflytingina var, at tað serliga vóru tey ungu og fleiri kvinnur enn menn, sum fluttu av landinum. Nógva faklaerd søktu sær arbeiði í útlondum, serliga í frálavavinnuni.

At so nógva fóru av landinum ella ikki fluttu heim aftur ávirkaði framfýsnið í samfelagnum og skeiklaði aldursbýtið.⁹⁹

Betri tíðir og annar hugburður tykist nú hava vent gongdini, og stóri fólkaøksturini hesi seinastu árin hevur havt íbúðarneyð við sær.

Vøkturin í fólkatálinum frá 2000 til 2017 hevur verið um 4.600 fólk. Vøkturin hevur so at siga allur verið í Streymoy (3.319, harav meginparturin á Tórshavnarleiðini), Eysturoy (1.076) og í Vágum (567). Í Sandoy og Suðuroy er lítil og eingin vøkstur í fólkatálinum.

Í fiskivinnuni hevur tað havt stóra ávirkan, at væl meira er til av uppsjóvarfiski enn nakrantíð fyrr. Føroyar hava fingið stórar kvotur, og fleiri verksmiður at viðgera veiðuna eru bygdar. Samstundis er veiðan eftir botnfiski søguliga lág. Tað verður arbeitt politiskt við at fáa gjørt eina fiskivinnunýskipan, tá verandi fiskiloyvi ganga út 1. januar 2018.

Alivinnan hevur hinvegin havt stóra framgongd. Útflutningurin av alifiski var meir enn helvtin av samlaða fiskiútflutninginum í 2016.

Útflutningurin sum heild er munandi øktur serliga seinastu trý-fýra árin, meðan innflutningurin, tá ið skip og flogfær eru undantikin, ikki er øktur í sama mun.

Samlaðu lønarútgjaldingarnar hava sveiggjað rættiliga nógva síðan 2000. Árin fram til 2002 var stór øking í lønarútgjaldingunum. Tey komandi trý árin 2003-2005 var vøkturin lítil og undir 1,5% um árið. Árin 2006 og 2007 vaksu lønarútgjaldingarnar við næstan 7,5%

um árið, men vøksturin steðgaði og stóð at kalla í stað árinum 2008 til 2013, tá vøksturin í lønarútgjaldingunum var undir 1% í miðal um árið. Henda gongdin vendi í 2014, og tað árið og tey bæði komandi vuksu lønarútgjaldingarnar við í miðal næstan 6%, og vøksturin tykist standa við.

Seinastu árinum hevur vøkstur í lønarútgjaldingunum verið í fiski- og alivinnunum, men serliga í byggivinnuni, har vøksturin í miðal hevur verið áleið 12% árinum 2014-2016.

Eisini løntakaratalið hevur skift munandi, serliga árinum eftir 2008, tá tað var tað mesta nakrantíð ella umleið 26.000. Frá 2009 til 2011 minkaði løntakaratalið við fleiri enn 2.500 fólki, men rættiligur vøkstur kom ikki aftur fyrr enn í 2015, og løntakaratalið er nú aftur farið at nærkast høgum talinum í 2008. Í fiskivinnuni og fiskiúdnaðinum hevur verið eitt javnt fall í talinum á løntakarum, meðan løntakaratalið er nærum tvífaldað í alivinnuni síðan 2008. Í byggivinnuni hava verið stór sveigji í løntakaratalinum. Í 2009 og 2010 minkaði løntakaratalið við 550 fólki, og ikki fyrr enn í 2016 kemur rættiliga vend í. Tey bæði seinastu árinum er løntakaratalið í byggivinnuni økt við umleið 340 fólki.

Tað var vanlig fatan hesi árinum, at altjóðagerðin setti krøv til bæði vinnuna og útbúgvingar, skuldu Føroyar varðveita eitt høgt livistøði. Í tveimum vinnupolitiskum álitum frá ávikavist 2005 og 2009 verður kortini lítið gjørt burtur úr handverkinum, sum valla verður nevnt.¹⁰⁰

Sambært álitinum frá 2005 skal dentur leggjast á at lata føroyska samfelagið upp fyri umheiminum og skipa vælverkandi marknaðir, og við miðvísimum tiltøkum at menna førleika og karmar hjá føroyskum virkjum og arbeiðsmegi, so hesi eru brynjað at taka kappingina upp á altjóða marknaðinum. Eisini verður víst á týðningin, at framleidnið í einstøku vinnunum í búskapinum verður økt. Íverksetan er loysunarorð, og tá handverk verður umrøtt er tað avmarkað til at vera mentanararvur ella ein kreativ vinna.

Álitið kemur inn á arbeiðsmarknaðarmál og nevnið í tí sambandi, at tað verður neyðugt at fáa nýggja lóg um seming, tí í Føroyum eru ikki serligar rættarreglur fyri arbeiðsmarknaðin at loysa trætumál og spurningar um sáttmálabrot skjótt. Løgtingslóg um semingsstovn kom í 2013, har tað verður álagt pørtunum á arbeiðsmarknaðinum at viðurkenna Fasta Gerðarrætt í øllum málum um samtykt, marknamál, brot og stríðsstig, men eisini fráboðanarfreist undan arbeiðssteði og reglur um samráðing og seming.

Eitt annað mál, sum viðkemur øllum løntakarum, er spurningurin um eftirløn. Løgtingslóg um eftirløn kom eisini í 2013. Lógin áleggur

persónum, sum hava fylt 21 ár, men sum ikki hava nátt fólkapensjónsaldur, at spara saman til egna eftirløn. Gjaldið fyri eftirlønina, sum verður tikið av lønini hjá tí einstaka, er 1% av lønini í 2014 og hækkar til 15% prosent í 2029. Arbeitt verður eisini politiskt við eini sonevndari pensjónsnýskipan.

Nýggja landsstýrið, sum tók við í 2011, segði seg vilja fara undir at tálma almennu útreiðslurnar og lovaði, at útreiðslurnar á samtykta játtanarkarminum fyri 2012-2016 skuldu haldast. Hetta hevur síðan víst seg aftur í einum støðugt lágum lønarvøktri hjá vanligum løntakarum bæði alment og privat. Tað vakti tó meira ans og fekk eitt nú fakfeløgini at mótmæla, tá landsstýrið kunngjórði, at pensjónsuppsparingin skuldi skattast við inngjald, og fyri at tað altíð skal loysa seg at arbeiða, sum landsstýrið málbar seg, varð eisini ein sonevnd flatskattaskipan sett í verk, eitt átak, sum gav serliga teimum hægru inntøkunum munandi skattalætta.

Seinastu árini eru stórar byggiverkætlanir settar í verk, nýggir tunlar, nýggjur stórir miðnámskúli Glasir í Havn, og í 2014 varð samtykt løgtingslóg um at stovna partafelag, sum skal byggja og reka undirsjóvartunlar millum Streymoy og Eysturoy og millum Streymoy og Sandoy.

Nýtt landsstýri millum Javnaðarflokkin, Tjóðveldi og Framsókn tók við 14. september 2014. Landsstýrið setti sær millum annað fyri at fremja eina grundleggjandi nýskipan í fiskivinnupolitikkinum, at fáa ferð á grøna orku og enn einaferð at gera eina nýggja stjórnarskipan, sum skal staðfesta, at Føroya fólk hevur valdið í Føroyum. Eitt tað fyrsta landsstýrið gjórði var at skerja grundarupphæddina í fólkapensjónini og leggja størri part av útgjaldinum yvir í Samhaldsfasta.

Eitt av stóru altjóða vandamálunum hesi árini eru veðurlagsbroytingarnar. Í desember 2015 komu lond á fundi í Paris ásamt um, at tey tey komandi árini skulu minka útlátið av veðurlagsgassum fyri at avmarka upphitingina, sum er atvoldin til veðurlagsbroytingarnar. Føroyar hava síðan bundið seg til at halda avtaluna, og hetta fer at krevja bæði tøkniligar og sosialar tillagingar.

Frálandavinnan í eitt nú Noregi var fyri stórum bakkasti, tá ið oljuprísurin, sum hevði verið methøgur, lækkaði munandi í 2015. Tað eru ivelyst fyrimunir við hesum, men fyri teir føroyingar, sum starvast í frálandavinnuni hevði hetta við sær uppsagnir og skerðar arbeiðsmøguleikar hjá fyrítøkum, sum veita tænastr til frálandavinnuna. Tað hevur tó bøtt um støðuna, at búskaparlig framgongd er í Føroyum og tískil eisini størri eftirspurningur eftir handverkarum.

Gongd kemur nú kanska aftur á føroyskt skipasmíð, tí útlit eru fyri, at nýtt stórt havrannsóknarskip fer at verða bygt í Føroyum.

- o -

Føroya Handverkarafelag mátti sanna, at raksturin av felagnum gjørdist ikki lættari, nú fleiri feløg høvdu meldað seg úr meginfelagnum, og teirra millum var eisini Havnar Handverkarafelag, sum hevði nógvar limir. Starvsnevndin ætlar sær tí at broyta limagjaldið, so at í staðin fyri fast krónugjald skal ein prosentupphædd latast til meginfelagið av lønini hjá limunum í limafeløgnum. Nevndin heitir í januar 2000 á feløgini at fáa greiðu á, um tey taka undir við, at 0,5% av lønini hjá limunum verða flutt beinleiðis til Føroya Handverkarafelag.

Tað stendur eisini á hjá felagnum at rinda fyri umboðini, sum tað hevur í yrkisnevndunum. Skal gerast eftir lógini, skulu einir 80 nevndarlimir verljast, og felagið hevur ikki fíggarorku at lóna teimum. Meistarafelagið hevur somu áskoðan, og meginfeløgini bæði og yrkisnevndarfyrisingin hava ætlanir at broyta nevndarskipanina, so nevndirnar vera færri, og samstundis skal hvør teirra umsita fleiri yrki.

Yrkisútbúgvingarráðið samtykti í januar 2000 at samskipa fyrisingina hjá yrkisnevndunum og seta ein skrivara. Eisini hevði ráðið í samráð við Undirvísingar- og Mentamálastýrið gjørt av at samskipa yrkisnevndarfyrisingina og ráðfyrisingina í sonevnda Yrkisdepilin, sum er ein sjálvstøðug fyrisingareind í nú Mentamálaráðnum.

Yrkisdepilin ger fyrst í árinum meginviðtøkur fyri yrkisnevndirnar, sum fáa gildi frá 1. januar 2000. Her verður staðfest, at yrkisnevndarlimir eru valdir í fyra ár, og at meginfeløgini skiftast um formannin tvey ár í senn. Eingin áseting er um tal av nevndarlimum uttan bara, at meginfeløgini hjá meistarum og handverkarum skulu hava javnstóra umboðan í nevndunum. Í viðtøkunum eru reglur um arbeidsgongd, fundarfrásøgn og almennar reglur um gegni og tagnarskyldu, sum eru galdandi fyri nevndarlimirnar.

Yrkisnevndarfyrisingin verður goldin av játtanini til Yrkisdepilin, men feløgini skulu sambært lógini um yrkisútbúgvingar frá 1998 sjálvi rinda limunum í yrkisnevndunum fundarpening og ferðaútreiðslur.

Í februar hava bæði meginfeløgini valt umboð í 8 yrkisnevndir. Føroya Handverkarafelag hevur valt umboð fyri hesi yrki: bil-mekanikarar (Poul Øregaard, Kollafjørð og Suni Simonsen, Vestmanna), elektrikarar (Fríðbjørn Poulsen, Vestmanna og Jan Joensen, Fuglafjørð), bygningssnikkarar (Petur Abrahamsen, Fuglafjørð og Jóan Petur Olsen, Norðagøta), hárfriðkarar (Unn Petersen, Signabøur

og Rannvør Petersen, Klaksvík), maskinsmiðir (Henry Olsen, Rituvík og Poul Johannes Svabo, Miðvágur), rørsmiðir (Jafet Olsen, Runavík og Elmar Joensen, Skála), stálskipasmiðir (Harald Østerø, Skála og Áslakur Johannesen, Funningsfjørður) og timburmenn (Kristian Jensen, Vestmanna og Birgir Joensen, Klaksvík). Vald eru eitt umboð frá hvørjum partinum og eykaumboð. Hesi yrkini eru tey, har skúlagongdin nærum øll fer fram í Føroyum. Í skrivi 7. mars heitir yrkisútbúgvingarráðið á felagið um eisini at velja umboð í nevndirnar fyri tey yrkini, har skúlagongdin er á donskum skúla.

Á vári 2001 verða øll yrkini savnað í 8 yrkisnevndir, sum tilsamans umfata 70 ymisk handverk:

Byggiyrkið (13 yrkisgreinir við teimum meira siðbundnu yrkjunum sum timburmaður, bygningssnikkari og múrari),

El- og samskiftisyrkið (9 yrkisgreinir, har elektrikari hevur flest lærlingar, men eisini nýggj yrki sum IT-supportari og miðlatøknungur),

Fiskiúdnaðar og havbúnaðaryrkið (2 yrkisgreinir, alari og fiskavirkari),

Flutningsyrkið (8 yrkisgreinir, har bilmekanikari hevur flest lærlingar),

Grafiska- og miðlayrkið (6 yrkisgreinir so sum bókbindari, prentari og miðagrafikari),

Matvøruyrkið (10 yrkisgreinir so sum kokkur, slaktari og tænarar),

Metallyrkið (11 yrkisgreinir, har maskinsmiður, stálskipasmiður og rørsmiður hava flest lærlingar),

Tænastu- og tilvirkisyrkið (11 yrkisgreinir so sum hárfriðkari, klæðnavirkari, optikari og ursmiður).¹⁰¹

Starvsnevndin hjá Føroya Handverkarafelag hevði fingið heimild at manna nevndirnar við einum limi og einum eykalimi til hvørja nevnd.

Yrkisnevndirnar skulu eftir lógini um yrkisútbúgvingar samtykkja reglur um hvørja útbúgving sær. Helst er ætlanin, at hesar reglur skuldu setast í eina útbúgvingarkunngerð, sum landsstýrismaðurin lýsir. Hetta vísti seg at vera umfatandi arbeiði, og tað var ivasamt um yrkisnevndirnar høvdu førleikar og stundir at samtykkja hesar reglur. Tað gekk eisini long tíð, áðrenn tær fyrstu útbúgvingarkunngerðirnar fyri ávísar handverksútbúgvingar vórðu kunngjøgdar, og tá var tað sum rammukunngerðir, ið merkir, at kunngerðin í høvuðsheitum bert ásetir tey yvirskipaðu viðurskiftini. Hesar kunngerðirnar skulu áseta

býtið millum verkligu læruna og skúlagongdina, lærugreinabýtið og innihaldið í verkligu læruni. Tey ítøkuligu viðurskiftini við frálæruni á skúla verða ásett í eini lesiætlan, soleiðis sum hetta var ásett í kunngerð um lesiætlanir í yrkislærugreinum frá september 2004.

Stjórnin hevði 19. desember 2000 sent Høgna Højgaard og Menta-málaráðnum bræv, at Høgna Højgaard, nú hann ikki var limur í Føroya Handverkarafelag longur, ikki kundi halda fram sum felagsins umboð í Yrkisútbúgvingarráðnum. Felagið valdi í staðin Poul Øregaard at sita í Yrkisútbúgvingarráðnum. Høgna Højgaard var eftir lógini valdur í eitt 4 ára skeið, og hann kann tí ikki koyrast frá, uttan at hann sjálvur biður um tað. Høgna Højgaard greiddi felagnum frá, at hann var valdur í Yrkisútbúgvingarráðið í mars 1999, og at hann ætlaði at verða sitandi alla setuna.

Tá Høgna Højgaard fór frá sum limur í Yrkisútbúgvingarráðnum í 2003, var Harald Østerø, Skálabotni, valdur fyri Føroya Handverkarafelag í ráðið. Í 2007 eru uppstillað umboð fyri bæði Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna og verður Harald Østerø tá við lutakasti valdur sum umboð fyri Landsfelag Handverkaranna. Avtalað verður, at Føroya Handverkarafelag eigur limin í valskeiðnum 2011-2015, og tá situr Suni Simonsen, Vestmanna, sum limur í ráðnum. Síðan 1. juli 2015 hevur Eli Brimsvík, Tórshavn, frá Landsfelag Handverkaranna sitið í ráðnum sum umboð fyri handverkarafeløgini.

Skála Handverkarafelag hevði stjórnarfund 22. mars 2000 og sendi aftaná Føroya Handverkarafelag nakrar reglur um ymisk viðurskifti. Teir vilja fegin frætta á aðalfundinum, hvussu tað gongur at fáa Havnar Handverkarafelag at koma uppí aftur meginfelagið. Teir halda tað eisini vera óheppið, at lokalfeløgini krevja ymist inn fyri limagjald, tí tað hevur gjørt, at onkur limur er farin úr felag í annað, sum hevði lægri limagjald. Teir mæla til, at øll limafeløgini hava sama limagjald. Og so skjóta teir upp, at sjúkragrunnur verður settur á stovn fyri alt landið, og so ikki at gloyma verkfalsgrunn.

Á aðalfundinum 27. mai 2000 verður upplýst, at tað verður arbeitt við at gera upp í viðurskiftunum millum Havnina og Føroya Handverkarafelag. Serliga trupult tykist tað at vera at fáa útgreinað, hvat hvør einstakur limur eigur í uppspardi eftirløn, tí ólag hevur verið í inngjaldingini. Tað vóru ikki bara trupulleikar at fáa meistarar at flyta eftirlønina til felagið, men nógv inngjöld eru komin, uttan at tað er tilskilað, hvør eigur inngjaldið. Arbeiðið at greina pensjónina sundur fer væntandi at taka fleiri mánaðir. Føroya Handverksmeistarafelag hevði annars lovað Føroya Handverkarafelag at heita á meistararnar

at gjalda eftirlønina sambært sáttmálanum og gera tað á rættan hátt, so tað var greitt, hvør limurin var, sum átti inngjaldið. Tað kann nevast her, at hóast felagið og Føroya Lívstrygging høvdu gjørt avtalu um eftirlønarskipan í 1998, var Lívstryggingin ikki rættiliga til reiðar at taka ímóti inngjöldum fyrr enn á sumri 2001.

Á aðalfundinum 27. mai upplýsti formaðurin, at tað væntandi fór at kosta 100.000 kr. í ár at lóna limunum í yrkisnevndunum hetta fyrsta árið. Enn var einki goldið, men fyri ikki at koma í eftirstøðu verður samtykt, at stjórnin kann brúka 237.000 kr. úr Útbúgvingargrunninum, og av hesum skal eisini lónin til yrkisnevndarlimirnar takast. Mælt verður til at heita á handverkarafeløgini í Havn og Suðuroy at velja nøkur umboð í yrkisnevndirnar og gjalda fyri tey. Semja er um, at tað ber ikki til at kasta frá sær, tí fer Føroya Handverkarafelag at nokta at gjalda, fer tað at hava við sær, at tað onga ávirkan fer at hava á yrkisútbúgvingarskipanina. Tronga fíggarstøðan ger, at limagjaldið verður hækkað úr 400 kr. upp í 600 kr. um árið fyri hvønn lim í limafeløgnum.

Formaðurin kunnaði um, at danska Bygge- Anlægs- og Trækartellet (BAT) hevði havt fund í Føroyum í apríl mánað. BAT er eitt samstarv millum dansk fakfeløg í LO, sum savna limir, sum starvast í byggivinnuni. BAT er stovnað í 1990 og limafeløg eru 3F, Malerforbundet, Blik- og Rørbønderforbundet, Dansk El-Forbund, Dansk Metal, HK / Privat og Teknisk Landsforbund. Kartellið hevur tó einki við sáttmálar at gera. Føroya Handverkarafelag hevur gott samstarv við BAT, sum er limur í Nordisk Bygnings- og Træarbejderføderation, NBTF, har Føroya Handverkarafelag eisini er limur.

Samtykt verður á aðalfundinum, at tá ið lönarsamráðingar eru, skulu lokalfeløgini kunnast, áðrenn skrivað verður undir. Eitt gamalt ivamál spøkir eisini aftur á hesum aðalfundinum, spurningurin um avbygdamaður, sum arbeiðir hjá meistara í øðrum øki, skal skifta felag, og røddir eru bæði fyri og ímóti.

Henry Olsen verður valdur til stjórnarumboð fyri Nes Sóknar Handverkarafelag, nú Hans Karl Saltá, sum hevur verið virkin í Føroya Handverkarafelag í fleiri ár, leggur frá sær. Henry Olsen verður eisini valdur sum limur í starvsnevndina.

Nordisk Bygnings- og Træarbejderføderation, NBTF, hevði ársfund í Noreg í juni, og við á fundi vóru Poul Øregaard, Suni Simonsen og Henry Olsen frá Føroya Handverkarafelag. NBTF er samstarv millum fakfeløg í norðurlondum við limum, sum starvast í skógar- og byggivinnu. Samstarvið snýr seg um lønarviðurskifti, arbeiðsumhvørvi, útbúgving, sosialar spurningar, og hvussu tað er við arbeiði í yrkjum.

Tað ber til hjá limafeløgum, sum eru farin í verkfall, at søkja um stuðul frá NBTF, men hesin stuðul verður vanligi bara veittur sum lán. NBTF hevur eitt umfatandi altjóða virksemin, sum føroyska felagið ikki hevur umstøður at taka lut í.

Tá formaðurin, Poul Øregaard, var á stýrisfundi hjá NBTF í Helsinki 8. november 2000, segði hann í síni frásøgn, sum rætt var, at „nu er vi meget små i forhold til Jer andre, og vi har ingen skove på Færøerne, men der kan være meget andet, som vi kan drage nytte af.“ Hann greiddi frá kreppuni, sum rakti Føroyar í 1990'unum, tá nógvir handverkararar fóru uttanlands at arbeiða, til Týskland, Danmark og Noreg. Føroyingar vóru fiskimenn og vanir at vera leingi burtur heiman, og tað kendist tí ikki so tungt hjá føroyingum at fara av landinum at søkja sær arbeiði. Hann nevndi arbeiðið upp á Vágatunnlin, sum var byrjað, og at tað verður leitað eftir olju í føroysku undirgrundini.

Arbeiðið upp á Vágatunnlin, sum varð lagt stilt, tá ið kreppan rakti landið fyrst í 1990'unum, byrjaði aftur 28. september 2000, og tað var stóra norðurlenska byggifyritøkan NCC, sum stóð fyri arbeiðnum. Fyrst í september var fundur millum NCC og Føroya Handverkarafelag á Hotel Hafnia, sum snúði seg um lima- og arbeiðsviðurskiptini hjá teimum, sum fara at arbeiða í tunnlinum. Fundurin gekk væl og tosað varð um skiftivaktir, innliman og um reglugerðina fyri útlendingar. Men eitt eru fundir og gylt lyfti, annað eru hendingar og støðan á staðnum, men einki er til skjals, sum sigur, at samstarvið ikki gekk væl.

Fyrst í árinum 2001 vórðu royndir gjørdar at fáa handverkara-feløgini í Havn, Tvøroyri og Vági uppí aftur meginfelagið, men uttan úrslit. Tað, sum limirnir í Havnar Handverkarafelag eiga á í eftirlønargrunninum, 1,25 mió. kr., verður frábýtt, tí Havnin hevur fingið egnan eftirlønargrunn. Felagið hevði fund við Havnar Handverkarafelag 3. mars 2001, men tað tykist kortini ikki, sum nakað ítøkiligt varð avtalað annað enn, at feløgini skulu vera saman um lønarsamráðingarnar við meistarafelagið í heyst.

Felagið velur um hetta mundið Poul Johannes Svabo, Miðvágur og Poul Øregaard, Kollafjørður í stýrið fyri Tekniska Skúla í Havn og Carl Weihe, Skála og Heina O. Heinesen, Klaksvík í stýrið fyri Tekniska Skúla í Klaksvík.

- o -

Til tess at nágreina ymsar ásetingar í nýggju lógini um yrkisútbúgvingar frá 1998 lýsti landsstýrismaðurin í mentamálum eina røð

av kunngerðum, eitt nú kunngerð nr. 100 um felags reglur fyri yrkis-útbúgvingar og kunngerð nr. 101 um lærusáttmálar o.a., sum báðar eru frá 18. juni 2001. Hetta fyri at lógarfesta umsitingina av hesum víðfevnda øki, men spurningurin er kortini, um vit hava orku at umsita hetta nógva regluverkið til fulnar, og um tað ikki kundi verið einfaldari? Og tað verður onkuntíð umrøtt eisini.

Á fundi 21. mars 2001 samtykti Yrkisútbúgvingarráðið at seta nevnd at endurskoða yrkisútbúgvingarlógina. Føroya Handverkarafelag valdi Poul Øregaard til umboð í hesi nevndini. Í álit 14. januar 2002¹⁰² mælti nevndin til „at broyta lógina soleiðis, at útreiðslurnar hjá yrkisnevndunum verða fíggaðar av umsitingargjaldinum, og ikki sum nú av feløgnum. Mælt verður somuleiðis til, at yrkisnevndir kunnu seta fyribilsnevndir, og at hesar fáa samsýning á sama hátt sum yrkisnevndir, so at samsýningarnar verða fíggaðar av umsitingargjaldinum. Henda broyting vil gera, at tey fíggarligu viðurskiftini við atlit at ráðnum og serliga yrkisnevndunum verða greiðari og til fyrimunar fyri yrkisnevndararbeiðið.“

Nevndin mælti eisini til, at: „Yrkisútbúgvingarnar verða bólkaðar í skyldar útbúgvingar eftir samtykt frá yrkisútbúgvingarráðnum. Ein yrkisnevnd verður sett fyri hvønn yrkisútbúgvingarbólk. Tá ið útbúgvingar skulu fyrireikast og setast í verk, kann yrkisútbúgvingarráðið seta fyribilsnevndir.“

Báðar hesar broytingarnar og aðrar smærri broytingar komu við í lógtingslógina um broyting í lógtingslóg um yrkisútbúgvingar, sum var lýst 26. mars 2002.

Í kunngerð nr. 73 frá 8. august 2002 um umsitingargjald vinnunar verður ásett, at lærupláss rinda 3.000 kr. sum part vinnunar til útreiðslur av yrkisnevndarfyrisingini, fundarpeningi og ferðaútreiðslum hjá yrkisnevndum og fyribilsnevndum hjá yrkisnevndum. Við hesum er fíggarliga ábyrgdin av yrkisnevndunum ikki longur hjá yrkisfeløgnum.

Á aðalfundinum 16. juni 2001 verður avgjørt, at limagjaldið til Føroya Handverkarafelag skuldi vera 0,5% av lönini hjá hvørjum einstøkum limi í limafeløgnum. Ætlanin var, at meistarar skuldu taka limagjaldið av lönini hjá sveinunum og seta tað á konto hjá handverkarafeløgnum saman við navni og bústaði hjá limunum. Meistararnir vildu ikki gera eftir hesum boðum, og spurningurin var tí tikin við til samráðingarnar, sum skuldu vera um heystið. Limafeløgini vóru eisini komin við uppskotum til sáttmálakrøv til komandi samráðingar. Krøv vóru um hægri lön og hægri yvirtíðargjald serliga teir fyrstu 4 tímarnar.

Nógv væntaðu, at ein verulig oljuvinna fór at taka seg upp í Føroyum, tá ið royndarboringarnar byrjaðu í um aldarskiftið. Fleiri býir og bygdir gjørdu seg út til at verða útgerðarhavnir, føroysk oljufeløg vóru stovnað, og føroyingar fóru í útland at starvast í oljuvinnuni at fáa fakligar royndir á hesum øki. Føroyska partafelagið PAM Offshore Service, sum var stovnað í 1998, veitti tænastr so sum umvælingar og viðlíkahald til oljuvinnuna, og síðan 1998 hevði felagið havt í meðal 15 føroyskar smiðir, sveisarar, rørleggjarar og elektrikarar í starvi í norsku frálavavinnuni. Hetta øktist munandi tey komandi árin. Eisini fakfeløgini vildu vera fyrirreikað til eina møguliga føroyska oljuvinnu. Føroya Arbeiðarafelag hevði í 2001 saman við Føroya Maskinmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag stovnað felagsskap, Oljusamstarv Fakfelaganna (OSF), sum skuldi samstarva um oljuvinnu og samráðast saman um sáttmálar í hesi vinnu. Seinni komu Landsfelag Handverkaranna og Havnar Arbeiðskvinnufelag við uppí. Umboð fyri felagsskapin høvdu verið í Noregi og í Danmark á fundi við myndugleikar har og hjá Dansk Metal at kunna seg um arbeiðs-og sáttmálaviðurskifti og um heilsu-, umhvørvis-og trygdarviðurskifti. Og tað liggur ein tung ábyrgd á føroyskum fakfeløgum, tí vit eru onga leið komin á hesum øki, skrivar Føroya Arbeiðarafelag í formansfrágreiðingini til aðalfundin í 2001. Teir fyrstu brunnarnir, sum vórðu boraðir á føroysku oljuleiðunum, góvu ikki tað úrslit, sum væntað varð, og tað hevur higartil ikki eydnast at finna olju í rakstrarverðum nøgdum við Føroyar, og tí var heldur ikki oljusamstarvinum hjá fakfeløgum lív lagað.

Tá arbeiðið minkaði í 1990'unum, fóru nógvir handverkarar uttanlands at arbeiða. Tá varð sett í verk ein frádráttarskipan fyri meirútreiðslum til eitt nú kost, húsaleigu og ferðaútreiðslur. Frádrátturin var veittur sum ein samdøgursfrádráttur, og í 1999 og tey komandi árin var hann 300 kr. um samdøgrið í Norðurlavum og 400 kr. aðrastaðnis. Í 2001 var upp á tal at avtaka samdøgursfrádráttin. Føroya Handverkarafelag mælti heldur til at fáa lønina upp og krevja minni í skatti, so at tað loysir seg hjá handverkarum at arbeiða heima. Víst varð á vandan, at handverkararnir fóru at flyta av landinum við familju, varð frádrátturin skerdur. Felagið vísti á, at tað er lættari at manna skipini, nú fiskimenn finga 15% frádrátt í skattinum, og tað sama hevði verið galdandi, um handverkarar finga somu sømdir. Treytin fyri samdøgursfrádrátti var, at persónur skuldi hava inn-tøkugevandi arbeiði á landi uttanlands ella umborð á útlenskum

skipum antin í 2 mánaðir uttan slit innan fyri eitt 12 mánaða tíðarskeið ella í 100 samdøgur innan fyri eitt 12 mánaða tíðarskeið. Í 2002 var samdøgursfrádrátturin lækkaður til 100 kr. um samdøgrið.

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna samráddust hetta heystið saman um nýggjan sáttmála við Føroya Handverksmeistarafelag. Eftir øllum at døma hava bæði meginfeløgini hjá handverkarunum ásett í eini samráðingaravtalu, at fyri at skriva undir sáttmála ella semju krevst, at tveir triðingar av samráðingarnevndini eru fyri hesum. Samráðingarnar gingu striltið, og vóru tað serliga lønarkrøvini, sum skiltu partarnar. Arbeiðarafeløgini høvdu fingið munandi lønarhækkingar, og samstundis var stórur eftirspurningur eftir handverkarum, og teir flestu mundu vera løntir væl omanfyri sáttmálalønina, sum var minstaløn. Tað endaði við, at semingsmaðurin kom uppí, og 18. oktober 2001 góðtóku partarnir eitt semingsuppskot um 2 ára sáttmála, sum bar í sær, at sveinalønin 1. oktober 2001 hækkaði við 6,80 kr. um tíman til 101,40 kr. og 1. oktober 2002 aftur við 6,80 kr. um tíman til 108,20 kr. Hetta var kortini væl minni hækking enn tann, sum handverkarafeløgini høvdu ímyndað sær. Feløgini vildu eisini hava eftirlønargjaldið upp og hægri lærlingalønir.¹⁰³ Tað eydnaðist ikki at fáa hægri viðbøtur, og standandi kravið um at fáa 50% eyka í staðin fyri 35% teir fyrstu fyra yvirtímarnar var og er framvegis ikki gingið á mæti.

Meistarafelagið hevði kravt, at bakarar finga fast krónugjald fyri at arbeiða ólagaliga arbeiðstíð í staðin fyri prosent. Víst var á ta kapping, sum bakaravinnan hevði frá innfluttum liðugtgjørdum bakaravørum. Ásett verður nú, at bakarar fáa 65 kr. eyka um tíman fyri at arbeiða um náttina kl. 4-7 vanligar yrkadagar og 100 kr. eyka leygardag og halgidagar. Teir skulu eisini hava rætt til frí arbeiðsklæðir. Hesar viðbøturnar hjá bakarunum standa framvegis við óbroyttar.

Greinin í sáttmálanum um limagjald til handverkarafeløgini verður broytt, tí nú skal avtala gerast á hvørjum arbeiðsplássi sær, um meistarin skal eftirhalda limagjaldið hjá limunum. Um so verður, skal meistarin rinda handverkarafelagnum limagjaldið eftir nærri avtalu.

Meistarar fáa nú álagt, at har arbeiðið og umstøðurnar eru til tess, og akkord er gjørlig, skulu teir og sveinarnir fáa akkord í lag. Í hesum sambandi skulu gerast standardavtaluseðlar og prískurantur.

Avtalað verður eisini, at eru feløgini ósamd um arbeiði, sum ikki eru tilskilað í sáttmálanum, skulu tey fyrst samráðast um arbeiðið, áðrenn tað verður lagt fyri nevnd. Allar trætur um rætta fatan av sáttmálanum vera avgjörðar av eini nevnd, har feløgini hvørt velja

tveir limir, og kunnu teir ikki semjast, verður dómarnir uppmaður ella annar av honum tilnevndur persónur.

Í fastlønarsáttmálanum verða reglurnar um barnsferð broyttar, so at tær samsvara við nýggju løgtingslógina nr. 48 frá 3. apríl 2001 um barsilsskipan.

Í protokollati til sáttmálasemjuna siga partarnir seg vera samdar um „í felag at arbeiða fyri og um neyðugt heita á tann politiska myndugleikan, so at føroyskir handverkarar, sum arbeiða uttanlands, fáa javnbjóðis kor sammett við korini hjá handverkarunum har, og at føroyskar vinnufyrirøkur somuleiðis fáa javnbjóðis umstøður í mun til vinnufyrirøkur í grannalondum okkara, tá talan er um kapping um arbeiði uttanfyri Føroyar.“

Út frá protokollatinum, soleiðis sum tað er orðað, ber illa til at siga júst, hvat hugsað hevur verið um her.

Aftaná samráðingarnar tók seg upp ein heldur løgin træta, tá ið meistarafelagið gjørdi vart við, at tær lønarhækkingar, sum semja var um 18. oktober, bert vóru galdandi fyri sveinar, men ikki fyri serarbeiðarar og handverkarar, ið vóru settir eftir fastlønarsáttmálanum. Føroya Handverkarafelag góðtók ikki hesa tulking av semjuni, og Føroya Handverksmeistarafelag segði seg vilja samráðast um málið, men so skuldi lønin hjá bakarunum eisini broytast. Hetta vildu handverkarafeløgini ikki, og málið varð tí 4. mars 2002 lagt fyri gerðarrætt, har Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna vildu hava rættin at døma, at lønarhækkingin var galdandi fyri allar limir hjá feløgunum.

Rætturin kallaði fleiri vitni inn til hoyringar, teirra millum tey, sum høvdu verið við í samráðingunum og eisini semingsfókin. Rætturin legði dent á, at vanliga høvdu generellar lønarhækkingar verið galdandi fyri allar starvsbólkar, uttan at tað var beinleiðis nevnt í semjunum, og vildu meistararnir, at munur skuldi vera á lønunum hjá sveinunum øðrumegin og serarbeiðarum og handverkarum í fóstum starvi hinumegin, so áttu teir at sagt hetta greitt og fingið tað við í semjuna, um so var. Tann 23. apríl 2002 í sakini 19-2002-16 gav gerðarrætturin Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna viðhald og segði, „at den lønforhøjelse som er fastsat i § 5 i overenskomst af 18. oktober 2001, ikke kun gælder for de timelønnede håndværkssvende, men også for specialarbejdere efter samme overenskomst § 8 og fastlønnede i overensstemmelse med § 2 i fastlønsoverenskomsten, således at deres løn hæves forholdsmæssigt i forhold til timelønner, efter § 5 i overenskomsten.“

Landsstýrið leitaði enn einaferð eftir sparingum. Læruplássini hava, síðan nýggja lógin um yrkisútbúgvingar kom í gildi í 1998, fingið fult endurgjald fyri lønarútreiðslur til lærling, tá ið hesin er í skúla. Men nú verður hetta broytt við lógarbroying í 2002, sum hevur við sær, at læruplássini frá 1. januar 2003 bara fáa 75% av lønarútreiðslunum endurgoldnar.

Lærupláss fáa kortini sum higartil fast ferðaendurgjald 3.500 kr. fyri hvørt skúlaskeið til lærlingar, sum eru á donskum ella øðrum útlenskum skúla.

Gamla og áhaldandi stríðið um limir stendur við, og 26. mars 2003 senda handverkara- og arbeidarafeløgini skriv til Føroya Kommunala Arbeidsgevarafelag og Kommunusamskipanina og kлага um, at Starvsmannafelagið roynir at troðka seg inn á sáttmála- og arbeidsøkið hjá limum teirra og tekur limir, sum hoyra heima antin í arbeidara- ella handverkarafeløgunum. Feløgini heita á arbeidsgevararnar at virða fakmørkini.

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna hava annars havt eina avtalu við Starvsmannafelagið um frítt sáttmálaval. Men helst er okkurt áfatt sum ger, at feløgini 13. mars 2003 senda Starvsmannafelagnum bræv, har tey uppsiga avtaluna sum sigur, at almenn starvsfólk sjálv kunnu avgera, hvønn sáttmála tey vilja nýta.

Í mars mánað var limatalið í Føroya Handverkarafelag 464. Í Vága Handverkarafelag vóru 80 limir, Vestmanna 30 limir, Norðstreymoyar 74 limir, Skála 100 limir, Nes Sóknar 15 limir, Fuglafjarðar 85 limir og í Klaksvíkar Handverkarafelag 80 limir. Felagið, sum nú hevur skrivstovu í Losjuni á Tinghúsvegnum í Havn, hevði farna árið fingið 373 tús. kr. í limagjaldi.

Stjórnin hevur fund í juni 2003, og tá eru hesir stjórnarlimir: Suni Simonsen, næstformaður, Vestmanna Handverkarafelag, Harald Østerø, Skála Handverkarafelag, Henry Olsen, Nes Sóknar Handverkarafelag, Jákup Eliassen, Fuglafjarðar Handverkarafelag, Birgir Joensen, Klaksvíkar Handverkarafelag, Eyðbjørn Johansen, Norðstreymoyar Handverkarafelag og Jørgin Martin Niclasen, Vága Handverkarafelag.

Poul Øregaard úr Kollafirði er formaður.

Eingin semja fekst, tá samráðingar vóru við meistararnar hetta heystið. Endin var, at semingsmenninir vórðu boðsendir. 7. oktober 2003 skrivaðu partarnir Føroya Arbeidsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag øðrumegin og Føroya Handverkarafelag og

Landsfelag Handverkaranna hinumegin undir semju um ein nýggjan sáttmála. Tá hevði semingin vart í 33 tímar út í eitt. Semja var um 2 ára sáttmála, sum lá á áleið sama støði, sum aðrir sáttmálar. Eftir nýggja sáttmálanum hækkaði tímalønin 2,77 kr. 1. oktober í 2003 og aftur 2,72 kr. 1. oktober 2004, og tá verður tímalønin 113,69 kr.

Eftirlønin hækkar 2% 1. oktober 2003 og verður tá 4%. Tann 1. oktober 2004 hækkar eftirlønin aftur 1,5%, og tá verður eftirlønin 5,5% av lønini. Samstundis hækkar gjaldið í Halgidagsgrunnin 0,5% 1. oktober 2004 og verður tá 1,5%. Samlaða lønarhækkingin íroknað hækkingina í eftirlønargjaldinum var mett at vera 8,5%. Handverkarafelgini høvdu væntað sær tað duplta umframt hækkaðar viðbøtur og hægri yvirtíðarløn.

- o -

Á heysti 2003 legði Føroya Handverkarafelag sak móti Skála Skipasmiðju, tí hon eftir felagsins meting í juni mánað ógrundað hevði burturvíst einum handverkara. Orsøkin til burturvísingina skuldi vera, at handverkarin var farin ørindi av arbeiðsplássinum og út í sín egna bil. Har kom stjórin fram á hann, og sambært stjóranum sat handverkarin tá og lurtaði eftir tónleiki. Stjórin segði seg tá hava leitað eftir handverkaranum í ein hálvan tíma, og eftir stuttan orðadrátt gav stjórin handverkaranum boð um at heinta síni amboð og fara av arbeiðsplássinum í stundini. Handverkarafelagið heitti á Skipasmiðjuna, at hon, um hon hevði grund til tess, segði handverkaranum upp eftir reglunum í sáttmálanum. Sambært hesum reglum hevur handverkari, sum hevur arbeitt samanhangandi í meir enn tvey ár, eina uppsagnartíð svarandi til 10 dagar. Skipasmiðjan svaraði, at handverkarin var burturvístur og tí ikki átti løn í uppsagnartíðini. Í oktober mánaði 2003 legði Føroya Handverkarafelag sak móti Skipasmiðjuni við kravi um, at burturvísingin varð dømd ógrundað, og at handverkarin fekk løn í uppsagnartíðini.

Sum grundgeving fyri, at uppsøgnin var ógrundað, varð undir vitnisfrágreiðingunum ført fram, at tað var ikki óvanligt at arbeiðsfólk fóru stutt ørindi av arbeiðsplássinum í arbeiðstíðini, og handverkarin átti í minsta lagi at havt fingið eina ávaring, áðrenn hann var burturvístur. Skipasmiðjan førði sína vegna fram, at her var talan um ørindi, sum hevði vart leingi, og at tað tí var brot á avtalu millum starvssetta og arbeiðsgevaran.

Dómarin helt í sínum metingum ikki, at tað vóru lögð fram haldgóð prógv fyri, at handverkarin hevði verið leingi úti í bilinum, og

at grundarlag tí ikki var fyri burturvísingini. Í dóminum, sum var avsagdur 13. juli 2004, verður tí staðfest, at handverkarin hevur rætt til løn í uppsagnartíðini.

Skipasmiðjan vildi ikki ganga undir dómin og vildi hava Landsrættin at taka støðu til málið.

Í mars 2005 staðfesti Landsrætturin avgerðina hjá Føroya Rætti, at handverkarin var burturvístur av órøttum, og at hann tí skal sigast upp eftir reglunum í sáttmálanum og eigur rætt til løn í uppsagnartíðini. Uppsagnartíðin hjá handverkarum er tó rættiliga stutt samanborið við ymsar aðrar starvsbólkar, og endurgjaldið til burturvísta handverkaran er tí einans slakar 10.000 kr. Men Føroya Handverkarafelag fegnaðist um at hava fingið rætt í tí prinsipiella í hesum málinum.

Men trupulleikarnir á Skála endaðu ikki her. Tí 16. september 2004 sendi Skála Handverkarafelag bræv til Føroya Handverkarafelag við kæruskrivi, sum Harald Østerø, formaður í Skála Handverkarafelag, hevði sent sínum egna felag, har hann sigur, at hann kennir seg nervaðan á arbeiðsplássinum hjá sær, av tí at hann er nevndarlimur í handverkarafelagnum. Skála Handverkarafelag vildi hava Føroya Handverkarafelag at viðgera kæruskrivið skjótast tilber. Nevndin upplýsir í brævinum, at „fleiri av okkara limum siga, at viðurskiftini á Skipasmiðjuni á Skála eru ótolandi, teir føla seg forfylgdar av formonnum og leiðsluni. Felagið vil hava hesi viðurskiftini í rættlag, so skipasmiðjan aftur kann verða eitt gott arbeiðspláss.“

Stjórnin í Føroya Handverkarafelag kemur saman dagin eftir at viðgera kæruskrivið. Harald Østerø hevði verið í starvi sum stál-skipasmiður á Skála Skipasmiðju síðan juli 1997, og hann hevði verið formaður í Skála Handverkarafelag síðan í februar 1993. Í skrivinum sigur hann, at hann hevur gjørt leiðsluna varuga við ymisk viðurskifti, ið gera arbeiðsumstøðurnar á skipasmiðjuni ótolandi, og har sáttmálin ikki tykist at vera hildin. Hann nevnr, at ein handverkari herfyri varð burturvístur, og hesin fekk ikki skrivliga uppsøgn og tískil heldur ikki uppsagnarlønina. Harald Østerø var vitni í sakarmálinum um burturvísingina, sum er umrødd omanfyri, og hetta var ikki tikið væl upp av leiðsluni, sum legði hann undir at lúgva í rættinum. Nevnt verður eisini í kæruskrivinum, at handverkarar verða uppsagdir, meðan arbeiðsmenn enn starvast við handverksarbeiði á Skipasmiðjuni. Og aftrat hesum kemur at Skipasmiðjan heldur ikki ásetingarnar í grein 21 um gjald fyri vistarhald og ferðaútreiðslur í sambandi við burturarbeiði.

Tað, sum fekk Skála Handverkarafelag at venda sær til Føroya Handverkarafelag, var, at Harald Østerø 15. september varð upp-

sagdur, tí ov lítið arbeiði skuldi vera. Hann heldur, at orsøkin heldur mundi vera, at hann hevði gjørt vart við umstøður á Skipasmiðjunini, sum vóru ótolandi, sum hann málber seg í kæruskrivinum.¹⁰⁴

Føroya Handverkarafelag tekur kærana og uppsøgnina til umrøðu á fundi 18. september. Kæran skal eftir sáttmálanum viðgerast eftir grein 36 í sáttmálanum, sum snýr seg um, tá ið limur kennir seg nervaðan, av tí at hann er nevndarlimur í handverkarafelag, og felagið kallaði tí Føroya Handverksmeistarafelag til fundar um málið, og hesin fundur skal sambært sáttmálanum vera hildin innan 3 dagar frá tí, at felagið fekk kærana frá Skála Handverkarafelag. Felagið helt tað vera prógv um forfylging, at formaðurin í lokala handverkarafelagnum var uppsagdur.

Føroya Handverkarafelag kom eisini til ta niðurstøðu, at sáttmálin var ikki hildin, og samsvarandi grein 37 í sáttmálanum, sum snýr seg um ósemju um arbeiði, skulu meginfeløgini fyrst samráðast um arbeiðs- og lønarviðurskifti, sum ikki eru tilskilað í sáttmálanum, áðrenn tey leggja málið til ein gerðarrætt til avgerðar.

Tað var eisini brot á sáttmálan, at arbeiðsmenn verða settir at gera handverksarbeiði, og at handverkarar koma úr Havn at arbeiða á Skipasmiðjuni, samstundis sum Skipasmiðjan gremur seg um, at tað er ov lítið arbeiði og sendir handverkarar til hús.

Á fundinum 18. september 2004 ger stjórnin hesa samtykt:

„Nevndarlimirnir í Føroya Handverkarafelag eru samdir um, at støðan á Skipasmiðjuni á Skála er ótolandi. Koma hesi viðurskifti ikki í rættlag, sær Føroya Handverkarafelag ikki aðra loysn enn at heita á limir sínar um at niðurleggja arbeiðið á skipasmiðjuni, til sáttmálin verður hildin, og viðurskiftini komin í rættlag.“

Føroya Handverksmeistarafelag svarar Føroya Handverkarafelag 23. september og sigur, at um handverkarafelagið heldur uppøgnina av Harald Østerø vera ógrundaða, eigur Føroya Handverkarafelag at reisa málið í rættinum. Tað undrar meistarafelagið, at Føroya Handverkarafelag ongantið hevur kunnað Føroya Handverksmeistarafelag um, at Skála Skipasmiðja brýtur sáttmálan. Og er talan um spurningar um rætta fatan av sáttmálanum, so eiga meginfeløgini at samráðast um hetta og koma tey ikki ásamt um eina loysn, eigur málið at viðgerast av eini nevnd sambært sáttmálanum.

Um hótanina at niðurleggja arbeiðið sigur Føroya Handverksmeistarafelag, at verður arbeiðið lagt niður á Skála Skipasmiðju, er hetta brot á friðarskylduna, sum er galdandi í sáttmálaskeiðnum. Føroya Handverksmeistarafelag sendir um so verður beinanvegin málið í Fútarættin, og Skála Skipasmiðja leggur endurgjaldskrav

móti Føroya Handverkarafelag. Føroya Handverksmeistarafelag sigur, at tað vil hava hesa ósemjuna loysta á ein friðarlígan hátt og mælir Føroya Handverkarafelag at koma við einum uppskoti um loysn á málinum.

Føroya Handverkarafelag vildi hava vátan fyri, at Skipasmiðjan fór at halda sáttmálan, at handverkarar, sum fáast við burturarbeiði, fáa samsýning fyri tað sambært grein 21 í sáttmálanum, at Skipasmiðjan ikki letur onnur enn handverkarar gera handverksarbeiði, og felagið heldur fast við, at formaðurin í Skála Handverkarafelag er ógrundað uppsagdur.

Skipasmiðjan á Skála hevði í millumbílinum fingið hóttanina um arbeiðssteðg sendandi frá Føroya Handverksmeistarafelag, og 27. september sendir Skipasmiðjan skriv beinleiðis til Føroya Handverkarafelag um hesa hóttan. Í skrivinum sigur Skipasmiðjan, at um hóttanin at leggja arbeiðið niður stendur við, fer hon ikki at taka skip ella annað arbeiði inn á Skipasmiðjuna, og tá er heldur einki arbeiði til fólkið, sum sostatt kemur at vera heima uttan løn, og verður hetta boðað til starvsfólkið í dag, sum sagt í skrivinum. Tað undrar Føroya Handverkarafelag, at Skipasmiðjan vendir sær beinleiðis til felagið og ikki heldur letur meistarafelagið taka sær av málinum, tí samráðingar eru um hetta. Og er tað so, at Skipasmiðjan við hesum boðar frá lock out, so fer felagið at krevja endurgjald vegna sínar limir.

Sakførarin hjá Føroya Handverkarafelag er í iva, um tað fer at bera til at noyða Skipasmiðjuna at taka Harald Østerø aftur í arbeiði, men mælir til í staðin at royna uppsøgnina sum eitt rættarmál. Tað hendir so ikki, og uppsagnarmálið verður í staðin viðgjørt á fundi millum Føroya Handverkarafelag og eigararnar av Skipasmiðjuni, framtaksfelagið Notio, týskvöldið 28. september og mikunáttina. Málið endar eftir øllum at døma 1. oktober 2004, tá advokaturin hjá felagnum boðar Skipasmiðjuni frá, at ósemjan um uppsøgnina av Harald Østerø verður avgreidd á tann hátt, at hann fær útgildið løn í 3 mánaðir. Bæði hann og felagið hava góðtikið hetta, sigur sakførarin, og hóttanin, at ósemjan kundi vídført at arbeiðið verður niðurlagt, verður tikin aftur. Hinir spurningarnir verða avgreiddir millum meginfeløgini sambært sáttmálanum millum partarnar.

Hóast tað at síggja til var semja í Føroya Handverkarafelag um, at eingin annar háttur var at loysa ósemjuna um uppsøgnina á Skipasmiðjuni á Skála enn henda neyðsemjan, so var greitt, at felagið hevði ikki megnað at seta hart móti hørðum og at standa við síni upprunaligu krøv. Sáttmálin hevði sínar avmarkingar, og Føroya Handverkarafelag hevði ikki fíggarorku at fara í umfatandi verkfall

og so kanska at vera í vanda fyri at fáa stórt endurgjaldskrav. Hjá fleiri í Skála Handverkarafelag var eingin ivi um, at úrslitið av tvídráttinum var eitt sindur snópisligt, og teir vóru vónsviknir av meginfelagnum. Alt bendi á, at formaðurin var ógrundað uppsagdur, og kortini fekk hann ikki starvið aftur.

Vátt var komið í reiðrið, og tá Skála Handverkarafelag heldur ikki tók undir við pensjónsskipanini hjá Føroya Handverkarafelag og heldur vildi hava eina skipan, sum tann Havnar Handverkarafelag hevði, varð endin, at Skála Handverkarafelag nakað eftir hesa hending tók seg úr Føroya Handverkarafelag og fór í staðin nakað seinni upp í Landsfelag Handverkaranna.

- o -

Føroya Handverkarafelag rindar í 2004 góðar 2.000 kr. í limagjaldi til IFBWW, sum er stytting fyri International Federation of Building and Wood Workers, har felagið er limur.

Verka- og veiðimannafylkingin í Norðuratlantshavi, stytt VN, hevði ársfund á hotellinum á Eiði vikuskiftið 21.-22. august 2004. Føroysku limafeløgini eru Føroya Arbeðarafelag, Føroya Fiskimannafelag og Føroya Handverkarafelag, og um hetta mundið er tað Ingeborg Vinther, forkvinna á Føroya Arbeðarafelag, sum umboðar Føroyar í nevndini. Átjan fólk úr Grønlandi, Íslandi og Føroyum eru á fundinum, trý av teimum eru úr Føroya Handverkarafelag. Londini greiða hinum londunum frá støðuni á arbeiðsmarknaðinum, og nógv snýr seg um fiskivinnuna, sum hevur stóran týdning í teimum trimum londunum.

Føroya Handverkarafelag fær heimasíðu, fhf.fo, á vári 2005. Á síðuni kundi tú lesa tíðindi, sum skuldu lýsa virkseimið hjá meginfelagnum og limafeløgnum og ymist um viðurskifti í handverksvinnuni. Á heimasíðuni liggja eisini upplýsingar um skipan Føroya Handverkarafelags og teir sáttmálar og lønaravtalur, sum meginfelagið ger við Føroya Handverksmeistarafelag, landsstýrið og kommunurnar.

Á aðalfundi 28. mai hetta árið á Sjókaféini í Runavík var fitt av fólki á fundi. Formaðurin Poul Øregaard stóð fyri vali, og hann var afturvaldur. Aðalfundurin samtykti, at Føroya Handverkarafelag skuldi siga lønarsáttmálan við Føroya Handverksmeistarafelag upp til 1. oktober 2005.

Á stjórnarfundi 11 juni skipaði starvsnevndin seg við Poul Øregaard sum formanni, og til næstformann varð Suni Simonsen úr Vestmanna afturvaldur, og triði starvsnevndarlimurin er Henry Olsen, Rituvík.

1. oktober 2005 vóru mánaðarlønir hjá handverkarum í almennum

starvi eftir sáttmálanum við Fíggjarmálaráðið 19.004,75 kr. ella 109,64 kr. um tíman á 1. lønarstigi og 21.539,97 kr. ella 124,27 kr. um tíman á 12. lønarstigi. Eftirlønargjaldið er 8% av lønini. Vaktargjöldini, sum verða goldin fyri ólagaliga arbeiðstíð, eru Vaktargjald 1: 18,57 kr. og Vaktargjald 2: 37,13 kr.

Samráðingarnar um nýggjan sáttmála við Handverksmeistafelagið byrjaðu 19. september, og sama dag hevði Føroya Handverkarafelag handað meistarafelagnum sáttmálakrøvini. Samráðingarnar gingu friðarliga fyri seg, og aftan á fyra samráðingarfundir skrivaðu partarnir 30. september undir nýggjan 2 ára sáttmála, sum var á sama støði sum sáttmálin, arbeiðarafeløgini høvdu fingið fyrr hetta árið, ella tað sum varð rópt ein útreiðslukarmur á 2,4%.

Lønarhækking var eingin, men í semjuni er staðfest, at eftirlønin 1. oktober 2005 hækkar við 1%, og 1. oktober 2006 hækkar hon við 2% av tímalønini. Gjaldið, 1,5%, ið higartil er sett í Halgidagsgrunnin, fer frá 1. januar 2006 í eftirlønargrunnin, og Halgidagsgrunnurin verður avtikin. Endamálið við grunninum var at rinda sveinum og serarbeiðarum løn í sambandi við høgtíðir, í fyrstu atløgu í sambandi við jólini. Men tað hevði víst seg, at umsitingin av Halgidagsgrunninum var so kostnaðarmikil í mun til útgjaldið, at tað loysti seg ikki at halda fram við grunninum. Við avtalaðu hækkingunum av inngjöldunum var eftirlønargjaldið 1. oktober 2006 komið upp á 10%.

Sambært semjuni skulu handverkarar framyvir hava setanarskriv. Tey, sum verða sett í starv longri enn 3 mánaðir, og har arbeiðstíðin er í miðal meira enn 8 tímar um vikuna, skulu hava setanarskriv, har upplýst skal vera navn á arbeiðsgevara, dagur fyri starvssetan, starvsstað og starvsslag, starvsheiti, starvsaldur, galdandi sáttmáli og møguligar aðrar avtalur í sambandi við starvssetanina. Seinni verða gjørd serlig setanarskriv at fylla út, tá handverkarar verða settir í starv.

Uppsagnartíðin hjá handverkarum varð broytt so, at hjá tímaløntum var uppsagnarfreistin 10 dagar fyri starvstíð meira enn 3 mánaðir og 20 dagar fyri starvstíð meira enn 2 ár. Uppsagnartíðin hjá fastløntum handverkarum var nakað skerd í mun til uppsagnartíðina, sum var galdandi eftir starvsmannalógini. Freistin var ein mánaður til ein fyrsta í einum mánaði við setan longur enn 3 mánaðir, 3 mánaða uppsagnarfreist eftir 2 ára starvstíð og 4 mánaðir eftir 5 ára starvstíð.

Vanlig tímaløn hjá handverkarum var óbroytt bæði árin 113,69 kr. Tímalønin hjá serarbeiðara við útbúgving var 106,21 kr., og hjá serarbeiðara uttan útbúgving 1. árið 101,73 kr. Eftir 4 árum í arbeiði fær serarbeiðari uttan útbúgving tað sama sum serarbeiðari við útbúgving. Lønarásetingar eru eisini fyri skiftisarbeiði, sum er skipað

í trýggjar bólkar. 1. bólkur fær vanliga sveinaløn 113,69 kr., 2. bólkur 121,69 kr. og 3. bólkur 124,69 kr.

1. mai er heilur frídagur og flaggdagur, grundlógardagur, 1. november, jólaaftan eru frí dagar aftaná kl. 12. Viðbøturnar eru: amboðspeningur 1 kr., skitiarbeiðspeningur 50 oyru, bergholsarbeiði 3,80 kr., dampketilsarbeiði, olju-og lýsitangaarbeiði og arbeiði í smáum tangum 6,50 kr. og skittfiska- og sildalastarbeiði 5,50 kr. Bakarar fáa nú sum áður 65 kr. eyka um tíman fyri arbeiði frá kl. 04-07 yrkadagar og 100 kr. eyka fyri somu tímar í vikuskiftinum. Tey, sum starvast í servisufakunum, fáa 35% eyka leygardag kl. 08-14 og 100% eyka aftaná kl. 14.

Serligur sáttmáli varð eisini gjørdur fyri lærlingar. Arbeidsvikan er 40 tímar og arbeidstíðin er tann sama, sum er galdandi hjá sveinunum á virkinum. Lærlingalønin er 1. árið 32% av vanligu handverkaralønini, 2. árið 40%, 3. árið 45%, 4. árið 55% og 5. árið 70%. Lærlingar fáa yvirtíðarløn, sum verður roknað í prosentum av tímalønini hjá serarbeiðara uttan útbúgving.

Bakaralærlingar fáa eyka 35 kr. fyri at arbeiða allar dagar frá kl. 18.00 til 04.00 og 25 kr. fyri at arbeiða sunnu- og halgidagar og frí dagar. Munur verður gjørdur á eykagjöldunum hjá øðrumegin bakaralærlingum og hinumegin kokka- og tænaralærlingum, sum fyri arbeiði gerandisdagar kl. 18-06 fáa 4 kr. oman á tímalønina og 5,50 kr. fyri arbeiði leygardag, sunnudag og halgidagar.

Sáttmálin var ikki meir enn undirskrivaður, so tók seg upp ivi, um lærlingar eisini áttu 3% av lønini til eftirløn, soleiðis sum avtalað var fyri sveinar. Formaðurin Poul Øregaard segði seg vera sannførdan um, at avtalan um eftirløn eisini var galdandi fyri lærlingar, tí annars fingur teir als onga lønarhækking tey komandi tvey árin. Føroya Handverksmeistarafelag upplýsti, at lærlingar sum avtalað fáa 1,5% í eftirlønargjaldi í staðin fyri gjald fyri sonevndar skeivar frí dagar. Tey 3%, sum eftirlønin hækkar hjá sveinunum, koma ikki lærlingunum til góðar, tí hetta hevur ikki verið gjørt, tá avtalur um eftirløn eru gjørdar í undanfarnum samráðingum. Og nýggi sáttmálin hjá lærlingum sigur heldur einki um eftirløn. Føroya Handverkarafelag vísti til gerðarrættardómin frá 2002, tá serarbeiðarar og fastlöntir handverkarar fingur somu lønarhækking sum sveinar, hóast tað ikki var nevnt í sáttmálasemjuni tá. Men hetta broytti ikki støðuna.

Ætlanin var at senda hesa ósemjuna til gerðarættarviðgerð, men Føroya Handverksmeistarafelag setti seg ímóti hesum, og í desember 2006 gera Føroya Arbeidsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag og Landsfelag

Handverkaranna semju, at lærlingar, sum eru fevndir av lærlinga-sáttmálanum millum feløgini, og sum kom í gildi 1. oktober 2005, fáa 3% í eftirløn frá 1. januar 2007 at rokna. Umframt hesa eftirløn rinda meistarar nevndu 1,5% í eftirlønargrunn hjá lærlingum í staðin fyri løn fyri frídagar og haldidagar.

Tann 9. desember 2005 skrivaðu Fíggjarmálaráðið og Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna undir nýggjan 2 ára sáttmála við einum karmi, sum var umleið 2,6%. Lønarhækking var eingin, og feløgini og Fíggjarmálaráðið samdust um, at alt í staðin skuldi fara til eftirlønina, sum hetta árið hækkar í ár við 1% og árið eftir 2%. Tá er eftirlønargjaldið komið upp í 11%.

Lærlingatalið hevði víst seg rættiliga neyvt at fylgja búskapar-gongdini í samfelagnum. Tey trý árin 2000 til 2002 var samlaða lærlingatilgongdin í miðal 229 sáttmálar um árið. Árin 2003 til 2005 vórðu í miðal 188 nýggir sáttmálar skrivaðir ella ein minking á áleið 20%. Árin 2006 til 2008 vóru í miðal 264 nýggir sáttmálar undirskrivaðir ella ein øking á 40%. Longu árið eftir í 2009, tá altjóða fíggjarkreppan gjørdi um seg, minkaði lærlingatilgongdin við meir enn eini helvt, tá ið bara 98 nýggir sáttmálar vórðu skrivaðir. Gongd kom tó aftur á lærlingatilgongdina longu árið eftir. Sveiggini í tilgongdini eru serliga týðilig í teimum meira siðbundnu fakunum við lutfalsliga nógvum lærlingum so sum elektrikari, maskinsmiður, timbur- og snikkaðarar.¹⁰⁵

Løgtingið broytti aftur lógina um yrkisútbúgvingar í 2004, so at Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna í felag velja limir í yrkisútbúgvingarráðið og í yrkisnevndirnar. Føroya Handverkarafelag hevði annars mælt frá hesi broytingini. Í mars 2006 verða tvær smávegis broytingar aftrat gjørdar í lógini um yrkis-útbúgvingar. Onnur broytingin snýr seg um, at avgerðir, sum yrkisnevndirnar taka, skulu kunna kærast til eina kærunevnd, sum hevur teir neyðugu fakligu førleikarnar at viðgera kærur, og hin broytingin snýr seg um, at lærlingur og lærupláss kunnu gera avtalu um at leingja útbúgvingartíðina, um lærlingur ikki stendur eitt skúlaskeið og skal taka skúlaskeið um aftur.

- o -

Málið at fáa skipað ein føroyskan arbeðsrætt, sum kundi taka skjótar avgerðir og døma í arbeðsstrætum, hevði verið frammi líka síðan Føroya Arbeðsgevarafelag í 1983 hevði vent sær til landsstýrið at fáa sett á stovn føroyskan arbeðsrætt. Fakfeløgini vildu ikki hava

arbeiðsrætt sum tann danska og høvdu í staðin mælt til at skipa ein gerðarrætt, sum kundi taka avgerðir í øllum arbeíðstrætum. Fakfeløgini vistu, at tað slapst ikki undan onkrum slagi av arbeíðsrætti, og tí var umráðandi, at fakfeløgini ikki bara vistu málinum frá sær.

Í 2006 koma partarnir á arbeíðsmarknaðinum ásamt um sáttmála um Fasta Gerðarrætt. Sáttmálapartar kunnu kera hin partin til gerðarrættin í sambandi við trætur, ósemjur og ivamál á arbeíðsmarknaðinum.

Fasti Gerðarrættur kann millum annað taka støðu til og gera úrskurð í hesum málum:

- a. um høvuðsavtala er samtykt,
- b. um felags sáttmáli er samtyktur,
- c. um marknamál millum sáttmálaøki,
- d. um brot er framt á høvuðsavtalu ella sáttmála,
- e. um fráboðað ella tikin stríðsstig eru heimilað.

Fasti Gerðarrætturin kann, sum tað sæst omanfyri, taka støðu í marknamálum millum sáttmálaøki, hetta sum Føroya Handverkarafelag á sinni hevði mælt frá. Fasti Gerðarrættur kann tó ikki, sum eitt nú danski arbeíðsrætturin, áleggja pørtunum at gjalda bót fyri óheimilað stríðsstig. Tekur Fasti Gerðarrættur avgerð um, at fráboðað ella tikin stríðsstig eru óheimilað, skulu tey antin ikki setast í verk ella halda uppat. Spurningurin um bót ella endurgjald verður, um ikki høvuðsavtala ella onnur avtala er um hetta, avgjördur av vanligu dómstólunum.

- o -

Aðalfundurin 2006 var 10. juni í Mentanarhúsinum í Fuglafirði. Nøkur umboð í stjórnini stóðu fyri vali, og fyri Fuglafjarðar Handverkarafelag var Jákup Eliassen valdur, fyri Nes Sóknar Handverkarafelag Henry Olsen, fyri Vestmanna Handverkarafelag Suni Simonsen og fyri Vága Handverkarafelag Finn Johannesen. Á fundinum var tosað um, hvussu óheppið tað var, at tað vóru tvey meginfeløg fyri handverkarar, og fyrimunirnar, ið høvdu verið, um øll handverkarafeløgini stóðu saman. Uttan mun til um meginfeløgini leggja saman, so er Føroya Handverkarafelag sinnað at samstarva við Landsfelag Handverkaranna.

Stóra verkætlanin Stóratjørn var eisini umrødd, og onkur spurdi, um nóg mikið av arbeíðsmegi er í landinum til eina so stóra verkætlan.

Fakfeløgini komu í tvístøðu, tá ið tey skulu mæla til ella frá, at pólskir handverkarar komu til Føroyar at gera sveisiarbeiðið á

Skála Skipasmiðju, sum var farin undir at smíða tvey veitingarskip til reiðaríð Thor. Annað skipið varð bygt í 2006 og hitt árið eftir. Pólsku handverkararnir verða løntir eftir avtalum í heimlandinum, og Landsfelag Handverkaranna skal hava góðtikið hesa skipan. Føroya Handverkarafelag helt lítið um hesa avtalu, og Poul Øregaard, formaður, segði „at fakfeløgini hava altíð stríðst fyri at útvega limunum so góð kor sum gjørligt, men hetta er við at máa grundarlagið undan okkara arbeiði.

– Hetta vísir bara, at Landsfelag Handverkaranna er farið í part við arbeiðsgevarunum, tí hetta er rættiligt undirgravingarvirksemi.“ Hann „trýr onki upp á, at ein orsök skal vera, at tað er útdeytt handverk at sveisa skipsskrokkar í Føroyum. – Tað hava vit gjørt fyrr. Tað hevur gingið væl, og tað duga vit helst enn. [...] – Hetta er eina og aleina gjørt fyri at arbeiðsgevarin skal sleppa bíligari.“

Vandin við avtalum sum hesari er, at føroyskt handverk kann koma at standa á síðulinjuni, sum hann tekur til. Eitt var at skrokkar verða sveisaðir í Póllandi og sleipaðir til Føroya, men her er talan um, at póllendingar nú koma inn á økið hjá føroyskum handverkarum at arbeiða fyri undirløn.¹⁰⁶

Stríðið tók seg upp aftur árið eftir, tá fyrra skipið fór av bakkastokki og farast skuldi undir tað seinna. Aftur hesaferð eru tað pólskir handverkarar, sum gera sveisiarbeiðið. Í blaðsamrøðu í tí sambandi segði Gunnar Mohr, stjóri á Tórshavnar Skipasmiðju, at Skipasmiðjan hevði ongan møguleika at bjóða upp á hesa uppgávuna ella á nakran hátt kunnað gjørt seg galdandi, um hon ikki fekk hesa avtaluna um póllendingarnar. Og formaðurin í Havnar Handverkarafelag, Eli Brimsvík, er samdur við honum og vísir á, „at sjálvt um føroyingar ikki hava sveisað skrokkin, so hevur hetta givið nógv arbeiði til føroyskar handverkarar og arbeiðsmenn, ið annars ikki var til.“ Tá blaðið spyr hann, hvat póllendingarnir hava fingið í løn, sigur hann, at hann ikki kann siga tað nágreiniliga, men sigur seg vita, at úrtøkan hevur verið sera góð eftir pólskum mátistokki, og at tað er hetta, sum er avgerandi, heldur hann.¹⁰⁷

- o -

Á stjórnarfundi 14. oktober 2006 var tosað aftur og fram um teir grunnar, sum felagið varðaði av; Pensjónsgrunnurin, Útbúgvingargrunnurin og Halgidagsgrunnurin, sum nú er avtikin.

Støða skal takast til, hvat skal gerast við fæið í Halgidagsgrunninum. Einaferð var upp á tal at lata teknisku skúlunum peningin, sum

stóð í grunninum, til at keypa útgerð fyri, men bæði skúlarnir og myndugleikarnir mæltu frá hesum, tí vandi var fyri, at almenna játtanin til skúlarnar so fór at verða lækkað, og tá fór ikki at verða lætt at hækka hana aftur. Føroya Handverkarafelag ætlaði tí at seta peningin sum stovnsfæ í samlagstryggingina, sum ætlanin var at stovna, men endin varð, at peningurin í staðin varð settur í eftirútbúgvingargrunnin Vitan, sum handverkarar og meistara figgja og reka í felag.

Í Pensjónsgrunninum stóðu kr. 2,8 mió í 2006. Hetta var tann parturin av grunninum, sum varð inngoldin til eftirlønir frá 1998 til 2001, men har peningurin ikki var oyramerkur til ávísar persónar. Sambært lögfrøðingi, sum felagið hevði spurt, kundi hesin peningur fyrst yvir í raksturin av felagnum, sum kann taka burtur av rentunum og avkastinum fyri umsiting av upphæddini. Grunnurin var seinni fult og heilt tikin upp í raksturin av felagnum, tó við teirri átekning, at um onkur hevði skjalprógvað krøv um eftirløn úr grunninum, so var hetta útgoldið. Í apríl 2010 lýsti felagið við, at tað á aðalfundi 27. mars 2010 hevði samtykt at leysgeva peningin, sum stendur bókaður sum Pensjónsgrunnur í roknskapi felagsins fyri 2009, og at nýta peningin í sambandi við rakstur felagsins. Peningurin stavar í høvuðsheitum frá inngjaldingum frá ymiskum arbeiðsgevarum í eitt longri tíðarskeið fyri mongum árum síðani og er í hvussu er lutvíst ætlaður sum pensjón fyri limir felagsins. Inngjaldingar eru í høvuðsheitum hildnar uppat fyri fleiri árum síðan, og peningurin er ikki oyramerkur til ávísar limir felagsins. Tey sum hava skjalprógvað krøv um gjald úr grunninum skulu gera vart við seg innan 3 mánaðir. Tá freistin er farin og møgulig skjalprógvað krøv eru goldin, verður peningurin leysgivin Føroya Handverkarafelag.

Klaksvíkar Handverkarafelag hevði 75 ár á baki í 2006, og leygar-dagin 13. mai hevði felagið opið hús fyri áhugaðum. Formaðurin í Føroya Handverkarafelag, Poul Øregaard var har norðuri og heilsaði uppá. Klaksvíkar Handverkarafelag var stovnað 1. mai 1931 við endamálinum at útvega handverkarum hægri lön, at arbeiðsdagurin skuldi vera 8 tímar, at mattíðir vóru fastar, og at læringar skuldu fáa sum mest burtur úr læruni. Klaksvíkar Handverkarafelag eigur heiðurin fyri, at Tekniski Skúli í Klaksvík í 1953 kundi flyta í nýggjan bygning. Felagið var eisini við til at stovna Føroya Handverkarafelag í 1957.

Um hesa tíðina hevur danska tryggingarfelagið ALKA vent sær til føroysk fakfeløg og bjóðað teimum at tekna tryggingar. Talan er um lívstryggingar og samlagstryggingar í sambandi við sjúku og sonevnda lokaupphædd, sum verður útgoldin í einum, tá ið starvsfólk

leggja frá sær. Føroya Arbeðarafelag og Havnar Arbeðsmannafelag valdu at taka av hesum tilboði.

Føroya Handverkarafelag vendi sær til sítt tryggingarfelag, Føroya Lívstrygging um hetta, men tað vísti seg, at føroyska tryggingarfelagið var ikki fyrireikað at veita sínum kundum slíkar tryggingar.

Tí var at bera skjótt at og bera so í bandi, at danska felagið ikki fór við øllum fakfelagskundunum. Nakað seinni hevði tryggingarfelagið fingið skipað seg, so at tað eisini kundi bjóða samlagstryggingar.

Føroya Handverkarafelag teknaði síðan samlagstrygging við Føroya Lívstrygging fyri allar virknar limir í felagnum, sum varð undirskrivað at koma í gildi frá 1. mai 2007. Talan er fyrst og fremst um lívstrygging, sum er 400.000 kr., og sum verður útgoldin til næsta avvarðandi við deyða, áðrenn limur er 67 ár. Um limur fær hættiliga sjúku, sum til dømis krabbamein ella hjartatilburð, verður útgoldið 100.000 kr. til limin. Um so er, at barn 6 mánaðar til 18 ár fær staðfest eina av hesum hættiligu sjúkum, fær tað útgoldið 60.000 kr. Um limur, av sjúku ella vanlukku, missir arbeðsføri til 1/3 ella lægri, heldur limur tó fram í tryggingini, gjaldsfrítt, í upp til 3 ár.

Tryggingargjaldið, sum í 2007 var 130 kr. fyri hvønn um mánaðin, verður tikið av gjaldinum, ið verður inngoldið til eftirlønina. Tryggingargjaldið skal uppgevast til skatt, men so eru útgjöldini úr samlagstryggingini skattafrí.

Henda fyrsta avtalan av hesum slagi verður dagførd tey komandi árin. Frá 1. januar 2009 var lívstryggingarupphæddin hjá limunum hækkað úr 400.000 kr. upp í 500.000 kr. Um hjúnafelegi ella sambúgvi hjá limi doyri, verður helvtin av hesi upphædd ella 250.000 kr. útgoldin eftirsitandi limi.

Og tryggingin er dagførd síðan.

Á aðalfundinum í Glæmuni í Kvívík leygardagin 9. juni 2007 fekk Føroya Handverkarafelag nýggjan formann, tá Henry Olsen frá Nes Sóknar Handverkarafelag var valdur fyri Poul Øregaard, sum hevði verið formaður síðan juni 1999. Øll limafeløgini vóru á fundi, og tey vóru sum heild væl nøgd við avtaluna um samlagstrygging, sum var fyri allar limir felagsins.

Aðalfundurin samtykti at siga sáttmálan við Føroya Handverksmeistarafelag upp at fara úr gildi 1. oktober. Í starvsstjórnini fyri felagið sita umframt Henry Olsen, Suni Simonsen frá Vestmanna Handverkarafelag næstformaður og Poul Øregaard frá Norðstreymoyar Handverkarafelag, sum er stjórnarlimur.

Henry Olsen, Rituvík, var føddur 29. juni 1956. Hann lærði til maskinsmið á Runavíkar Mekaniska Verkstaði, og har var hann eina

*Henry Olsen,
Rituvík*

tíð eftir, at hann var avlærdur í 1976. Hann hevði góðan hug at fáast við bilar og arbeiðdi eitt tíðarskeið á verkstaðnum hjá bilasøluni Johs. Berg í Havn. Í 1980'unum hevði hann saman við øðrum bilverkstaðið Bilgarðurin í garaguni í egnum sethúsum. Tá tað virkseimið minkaði fyrst í 1990'unum, fór hann at arbeiða í smiðjuni FJM. Í 2001 fór hann at starvast hjá MEST í Runavík, og hann var knýttur at hesi fyrirkuni, so leingi hann livdi.

Henry Olsen var nevndarlimur í Nes Sóknar Handverkarafelag í 1988 og formaður frá 1995. Hann byrjaði sum nevndarlimur í Føroya Handverkarafelag í 1995, og har var hann bæði stjórnar- og starvsnevndarlimur og síðan formaður frá 2007 til 2013. Um hetta mundið var hann blivin sjúkur av krabbameini og andaðist 27. januar 2015.

- o -

Sáttmálasamráðingar eru hetta heystið 2007 millum Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Arbeiðsgevarafelag øðrumegin og eins og áður tey bæði meginfeløgini Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna hinumegin. Meistarafelagið hevur samráðst saman við Føroya Arbeiðsgevarafelag síðan 1997.

Fyrsti samráðingarfundur var 14. september. Samráðingarnar enda við semju 10. oktober, tá nýggjur 3 ára sáttmáli kemur í staðin fyri tann, sum gekk út 1. oktober. Sambært sáttmálanum hækkar tímalønin 1. oktober 2007 við 2,25 kr., 1. oktober 2008 við 2,35 kr. og 1. oktober 2009 við 2,45 kr.. Eftirlønargjaldið hækkar á hvørjum ári 1. oktober við 1%. Tá er samlaða eftirlønarprosentið av lønini, sum verður sett í eftirlønargrunnin, 13%.

Sambært semjuni dettur burtur gamla ásetingin í sáttmálanum, at meistari bert kann hava limir í handverkarafelag, sum er limur í Føroya Handverkarafelag ella Landsfelag Handverkaranna, í arbeiði, og at handverkarar binda seg hinvegin til einans at arbeiða hjá limum í meistarafelag, sum er undirlagt Føroya Arbeiðsgevarafelag ella Føroya Handverksmeistarafelag. Í staðin fyri koma hesar orðingar í sáttmálan: „Partarnir eru samdir um, at teir hava felags áhuga í, at allir arbeiðsgevarar / meistarar eru skipaðir sum limir í arbeiðsgevarafeløgnum, og at allir handverkarar eru skipaðir sum limir í handverkarafeløgnum.

Arbeiðsgevarafelagið / Handverksmeistarafelagið arbeiðir fyri at kunna arbeiðsgevarar / meistarar um teir fyrimunir, sum eru við limaskapi í arbeiðsgevarafelag og at arbeiða fyri slíkum limaskapi.

Somuleiðis arbeiða handverkarafeløgini fyri at kunna handverkarar um teir fyrimunir, sum eru við limaskapi í handverkarafeløgnum og eisini at arbeiða fyri slíkum limaskapi. Partarnir arbeiða fyri at tryggja, at verandi sáttmálar verða hildnir.“

Føroya Handverksmeistarafelag vildi hava hesar broytingarnar í sáttmálanum, tí ein dómur við Europeiska Mannarættindadómstólin í Strasbourg í 2006 hevði staðfest, at eingin kann verða noyddur at vera limur í ávísum fakkfelag. Hetta er rættiliga avgerandi broyting, tí nú er tað eftir øllum at døma ikki longur skylda hjá handverkara at vera limur í handverkarafelag fyri at kunna arbeiða sum handverkari, hóast meistarinn, hann starvast hjá, kanska er limur í Føroya Handverksmeistarafelag. Spurningurin er so í hvønn mun handverkari, sum ikki er í fakkfelag, kann fáa somu sáttmálarættindi, sum handverkarar, ið eru limir í fakkfelag, sum hevur sáttmála við arbeiðsgevaran, hava.

Nýggj grein um starvsaldur ásetti, at sveinur eftir 3 ára starvstíð fær viðbót, ið er 1,6% av grundlønini. Starvsaldur kann flytast til annan arbeiðsgevara. Eisini kom áseting í sáttmálan, at limirnir fáa vaktargjald fyri at hava telefonvakt.

Lønin hjá handverkarum, sum eru settir eftir fastlønarsáttmálanum, er í minsta lagi galdandi tímaløn hjá sveinum í høvuðssáttmálanum faldað við mánaðartímatálinum 173,33. Sáttmálin loyvur annars, at partarnar á arbeiðsstaðnum sjálvir finna eina hóskandi løn.

Semja var eisini um at gera útgreinaðar reglur um koyring og burturarbeiði hjá handverkarum og serarbeiðarum. Her verður skilt millum útiarbeiði og burturarbeiði.

Útiarbeiði er arbeiði, sum verður gjørt aðrastaðni enn á tí arbeiðsplássi, har viðkomandi er starvssettur sambært setanarskrivinum, og handverkarin kann koma fram og aftur sama dag. Arbeiðsgevarin rindar tá arbeiðsløn fyri koyring, um hon ikki fer fram í vanligu arbeiðstíðini. Ferðaútreiðslur verða eisini goldnar um sveinur brúkar almenn flutningstól ella egnan bil, og hann fær endurgjald fyri gjald fyri ferju og tunnilsgjald. Einkin verður rindað fyri kost, um sveinurin hevur fingið boð um útiarbeiðið í góðari tíð. Meistarinn kann tó ikki áleggja handverkaranum at nýta egnan bil í samband við arbeiði.

Burturarbeiði er arbeiði, sum verður gjørt aðrastaðni enn á tí arbeiðsplássi, har viðkomandi er starvssettur sambært setanarskrivinum, og tá tað er neyðugt at gista. Meistarinn skal tá umframt omanfyri nevndu skyldur eisini rinda fyri vistarhald.

Í øðrum førum, t.d. tá ið handverkari veitir fleiri kundum tænastur, skal serlig avtala gerast.

Í protokollati til høvuðssáttmálan eru partarnir samdir um at seta eina nevnd at gera serligar sáttmálaásetingar fyri sveinar innan tænaðstovnu á matstovum og gistingarhúsum. Nevndin verður mannað við tveimum umboðum fyri Føroya Handverksmeistarafelag og tveimum umboðum fyri meginfeløgini hjá handverkarunum. Annað umboðið hjá hvørjum sáttmálaparti skal hava serkunnleika til fakøkið. Umrødda nevnd skal koma við tilmæli sínum innan 1. mai 2008. Tað er óvist um nevndin kom við nøkrum tilmæli, men meistarafelagið hevði ført fram, at arbeiðstíðin hjá eitt nú tænarum og kokkum samsvaraði ikki við vanligu sáttmálaásettu arbeiðstíðina hjá øðrum handverkarum. Talan er eisini um eitt lutfalsliga nýtt vinnuøki í Føroyum, sum stendur í vøkstri.

Handverkarafeløgini skrivaðu stutt eftir 30. oktober undir ein 3 ára sáttmála við Fíggiarmálaráðið. Her var lønarkarmurin 9%. 1. oktober í 2007 hækkaði lønin 2,0%, 1. oktober í 2008 1,9% og 1. oktober í 2009 1,9%. Eftirlønargjöldini hækkaði 1. oktober í 2007 úr 11% upp í 12,5%, 1. oktober í 2008 úr 12,5% upp í 14% og 1. oktober í 2009 úr 14% upp í 15%.

- o -

Umboð fyri Føroya Handverkarafelag vóru á ársaðalfundi hjá Nordisk Bygnings- og Træarbejder Føderation, NBTF í Keypmannahavn 1.-2. november 2007. Á fundinum vóru eisini umboð úr Danmark, Svøríki, Noreg og Finlandi, og úr Føroyum vóru Henry Olsen, formaður og Páll Gunnar Poulsen, sum sat í stjórnini fyri Klaksvíkar Handverkarafelag, á fundi. Fyrilestrar vóru um neiligu ávirkanina, sum tað nógva eftirlitið, sum nú var sett í verk á arbeiðsplássunum, hevði. Fyrilestur var eisini um vandan, ið framvegis kundi standast av at arbeiða við asbesti, hóast tað fyri nógvum árum síðan varð bannað at brúka hetta byggiltfarið. Og hóast ábendingar um álvarsaman heilsuvanda, hevði tað tikið langa tíð, áðrenn hesir vandar vórðu tiknir í álvara.

Í oktober 2004 gjørdi Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag nýggjan sersáttmála fyri flogmekanikarar, sum tá fingið somu lønarhækking sum aðrir handverkarar høvdu fingið. Nú í mars 2008 stovna flogmekanikarar egið fakfelag. Á stovningarfundinum vóru 15 av teimum 26 teknikarunum, sum eru í starvi hjá Atlantic Airways og sum starvast í hangarinum og uttanlands. Lógin fyri felagið varð samtykt, og í nevndina komu Andrew Djurhuus, formaður og skrivari, Magnus Simonsen, næstformaður og Høgni Joensen, kassameistari. Føroya Handverkarafelag setti ávísar treytir fyri, at

nýggja felagið kundi fáa limaskap í meginfelagnum. Limirnir í Atlantic Workers Union, sum fakfelagið eitur, skulu gjalda limagjald, sum onnur limafeløg í meginfelagnum, felagið fær ein stjórnarlim, og tað skal bera sín part av útreiðslunum av samráðingum um nýggjan sáttmála millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag. Bara Føroya Handverkarafelag hevur rætt at lýsa verkfall. Onkrir byrjunartrupulleikar vóru, men Atlantic Workers Union gjørdist kortini limafelag í Føroya Handverkarafelag.

Føroya Handverkarafelag hevði aðalfund á Fjørúkrónni í Vestmanna leygardagin 29. mars 2008. Umboð frá øllum limafeløgnum vóru á fundi. Formaðurin hevði frágreiðing um starv felagsins í farna ári og greiddi eisini frá lönarsamráðingunum í heyst, sum gingu hampiliga væl.

Umsókn var sum nevnt komin frá flogmekanikarunum á flogvøllinum í Vágum um, at teir kundu innlimast sum serfelag undir Føroya Handverkarafelag. Umsóknin varð gingin á møti.

Í stjórnini fyri Føroya Handverkarafelag vóru Suni Simonsen fyri Vestmanna Handverkarafelag, Poul Øregaard fyri Norðstreymoyar Handverkarafelag, Jákup Eliassen fyri Fuglafjarðar Handverkarafelag, Finn Johannesen fyri Vága Handverkarafelag, Páll Gunnar Poulsen fyri Klaksvíkar Handverkarafelag og Leivur Poulsen fyri Nes Sóknar Handverkarafelag. Starvsstjórnin helt fram óbroytt.

Á stjórnarfundi 9. apríl 2008 skal felagið velja metingardómarar til nakrar av yrkisútbúgvingunum, har sveinaroyndin fer fram í Føroyum. Tað er eitt krav, at metingardómarar hava yrkisútbúgving í viðkomandi yrki, at teir vanliga hava ikki minni enn 5 ára vinnuroyndir í yrkinum og ikki eru nær skyldir við ella í starvi á sama virki, sum læringar, teir døma. Felagið setir fyra mans úr Norðoyggjum á listan yvir metingardómarar, og teir hava allir verið á skeiði fyri metingardómarar, sum hevur verið hildið í Klaksvík.

- o -

Á sumri 2007 fór landsstýrið undir at fyrireika at seta í gildi eitt ríkislógartilmæli um útlenska arbeiðsmegi. Uppskotið varð samtykt á lögtingi 15. mai 2008. Sambært lógini kundu útlendingar eftir umsókn fáa upphaldsloyvi í Føroyum, um teir frammanundan høvdu fingið starv í einum yrki „hvor der er mangel på særligt kvalificeret arbejdskraft.“ Fyri ES-borgarar var sum høvuðsregla galdandi, at teir eftir umsókn kundu fáa upphaldsloyvi, „hvis den pågældende har indgået aftale eller fået tilbud om ordinær beskæftigelse mindst 30 timer om ugen hos en arbejdsgiver på Færøerne i henhold til en

hos arbejdsgiveren gældende færøsk overenskomst, der vedrører det pågældende arbejde, og hvor minimumslønnen ikke er mindre end minimumslønnen for tilsvarende beskæftigelse hos en færøsk lønmodtagerorganisation.“¹⁰⁸

Undir viðgerðini av lógaruppskötinum hevði Samtak¹⁰⁹, sum er eitt samstarv millum fakfeløg í Føroyum, gjørt viðmerkingar og kravt, at einki loyvi verður givið uttan tilmæli frá føroyskum myndugleikum. Samtak spurdi eitt nú, hvør skuldi avgera, um talan er um øki, har „mangel er på særligt kvalificeret arbejdskraft“? Og hvussu tryggja myndugleikar, at eitt nú fakfeløg í Føroyum og aðrir viðkomandi stovnar og feløg fáa ávirkan á hetta, og at arbeiðs- og lønarviðurskiftini hjá útlendingunum eru í lagi. Ansast mátti eisini eftir, at útlendingar, sum koma til Føroyar at arbeiða, ikki verða stavnsbundnir hjá einum arbeiðsgevara.

Rættarnevndin hevði eisini síni fyrvirni og skrivaði í álitinum, at ein samd nevnd viðmerkir, at týðningarmikið er við kunning, upplýsing og neyvum eftirliti til tess at hava skipaði viðurskifti á útlendingaøkinum. Nevndin leggur aftrat, at arbeitt verður við ítøkiligari ætlan at seta á stovn Útlendingastovu, sum í fyrsta umfari skal umsita tann partin av útlendingamálum, sum í dag verður umsitin í Løgsmálaráðnum, og sum snýr seg um at ummæla umsóknir um arbeiðs- og upphaldsloyvi.

Í yvirlýsing í mai mánað átala arbeiðara- og handverkarafeløgini harðliga, at hetta ríkislógartilmælið um útlenska arbeiðsmegi er samtykt, uttan at neyðugu upplýsingar, fylgilógir og eftirlit fylriggja, og uttan at spurningurin um framíhjárættin er loystur. Við samtyktini hevur lögting og landsstýrið givið greið tekin til føroysku arbeiðarafjöldina um, at fremmand arbeiðsmegi hevur betri rættindi til arbeiði her á landi. Hetta góðtaka fakfeløgini ikki og krevja, at spurningurin verður loystur. Feløgini eru ikki ímóti, at útlendsk arbeiðsmegi kemur til landið, um tørvur er á arbeiðsmegi, men hetta má vera undir skipaðum viðurskiftum. Og feløgini heita eisini á lögtingið um at broyta ríkislógartilmælið soleiðis, at partarnir á arbeiðsmarknaðinum fáa neyðuga innlitið í setanarviðurskiftini hjá teimum, sum koma henda vegin at arbeiða.

Føroya Handverkarafelag viðgjørði tað, ið varð rópt útlendingamálið, á starvsnevndarfundi 9. mai. Tá verður endurtikið, at Føroya Handverkarafelag altíð hevur havt og hevur framvegis ta støðu, at útlendskir handverkarar, sum koma til Føroyar at arbeiða hjá føroyskum handverksmeistarum, skulu arbeiða undir somu treytum og á jøvnum fœti við føroyskar handverkarar. Teir skulu limast inn í tey lokalu handverkarafeløgini og gjalda limagjald og onnur gjöld

eins og teir føroysku handverkararnir. Teir skulu í minsta lagi hava hana til eina og hvørja tíð galdandi minstuløn umframt feriløn og eftirløn. Starvsnevndin er samd við hini yrkisfeløgini, at kravið um 30 tíma viku til útlendingarnar er órímligt og gevur útlensku arbeiðsmegini framíhjárætt. Føroya Handverkarafelag er enn tá sinnað at fara í verkfall um spurningin saman við hinum fakfeløgnum um so skal verða.

Útlendingalógin frá 2008 var í gildi eitt ár ella so, men varð so sett aftur í gildi 1. juli 2014 við ískoyti til grein 3, at ES-borgarar, sum hava fingið játtan eftir grein 3, stk. 1 um arbeiði í minsta lagi 30 tímar um vikuna, kunnu fáa upphaldsloyvi eftir lógini, „når arbejdsløsheden er under 3,5 pct. Opholdstilladelse efter stk. 1 med henblik på beskæftigelse som faglært inden for et bestemt håndværksfag hos en arbejdsgiver inden for bygge- og anlægssektoren gives dog, når arbejdsløsheden er under 6 pct.“

Fundur var í VN, útnorðurfelagsskapinum fyri fakfeløg í Íslandi fyrst í oktober 2008. Umboð fyri Alþýðusamband Íslands ASÍ umframt grønlenska landsfelagsskapin SÍK vóru á fundinum. Tingast varð um, hvussu VN kundi mennast, og hvussu fakfeløg í Grønlandi, Íslandi og Føroyum kunnu styrkja samstarvið teirra millum.

Á fundinum greiddu umboð frá ASÍ frá, hvussu tey høvdu skipað seg, tá talan var um útlenska arbeiðsmegi. Eisini var føroysk framløga um Samtak, har arbeiðara- og fiskimannafeløg, uttan at leggja saman, samstarva um at kunna um arbeiðsmarknaðarviðurskipti og um í størri mun at seta dagsskránna í arbeiðsmarknaðarmálum. Tað merktist á fundinum, at Ísland var komið í svára búskaparkreppu.

Føroyar skuldu vera vertur fyri komandi árliga fundinum hjá VN, sum verður í august 2009, og londini skiftust komandi árin at vera vertir fyri fundinum.

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna og Kommunala Arbeiðsgevarafelagið vóru í september 2008 samd um, at kommunalir arbeiðsgevarar kunnu seta fastløntrar handverkarar eftir sáttmálanum, sum handverkarafeløgini høvdu við Fíggjarmálaráðið.

Nakað seinni, 12. desember 2008, skrivaðu feløgini undir nýggjan 2 ára sáttmála fyri handverkarar, ið starvast hjá SEV.

Handverkarar við sveinabrævi sum elektrikari og við øðrum sveinabrævi, sum verður mett at geva fullgóða eltekniska vitan, og sum hava arbeitt hjá elfelagnum í minsta lagi hált ár og verða mettir egnaðir, kunnu verða útnevndir linjumenn ella montørar. Hesir verða løntir sambært sáttmála millum Kommunala Arbeiðsgevarafelag Føroya og Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna.

Handverkarar við øðrum sveinabrævi enn tey omanfyri nevndu kunnu verða útnevndir linjumenn ella montørar eftir hesum sáttmála aftan á í minsta lagi 3 ára arbeiði hjá SEV.

Aðrir handverkarar og teir, sum ikki eru settir sum linjumenn ella montørar, verða løntir sambært galdandi tímaløn eftir sáttmálanum millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag.

Linjumenn og montørar fáa serligt vaktargjald, um teir eftir nærri boðum ella eftir frammanundan fastløgðum arbeiðslagi skulu vera tøkir. Fyri arbeiði undir tilkallivakt fáa hesir yvirtíðargjald sambært sáttmálanum.

Avtalan fevnir eisini um eina fastlønarskipan fyri montørar og leiðandi montørar í tænavu hjá SEV. Sambært fastlønarskipanini er eftirlønargjaldið 1. oktober í 2008 14% og 1. oktober í 2009 15%.

Sáttmálaskeiðið gongur frá 1. oktober 2008 fram til 1. oktober 2010.

Føroya Handverkarafelag hevði aðalfund á Cafe XV í Miðvági leygardagin, 28. mars 2009. Formaðurin, Henry Olsen, greiddi í ársfrágreiðingini frá, at felagið hevði bøtt munandi um samlagstryggingina í LÍV. Hann legði eisini fram uppskot at fáa eina avlamistrygging fyri limir felagsins. Men her vóru menn ymiskir á máli, og fleiri hildu, at felagið ikki skuldi leggja so nógv tryggingar á limirnar. Avgjørt varð tí at senda uppskotið út til lokalu feløgini at viðgera. Í ársfrágreiðingini var eisini alt tað afturvendandi virkseimið hjá felagnum umrøtt, sáttmálasamráðingar, fundir við feløg í útlandum, sum Føroya Handverkarafelag samstarvar við, men eisini økingin í arbeiðsloysinum, sum hevur tikið seg upp í kjalarvørrinum á fíggar-kreppuni.

Tvey uppskot vóru til formann, Henry Olsen, sitandi formaður, og Suni Simonsen, Vestmanna. Henry Olsen frá Nes Sóknar Handverkarafelag varð tó afturvaldur til formann.

- o -

Í tí sonevnda Ólavsøkuuppskotinum í juli 2009, sum Jóannes Eidesgaard, landsstýrismaður, legði við sum skjal til *løgtingsuppskotið til samtyktar um útreiðslukarm á løgtingsfíggarlógini fyri 2010 og virkisskapandi tiltøk, bygnaðarlig tiltøk og rakstrartiltøk*, var ásannað, at tað var neyðugt við tiltøkum at avmarka undirskotið á fíggarlógini. Munandi skerjingar máttu gerast, men spurningurin var, í hvønn mun tiltøkini fóru at hava ov negativa ávirkan á búskaparliga virkseimið. Í uppskotinum vóru ætlanir um eitt nú at lækka rentustuðul til bústaðir,

at leggja eykaskatt á háinntøkur og at fara undir eina pensjónsnýskipan, sum fór at lækka útreiðslurnar til almennar eftirlønir.

Landsstýrið hevði ætlanir í 2010 at fremja rationaliseringar í almenna rakstrinum fyri í minsta lagi 75 mió. kr.

Hóast tað eitur rationaliseringar, so er helst talan fyrst og fremst um sparingar og skerðar játtanir, men rationaliseringar kunnu kanska sum frá líður koma við ymsum tillagingum.

Fíggjarmálaráðið hevði longu 1. juli heitt á feløgini, sum hava sáttmála við tað almenna, at sáttmálin, sum eigur at koma í gildi tann 1. oktober í 2009, heldur skal koma í gildi tann 1. oktober í 2010, og at sáttmálin, sum skuldi fara úr gildi tann 1. oktober í 2010, heldur fer úr gildi tann 1. oktober í 2011. Á tann hátt kom lønarhækkingin ikki fyrr enn eitt ár seinni enn ætlað. Feløgini høvdu 8. juli fund um málið, men gjørdtu tá av at halda seg til galdandi sáttmála, og tey ganga tí ímóti áheitanini frá Fíggjarmálaráðnum at útseta sáttmálan í eitt ár. Tey boða Jóannes Eidesgaard, fíggjarmálaráðharra, frá hesum.

Eitt av uppskotunum til sparingar var, at lærlingar í staðin fyri lön í skúlatíðini skuldu fáa lestrarstuðul, og hetta skuldi spara landskassanum 1 mió. kr. Meistarar, sum higartil høvdu rindað 25% av lærlingalønini í lestrartíðini, skuldu sleppa heilt undan hesum lønargjaldinum, og í staðin skuldu teir gjalda 35% av lønini í skúlatíðini fyri teir sáttmálar, sum vóru í gildi.

Føroya Handverkarafelag setti seg í hoyringssvari 15. oktober 2009 til Yrkisdepilin harðliga ímóti, at uppskotið var lagt fram, tí hetta fór at minka lærlingalønina munandi og gera seg inn á lønaravtalur, sum longu vóru galdandi fyri lærlingar. Skal sparast, so kundi endurgjaldið til meistararnar kanska verið lækkað. Uppskotið kann eisini hava við sær, at hugurin at fara at læra minskar, og tað kann koma aftur um brekku, tá ið eftirspurningur eftir handverkarum aftur fer at økjast, og trot verður á handverkarum. Av onkrum ávum tók landsstýriskvinnan, Helena Dam á Neystabø tó uppskotið aftur við fráboðan á lögtingi 21. oktober 2009.

Tiltøkini, sum skulu hjálpa tí almenna at spara, fara so líðandi at merkjast og gerast so nógv, at 19 av teimum størri fakfeløgnum, bæði tey almennu og handverkara- og arbeidsmannafeløgini og Føroya Fiskimannafelag saman við Barnabata, Epileptikarafelag Føroya, Javna, Landsfelag Pensjónista, Nýrafelagnum og Sclerosufelagnum í oktober senda út eftirlýsing eftir vælfæðarsamfelagnum Føroyar. Tey skriva í yvirlýsingini: „Undirritaðu feløg mótmæla harðliga ta niðurlaging, ið samfelag okkara er fyri. Vælfæðin hevur ikki fingið nøktandi raðfesting í góðum tíðum, og tá ið tíðirnar gerast verri,

verður vælfærin munandi skerd. Hetta hevur verið serliga ringt seinasta árið, og einki bendir á, at lagt verður á annan bógv.

Tvørturímóti so er nærum hvørja viku, at lagt verður eftir tilboðum ella skipanum, ið fólk hava fyri neyðini. Tað seinasta álopið var á børn við serligum tørvi, og næst á skránni eru tey sálarsjúku. Áðrenn hetta hava pensjónistar, fólk, ið hava tørv á heilivági, børn og ung við serligum tørvi, staðið fyri skotum.

At landinum vantar pening er ongin umbering fyri at leggjast á tey, sum mest hava brúk fyri, at vit hava nøkur tilboð, sum kann javnseta borgararnar her á landi.

Undirritaðu feløg eftirlýsa einum sosialpolitikki, sum tekur atlit til tey, sum hava tørv á einum sosialum trygdarneti. Vit óttast gongdina og heita inniliga á politisku skipanina um at leggja á annan bógv. Tørvur er á raðfestingum, og at hesar eru samhaldsfastar. Hetta kann Føroya Løgting gera nakað við, nú fíggjarlógin 2010 er til viðgerðar.

Feløgini heita á landsins myndugleikar um at halda ásetingarnar í ST-sáttmálanum fyri fólk við breki, og at ásetingarnar í nýggju psykiatrílóginu vera virðar. Tað er ikki haldbært at lóggeva við aðrari hondini og skerja við hinari. Samsvar má vera ímillum lóggávu og fíggjarliga raðfesting.

Undirritaðu feløg eftirlýsa eini greiðari og miðvísari sosial-politiskari ætlan, sum mennir Føroya land á vælfæðarøkinum, og ikki einum politikki, sum sorlar tey tilboð sum eru.“

Landsstýrið tykist ikki hava tikið sær atfinningar sum hesar nær. Løgmaður Kaj Leo Johannesen skrivur í viðmerking á heimasíðuni hjá Løgmannsskrivstovuni dagfest 3. august 2009, at tað, hann rópar skilagóði fíggjarlógarkarmurin í ólavsøkupakkanum, skal haldast. Samgongan hevur sett sær fyri at fremja raðfestingar, ið ikki taka grundarlagið undan vælfæðarsamfelagnum uppá sigt. Uttan mun til hvørjar raðfestingar vórðu gjørdar á fíggjarlóginu 2010, so hevði onkur verið ósamdur. Soleiðis er tað nú einaferð, tá talan er um at tálma almennu útreiðslurnar, skrivur løgmaður.¹¹⁰

Nú var komið vátt í reiðrið millum landsstýrið og fakfeløgini, og 7. oktober langaði Føroya løgmaður eftir fakfeløgnum á løgtingsins røðarapalli, tí tey ikki søgdu ja til lønarsteðg. Formaðurin í Føroya Handverkarafelag, Henry Olsen, var skjótur alment at svara tí, sum løgmaður segði: „At ein løgmaður skal finna uppá at nýta tingsins røðarapall til at langa út eftir fakfeløgnum, tí tey krevja at fáa ta lønarhækking, sum tey hava samrátt seg fram til, tá tey gjørdur ein 3 ára sáttmála ístaðin fyri ein 2 ára sáttmála, fyri at tað skuldi vera friður á arbeiðsmarknaðinum, tað er undir alt lágmark.

Hesin sami lögmaður hevur tosað um at hjálpa teimum gomlu og vil geva fakfeløgnum skyldina fyrri, at landskassin er misrøktur. Nei, hann skuldi heldur tikið í egnan barm og hugsað um skattalættarnar og aðrar ágóðar til fólk við hægri inntøkum, sum hann saman við restini av ABC samgonguni hevur givið. Tað eru ikki pensjónistar, sum hava brúkt pengarnar. Ei heldur eru tað fakfeløgini, sum hava skuldina. Tað eru tey skiftandi landsstýrini, sum sitið hava, ið hava sòplað pengarnar burtur vegna innanhýsis klandur, har hvør hevur skavað sum mest til sín sjálvs og sítt øki ístaðin fyrri at føra politikk, sum kundi koma øllum Føroya fólki til góðar.

Fakfeløgini hava víst samfelagssinni. Tíðin er komin til at landsins kosnu fólk eisini gera tað.“

Hetta er nakað tað sama orðalag, sum eisini var brúkt undir kreppuni fyrst í 1990'unum, tá ið fakfeløgini stóðu fyrri skotum.

Tað ber kanska til at siga, at her síggja vit byrjanina til uppáhaldini um trongu búskaparstöðuna, sum hava ljóðað síðan, og sum millum annað hevur havt við sær avmarkaðar móguleikar hjá fakfeløgnum at vinna sær økt rættindi og teir lønarbatar, sum tey hava verið von við við vanligu samráðingunum. Og kanska er hetta tann sparipolitikkurin, sum verður førður um alt Europa, og sum sigst hava skapt ta nógva umrøddu gjónna millum rík og fátæk.

- o -

Ein maskinsmiðjulærlingur hevði í 2007 kært um, at TAKS ikki vildi veita honum ferðastuðul, tá ið hann gekk í skúla. Kommunala Skattakærunevndin gav lærlinginum viðhald og grundgav avgerðina við, at hann var á lønarlista hjá læruplássinum og hevði meira enn 15 km til arbeiðsstaðið á Tekniska Skúla í Havn. Nevndin leggur afturat, at um hann var lesandi, so hevði hann havt móguleikan at ferðast við Strandferðsluni við 20% í avslátt, men av tí hann er í læru við lön, fær hann ikki hendan avsláttur.

TAKS hevði víst til dóm frá 2005, har Føroya Rættur vísandi til lógina um ferðastuðul hevði staðfest, at ein sjúkrarøktarfrøðilesandi hevði ikki rætt til ferðastuðul. Sagt varð, at „efter lovens ordlyd og forarbejder er der ikke grundlag for at udvide den naturlige forståelse af „arbejdsplads“ til at omfatte uddannelsessted. Det gør ingen forskel, at der modtages løn under uddannelsen, når der ikke udføres arbejde til nytte for arbejdsgiveren.“

Skatta- og avgjaldskærunevndin staðfesti síðan avgerðina hjá Kommunalu Skattakærunevndini, at lærlingurin hevði rætt til ferða-

endurgjald, og metti, at talan er um viðurskifti millum ein arbeiðsgevara og ein arbeiðstakara, og at lærusáttmálin eisini er galdandi í skúlatíðini.

TAKS legði málið fyri Føroya Rætt vísandi til nevnda mál frá 2005, men Føroya Rættur staðfesti í juni 2010 enn einaferð avgerðina, at lærlingurin hevði rætt til ferðastuðul. Rætturin legði dent á, at tað var munur á at vera lærlingur og vera lesandi, og tí fekk maskin-smiðjulærlingurin viðhald. TAKS tók dómin til eftirtektar og broytti mannagongd hesum viðvíkjandi frá 1. januar 2010. Tað merkti, at lærlingurin, hóast hann hevði fingið viðhald í rættinum, ikki fekk ferðastuðul fyri tíðina undan dóminum, og sum hann hevði kært um. TAKS meinti, at Føroya Rættur við nýggja dóminum hevði broytt meining, og at mannagongdin ikki at játta ferðastuðul hevði verið røtt higartil. Føroya Handverkarafelag, sum fegnaðist um dómin, talaði harðliga at avgerðini hjá TAKS, tí eftir felagsins meting høvdu lærlingar alla tíðina havt rætt til ferðastuðul.

Føroya Handverkarafelag førir um hetta mundið sak vegna hár-fríðkanarkvinnu, sum var uppsøgd í tíðini, hon var í barnsburðar-farloyvi. Meistarinn segði orsökina vera, at minni var at gera á salongini, men hevði kortini sett fleiri fólk í starv. Meistarinn tapti sakina og skuldi rinda uppsøgdu kvinnuni uppsagnarløn og sakarkostnað.

Fasti Gerðarrættur tók 1. februar 2010 avgerð í einum máli, sum Fíggjarmálaráðið hevði reist um ein arbeiðssteðg, sum Starvsmannafelagið hevur lýst at vera 1. apríl 2009 fyri portørarnar á sjúkraflutningstænastuni. Spurningurin var, um hetta stríðsstig var heimilað.

Rætturin staðfesti, at Starvsmannafelagið hevði fullan rætt at lýsa verkfall sum lið í arbeiðnum at útvega limum sínum nýggjan sáttmála. Men so legði rætturin aftrat, at tað eisini á føroyska arbeiðsmarknaðinum er ein almenn galdandi regla, og tað finnast dómar um hetta, at verkfall ella arbeiðssteðgur eiga at verða lýst við einari eftir umstøðunum hóskandi freist. Í úrskurðinum segði Fasti Gerðarrætturin: „Verkfallið, ið Starvsmannafelagið lýsti at byrja tann 1. februar kl. 15:00 fyri limir sínar á sjúkraflutningsøkinum er heimilað stríðsstig, men lýst við ov stuttari freist, og eigur tí at verða avlýst.“

Hetta seinasta um freistina gjørði øll tey føroysku fakfeløgini í øðini. Nakrar dagar aftan á úrskurðin hjá Fasta Gerðarrættinum gera 21 fakfeløg, teirra millum eisini Føroya Handverkarafelag, sum vóru komin saman á fund um málið, hesa niðurstøðu: „Undirritaðu fakfeløg góðtaka ikki og fordøma tann úrskurð, ið vit meta Fasti Gerðarrætturuttan heimild hevur sagt, at heimilað stríðsstig skulu fráboðast við freist.

Fakfeløgini góðtaka á ongan hátt, at vunnin rættindi og 100 ára gomul siðvenja verður rænd frá okkum. Hesin úrskurður hevur skatt álitið á Fasta Gerðarættin, og tí fer fakfelagsrørslan alt fyri eitt at endurskoða avtaluna um Fasta Gerðarættin.“

Fakfeløgini vórðu kortini sum frá leið noydd at góðtaka eina fráboðanarfreist. Í løgtingslógini um semingsstovn¹¹¹, er ásett, at partar í kollektivum sáttmálum, tað eru arbeiðsgevarar og arbeiðstakarar, hava skyldu at skipa nøktandi trætuloysn sínámillum. Teir skulu viðurkenna Fasta Gerðarætt í øllum málum um samtykt, marknamál, brot og stríðsstig, og so verður í grein 7, stk. 1 staðfest, at „partarnir hava skyldu at áseta sínámillum reglur í áhugatrætu, herundir í minsta lagi um fráboðanarform og fráboðanarfreist undan arbeiðssteðgi.“

Og árið eftir gera bæði arbeiðarafeløgini og handverkarar, soleiðis sum lógin krevur, avtalu við arbeiðsgevararnar um fráboðan í sambandi við arbeiðssteðg. Freistin er hjá handverkarafeløgnum 48 tímar frá á midnátt.

Øll vóru ikki líka fegin um hesa seinastu gongdina á arbeis-marknaðinum, og eitt nú sigur Georg F. Hansen, formaður í Føroya Arbeiðarafelag, við útvarpið 7. apríl 2014, „at fráboðanarskyldan, sum varð staðfest við lóg í fjør vár, er ein ósigur fyri arbeiðarafeløgini, sum tí eru viknað og standa veikari í samráðingunum. Avtalan smakkar arbeiðarafeløgnum illa, tí feløgini eru trýst til at góðtaka treytirnar.“¹¹²

- o -

Tað er synd at siga, at sáttmálasamráðingarnar í 2010 vóru nakað at reypa av. Fíggjarmálaráðið og hinumegin Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna skrivaðu 2. februar undir semju um nýggjan 1 ára sáttmála, sum kom í gildi 1. oktober 2010. Semjan bygd í á ein karm, sum var umleið 1 %. Tann 1. oktober í 2010 hækkaði lønin 2,5%, samstundis sum felagið lat frá sær 3 eyka frídagar, sum vóru nevndir í grein 16, 3. stk. í galdandi sáttmála. Av øðrum broytingum í sáttmálanum kunnu nevast, at leys størv skuldu vera alment lýst leys at søkja, og hjá handverkara, sum var valdur sum álitisfólk, var vanliga uppsagnarfreistin longd við 3 mánaðum.

Felagið gjørdi sama dag semju við Kommunala Arbeiðsgevarafelagið um handverkarar og linjumenn í tænastu hjá SEV. 1. oktober 2010 hækkar lønin við 1 %. Broyting er eisini í grein 11 í fastlønarsáttmálanum um uppsøgn, sjúkræløn og eftirsituløn: „Uppsøgn, sjúkræløn og eftirsituløn verður samb. galdandi løgtingslóg um starvsmenn, tó soleiðis, at eftirsituløn verður goldin í mun til uppsagnartíðina

hjá viðkomandi handverkara, t.e. minst 3 mánaðir og í mesta lagi 6 mánaðir. Og handverkari kann fáa frí við lön, tá ið barn hansara er sjúkt, tó hægst 2 dagar hvørja ferð og í mesta lagi 10 dagar árliga. Hevur handverkari meira enn 2 børn undir 10 ár, kann hann fáa frí í upp til 20 dagar.“

Føroya Arbeiðsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna komu ásamt um nýggjan sáttmála 6. oktober 2010. Lønin hækkaði 1. oktober 2010 1,8% og aftur árið eftir 1,81%. Nýggj áseting í sáttmálanum er, at um handverkari, sum er settur eftir handverkarasáttmálanum, ger arbeiðsmans arbeiði, skal hann ikki fara niður í lön. Partarnir binda seg eisini til at taka álitismannaskipanina upp til nýggja viðgerð aftan á samráðingarnar og gera nýggja semju um álitismannaskipan, sum skal koma í gildi 1. februar 2011.

Tær flestu viðbøturnar í sáttmálanum verða nú broyttar frá krónu-upphædd til prosentupphæddir av tímalønini hjá sveinum. Reglurnar um burturarbeiði verða útgreinaðar, og í protokollati siga partarnir seg vera samdir um at seta nevnd at gera reglur um tænastrykið, sum fevnir um kokkar, tænarar, bakarar og onnur, sum arbeiða forskotna tíð. Henda nevndin skal handa meginfeløgnum uppskot um hetta 1. februar 2011.

Føroya Handverkarafelag hevði 7. mai 2011 aðalfund á 62°N í Vágum. Tvey uppskot vóru til formann, sitandi formaður Henry Olsen úr Rituvík og Suni Simonsen úr Vestmanna. Henry fekk 498 atkvøður frá ávikavist Fuglafjarðar og Nes Sóknar Handverkarafelag, meðan Suni fekk 387 atkvøður frá Vága, Klaksvíkar, Norðstreymoyar, Vestmanna Handverkarafelag og Atlantic Workers Union. Henry Olsen var sostatt afturvaldur til formann næstu tvey árin. Í trimum av teimum sjeið økisfeløgnum høvdu stjórnarumboðini í meginfeløgnum eisini staðið fyrri vali, og á aðalfundinum var boðað frá, at S. Jákup Eliassen er afturvaldur fyrri Fuglafjarðar Handverkarafelag, Poul Øregaard er afturvaldur fyrri Norðstreymoyar Handverkarafelag og Heini Heinesen er nýtt stjórnarumboð fyrri Klaksvíkar Handverkarafelag. Hini stjórnarumboðini eru Magnus á Stongunum, fyrri AWU, sum er økisfelagið hjá flogmekanikarunum, Karl Magni Hammer, Nes Sóknar Handverkarafelag, Suni Simonsen, Vestmanna Handverkarafelag, og Poul Johannes Svabo, Vága Handverkarafelag.

Aftan á aðalfundin skipaði nevndin seg við Suna Simonsen sum næstformanni og Poul Øregaard sum starvsnevndarlími. Suni Simonsen verður seinni út á árið valdur sum umboð fyrri handverkarafeløgini í Yrkisútbúgvingarráðið.

Nýggja landsstýrið skipað av Sambandsflokkinum, Fólkaflokkinum, Miðflokkinum og Sjálvstýrisflokkinum, sum tók við 14. november 2011 legði til brots við at boða frá, at fíggjarmálaráðharrin, Jørgen Niclasen hevði ætlanir at broyta skattalógina til eina flatskattaskipan, og at ætlanin var at gera eina broyting í løgtingslógini um skatt av rentutryggingum, sum hevði við sær forskatting av pensjónum, so at frá 1. januar 2012 skuldu rindast 40% í skatti av øllum eftirlønarinngjöldum. Útgjaldið av eftirlønnum skuldi so vera skattafrítt.

Flatskattaskipanin skuldi sambært teimum, ið arbeiddu við uppskotinum, gera, at skattatrystið skuldi lækka, og tað fór at gera tað hugaligari at arbeiða, at fáa fleiri við niðursettari tíð at arbeiða meira og gera føroyska arbeidsmarknaðin meira lokkandi hjá teimum við høgum útbúgvingum, sum heldur arbeiddu uttanlands, at flyta heimaftur at arbeiða. Tað skal loysa seg at arbeiða! var herrópið hjá høgaflokkunum og arbeidsgevarafeløgnum. Útrokningar eftir nýggja skattastiganum vístu, at flest øll fóru at fáa eina lætta, men at serliga tey við teimum hægri inntøkunum fóru at fáa munandi lætta.

Tað var greitt, at skattalættin, sum fór at kosta landskassanum 225 mió. kr. í mistum inntøkum, skuldi fíggjast við skattinum, sum kom inn við forskattingini av pensjónunum.

Fleiri enn 30 fakfeløg tóku ikki undir við ætlanunum um at broyta skattingina av eftirlønnum. Í *Yvirlýsing viðvíkjandi skatting av eftirlønargjöldum*, samtykt 4. novembur 2011, siga feløgini seg stúra fyri, at tað fara at mangla skattakrónur í framtíðini. Tí er stórir vandi fyri, at skattagrundarlagið, orsakað av uppskotinum, má økjast munandi í framtíðini, fyri at forða fyri, at landskassin kemur í stórar trupulleikar. Vandur er tí fyri, at tað fara at verða álagdir fleiri skattir og avgjöld í framtíðini. Við øðrum orðum vil eftirlønarpenspararin eisini missa inntøku í eftirlønarárunum orsakað av uppskotinum. Hetta eru fakfeløgini, sum longu hava fráskrivað sær lønarkrónur fyri at spara upp í eftirløn, hart ímóti. Feløgini siga eisini, at: „Um eftirløn verður skattað við inngjaldi lækka samlaðu inngjældini til lívstryggingar- og pensjónsfeløgini samsvarandi skattasatsin. Hetta merkir, at samlaðu inntøkurnar hjá somu feløgum lækka munandi. Umsitingargjældini hjá lívstryggingar- og pensjónsfeløgnum eru sum er ikki kappingarfør við útlensk feløg. Uppskotið vil gera hesi enn minni kappingarfør, tí lækkaða inntøkugrundarlagið hjá feløgnum

kann noyða tey at hækka teirra umsitingargjöld til skaða fyri alt tað føroyska samfelagið.“

Fakfeløgini vóru hesi árin ofta saman at taka støðu til samfelagslig vandamál, sum tey halda raka livistøðið og onnur viðurskifti hjá teirra limum. Onkuntíð kundi tað tykjast, sum hendi hetta mest sum av vana, og so hevði tað eisini dóm av ómegd, tí tað var sjáldan, at lurtað varð eftir atfinningunum. Eitt nú heittu feløgini um jóltíðir 2010 á SEV og kommunurnar, ið eiga SEV, at streymprísurin ikki hækkaði 15 oyru hvønn kilowatttíma, sum ætlanin var. Feløgini vísa á, at støðan í samfelagnum er ikki góð, og vanligi lønmóttakarinn í føroyska samfelagnum klárar ikki fleiri eykagjöld, og enn minni tey, ið einans hava ALS at dúva uppá.

Feløgini mótmæltu eisini í september 2011, at Arbeidseftirlitið er lagt undir Heilsufrøðiligu Starvsstovuna. Seinastu árin við sparingum er játtanin hjá Arbeidseftirlitinum munandi skerd, og við samanleggingini er Arbeidseftirlitið horvið. Nú eftirlitið er at kalla burtur, frykta tey fyri fleiri sjúkrameldingum, fleiri vinnusjúkum og fleiri arbeidsskaðum. Samanleggingin er framd í heimildarloysi, tí hvørki Arbeidsumhvørvisráðið ella partarnir á arbeidsmarknaðinum eru hoyrd í málinum. Seinni eru ábendingar um, at fakfeløgini høvdu grein í sínum máli, tá ið tey søgdu, at minni eftirlit fór at hava fleiri arbeidsskaðar við sær.¹¹³

Ikki færri enn 24 fakfeløg halda í yvirlýsing í oktober 2012, at tað er eitt vánaligt uppskot at avtaka Landsbankan og lata Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnin ella Samhaldsfasta koma ov tætt upp at politiska valdinum. Tey kalla hetta miðfyrir og minni óheftni, og tey eru hartil ógvuliga stúrin um, hvat hendir við Samhaldsfasta og ognu hansara. Vit eru stórliga bangin fyri, at peningurin endar í stóra potti til onnur endamál enn til at rinda pening til pensjónistar, siga feløgini.

Ætlanin at lata eitt danskt felag gera og reka tunnilin millum Streymoy og Eysturoy gjørdist eitt øsingarmál, og 29 fakfeløg og trý politisk ungmannafeløg savnaðust av hesum ávum til eitt stórt mótmælistiltak ein leygardag síðst í august 2013. Feløgini finnast at fórda politikkinum sum heild og siga, at fólkaraðið stendur fyri falli, og at hetta kunnu tey sum borgarar ikki góðtaka. Tey stúra fyri framtíðini hjá Føroyum. Hetta málið fekk avleiðingar, tí avtalan við danska felagið var av ongum, og landsstýrismaðurin í innlendismálum varð loystur úr starvi 5. september 2013.

Føroya Handverkarafelag hevði neyvan nakran virknan leiklut í tiltøkunum, men vísti samhuga og skrivaði undir yvirlýsingarnar.

Landsstýriskvinnan í mentamálum setti á sumri 2008 nevnd at endurskoða lógina um yrkisútbúgvingar. Í nevndini sótu 10 umboð fyri ávikavist Yrkisdepilin, Yrkisútbúgvingarráðið og yrkisskúlarnar. Fyri handverkið á løntakarasíðuni sótu Harald Østerø og seinni Suni Simonsen, sum vóru limir í Yrkisútbúgvingarráðnum, í nevndini. Eyðun Gaard, fyrisitingarleiðari í Yrkisdeplinum, var nevndarformaður.

Ætlanin var, at nevndin skuldi leggja fram eina dagfórda útbúgvingarskipan, sum millum annað skuldi tryggja, at yrkisútbúgvingarnar í Føroyum vóru á hædd við og viðurkendar sum verandi á sama stigi sum samsvarandi útbúgvingar í okkara grannalondum, og at fáa í lag avtalur um millumlanda viðurkenning av føroysku yrkisútbúgvingunum. Yrkisútbúgvingarnar skuldu skipast so, at avlærd skuldu kunna halda fram í víðari útbúgvingum í hinum Norðurlondunum og úti í heimi, og eisini skuldi tað í størri mun bera til hjá næmingum at laga útbúgvingina eftir egnum fortreytum.

Nevndin hevði í álitinum 18 tilmæli um umfatandi dagføringar á økjum so sum millumlanda viðurkenning og dagfórt lógarverk, lívlang læring, læringarumhvørvi, ráðsskipan og útbúgvingarskipan. Tilmælini fevndu um eitt nú næmingaætlan, kontaktlæraraskipan, førleikameting, førleikamenning og útbúgving fyri meistara. Uppskot var eisini at skipa útbúgvingarnar í høvuðsbreytir, og hetta skuldi verða lættari, við at yrkisútbúgvingarnar gerast partur av skúladeplum. Nevndin sá fyri sær, at skúladeplar fóru at hava við sær størri møguleikar at samstarva um tær ymsu útbúgvingarnar og lærugreinirnar og at samlesa í felagslærugreinum og vallærugreinum, bæði ímillum breytirnar í yrkisútbúgvingunum og ímillum hesar og aðrar útbúgvingar.

Eitt dømi um hetta seinasta er helst skúladepilin Glasir, sum er vorðin til eftir at Føroya Studentaskúli og HF-skeið, Føroya Handilsskúli og Tekniski Skúli í Tórshavn vórðu lagdir saman í 2015.

Eitt tilmæli var at lækka talið á yrkisnevndum úr 9 niður í eina nevnd.¹¹⁴

Lítið og einki er sett í verk av tí, sum mælt varð til í álitinum um endurskoðan av yrkisútbúgvingarskipanini frá 2010.

Landsstýrið valdi tó í fyrstu atløgu at fylgja tilmæli nr. 15: Yrkisnevndir, har mælt verður til, at talið á yrkisnevndum verður lækkað úr 9 niður í 1 nevnd, og Mentamálaráðið legði 2. mars 2011 uppskot fyri løgtingið at fremja hesa broyting.

Í viðmerkingunum til uppskotið sigur Mentamálaráðið, at verandi

skipan við mongu yrkisnevndunum er tung og hóska ikki væl til okkara viðurskipti. Í staðin verður vald ein yrkisnevnd fyri alt yrkisútbúgvingarøkið. Endamálið við broytingunum er at gera uppgávu- og heimildarbytið greiðari, skapa størri konsensus og dynamikk í yrkisnevndararbeiðinum, og nevnt verður eisini, at við færri fólki verður tað lættari at tilnevna og førleikamenna yrkisnevndarlimirnar, og at lættari er at sleppa undan trupulleikum viðvíkjani ógegni. Og eisini er væntandi, at arbeidsgongdir verða skjótari og smidligari. Ætlanin við lógarbroytingini er, at yrkisnevndin skal hava ein meira yvirskipaðan og gókendandi leiklut, og at ávísar meira ítøkiligar uppgávur verða avgreiddar av fyrisingini ella Yrkisdeplinum.

Broytingin í lógini um yrkisútbúgvingar um eina yrkisnevnd er lýst 17. mai 2011.

Nýggja yrkisnevndin hevur 4 limir, sum vera tilnevndir av Yrkisútbúgvingarráðnum. Arbeidsgevarar og løntakarar skulu hava javnstóra umboðan. Løntakarafeløgini, sum eru Føroya Handverkarafelag, Landsfelag Handverkaranna, Starvsmannafelagið, S&K felagið, Føroya Prentarafelag, Føroya Arbeðarafelag, Havnar Arbeðskvinnufelag, Havnar Arbeðsmannafelag, Klaksvíkar Arbeðsmannafelag og Klaksvíkar Arbeðskvinnufelag, gera í felag uppskot til 2 limir í yrkisnevndina umboðandi løntakarar.

Sum er sita Pætur Niclasen, Hoyvík, og Suni Simonsen, Vestmanna, sum løntakaraumboð í yrkisnevndini.

- o -

Formaðurin í Føroya Handverkarafelag, Henry Olsen, mótmælti í viðmerking fyrst í november 2011 ætlanunum hjá ALS at lækka útgjaldið, og at karenslagarnir ella bíðidagarnir vera settir inn aftur í skipanina. Formaðurin skrivar: „At útgjaldið lækkar, kann hava óbøtandi skaða á føroyska samfelagið. Í 90'unum flýddu 5.000 froyingar av landinum, tí liviumstøðurnar vóru so ringar. Um ALS-útgjaldið lækkar, er stórrur vandi fyri, at hetta sama endurtekur seg. At hækka inngjaldið 0,25% er ov lítið, tí fyri árin 2010 og 2011 hevur ALS havt eitt samlað undirskot, sum táttar í 300 milliónir! Hetta er eitt ørandi tal, sum tey 0,25% í hækking saman við karensløgunum og lækkingini í útgjaldinum ikki fáa ALS á beint aftur.

Loysnin má vera at varðveita útgjaldið, so at vit hava okkara arbeidssføra fólk í landinum, tá uppgongutíðirnar koma, og vit hava brúk fyri nógvum fólki. Harafturat má ALS-inngjaldið hækka meira

enn 0,25%, so at ALS kann virka eftir ætlan, nevniliga at geva fólki, sum blíva arbeiðsleys, ein møguleika fyri at vera verandi í Føroyum.“

Útgjaldið varð lækkað, og bíðidagarnir komu kortini inn aftur í skipanina og eru har framvegis.¹¹⁵

Umboð fyri Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna høvdu 6. mars 2012 fund fyri at vita, um tað var grundarlag fyri, at bæði meginfeløgini lögdu saman. Føroya Handverkarafelag vildi hava somu limagjaldsskipan sum í sínum felag, men hesum setti Havnar Handverkarafelag seg ímóti. Feløgini í Landsfelag Handverkaranna kundu als ikki góðtaka, at nýggja felagið skuldi eiga allar sáttmálarnar. Og sambært fundarfrásøgnini var heldur ikki semja um navn hjá nýggja felagnum.

Fíggjarmálaráðið gjørði 24. apríl 2012 semju við handverkarafeløgini Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna um 2 ára sáttmála fyri fastlønntar handverkarar, sum er galdandi frá 1. oktober 2011 til 1. oktober 2013. Tann 1. oktober í 2011 hækka allar mánaðarlønir 220 kr., og tann 1. oktober í 2012 hækka tær aftur 220 kr.

Í hesum sambandi verður eisini gjørd avtala um lönina hjá formonnum hjá Landsverki, sum kemur í gildi tann 1. september í 2011.

Av øðrum broytingum í sáttmálanum kunnu nevast nýggj grein 7a um vaktarskyldu:

„Tá ið handverkari verður settur í starv ella er í starvi, sum fevnir um ávísar vaktarskyldu ella ávísar telefonvakt, skal avtala verða gjørd um, hvørja samsýning, handverkarin skal hava. Samsýningin kann vera veitt sum lön ella sum avspákan. Tá ið mett verður um samsýningina, verður tikið við alt tað, sum hevur týdning, so sum, hvat verður kravt av handverkarinum, hvussu ofta nakað kemur fyri, og tradisjónirnar í fakinum. Slíkar avtalur verða at senda Lønardeildini í Fíggjarmálaráðnum til góðkenningar. Henda áseting kemur í gildi frá 24. apríl 2012 at rokna.“

Og í grein 3 verður sett inn nýtt stk. 5, ið er soljóðandi: „Handverkari, sum er leiðari hjá øðrum handverkarum, verður løntur við einari lön, sum svarar til 6 eyka stig í lønartalvuni.“

Føroya Handverkarafelag hevði aðalfund 5. mai 2012 á Muntra í Fuglafirði.

Í fyra av teimum sjeið økisfeløgnum hava stjórnarumboðini í meginfelagnum eisini staðið fyri vali, og á aðalfundinum var boðað frá, at Poul Johannes Svabo varð valdur fyri Vága Handverkarafelag, Karl Magni Hammer fyri Nes Sóknar Handverkarafelag, Suni Simonsen fyri Vestmanna Handverkarafelag og Magnus á Stongunum fyri

Atlantic Workers Union. Hini stjórnarumboðini eru Poul Øregaard, Jákup Eliassen og Heini Heinesen.

Á fundinum verður lønin hjá formanninum ásett til 30.000 kr. um árið, næstformaðurin fær 3.500 kr. og vanligur starvsnevndarlimur 2.500 kr. Teir fáa eisini endurgjald fyri telefon og ferðing.

Limirnir í starvsnevndini eru hesir: Henry Olsen, formaður, Suni Simonsen, næstformaður, og Poul Johannes Svabo, nevndarlimur.

- o -

Fyrst í mai kemur fram, at nøkur fakfeløg hava arbeitt við møguleikanum at keypa Føroya Lívstrygging ella LÍV, og tey hava latið eitt boð inn til Vinnumálaráðið. Hetta er liður í at einskilja LÍV. Eftir at BankNordik og Ognarfelagið vórðu samd um, at bankin kortini ikki keypti LÍV, stóð møguleikin opin hjá fakfeløgnum at leggja boð inn. Hetta er ein upplagdur møguleiki, siga feløgini í fráboðan, tí fakfeløgini við sínum umleið 10.000 pensjónstakarum eru størsti partur av grundarlagnum undir LÍV. Ætlanin er, at fakfeløgini við P/f Fakfelag keypa helvtina av LÍV, meðan Ognarfelagið LÍV eigur hina helvtina, og hesi bæði feløgini reka so tryggingarfelagið í felag.

23 fakfeløg eru saman um keypið, teirra millum Føroya Handverkarafelag, og feløgini siga, at endamálið við keypinum er at tryggja limunum eina so góða pensjónsavtalu, sum til ber. Feløgini hava lagt dent á, at LÍV skal hava eitt so lágt umsitingargjald á eftirlønini og tryggingunum sum gjørligt, og at LÍV við tíðini verður ment til ein nútímans pensjónskassa – ein samfelagsbyggjandi grunn, sum kann gera íløgur í føroyska samfelagið. Samstundis skulu limirnir fáa eina so góða eftirløn, sum til ber.

Nevndirnar í teimum 23 feløgnum hava boðið 35 mió. kr. fyri LÍV. Feløgini halda keypið vera eina góða og tryggja íløgu, samstundis sum tað er eitt stórt framstig fyri fakfelagsrørsluna og føroyska samfelagið, tí ein størri partur av samlaðu pensjónsuppsparingini kann koma føroyska samfelagnum til gagns. Tað stendur eisini øðrum fakfeløgum í boði at vera við í keypinum.

Keypsáttmálin varð undirskrivaður 14. desember 2012 á LÍV, men keypið er treytað av, at Tryggingareftirlitið og avvarðandi myndugleikar góðkenna tað.

Keypið av LÍV setir feløgnum stór krøv, tí ilt er hjá leikfólki at meta, um tað er ráðiligt at keypa tryggingarfelagið. Feløgini stovna partafelag, P/f Fakfelag, sum skal keypa LÍV, og tey verða noydd at seta fitt av peningi í partafelagið og til at fígga keypið. Óvist er eisini, um

og nær tey fáa pengarnar aftur. Stjórnin í Føroya Handverkarafelag hevði góðtikið, at felagið borgar fyri 175.000 kr. um árið, ella í mesta lagi 500.000 kr. alt afturgjaldsskeiðið. Hetta var trygd um so varð, at LÍV okkurt árið ikki kundi gjalda eigarunum nóg høgt vinningsbýti, so at P/f Fakfelag kann gjalda rentur og avráttir av lánunum, sum feløgini hava veitt partafelagnum.

Keypstílgongdin, sum gjørdist drúgv, kom í lag í 2016, men tað venda vit aftur til.

LÍV hevði annars í 2011 havt trupulleikar av einum parti av tryggingaravtalunum, tí kravið um fasta rentutílskriving setti høg krav um kapital, sum felagið illa kláraði at nøkta. Tí leggur felagið um frá sonevndari miðalrentu til marknaðarrentu. Hetta merkir, at rentan á uppsparingini fer at fylgja marknaðarrentuni heldur enn eini miðalrentu, sum LÍV ásetir. Hetta fer eitt nú at gera, at LÍV ikki skal seta pening av at tryggja miðalrentuna. Limirnir fáa somu útgjöld við deyða og avlamni, men virðið á eftirlønini liggur ikki fast, men fer at sveiggja meira enn higartil. Kortini væntar LÍV, at limirnir hjá Føroya Handverkarafelag sum frá líður fara at fáa eina hægri rentu við marknaðarrentuni. Fyri at fáa feløgini at góðtaka, at lagt verður um frá miðalrentu til marknaðarrentu, verða nevndir aðrir fyrimunir so sum, at virðið á eftirlønunum kann økjast enn meira við at óbýttu tiltaksgoymslurnar kunnu verða latnar limunum sum umleggingarágóði. Felagið roknar enntá í framskriving av avkastinum av íløgum, at við marknaðarrentu fer rentan at liggja millum 4 til 5%.

Hetta vóru viðurskipti, sum nevndarlimirnir í Føroya Handverkarafelag ikki rættiliga høvdu førkeikar at meta um, og felagið leitar sær tí ráð hjá serfrøðingum. Hóast nakað av óvissu sum vituligt er altíð er um metingar um framtíðina, og serliga um umleggingin var til fyrimuns fyri limirnar, so valdu Føroya Handverkarafelag og onnur feløg at góðtaka umleggingina til marknaðarrentuskipan, tí lög- og serfrøðingar samanum tikið hildu hetta at vera bestu loysnina.

Starvsstjórnin hjá Føroya Handverkarafelag og umboð fyri Tryggingarfelagið LÍV undirskriva 10. februar 2012 protokollat ella ískoyti til sáttmálan, sum LÍV og Føroya Handverkarafelag hava um eftirlønarskipan. Partarnir avtala, at tryggingarnar, sum eru teknaðar í Tryggingarfelagnum LÍV eftir 1. januar 2000, frameftir verða marknaðarrentuskipanir. Broytingin fer fram frá 1. apríl 2012.

- o -

Handverkarafeløgini og meistararnir gera semju um nýggjan sáttmála 4. oktober 2012. Lønin hækkar 1. oktober 2012 1,13% og aftur árið eftir 1,89%. Nú kunnu arbeiðsgevari og meiriluti av starvsfólkunum á arbeiðsplássinum avtala at leggja hálvar frídagar saman til heilar frídagar, galdandi fyri alt arbeiðsplássið. Viðbótin fyri, at handverkari brúkar síni egnu amboð, verður broytt frá 0,83% til 1% eyka um tíman av tímalønini.

Reglur um eftirsitiløn verða eisini avtalaðar: „Tá arbeiðsfólk, sum hefur verið í minsta lagi 1 ár í starvi hjá verandi arbeiðsgevara, doyr, meðan hann ella hon er í starvi, eigur eftirsitandi hjúnafelegi ella sambúgvi ella børn undir 18 ár, sum arbeiðsfólk hefur skyldu at upphalda, rætt til eftirsitiløn fyri tann mánaðin, tá viðkomandi doyr, og 1 mánaða fram.“

Í fastlønarsáttmálanum verður sett inn nýggj orðing um uppsagnartíð: „Uppsagnartíðin frá handverkara síðu er leypandi mánaði + 1 mánaða.“ Og til fastlønarsáttmálan verður avtalað hetta protokollat: „Partarnir eru samdir um at taka upp samráðingar um ein sáttmála fyri handverkarar, sum arbeiða í fráländavinnu á føroyska landgrunninum. Miðað verður ímóti, at samráðingar um ein slíkan sáttmála byrja innan mai 2013, so úrslitið verður klárt at leggja fram undir samráðingunum um høvuðssáttmálan í oktober 2014.“

Og so verður eisini avtala gjørd um nýggja álitismannaskipan, sum er tann sum framvegis er galdandi.

- o -

Skipasmiðjan Mest hevði vent sær til feløgini um móguleikan at tað skuldi bera til at brúka undirveitarar, sum hava egin starvsfólk, til ymsar verkætlanir. Meginfeløgini hjá handverkarum og meistarum eru á fundi á skipasmiðjuni 30. januar 2013 um hetta. Føroya Handverkarafelag dæmar einki eina slíka skipan, men sendir 7. februar saman við Landsfelag Handverkaranna skipasmiðjuni soljóðandi bræv: „Treytað av vátan frá Føroya Arbeiðsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag um, at ein skipan við at fáa útlenskar undirveitarar við egnum starvsfólkum til at luttaka í størri tíðaravmarkaðum verkætlanum fyri Mest P/f er eitt serdømi, ið einki samband hefur við sáttmálasamráðingar millum Føroya Arbeiðsgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna, góðkenna undirritaðu feløg eina tílíka skipan í eini royndartíð uppá 1 ár frá dagfesting av hesum skjali at rokna, við móguleika at leingja skipanina, um semja er um tað.“ Mest skal eisini í hvørjum einstøkum føri kunna

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna, um slíkar avtalur verða gjørdar.

Sama dag fáa feløgini vátan frá Føroya Arbeisgevarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag, at skipanin við at fáa útlendskar undirveitarar við egnum starvsfólkum at luttaka í størri tíðaravmarkaðum verkætlanum fyri Mest er eitt serdømi og hevur einki samband við sáttmálasamráðingar millum nevndu feløg.

Felagið hevði aðalfund á Sjócafeini í Runavík 5. juni 2013. Á fundinum greiddi formaðurin, Henry Olsen frá um sáttmálasamráðingarnar árið fyri og um samráðingarnar um keypið av LÍV. Keyppsáttmáli var undirskrivaður í desember árið fyri, og tá ið partaeigarasáttmáli var undirskrivaður við Ognarfelagið, vórðu Selma Ellingsgaard, forkvinna í Starvsmannafelagnum, og Henry Olsen vald í nevndina hjá LÍV sum eygleiðarar. Formaðurin helt annars, at tað vóru góð útlit fyri handverkssvinnuna, nú Marknagilsdepilin verður bygdur, og ætlanin er at fara undir bygging av leiguíbúðum. Fleiri tunnilverkætlanir verða eisini fyrireikaðar.

Tað kom annars fram á fundinum, at menn hildu lønarhækkingarnar, sum felagið fekk við samráðingum í 2012, vóru als ikki nøktandi. Talan var um 1,5% hækking hvørt árið, og tað gjørdi nærum hvørki frá ella til. Tað ger samráðingarnar truplar, at ein lønarkarmur er ásettur longu áðrenn samráðingarnar byrja. Í karminum er so lítið rásarúm, at har er í grundini einki at samráðast um.

Ný- ella afturvaldir stjórnarlimir eru Heini Heinesen fyri Klaksvíkar Handverkarafelag, Poul Øregaard fyri Norðstreymoyar Handverkarafelag og Jóhan Hansen fyri Fuglafjarðar Handverkarafelag.

Føroya Handverkarafelagi hevur beint omanfyri 840 limir.

Á hesum aðalfundinum fær Føroya Handverkarafelag nýggjan formann. Sitandi formaður, Henry Olsen, stillaði uppáftur, men eitt mótvalevni, Suni Simonsen, Vestmanna, var eisini, og tá ið atkvøtt varð, vóru teir rættiliga javnir í atkvøðum. Henry Olsen fekk 417 atkvøður og Suni Simonsen 426. Nývaldi formaðurin, Suni Simonsen, endaði aðalfundin við at takka fyri álitid og upplýsti, at hann leggur sítt vanliga starv frá sær og fer at virka sum formaður í felagnum burturav og beinanvegin.

Í døggunum 11. til 14. august fekk felagið eina stóra vitjan av BATkartellinum í Danmark. Við í ferðini vóru leiðsluumboð fyri 3F, Malerforbundet, Teknisk Landsforbund, Dansk Metal og skrivstovu-stjórin í BATkartellinum. Starvsnevndarlimirnir Suni Simonsen, Heini Heinesen og Poul Johannes Svabo høvdu fyrireikað ferðina. Fyrsta dagin sótu teir triggir og donsku gestirnar á fundi allan dagin

og fingur økt um samstarvið landanna millum og tosað um ymiskar avbjóðingar og møguleikar hjá limunum at arbeiða uttanlands, tað veri seg teir í Føroyum og vit í Danmark. Annan dagin var útferð undir Vestmannabjörgini, og ferðalagið vitjaði Søgusavnið í Vestmanna og Vestmanna Kirkju, og tey fingur ábit á Fjørurkrónni. Um kvøldið vóru føroysku fyrireikararnir við maki bjóðaðir til døgurða á KOKS. Dagin eftir var farið til Klaksvíkar, har Heini Heinesen vísti gestunum Tekniska Skúla í Klaksvík og Kósina.

Í september vóru umboð fyri føroysk fakfeløg í Grønlandi á fundi í Vestnordenssamstarvinum VN, og tá var Suni Simonsen á fundi fyri Føroya Handverkarafelag.

Atlantic Workers Union AWU hevði aðalfund 7. desember í 2013, og tá var Magnus á Stongunum afturvaldur til formann. Á fundinum varð upplýst, at fakfelagið hjá teimum íslensku flogmekanikarunum hevði vent sær til AWU fyri at fáa innlit í sáttmálan hjá føroysku flogmekanikarunum. Sáttmálin er umsettur til enskt. AWU hevur eisini fingið sendandi grønlandska og danska sáttmálan, og felagið fær tann íslenska aftaná, at teir hava verið til samráðingar.

- o -

Møguleikarnir hjá útlendingum at koma til Føroyar at arbeiða var til umrøðu á fundi í Vinnumálaráðnum 7. november 2013 millum formenninar í Føroya Handverkarafelag og Havnar Handverkarafelag og Jóhan Dahl, landsstýrisman, saman við embætisfólkum. Feløgin lögdu dent á, at tað skuldi vera ein treyt, at útlendingar, sum koma til Føroyar at arbeiða, eru løntir sambært sáttmálunum á føroyska arbeiðsmarknaðinum. Men tað er eisini avgerandi, at eftirlit er við, um sáttmálarnir verða hildnir, og at tað fær avleiðingar, um so ikki er. Landsstýrismaðurin nevndi møguleikan at gera serligar reglur fyri skipasmiðjur, sum smíða nýggj skip. Ætlanin er, at útlendingar tá skulu kunna vera løntir sambært teimum treytum, sum eru galdandi í heimlandinum. Formenninir fyri yrkisfeløgin lögdu dent á, at serligar avtalur um útlendingar, sum arbeiða á skipasmiðjunum, skulu gerast í sambandi við bygging av ávísum skipi.

Lógin um upphaldsloyvi til útlendingar í sambandi við arbeiði í Føroyum var broytt í juni 2014. Tá var sett í lógina, at útlendingar kunnu fáa upphaldsloyvi at taka arbeiði í byggivinnuni, tá ið arbeiðsloysið í hesi vinnu er undir 6%. Føroya Handverkarafelag hevði sagt seg góðtaka hetta, um arbeiðsloysið var undir 4%, men tað varð ikki tikið til eftirtektar.

Fíggjarmálaráðið og megingfeløgini hjá handverkarunum gera 14. mai 2014 semju um nýggjan sáttmála, sum er galdandi til 1. oktober í 2015. Í 2013 verður eingin lønarhækking. Í staðin fáa handverkarar frá 2014 frí eina viku eftir avtaluni um serstaka fríviku. 1. oktober 2014 hækka allar lønir við 1,7%. Ásett verður, at ivi um tulkning av sáttmálanum skal vera lagdur fyri Fasta Gerðarrætt til avgerðar.

Partarnir undirskriva eisini avtalu um fráboðanarform og fráboðanarfreist. Her er eitt nú ásett, at fráboðan um arbeiðssteðg, eisini samhugaarbeiðssteðg, skal vera skrivlig og latin mótpartinum minst 48 tímar undan arbeiðssteðginum. Roknað verður til á midnátt. Og arbeiðssteðgur kann ikki vera fráboðaður, meðan sáttmálin er í gildi. Henda avtala fær gildi frá 1. juni 2014.

Teir fyrireika seg til samráðingarnar við kommunurnar í 2014.
Frá vinstru
Suni Simonsen,
formaður í Føroya
Handverkarafelag,
Danial Pauli
Djurhuus, formaður
Landsfelag
Handverkaranna,
og Eli Brimsvík,
formaður í Havnar
Handverkarafelag

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna og Kommunala Arbeiðsgevarafelagið komu 30. juni ásamt um semju um nýggjan sáttmála fyri handverkarar í kommunalari tænastu og fyri handverkarar og montørar í starvi hjá SEV. Sáttmálin er rættiliga líkur honum, sum er gjørdur við landsstýrið, og eisini her verður avtala gjørd um fráboðanarform og fráboðanarfreist í sambandi við at lýsa og seta í verk arbeiðssteðg.

Felagið hevði aðalfund á Hotel Føroyum 28. juni 2014. Formaðurin greiddi frá, at tað hevði verið ført sakarmál móti Faroe Seafood, sum fór á húsagang, eftir løn hjá fastlöntum. Sakarmálið varð ført vegna formannin Suna Simonsen, sum starvaðist hjá Faroe Seafood, tá virkið fór á heysin. Dómurin skuldi so vera fyrimynd, tá hini

*Frá sam-
ráðingunum
við Kommunu-
samskipan Føroya
í 2014.*

*Frá vinstru
Bogi Bendtsen,
deildarstjóri í SEV,
Pauli T. Petersen,
borgarstjóri
í Vestmanna
Kommunu,
Heðin Mortensen,
borgarstjóri í
Havn, Danial
Pauli Djurhuus,
formaður
Landsfelag
Handverkaranna,
Suni Simonsen,
formaður í Føroya
Handverkarafelag,
og Eli Brimsvík,
formaður í Havnar
Handverkarafelag*

lønarkrøvni skuldu avgreiðast. Dómur fall 26. november 2013, og starvsfólkini vunnu sakarmálið, og tað vísti seg at vera dekingur fyri lønarkrøvunum hjá øllum teimum fastlønntu. Tað gekk striltið at fáa lønina útgoldna, men hon kom umsíðir.

Semja var á fundinum at siga allar sáttmálarnar við meistararnar upp, og starvsnevndin fekk heimild at orða karmar fyri samráðingarnar, so at tað verða feløgini, sum seta karmarnar og ikki arbeiðsgevararnir einsamallir. Hetta skuldi tó vísa seg lættari sagt enn gjørt.

Teir sonevndu karmarnir verða vanliga settir í samráðingunum við tey størru fakfeløgini, tað veri seg Føroya Arbeiðarafelag á privata og Starvsmannafelagnum á almenna arbeiðsmarknaðinum, og tá er nærum ógjørligt hjá teimum fakfeløgnum, sum koma aftaná, at bróta karmarnar. Øll serkrøv hjá feløgnum verða tikin av kørmunum, ella lønini, so har fæst einki fyri einki.

Upprunin til karmarnar er uttan iva tann fasta ásetingin av lønar-kørmunum, sum almennu stovnarnir fáa til rakstur. Hetta tykist byrja fyrst í hesi øldini. Røkka hesir karmarnir ikki, og verða lønarhækkingar ikki tiknar við í játtanina til stovnarnar, so er sum oftast neyðugt onkursvegna at skerja starvsfólkahópin. Hetta setir fakfeløgini í eina tvístøðu. Og eitt, sum í roynd og veru setir fakfeløgini skák og mát, er, tá ið lønarkarmurin verður kunngjørdur, longu áðrenn samráðingarnar eru byrjaðar. Hetta vindur serliga upp á seg aftan á

fíggjarkreppuna í 2008, sum eisini rakar Føroyar. Arbeiðsgevararnir eru síðan farnir at nýta sama samráðingarlág.

Formaðurin upplýsti á aðalfundinum, at Skála Handverkarafelag hevði søkt um limaskap aftur í Føroya Handverkarafelag. Tað var serliga nevndin í Skála Handverkarafelag, sum helt tað vera umráðandi at fáa limaskap í meginfelagnum. Føroya Handverkarafelag og LÍV gjørdur eitt upprit, sum lýsti, hvussu limirnir í Skála Handverkarafelag kundu fáa somu tryggingar, sum limirnir í hinum limafeløgnum í meginfelagnum. Fundur var á Skála um innliman, men limirnir vrakaðu uppskotið. Tað vóru uttan iva nógvir av limunum, sum enn kendu seg so traðkaðar á tærnar, at samanlegging fór ikki at verða góðtákin við tað fyrsta.

Á aðalfundinum varð eisini kunnað um keypið av LÍV. Eitt av málunum við keypinum var at fáa eina góða og bíliga umsiting, so at so stórir partur sum gjørligt av eftirlønarpæðringini kemur limunum til góðar. Felagið fer at læna P/f Fakfelag 3 mió. kr. til keypið av LÍV. Talan er um ábyrgdarlán, sum verður rentað. Renta verður tilskrivað á hvørjum ári, men tað ganga nøkur ár, áðrenn avdráttir koma.

Samráðingar við meistarafelagið í Vinnuhúsinum um nýggjan sáttmála byrja fyrst í oktober og halda fram allan mánaðin. Handverkarafeløgini høvdu orðað síni krøv, og høvuðskravið var at fáa tímalønina upp. Kravið var, at tímalønin skuldi hækka 10,53 kr. 1. oktober 2014 og við somu upphædd árið eftir. Henda hækking skal gera, at føroyskar lønir verða betri kappingarførar við lønirnar í teimum londunum, sum kappast við Føroyar um handverkarar. Henda ójavna kappingin ger, at tað er nær um ógjørligt at fáa føroyskar handverkarar í Føroyum til byggjarbeiði og verkætlanir. Krav er eisini, at sáttmálin skal ganga út 1. mai 2016 fyri at Føroya Handverkarafelag kann hava samráðingar saman við arbeiðarafeløgnum. Hetta fyri

Frá sáttmála-samráðingunum 2014.

Frá vinstru: Kristoffur Laksá, samráðingarleiðari Føroya Arbeiðsgevarafelag, Suni Simonsen, Føroya Handverkarafelag, Danial Pauli Djurhuus, Landsfelag Handverkaranna, og Magnus Magnussen, formaður í Føroya Handverksmeistarafelag

at meginfelagið kann vera við til at avgera karmin, í staðin fyri at nøyðast at taka við einum karmi, sum onnur longu hava lagt. Eitt mál við samráðingunum var at fáa gjaldið til eftirløn hjá lærlingum ájavnt við gjaldið hjá sveinum. Harumframt skuldi fyri fyrstu yvirtíðina gjaldast 50% aftrat tímalønini og 100% fyri eftirfylgjandi yvirtímar. Eyka løn skuldi eisini veitast fyri starvsaldur, og kravið var, at sveinur sum hevði 5 ára starvsaldur skuldi fáa 3% eyka í løn og sveinur sum hevði 9 ára starvsaldur skuldi fáa 5% eyka.

Meistarar høvdu síni mótkrøv. Eitt nú vildu teir, at vanlig arbeiðstíð skuldi vera mánadag til fríggjadag frá kl. 6 á morgni til kl. 10 á kvøldi. Eisini vildu teir hava, at yvirtíðin leygardag lækkaði úr 100% niður í 65%.

Samráðingarnar gingu striltið. Vinnuhúsið hevði karmar at halda seg innanfyri og vildi ikki víkja frá hesum. Vildu handverkarafeløgini hava aðrar batar í sáttmálanum enn løn, so fór tað at verða tikið av karminum. Kravið um, at vanliga arbeiðstíðin var longd, var partur av karminum. Hinvegin vildu meistararnir ganga við til at lata nakað aftrat, um handverkararnir vildu ganga við til ávísar aðrar skerjingar í sáttmálanum.

Samráðingarnar endaðu við at partarnir góðtóku eitt semings-uppskot 28. oktober 2014. Hetta hevði við sær, at tímalønin 1. oktober 2014 hækkaði 1,98% og 1. mai 2015 2,25%. Sáttmálin er galdandi til 1. oktober 2016. Men so verður gjørd henda ískoytisavtala: „Í sambandi við at handverkarafeløgini ynskja, at sáttmálin skal galda til 1. mai 2016, og at samráðingar um nýggjan sáttmála ætlandi skulu vera saman við arbeiðarafeløgnum, soleiðis at lønarkarmurin skal avtalast samstundis og í felag við hesi, eru partarnir samdir um, at sáttmálatíðarskeiðið (...) verður broytt til 1. mai, treytað av:

1. *At fakfeløgini formliga skipa seg í eina felags samráðingareind, soleiðis at talan verður um eina og somu samráðing, herundir støðutakan til samráðingarúrslit, soleiðis at ein møgulig semja ella ein møgulig ósemja er galdandi fyri øll samstundis.*
2. *At greiðar reglur skulu vera til atkvøðugreiðslu hjá fakfeløgnum sínámillum, til støðutakan um samráðingarúrslit.*
3. *At ikki ber til at taka seg úr felags samráðingareindini, áðrenn samráðingar eru endaðar.*
4. *At hesin samráðingarleistur verður formliga staðfestur í skrivligari avtalu millum fakfeløgini og Føroya Handverksmeistarafelag / Føroya Arbeidsgevarafelag.“*

Fakfeløgini skulu fyrri 1. januar 2016 boða Føroya Handverksmeistarafelag og Føroya Arbeidsgevarafelag frá, hvørt avtala er gjørd millum handverkarafeløgini og arbeidarafeløgini um oman fyrri standandi. Um hetta ikki verður gjørt gongur sáttmálin sáttmálaskeiðið út til 1. oktober 2016. Samráðingar um, hvussu hvørt felag sær ítøkiliga nýtir lønarkarmin, verða avtalaðar millum partarnar leyst av felags samráðingunum.

Í semingsskjalinum er eisini ásett, at setanarprógv nú verða givin sambært lógtingslóg um setanarprógv. Og so verður tikið upp aftur frá undanfarna sáttmála, at samráðingar um ein sáttmála fyrri handverkarar, sum arbeiða í fráländavinnu á føroyska landgrunninum, skulu vera avgreiddar í seinasta lagi 1. juni 2015.

Suni Simonsen, formaður, og Dánjal Pauli Djurhuus, formaður, skriva undir sáttmálan fyrri ávikavist Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna. Magnus Magnussen, formaður, skrivur undir fyrri Føroya Handverksmeistarafelag og Kristoffur Laksá, sum er samráðingarleiðari, skrivur undir fyrri Føroya Arbeidsgevarafelag.

Tað kann ikki sigast at handverkarafeløgini náddu sínum málum við hesum samráðingunum. Og roknast kundi illa við øðrum við tí úrsliti, sum kom við samráðingunum við landsstýrið í mai. Lønin í

Fýra formenn:

*Henry Olsen, Suni
Simonsen, Heini
Heinesen og Poul
Øregaard*

nýggja sáttmálanum við meistararnar hækkaði ikki meira enn undanfarin ár, og veruligi vøksturin var ikki meir enn áleið 1,5% um árið. Formaðurin í Føroya Handverkarafelag, Suni Simonsen, setti sítt álit á, at tað fór at eydnast at fáa samstarv við arbeðarafeløgini um samráðingar í 2016, men tað skuldi tó vísa seg ikki at halda.

- o -

Eins og fyri tveimum árum síðan var nevndin í Føroya Handverkarafelag aftur á fakfelagsskeiði umborð á Norrønu 6.-9. apríl 2015. Skeiðsleiðarar vóru Páll Nielsen, advokatur og Hjarvild Feilberg Hansen, og dagsskráin var henda:

- Fakfelagið
- Føroyska fakfelagssøgan
- Hví vera limur í fakfelag?
- Hvussu fáa vit lýst týdningin av at skipa løntakarar í fakfelag?
- Hvørjar eru størstu avbjóðingarnar hjá fakfeløgnum í dag?
- Sjúka sum lóglig fráverugrund
- 120 daga reglan
- Leiðslurættur arbeiðsgevarans
- Avmarkingar í leiðslurætti arbeiðsgevarans
- Ávaring
- Burturvísing

Hetta skeiðið var so væleydnað, at skipað var fyri enn einum fakfelagstúri við Norrønu til Íslands aftur árið eftir 16.-19. mai 2016. Á túrinum var skeið fyri fakfelagsumboðum, og her varð dentur lagdur á undirvísing í evnum, sum hava serligan týdning fyri fakfelagsumboð og álitisfólk. Endamálið við hesum túrunum er, at fakfelagsfólk fáa betri førleikar at ráðgeva limum um starvsfólkamál á staðnum, eins og høvi verður at taka upp spurningar, sum fakfelagsumboðini sjálvi vilja hava lýst nærri. Tað hevur týdning at kunna fara í dýpdina við nøkrum evnum, sum fakfelagsfólk nærum dagliga skulu taka støðu til, tað veri seg føroyski arbeiðsmarknaðurin, starvssetanin, lóglig frávera, uppsøgn og burturvísing, reglurnar um álitisfólk og arbeiðsskaðar. Formaðurin hevur í samrøðu til hesa bókina nevnt, at nevndarlimir hava boðað frá, at teir aftan á túrin kenna seg væl betri førar fyri sjálvir at greiða ymsar fakligar spurningar frá limunum. Undirvísari á ferðini var Páll Nielsen, advokatur. Alt var tó ikki frálæra, tí stundir vóru eisini til hugnaliga samveru og forvitnisligar útferðir í Íslandi.

Og aftur í apríl 2017 var stjórnin á skeiði fyri fakfelagsumboðum umborð á Norrønu á veg til Íslands, har dentur var lagdur á undirvísing í evnum, sum hava serligan týðning fyri nevndarlimir og starvsfólk hjá fakfeløgum.

Føroya Handverkarafelag hevði aðalfund flaggdagin, 25. apríl 2015 í Fiskivinnuskúlanum í Vestmanna.

Frá aðalfundinum í Vestmanna í 2015

Fyrsta formansskeiðið hjá Suna Simonsen, Vestmanna, var úti, men hann bjóðaði seg fram til enn eitt 2 ára skeið, og tá onki mótvalevni var, heldur hann fram sum formaður næstu tvey árin.

Umboð fyri øll tey sjeý lokalu handverkarafeløgini, sum tilsamans mynda Føroya Handverkarafelag, vóru møtt á aðalfundinum.

Í ársfrágreiðingini greiddi formaðurin frá samráðingunum, sum høvdu verið við meistararnar í fjør. Tað var beinanvegin, at samráðingarumboðini hjá handverkarunum finga at vita, at karmurin fyri komandi árin var lagdur. Hóast roynt var at venda sær til meistaraumboðini og fáa tey at skilja støðuna hjá handverkarunum, so søgdu hesi seg ikki kunna lata meira í løn enn tað, sum Føroya Arbeidsgevarafelag góðtók. Handverkararnir hildu kortini fast við síni krøv, og longu dagin eftir fyrsta samráðingarfundin boðaðu arbeidsgevaraumboðini frá, at samráðingarnar vóru slitnaðar, og at boð var sent eftir semingsstovninum. Tá semingsmaðurin var alment settur og tí vísti til landsstýrið og meistarafelag var lagt undir arbeidsgevarafelagið, so kundi niðurstøðan ikki vera onnur enn, at Føroya Handverkarafelag ongan samráðingarpart hevði longur.

Formaðurin legði fram útrokningar sum vístu, at lønarmunurin millum handverkara og arbeidara var nógv tódnaður. Eisini nevndi

hann, at lærlingurin missir hálva milliún í løn í lærutíðina, og tað tekur 18 ár at vinna henda miss aftur. Hetta er tó galdandi um gingið verður út frá minstulønini.

Formaðurin upplýsti á fundinum, at í 2013 mælti Vinnuhúsið til at leggja á annan bógv við tí skeiðvirksemi, sum útbúgvingargrunnurin Vitan stuðlaði. Suni Simonsen, formaður í Føroya Handverkarafelag, var valdur í nevnd, sum skuldi dagføra virksemið hjá Vitan. Vinnuhúsið hevði skotið upp, at í staðin fyri at veita stuðul til skeið, sum handverkarar og handverksmeistarar sjálvbodnir hava verið á, so átti nevndin heldur at vera meira virkin og taka støðu til, hvørji skeið tørvur var á og so bjóða tey út í Føroyum. Formaðurin bað tí fundarfólkið meta um og koma við uppskotum til skeið, sum tey hildu tørvur var á. Ætlanin er so at lata føroysk feløg og stovnar, sum skipa fyri skeiðvirksemi, hava skeiðini.

Starvsnevndin skipaði seg beint eftir aðalfundin, og í henni sita teir somu: Suni Simonsen er formaður, Heini Heinesen, Klaksvík, er næstformaður, og Poul Johannes Svabo, Miðvágur, er starvsnevndarlimur.

Tað var ikki ofta, at Føroya Handverkarafelag luttók í 1. maihaldi, men henda dagin í 2015 var Suni Simonsen, formaður, ein av røðarunum til haldið í Vestmanna. Hann segði, at fakfelagsrørslan er gomul og hevur stríðst nógv stríð. Tí í fakfeløgunum standa verkafólk saman og seta arbeiðsgevarum og politikarum krøv, og harvið hava tey havt ávirkan. Suni Simonsen nevndi Arna á Rógvi, sála, formaður í Vestmanna Arbeiðarafelag, sum arbeiðdi fyri, at arbeiðarar skuldu fáa løn frá løngjaldsstovuni, sum hann var við til at stovna. Áður varð keypt upp á bók, ein tanki, sum í dag er óhugsandi. Eitt trælահald.

Tá hevði 1. mai týdning, men tað hevur hann eisini í dag, tí fakfeløgini eru undir stórum trýsti. Samgongan innkallar fakfeløgini til fundar um ymisk mál, men lurtar ikki. Vit verða ikki hoyrd. Men vón er fyri framman.

Undanfarnu lønarsamráðingar hjá handverkervinnuni endaðu við, at semingsmaðurin kom uppí. Uppskotið hjá semingsmanninum var at fáa handverkararnar og arbeiðararnar at samráðast saman, og í lötuni eru vit í gongd við at finna sama stev. Tað hevði verið ein stór styrki fyri fakfelagsrørsluna, um vit samráddust saman.

Tá ið samgongan í 2011 avgjórði at hækka pensjónsskattin til 40% og skattað pensjónina við inngjald, rakti tað sera hart. Sjálvt um øll fakfeløgini í Føroyum royndu at tosa við politikararnar um ikki at skatta pensjónina við inngjald, so valdu teir at gera hetta eftir einari nátt. Hetta fara fakfeløgini í Føroyum ongantíð at gloyma teimum.

Suni Simonsen nevndi síðan valið, sum verður í heyst (løgtingsval var 1. september 2015), og segði, at tað var sera umráðandi, at tey í Vestmanna fara á val og velja politikarar inn, sum eisini tosa teirra søk. Sum vit øll vita í dag, eru arbeiðsplássini hart rakt, og vit hava ongan politikara í bygdini, sum markerar seg vegna Vestmanna, segði Suni Simonsen at enda.

Føroya Handverkarafelag hevði í longri tíð funnist at, at treytin fyri, at P/f Pam Offshore kundi senda føroyskar handverkarar til Noregs at arbeiða, var, at teir høvdu eina sonevnda 'tiltrædelsesaftale', sum tað lokala føroyska handverkarafelagið váttaði. Í avtaluni var staðfest, at føroyskir handverkarar, sum arbeiða í Noregi skulu ganga undir norskar sáttmálatreytir. Í tí sambandi hevði P/f Pam Offshore gjørt avtalu við Havnar Handverkarafelag, og hetta gjørdi, at handverkarar í øðrum lokalfeløgum vóru noyddir at innlimast í Havnar Handverkarafelag, skuldu teir til Noregs at arbeiða. Við hesum misti Føroya Handverkarafelag nógvar limir. P/f Pam Offshore hevði sett seg ímóti at gera eina líknandi avtalu við Føroya Handverkarafelag.

Føroya Handverkarafelag hevði sett seg í samband við norska El & It Forbundet, og hjá teimum var eingin forðing fyri, at ein avtala verður gjørd við Føroya Handverkarafelag. Og felagið hevði eisini vent sær til Føroya Handverksmeistarafelag um hetta sama, og har skiltu tey væl støðuna. Ein semja fekst tó umsíðir í lag í juni 2015, tá Føroya Handverkarafelag og Havnar Handverkarafelag gera skrivliga avtalu við P/f Pam Offshore um handverkararnar, sum fara í arbeiði í fráländavinnuni uttanlands. Avtalan ber í sær, at handverkarar halda fram sum limir í tí lokalfelagnum, teir eru limir í, tá starvsavtalan um arbeiði uttanlands verður gjørd.

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkanna og Fíggjarmálaráðið gera 16. desember 2015 semju um nýggjan sáttmála. Semjan byggir á ein karm, sum er 2,25% fyrra árið og 1,9% seinna árið. Ein partur av karminum fyrra árið, 0,666 prosentstig fyri at vera heilt neyvur, verður brúktur til at leingja lønartalvuna. Eitt nú fáa í fyrstu atløgu teir handverkarar, sum eru á endaløn, eitt lønarstig aftrat ella 250 kr. aftrat um mánaðin frá 1. oktober 2015. Lønirnar hækka annars 1,584% 1. oktober 2015 og 1,9% 1. oktober 2016. Handverkari á 1. lønarstigi fær 1. oktober 2016 22.191,72 kr. um mánaðin og 15% ella 3.328,76 kr. í eftirløn. Handverkari á endaløn á 13. lønarstigi fær 25.349,94 kr. um mánaðin og 3.802,49 kr. í eftirløn. Vaktargjöldini fyri ólagaliga arbeiðstíð eru: Vaktargjald 1: 23,16 kr. og Vaktargjald 2: 46,32 kr.

Aðrar smávegis broytingar verða eisini gjørdar í sáttmálanum. Av hesum kann nevast, at hevur ein handverkari skyldu at ansa flagginum, verður virðið av tí sett at vera 1.000 kr. eyka um mánaðin, goldið sum eyka samsýning ella sum avspákan. Eru fløggini 4 ella fleiri, er samsýningin 1.500 kr. eyka um mánaðin.

Í sáttmálanum við meistararnar 2014 var avtala gjørd um, at arbeiðara- og handverkarafeløgini kundu samráðast saman um sáttmálan 2016. Treytin var, at tey gjørdur bindandi samráðingarfelagskap og boðaðu arbeiðsgevarunum frá hesum í seinasta lagi 1. januar 2016.

Vinnublaðið hjá Sosialinum gjørdi í november 2014 nógv burtur úr og væntaði, at hetta stigið kundi vera tað, sum legði lunnar undir eitt føroyskt LO. Og tað var kanska á einari leið. Tí útspælið hjá Føroya Handverkarafelag, at øll ella so nógv fakfeløg sum gjørligt á privata arbeiðsmarknaðinum stóðu saman um sáttmálasamráðingarnar, fekk góða móttøku frá øðrum fakfeløgum. Endamálið við felags samráðingum var, at øll løntakarafeløgini skuldu kunna fáa ávirkan á lønarkarmin. Georg F. Hansen, formaður í Føroya Arbeiðarafelag, veit, at hansara felag, sum tað størsta felagið, leggur karmin fyri øll hini. Og tí royna tey altíð at fáa sum mest burturúr, men tað er greitt, at vit eisini hava áhuga í, at hini feløgini kenna ognarskap í karminum, sigur hann.

Suni Simonsen heldur tað hava týðning fyrst at savna so nógv feløg sum til ber at standa saman til komandi samráðingar, og eydnast tað, so vónar hann, at hetta samstarvið verður formaliserað og skipað sum eitt samtak á leið sum LO, ið vit kenna í hinum Norðurlondunum. Hann væntar, at tað verður neyðugt at brúka nógva orku alt næsta ár upp á sínámillum samráðingar millum feløgini, áðrenn sáttmálarnir verða sagdir upp 1. mai 2016.¹¹⁶

18. februar 2015 var fundur um felags samráðingar í hølunum hjá Føroya Arbeiðarafelag, har formenninir í Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna og umboð fyri arbeiðarafeløgini møttu. Á fundinum skuldi greiða fáast á, um handverkara- og arbeiðarafeløgini kundu samráðast saman í 2016. Øll umboðini á fundinum vóru samd um, at felags samráðingar vóru eitt gott hugskot, men fyrst máttu feløgini taka innanhýsis støðu, og síðan skuldu tey hittast aftur. 13. mai 2015 møttust umboðini aftur, og Páll Nielsen, samráðingarleiðari og ráðgevi hjá arbeiðarafeløgnum, legði áherðslu á, at arbeiðara- og handverkarafeløgini máttu koma ásamt um, hvørt ein framtíðar lønarhækkan skuldi vera í prosentum ella í krónum og oyrum. Hans Joensen segði, at Havnar Arbeiðsmannafelag var til reiðar at troyta

allar møguleikar fyri at fáa felags samráðingar, og hesum tók Georg F. Hansen, formaður í Føroya Arbeðarafelag, undir við.

8. oktober var nevndarfundur í Havnar Arbeðsmannafelag, og hendan dagin var dúgliga kjakast um komandi felagssamráðingarnar við handverkarunum. Sum skilst var ætlanin frá byrjan, at felags samráðingar bert skuldu vera um lönina, men nú var líkt til, at fleiri feløg ynsktu, at tey skuldu samráðast saman um alt. Í hesum sambandi varð nevnt, at handverkarafeløgini áttu at verið limir í Samtak, tí fóru feløgini at samráðast saman og handverkarafeløgini stóðuuttanfyri Samtak, so var grundarlagið tikið undan Samtak.¹¹⁷ Partarnir eru saman aftur 5. november 2015, men tað tykist ikki vera lætt at koma til nakra semju. Handverkarafeløgini vísu á, at munurin á eini handverkaraløn og arbeiðaraløn var ov lítil og „at eingin fór at tíma at brúka 4 ár á skúlabeinki, tí lønin fyri ófaklært arbeiði var næstan hin sama.“¹¹⁸ Men tað broytti einki. „Hans Joensen helt [...] als ikki, at handverkarafeløgini skuldu sleppa at nýta arbeiðarafeløgini sum jarnbrot, so lönargjógvin millum feløgini skuldi víðkast, tvørturímóti helt hann, at kravið skuldi snúgvaseg um krónur og oyru, og lönarhækkingin skuldi vera tann sama hjá báðum feløgnum, so munurin framhaldandi var tann sami. Hini arbeiðaraumboðini tóku fult undir við HAF-formanninum í hesum, men tað gjørdur handverkaraumboðini ikki.“¹¹⁹

Og niðurstøðan á fundinum varð at boða Føroya Arbeðsgevarafelag frá, „at ítøkiligar felagssamráðingar millum handverkarafeløgini og arbeiðarafeløgini ikki vóru búnar til samráðingarnar í 2016.“¹²⁰

Við hesum fekk ætlanin hjá Føroya Handverkarafelag, at fáa fakfeløgini at samstarva og standa meir saman í stríðnum um lönarkarmarnar, eitt skot fyri bógvinn. Tað kann tykjast undarligt at tosa um arbeiðarar og handverkarar sum ‘stættir’, sum berjast ímóti hvørjum øðrum. Ikki minni undarligt er tosið um lönargjógvin millum arbeiðarar og handverkarar, tí tann ‘gjógvin’ stavar í hesum føri frá nøkrum so eyðsýndum sum, at tað skal loysa seg at fáa sær eina útbúgving. Og so eru aðrir stættir, um vit kunnu brúka tað hugtakið, sum eru munandi betri løntir enn bæði arbeiðarar og handverkarar, og sum uttan iva fáa fyrirum av, at tey lægst løntu berjast sínámillum um molarnar.

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkara og Kommunal Arbeðsgevarafelagið skriva undir semju um nýggjan sáttmála 24. februar 2016 fyri tíðina frá 1. oktober 2015 til 1. oktober 2017. Sáttmálin, sum er fyri handverkarar í kommunal starvi og hjá SEV, minnir um sáttmálan, sum varð gjørdur við landsstýrið í desember árið fyri.

Semjan byggir á ein karm, sum er 2,25% fyrra árið og 1,9% seinna

árið. Lønartalvan er longd til 40 stig, og hetta gevur kommununum, SEV og IRF rúm at seta hægri leiðarastørv eftir hesum sáttmála. Handverkarar ganga stigini 1 til 13 frá 1. oktober 2015, men broytingin ávirkar í fyrstu atløgu einans handverkarar, ið longu eru á endastigi. Leiðandi handverkari er á stigi 19. Montørar á SEV ganga stigini 5 til 15, leiðandi montørar stigini 10 til 20 og vaktleiðarar á KOB eru á stigi 23.

Lønirnar hækka 1,649% tann 1. oktober 2015 og 1,9% 1. oktober 2016.

Av øðrum ásetingum í hesi semjuni kunnu nevast, at minsta gjald fyri tilkalling uttan fyri vanliga arbeiðstíð er 2 tímar.

Serstøk eykagjöld eru avtalað á SEV. Fyri at arbeiða úti á spennum yvir firðir og sund verður veitt viðkomandi eitt eykagjald uppá 200 kr. fyri hvønn dag, arbeiðt verður úti á spenninum. Fyri at arbeiða uppi í 60 kV mastrum verður veitt eitt eykagjald uppá 10 kr. um tíman. Gjaldið verður uppgjørt soleiðis, at hóast arbeiðt verður partvís í mastrum og partvís á jørðini, verður gjaldið galdandi fyri allar tímarnar, arbeiðt verður á henda hátt fyri hvønn dagin sær. Eykagjaldið er bert galdandi fyri tey, ið luttaka í arbeiði uppi í mastrunum, men ikki fyri hjálparfólk niðri á jørðini, sum luttaka í sama arbeiði. Hesi gjöld verða roknað fyri byrjaðar hálvar tímar.

Eisini er settur ein arbeiðsbólkur at viðgera veitingartrygd hjá SEV í sáttmálaskeiðinum. Setningurin hjá bólkinum er, at hann skal „arbeiða við samsýning fyri ávísar uppgávur í samband við veitingartrygdina hjá SEV. Arbeiðsbólkurin skal gera eitt tilmæli um, hvussu ein arbeiðsskipan skal síggja út, tá ræður um veitingartrygdina hjá SEV, harundir hvussu ein kann fyribyrgja havari á el-skipanini og annað líknandi, sum kann viðføra skaða uppá el-skipanina – og harvið møguliga eisini streymslit.“

- o -

Føroya Handverkarafelag hevði aðalfund 9. apríl 2016 á Hotel Vágum. Á fundinum varð avgjørt at siga sáttmálarnar við meistararnar upp. Eisini vóru lógarbroytingar á skránni, men hesar skulu samtykkjast einferð enn á aðalfundinum í 2017. At døma eftir limalistanum, sum limafeløgini hava sent inn til aðalfundin, hevur Føroya Handverkarafelag um hetta mundið 842 limir. Í Fuglafjarðar Handverkarafelag eru 285 limir, í Klaksvíkar Handverkarafelag 164, í Nes Sóknar Handverkarafelag 206, í Vága Handverkarafelag 83, í Norðstreymoyar

Handverkarafelag 63, í Vestmanna Handverkarafelag 23 og í Atlantic Workers Union AWU eru 18 limir.

Í sambandi við, at Føroya Handverkarafelag hevði sagt sáttmálarnar upp og samráðingar skulu vera um heystið, segði formaðurin, Suni Simonsen, í tíðindaskrivi við ein av netmiðlunum, at: „Fremsta fortreytin fyri næstu sáttmálasamráðingunum er, at vit byrja á blankum pappíri og ikki bara verða trýst inn í ein karm, sum vit onga ávirkan hava havt á. Og so skulu lønirnar sjálvsagt upp, so tað merkist.“ (...)

„Sun Simonsen staðfestir, at støðan nú aftur er, sum hon var fyrri tveimum árum síðani. Tá var útgangsstøðið, at lønirnar hjá handverkarunum skuldu upp, og at Føroya Handverkarafelag ikki longur fór at finna seg í bara at verða kroyst inn í ein karm, sum Føroya Arbeidsgevarafelag hevði lagt saman við øðrum felagi ella feløgum.

Tá spurdist tó ein semja burturúr, sum umframt lønarhækkingar á sama støði sum hjá hinum feløgnum gekk út upp á, at nýggi sáttmálin skuldi ganga út 1. mai í 2016 – altso í ár – saman við sáttmálunum hjá arbeidarafeløgnum, soleiðis at til bar hjá arbeidarafeløgnum og handverkarafeløgnum í felag at samráðast um ein nýggjan lønarkarm.

Men í semjuni var hetta treytað av, at handverakrafeløgini og arbeidarafeløgini í góðari tíð frammanundan høvdu megnað at finna sínámillum semju og skipa seg í eina felags samráðingarnevnd.

Suni Simonsen stóð á odda fyri hesi samskipan, men hann mátti tíverri í vetur staðfesta, at royndin við felags samráðingum ikki bar á mál hesaferð, tí feløgini kundu ikki semjast. Tí gekk handverkarasáttmálin heldur ikki út 1. mai, men gongur út 1. oktober, sum vanligt hevur verið.“

Frá aðalfundinum í Vágum 2016

Suni Simonsen endar samrøðuna við at siga, at: „Tað var eitt stórt spell, at tað ikki eydnaðist fakfeløgnum at finna felags stev hesaferð. Fyri okkum merkir tað, at vit møta til samráðingar við okkara egnu krøvum og okkara egna karmi. Og vit skulu lyftast. Vóru vit eftirbátar lónarlíga sæð í 2014, so eru vit tað í størri mun nú, tí gongdin í samfelagnum er batnað munandi síðani tá, og hjólini mala við fullari ferð. Tí er tað greitt, at vit fara eftir einari reallønarhækking, sum veruliga munar.“¹²¹

Sáttmálasamráðingar millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag vóru á heysti 2016. Ein samráðingarnevnd við umboðum frá Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna saman við Páll Nielsen, advokati, stóð fyri samráðingunum. Tað vóru 10 fundir, og longu frá fyrsta fundi var greitt, hvør karmurin var.

Partarnir skrivaðu undir 2 ára sáttmála 7. november 2016.

Tímalønin hjá sveinum hækkar 2,2% 1. oktober 2016 og er tá 137,40 kr. 1. mai 2017 hækkar hon aftur 2,3% og er tá 140,56 kr. Lønin er at skilja sum minstaløn.

Sveinalønin fyri styttri handverksútbúgvingar er 131,86 kr. 1. oktober 2016 og 134,89 kr. 1. mai 2017.

Tann 1. oktober 2016 er tímalønin hjá serarbeiðara í handverksfakinum við útbúgving kr. 128,39 og 1. mai 2017 131,35 kr. Hjá serarbeiðara uttan útbúgving er tímalønin 1. árið 1. oktober 2016 122,97 kr. og 1. mai 2017 125,80 kr. Serarbeiðari uttan útbúgving, sum hevur verið í starvi í fyra ár, fær somu løn sum serarbeiðari við útbúgving.

Amboðspeningur er 1,5% eyka um tíman, um handverkari heldur seg við øllum vanligum handamboðum, ið eru neyðug fyri fakið. Viðbóttin fyri skitið arbeiði er 0,5% um tíman. Fyri arbeiði við nýgerð av tunli, arbeiði í dampketli, arbeiði í brúktum olju-, lýsi- og øðrum tangum og annars inni í smáum tangum, og fyri arbeiðir í skittfiska- og sildalastum verður goldið 10% eyka um tíman.

Kemur handverkari til skaða í arbeiðstíðini, skal meistarinn ella virkið við einari helvt, og handverkarafelagið við hini helvtini, í upp til 12 dagar, gjalda honum munin ímillum vanliga vikuløn og tað, sum goldið verður frá dagpeningaskipanini. Og verður handverkari, sum hevur arbeitt hjá sama meistara í meira enn 9 mánaðir út í eitt, óarbeiðsførur orsakað av einum arbeiðsskaða, sum er arbeiðsskaði sambært arbeiðsskaðatryggingarlógini, hevur arbeiðsgevri, aftaná teir 12 dagarnar, skyldu at rinda munin millum dagpeningaveitingina og vanligu lønina, sum handverkari hevði fingið útgoldna, um viðkomandi ikki fekk skaðan. Henda gjaldsskyldan hjá meistara stendur við inntil

handverkari aftur er arbeidsførur tó í mesta lagi 4 mánaðir aftaná, at arbeidsskaðin er hendir.

Uppsagnartíðin er fyri báðar partar:

- 5 arbeidsdagar fyri starvstíð meira enn 3 mánaðir.
- 10 arbeidsdagar fyri starvstíð meira enn 6 mánaðir.
- 20 arbeidsdagar fyri starvstíð meira enn 2 ár.
- 30 arbeidsdagar fyri starvstíð meira enn 5 ár.

Lærlingalønin hækkar 1. árið 32 til 35% av sveinalønini.

Avtala er eisini um at gera ein tímalønarsáttmála fyri teir, sum arbeiða hjá Landsverki.

Nýggjur sáttmáli varð eisini gjørdur vegna handverkarar í Atlantic Workers Union. Sáttmálarnir við fíggharmálaráðið, kommunurnar og SEV ganga út 1. oktober í 2017.

Rafiðnaðarsamband Íslands, felag fyri elídnað, hevði ársfund í Føroyum í september 2016, og felagið heitti í tí sambandi á Føroya Handverkarafelag at skipa fyri onkrum tiltøkum. Talan var um 40 mans, sum komu higar.

Dagurin byrjaði við at formaðurin og Magnus á Stongunum frá AWU møttu upp á flogvøllinum. Ávegis í bussinum til Havnar hevði formaðurin eina framløgu um bygnaðin í Føroya Handverkarafelag, og hvussu samráðingarnar vóru skipaðar. Eisini varð tosað um tað dagliga arbeiðið hjá formanninum. Avtalað var við SEV at vísa gestunum vindmylluparkina í Húsahaga, og har tók øll nevndin í Føroya Handverkarafelag ímóti. Her varð kunnað um stýrisskipanir og annað. Um kvøldið hevði Rafiðnaðarsamband bjóðað allari nevndini út at eta. Eftir at gestirnar vóru komnir aftur til Íslands, takkaðu teir Føroya Handverkarafelag fyri góða móttøku og fyri sera vælskipaða framløgu, tá ið teir vitjaðu SEV.

Hetta heystið var Føroya Handverkarafelag bjóðað til 60 ára føðingardag hjá felagnum SIK í Grønlandi, og formaðurin Suni Simonsen var til føðingardagin. SIK er ein felagsskapur, har flest øll fakfeløgini í Grønlandi eru limir.

- o -

Føroya Handverkarafelag var eitt av teimum 20 fakfeløgnum, sum 1. september 2016 keyptu tryggingarfelagið LÍV. Fakfeløgini hava stovnað P/f Fakfelag, og saman við Ognarfelagnum LÍV, sum umboðar allar tryggingartakararnar, eiga fakfeløgini nú LÍV. Tryggingareftirlitið

og Tryggingarráðið hövdu 27. mai 2016 góðkent Sp/f Fakfelag sum keypara.

P/f Fakfelag og Ognarfelagið LÍV eiga hvør sína helvt av P/f LÍV Holding, sum er móðurfelag hjá P/f Tryggingarfelagnum LÍV. LÍV selur lívstryggingar og eftirlønarskipanir á føroyska marknaðinum. Sambært avtalu keypir P/f Fakfelag í fyrstu atløgu 33,33% av partapeninginum í P/f LÍV Holding fyri góðar 23 mió. kr., og P/f Fakfelag hevur rætt og skyldu til at yvirtaka restpartapeningin 16,67% fyri 11.7 mió. kr. í seinasta lagi 10 ár eftir yvirtøkudagin.

Ognarskiftið fór fram á hátíðarløtu á LÍV 1. september, tá Poul Michelsen, landsstýrismaður í uttanríkis- og vinnumálum, handaði nýggju eigarunum LÍV.

Íløg, sum fakfeløgini hava gjørt í LÍV, er ein samhaldsføst fløga. Endamálið er at tryggja øllum tryggingartakarum størst møguligan vinning av teirra uppsparing og góðar tryggingar. Í partaeigarsáttmálanum milum P/f Fakfelag, og Ognarfelagið LÍV er staðfest, at fakfeløgini ikki skulu hava vinning av íløguni. Allur vinningur fer sostatt til tey, sum hava pensjónsuppsparingina í LÍV.

Ognarskapurin fevnir ikki um tað sonevnda LÍV 3, sum eru tryggingar, sum vóru teknaðar við rentu, sum landskassin veðhelt fyri. Hesar tryggingar eru nú savnaðar í P/f Lív lívs- og pensjónstryggingarfelag.¹²² Av tí at hetta felagið steðgaði at gera nýggjar kundaavtalur 31. desember 1999, er felagið at meta sum eitt felag undir avtøku. Felagið er ikki longur undir ræði av P/f Lív Holding og er tískil ikki longur at meta sum ein partur av LÍV.

Føroya Handverkarafelag hevur veitt 3 mió kr. í láni til P/f Fakfelag til keypið av LÍV.

Eftirútbúgvingargrunnurin Vitan, sum Føroya Handverkarafelag, Landsfelag Handverkaranna og Føroya Handverksmeistarafelag eiga, skal skipa fyri eftirútbúgvingarskeiðum og veita fíggarligan og tekniskan stuðul til luttøku hjá handverkarum og handverksmeistarum á eftirútbúgvingarskeiðum, sum eru viðkomandi fyri handverksvinnuna. Fyrsta reglugerðin er frá desember 1989, og grunnurin byrjaði sítt virki 1. januar 1990. Reglugerðin er síðan fleiri ferðir broytt og seinast 5. mars 2015. Tá kom ein nýggj grein 2a um fyriskipan av skeiðum í reglugerðina, sum ásetir, at nevndin fyri grunnin kann skipa fyri skeiðum í samstarv við skeiðsútbjóðarar í Føroyum og uttanlands og kann eisini sjálv leggja til rættis skeið.

Inngjaldið í grunnin, sum kann veitast sum stuðul, hevur seinastu árin ligið millum 350 tús. kr. og 450 tús. kr. um árið. Harumframt kann rentan av fænum eisini veitast úr grunninum.

Útgjaldið úr grunninum er tó tengt at, hvussu nógvar umsóknir koma um stuðul. Tað eru komnar væl færri umsóknir um stuðul seinastu árin, og útgjaldið úr grunninum hevur ligið um 200 tús. kr. og var í 2016 undir 150 tús. kr. Umsóknirnar hava ligið um 30 seinastu trý árin.

Vitan er fíggarliga væl fyri, tí fæið í grunninum hækkaði munanadi, tá tær umleið 3 mió. kr., sum vóru í Halgidagsgrunninum, vórðu fluttar í Vitan. Samlaða fæið í grunninum er nú omanfyri 6 mió. kr.¹²³

Suni Simonsen, formaður í Føroya Handverkarafelag, er ein av teimum fyra limunum í nevndini hjá Vitan.

*Nevndin á vári
2017. Frá vinstu
aftast: Karl Magni
Hammer, Nes Sóknar
Handverkarafelag,
Poul Jóhannus
Svabo, Vága
Handverkarafelag,
Janus Atli Jensen,
Vestmanna
Handverkarafelag,
Jóhan Hansen,
Fuglafjarðar
Handverkarafelag,
og Magnus á
Stongunum,
Atlantic Workers
Union. Fremst
frá vinstu: Heini
Heinesen, Klaksvíkar
Handverkarafelag,
Suni Simonsen,
formaður, og
Poul Øregaard,
Norðstreymoyar
Handverkarafelag*

Føroya Handverkarafelag hevði aðalfund 1. apríl 2017 á Hotel Føroyum, har øll limafeløgini vóru umboðað. Limafeløgini eru Nes Sóknar Handverkarafelag, Fuglafjarðar Handverkarafelag, Vága Handverkarafelag, AWU, Vestmanna Handverkarafelag, Norðstreymoyar Handverkarafelag og Klaksvíkar Handverkarafelag. Formaðurin Suni Simonsen, sum var afturvaldur til formann tey komandi fyra árin, segði í frágreiðingini um virksemið hjá felagnum farna árið, at tað hevur verið eitt sera virkið ár við sáttmálasamráðingum og nógvum fundum.

Sáttmálarnir við fígggjarmálaráðið, kommunurnar og SEV ganga út í heyst. Í hesum sambandi var eisini orðaskifti um sonevndu karmarnar, sum eru bindingar, sum hava gjørt tað trupult at hava

veruligar lønarsamráðingar seinastu árin. Á aðalfundinum hevði Páll Nielsen, advokatur, framløgu undir heitinum: Fakfeløgini mugu standa saman ímóti karminum. Frá hesi framløgu verður endurgivið í fundarfrágreiðingini:

„Eitt mál á skránni var gjøgnumgongd av lønarsamráðingum og hvat krevst av feløgnum, um tey ætla at fara í verkfall. Páll Nielsen, advokatur, kunnaði um hetta. Hann nevndi millum annað at karmurin, sum ofta verður víst til undir samráðingum, er eingin lóg. Í veruleikanum er tað órímligt at leggja slíkar bindingar á, longu áðrenn samráðingarnar eru byrjaðar. Tá er í grundini einki at samráðast um. Páll Nielsen helt, at her ráddi um, at fleiri feløg samráddust saman fyri at standa ímóti trýstinum. Einasti møgulleikin er at fáa øll feløgini at taka undir við, at tey góðtaka ikki karmin. Men tá mugu tey eisini hava eina klokklára avtalu um, at tey øll standa saman. Tað eru feløgini, sum krevja lønarhækking, og arbeiðsgevarin eigur at fyrihalda seg til kravið. Semingsmaðurin er sjáldan besta loysnin, og fakfeløgini kunnu fáa minst líka góð úrslit sum semingsmaðurin. Eisini eiga vit at minnst til, at tað er so nógv annað enn lønir at samráðast um, og hetta ger semingsmaðurin sjáldan nakað við. Páll Nielsen helt tað vera umráðandi, at feløgini tryggjaðu sær undirtøku frá limunum, áðrenn tey fara í verkfall. Limir eiga eisini at vita, at tað hevur fylgjur at bróta eitt verkfall.“

Á aðalfundinum var nýggj lóg fyri Føroya Handverkarafelag samtykt. Stevna felagsins er munandi stytta og ljóðar nú:

Endamál felagsins er at savna øll handverkarafeløg í landinum og arbeiða fyri best møguligum lønar- og starvssetanarviðurskiftum hjá limum felagsins, og annars veita limunum hjálp í øllum starvssetanarviðurskiftum teirra.

Lógin staðfestir at hvørt felag sum higartil hevur innanfelags frælsi, men við teimum avmarkingum, sum ásettar eru í hesum felagslógum.

Ein rættiliga avgerandi broyting er, at aðalfundurinn nú velur formannin fyri eitt 4 ára skeið í senn. Áðrenn var formaðurin valdur í tvey ár. Uppskot til formansvalevni skulu nú fráboðast Føroya Handverkarafelag áðrenn 1. februar tað ár, har formansval er á skránni. Formaðurin hevur skyldu at røkja formansstarvið sum fulltíðarstarv, og lønin hjá formanninum er ásett í lógnum.

Við atkvøðugreiðslu á aðalfundinum eigur hvørt felag eina atkvøðu fyri hvønn lim, sum goldið er fyri sambært limalistanum 31. desember

árið fyri. Ásetingin, „tó skal einki limafelag einsamalt hava meirilutan á aðalfundi“, er strikað.

Heitið stjórn er nú broytt til nevnd, men starvsnevndin er eins og áður skipað við formanninum, næstformanninum og einum øðrum av nevndini valdum nevndarlimi. Starvsnevndin avgreiðir øll vanlig mál.

Undir ymiskum varð avgjørt, at Føroya Handverkarafelag skal gera vart við sína meining og mótmæla fiskivinnuuppskotinum, sum tað sær út í lýtuni. Eisini var semja um, at felagið skuldi lýsa sín stuðul, nú Heilsuhjálparafelagið hevur gjørt vart við, at teirra løn er ov vánalig og virðingin fyri fakinum ov lítil.

Føroya Handverkarafelag leggur stóran dent á, at limirnir eru væl tryggjaðir, og eftirmetir javnan samanseting og tær upphæddir, sum knýta seg til felagstryggingina.

Síðst í oktober 2014 gjørdi Føroya Handverkarafelag og LÍV nýggja eftirlønaravtalu, sum tók við 1. januar 2015. Avtalan fevndi millum annað um eftirløn, trygging við deyða, við avlamni og við ávísium hættisligum sjúkum umframt lokaupphædd.

28. juni 2017 undirskrivaðu Føroya Handverkarafelag og LÍV eina dagførda avtalu um tryggingar fyri limirnar hjá Føroya Handverkarafelag. Avtalan er galdandi frá 1. juli 2017 at rokna.

Í hesum umfarinum er tað lívstryggingin, sum verður útgoldin til børn undir 18 ár, ið er hækkað úr 20.000 kr. til 30.000 kr. Somuleiðis er upphæddin í sambandi við ávísar hættisligar sjúkur hækkað úr 100.000 kr. upp í 125.000 kr. fyri limir og børn hjá hesum.

Nýggju upphæddirnar fyri felagstryggingina eru hesar:

- Lívstrygging 500.000 kr.
- Lívstrygging – hjúnafelegi / sambúgv 250.000 kr.
- Lívstrygging útgoldin til børn undir 18 ár 30.000 kr.
- Ávísar hættisligar sjúkur (limur) 125.000 kr.
- Ávísar hættisligar sjúkur (børn undir 18 ár) 125.000 kr.
- Upphædd í einum við fylta 67 ár 100.000 kr.

Fyri lærlingar er samansetingin sum víst niðanfyri:

- Lívstrygging 500.000 kr.
- Lívstrygging útgoldin til børn undir 18 ár 30.000 kr.
- Ávísar hættisligar sjúkur (limur) 125.000 kr.
- Ávísar hættisligar sjúkur (børn undir 18 ár) 125.000 kr.

Henda nýggja avtalan er dagførd innanfyri karmarnar, sum eru settir í sambandi við gjald til tryggingar, og ávirkar tí ikki inngjaldið til pensjónspartin. Kostnaðurin fyri tryggingina er 320 kr. um mánaðin fyri hvønn lim, sum er tryggjaður.

Eftirlønargjaldið sambært sáttmálanum millum Føroya Handverkarafelag og Føroya Handverksmeistarafelag er 13% av avtalaðu lønini og hjá lærlingum 7,5%.

- o -

Seinastu árin hevur tikið seg upp kjak um, hví so lítil dentur verður lagdur á yrkisútbúgvingar, tá ið tey ungu skulu velja sær útbúgving. Kanska er tað misskiljingin, at framborin ástøðilig vitan skal vera meira verd og vird enn handaligt hegni, sum ger seg galdandi her. Og kanska eisini fatanin, at skapandi lærugreinir ikki telja so nógv á próvskjalinum sum tær bókligu.¹²⁴

Hinvegin ávirkar tað uttan iva eisini, at føroyska útbúgvingarskipanin ikki er lagað til at veita tær útbúgvingar, sum tað er mest tørvur á. Tað er ov lítið ljós varpað á yrkisútbúgvingarnar, sum vinnan spyr eftir.¹²⁵

Í Danmark verður á hvørjum ári skipað fyri kapping DM í Skills um meistarateitið í yrkisútbúgvingum. Endamálið við kappingini er at eggja teimum bestu næmingunum at gera framúr góð avrik, at virka fyri at menna yrkisútbúgvingarnar og tryggja hesum útbúgvingunum gott umdømi. Í fjør 4. - 6. februar 2016 var DM í Skills í Fredericia, og øll nevndin í Føroya Handverkarafelag umframt onnur umboð úr Føroyum vóru á hesum tiltakinum. Nevndin lat væl at ferðini og hevði hug at royna Skills í Føroyum eisini.

Dagarnar 5. og 6. oktober 2017 varð so skipað fyri FM kapping fyri handverkslæringar á Torginum í SMS. 11 lærlingar kappaðust í yrkjunum timbur, rørsmíð og hárfriðkan.

Fyriskiparar av tiltakinum vóru Føroya Handverksmeistarafelag, Landsfelag Handverkaranna, Føroya Handverkarafelag, Glasir í Smiðjugerði, Tekniski Skúli í Klaskvík og Yrkisdepilin.

Tá ið løgmaður um morgunin 5. oktober, tá kappingin byrjaði, setti FM fyri handverkslæringar, segði hann frá eini uppliving við drúgvari bíðitíð á einum bilverkstaði, sum vísti, at vit hava ikki nóg mikið av handverkarum at gera umbiðin arbeiði. Løgmaður segði, at hendingin er prógv um okkara skeiklaða útbúgvingarpolitikk, og hon sigur rættiliga nógv um stóra týdningin av at hava hollar handverkarar. „Rákið er greitt. Alsamt fleiri ung velja gymnasialu

miðnámsútbúgvingarnar, meðan færri velja yrkisútbúgvingar. Bara í fjór vóru tað 86% av einum árgangi, sum tóku gymnasíalt miðnám. Og hví gera tey tað? Ein orsök er, at tað í nógv ár hevur verið ein grundfatan, at tað er „fínari“ og „betri“ at fara niðan í Hoydalar at lesa um Aristoteles, týskar hvørjumfalsbendingar og atloysa líkningar enn at halda í einum meitili, einari sag ella at skifta eitt útstoyt í einum bili.“

Frá egnum royndum hevur hann varhugan, at føroyski fólkaskúlin í stóran mun er blivin ein fyrireiking til miðnám, og heldur enn at fyrireika næmingarnar til at klára seg á arbeiðsmarknaðinum, læra næmingarnir í størri mun at ganga í skúla.

Frá FM í handverki á torginum í SMS 5. og 6. oktober 2017

Ov lítið verður gjørt fyri at fáa fleiri ungfólk at fáa sær útbúgvingar, har dentur verður lagdur á tekniskar og handaligar førleikar. Og hetta er ein trupulleiki – fyri vinnuna og sanniliga eisini fyri samfelagið. Løgmaður nevndi eisini andsøgnina, at meðan vit rópa eftir handverkarum, so eru føroyskir handverkarar nógv eftirspurdir úti í heimi. „Eg haldi, at fyri at økja um áhugan og talið av handverkarum í Føroyum, er tað ein meginuppgáva at fáa greiðu á, hvussu yrkisútbúgvingar kunnu skipast, so tær økja um áhugan hjá ungdóminum. Tað er neyðugt at menna og fjøltátta yrkisútbúgvingarnar. Ungdómurin eigur at vera spurður, hvørjar yrkisútbúgvingar tørvur og áhugi er fyri, soleiðis at nýggjar útbúgvingar kunnu verða stovnstar.“

Eisini er neyðugt, at útboðið av hesum útbúgvingum gerst attraktivt og viðkomandi fyri bæði kynini. Sum nú er, eru tað heilt fáar gentur, ið fara yrkisvegin, hetta orsakað av vantandi valmøguleikum.¹²⁶

Tað var stórur áhugi fyri FM fyri lærlingar. Útvarpið segði frá

kappingini og hevði samrøðu við Marius Thomassen, ráðgeva í Vinnuhúsinum, hví upplýsing um yrkisútbúgvingar er neyðug.¹²⁷

Tá kappingin endaði 6. oktober, vitjaði landsstýriskvinnan í mentamálum, Rigmor Dam á Torginum í SMS, har hon helt røðu og handaði steyp.

FM vinnari í rørsmíð gjørdist Palli Haraldsen av Kambsdali. Palli er í læru hjá Renovent. Hjá timburlærlingunum vann Ásmundur Poulsen úr Klaksvík. Ásmundur lærir hjá Kanjon. Vinnari í hárfriðkan gjørdist Jórunn á Gravarbø úr Klaksvík. Jórunn er í læru hjá Evoke.

- o -

Her at enda kunnu vit staðfesta, nú Føroya Handverkarafelag er 60 ár, at tað kanska ongantíð áður hevur staðið so væl til búskaparliga, sum tað ger í hesum tíðum. Føroyar eru eitt nútímans tænaðusamfelag, og hetta kemur til sjóndar í vinnugreinabýtinum, har tilfeingisvinnur eiga umleið 20%, bygging og framleiðsla umleið 20% og tænaðuvinnur umleið 60% av árligu virðisøkingini. Tilfeingisvinnan er tó framvegis lutfalsliga stór í Føroyum, samanborið við okkara grannalond. Seinastu árin hava vit havt stóran búskaparvøkstur og eisini lønarvøkstur. Fólkatalið og løntakaratalið økist á hvørjum ári. Men tað er vandi í hvørjari vælferð, tí nú er bústaðarneýð eitt av stóru vandamálunum.

Tað gongur væl í vinnuni sum heild, og stórar íløgur verða gjørdar í vinnuvirki, skúlar og infrakervið. Tosað verður um lønarglíðingar í føroysku byggivinnuni, tí byggifyritøkur hava so nógv arbeiði niðurfyri, at tær nú í kapping yvirbjóða hvørja aðra fyri at fáa fatur á best skikkaðu arbeiðsmegini. Tað verður mett, at tað starvast millum 240-300 útlendskir handverkarar í føroysku byggivinnuni, men samstundis arbeiða lutfalsliga nógvir føroyskir handverkarar í útlondum.¹²⁸ Okkurt kundi bent á, at sjálvt í góðum tíðum standa vit okkum ikki í kappingini við útlond um okkara egnu fakkfólk.

Tað kann vera ringt at síggja frameftir, nú framgongdin sker so í eyguni, men kortini hoyra vit, at samfelagið hevur ilt við varðveita vælferðartænaðustur, og at tað skulu víðfevndar nýskipanir til, skulu vit varðveita okkara livistøði í komandi tíðum.

Fakfelagsvirksemið steðgar ikki fyri tí, um tíðirnar eru góðar, og avbjóðingarnar verða ikki minni av hesum ávum.

Tað er eitt áhaldandi stríð hjá fakfeløgnum at virka fyri rættindum og korunum hjá sínum limum, at tryggja teimum sín rímiliga lut av virðisøkingini, og vit kunnu vera vís í, at eisini komandi árin fara vit, tá ið vit hugsa um fakfelagsvirksemið, at sanna, at *stríð leikar á*.

Samrøða. Suni Simonsen, formaður í Føroya Handverkarafelag

Handverkarar eru allastaðni og uppi í øllum. Fólk flest geva sær ikki far um hetta, og tað ger, at virðingin fyri hesum yrkinum helst ikki er tann, hon átti at verið. Soleiðis tekur Suni Simonsen, formaður í Føroya Handverkarafelag, til í samrøðu, sum varð gjørd 10. og 13. mai 2017 til hesa bókina.

Suni er føddur 31. juli 1959 í Sandavági. Hann gekk í skúla har vesturi, og í framhaldsdeildini fór hann í praktikk hjá Sniálvi á Lofti, sum hevði bilverkstað, og har fór hann eisini í læru. Tá ið hann var avlærdur, flutti hann til Vestmanna, og har arbeiddi hann í eitt ár á bilverkstaðnum hjá Óla Hans Jacobsen, sum var úr Sørvági. Men hetta var meir enn eitt bilverkstað, tí vit skuldu eisini leggja hita inn í hús, fáast við sanitetsarbeiði, og tá ið bátar komu inn til klassingar ella við breki, so fóru vit umborð har, so hetta var eitt sera spennandi ár, sigur Suni Simonsen. Tá ið eg so hevði verið har í umleið eitt ár ella so, spurdi Óla Hans meg, um eg hevði hug at vera feruavloysari á flakavirkinum. Maskinmaðurin á flakavirkinum visti sum var, at skuldi hann fáa nakað frí, so var hann noyddur at fara av landinum í feruni. Eg tók av og saman við maskinmanninum var eg kunnaður um alt har á virkinum, tað veri seg trukkar, frystarí, ammoniakgoymslur, flakamaskinur og aðrar maskinur, so har var nógv at taka hond í. Hvussu var og ikki, har varð eg verðandi í 28 ella 29 ár. Broytingar gjørdu, at eg til síðst var einsamallur í 2 ár og passaði virkið fyri Faroe Origin, sum hevði yvirtikið virkið. Um hesa somu tíð í 2013 var aðalfundur í Føroya Handverkarafelag og formansval. Eg varð valdur til formann, og tí valdi eg at siga vanligu starvið frá mær og í staðin røkja starvið sum formaður fulla tíð, og tað geri eg framvegis. Afturvaldur á aðalfundnum 1. apríl 2017 í fyra ár. Eg havi sitið nógv ár í stjórnini hjá Føroya Handverkarafelag og verið næstformaður í nevndini í fleiri setum. So eg kenni felagið og havi verið við til at byggja tað upp saman við fyrrverandi formonnum. Eg havi eisini upplivað tíðina, tá ið felagið fór í tvíningar.

Suni sigur seg serliga minnst hendingarnar á Tekniska Skúla í Havn, tá Svenning Nielsen skúlastjóri royndi at rudda upp, tá kreppan

kom aftan á tey góðu árin. Tað fall ikki í góða jørð hjá øllum, og endin var, at skúlastjóriin varð koyrdur frá. Hesa tíðina var nógv stríð og klandur. Egon Øregaard tók tá við sum stjóri. Nú er hann deildarleiðari í nýggja skúladeplinum Glasir. Og sum hann tók til herfyri, tá Suni prátaði við hann, at nú hevði hann barst øll hesi árin at fáa nýggjan skúla, og samstundis hevði hann sagað greinina av, sum hann sjálvur sat á.

Tey nógvu árin Høgni Højgaard var formaður og eg næstformaður, tók Høgni sær av øllum tí dagliga. Hann var eisini formaður í Havnar Handverkarafelag og fastsettur skrivari bæði har og hjá Føroya Handverkarafelag. Hinir nevndarlimirnir høvdu síni stórv at røkja, og tá vóru ikki somu samskiftismøguleikar sum nú, fólk hava bæði fartelesfonir og teldur. Tí hendi tað, at Høgni Højgaard avgreiddi alt á skrivstovuni, fór á allar fundir og ráðstevnur, og uttan iva røkti hann arbeiðið til fulnar. Men so einaferð vakna feløgini og vilja hava ávirkan. Fleiri feløg hildu seg eisini vera ov illa kunnað um tað, sum fór fram í meginfelagnum. Stjórnarfundirnir vóru drúgvir, og nógv mál vóru á skránni. Ónøgðin byrjaði í Havnar Handverkarafelag og endin var, at Høgni Højgaard ikki varð afturvaldur til formann í Havnar Handverkarafelag, tá aðalfundur var í 1997, og heldur ikki í nevndina. Tá kom illstøða í, tí fleiri hildu, at Havnin ætlaði at yvirtaka Føroya Handverkarafelag. Hini limafeløgini stóðu saman um at velja nýggjan formann í Føroya Handverkarafelag, og endin var sum kunnugt, at Havnin, sum ikki fekk formannin, tók seg úr Føroya Handverkarafelag. Saman við teimum fóru seinni eisini Vágs og Tvøroyrar Handverkarafelag úr meginfelagnum. Tað var ein dyggur smeitur fyri meginfelagið. Alt skrivstovuvirksemið mátti skipast av nýggjum, og fleiri fløkt mál tóku seg upp millum Føroya Handverkarafelag og feløgini, sum høvdu meldað seg út.

Suni minnst eisini, tá ið bræv kom til Føroya Handverkarafelag, at ætlanin var at leggja arbeiði niður á Skála, tí har vóru nógv trætumál, serliga eftir at Skála Skipasmiðja var farin á heysin og hevði skift eigarar. Rættiligt stríð tók seg upp, tá formaðurin í Skála Handverkarafelag, Harald Østerø var uppsagdur. Tað var undirtøka fyri at fara í arbeiðssteðg, men vit í nevndini í meginfelagnum fingi at vita frá sakførarum, at ein arbeiðssteðgur kundi koma at kosta felagnum so nógv, at tað kundi fara á heysin, tí hesi tiltøkini fóru uttan iva at verða dømd ólóglig. Í Skála Handverkarafelag vóru teir als ikki nøgdir við semjuna, sum Føroya Handverkarafelag gjørdi við Skála Skipasmiðju, tí meginfelagið kundi ikki taka undir við arbeiðssteðgi. Hetta hevur

verið í 2004, og eitt ár seinni boðaði Skála Handverkarafelag frá, at tað eisini tók seg úr Føroya Handverkarafelag.

Skála Handverkarafelag hevur biðið um at koma uppí aftur meginfelagið, men tað er so ikki hent. Teir høvdu fund um tað inni á Skála, og limirnir niðurstemmaðu nevndina, so har liggur málið. Teir eru nú í Landsfelag Handverkaranna eins og Tvøroyrar og Vágs Handverkarafelag saman við Havnar Handverkarafelag.

Tó hevur Skála Handverkarafelag verið við í pensjónsskipanini hjá Føroya Handverkarafelag til fyrri kortum.

Aftaná at meginfelagið var fyrri hesum stóra limamissi, vóru nógvir innanhýsis fundir um støðuna. Fyri at fáa rakstur aftur í felagið varð avgjørt, at limagjaldið til meginfelagið skuldi vera ein prosent-upphædd av lønini hjá handverkarunum. Limafeløgini gjalda eisini kostnaðin fyrri sáttmálasamráðingar. Hava lokalfeløgini okkurt mál, so tekur meginfelagið sær av tí, og vit hava um neyðugt okkara egnu lögfrøðingar at venda okkum til. Tá málið er avgreitt, rinda meginfelagið og lokalfelagið hvør sína helvt av sakarkostnaðinum.

Seinastu árinu eru fíggarviðurskiftini hjá Føroya Handverkarafelag komin í rættlag. Vit hava eitt nú avtalu við LÍV um samlagstrygging millum annað um limir fáa hættisliga sjúku. Hetta var í 2007. Gevur tann tryggingin avlop, so fær meginfelagið part av tí, og er undirskot, fáa vit eina rokning samsvarandi. Men í longri tíðarhøpi fer henda skipan helst at vera í javnvág. Fakfeløgini vóru longu í 1980'unum farin at umhugsa, hvussu tey kundu tryggja teirra limir betur, tí fíggarliga stóð nógv upp á spæl, um limir gjørdust sjúkir ella doyðu ungir. Samlagstryggingin hevði tó neyvan komið so skjótt, sum hon kom, um ikki danska tryggingarfelagið ALKA fór at dyrgja eftir tryggingarkundum í Føroyum. Føroya Lívstrygging var ikki til reiðar at tekna hesar tryggingarnar, men vit sendu teimum fyrispurning um hetta, og tá var skjótt atbórið at gera føroyska felagið til reiðar at veita hesar tryggingarnar eisini.

Heini Heinesen var formaður, tá ið avtala um eftirløn varð gjørd. Hetta var sama árið sum Havnin tók seg úr meginfelagnum. Suni sigur, at við teirri óvissu, sum tá ráddi, hildu vit, at tað var skilagott at gera ein 4 ára sáttmála. Í hesum 4 ára sáttmálanum finga vit 1% av lønini til eftirlønir. Í dag fáa vit 13%. Tað var ætlanin, tá ið pensjónsgjaldið var komið upp á 15-16%, at brúka ein part av inngjaldinum til aðrar tryggingar enn sjálva eftirlønina.

– Tit hava ikki roynt at fáa eftirlønarprosentid upp til hesar samráðingarnar?

Nú samráðast Landsfelagið og Føroya Handverkafelag saman,

og limirnir, sum eru í Landsfelagnum, gjalda sjálvir 2%, so teirra eftirlønarprosent er 15%. Vit hava hildið fast við, at limirnir ongantíð skuldu gjalda nakað. Vit læna jú sveinarnar út til meistararnar, og tað eru meistararnir, sum eiga at betala alla pensjónina.

Sáttmálasamráðingarnar byrja við, at nevndin í meginfelagnum sigur sáttmálan upp. Og síðan senda lokalfeløgini inn sáttmálakrøv, og sum oftast eru tað tey somu krøvini, lokalfeløgini leggja dent á. Tá ið tað kemur til løn er tað soleiðis, at eitt felag í Føroyum, Føroya Arbeiðarafelag, ger sáttmála um løn við arbeiðsgevarafelagið, og tað er so karmurin, sum øll hini feløgini mugu halda seg til. Vit siga í grundini ikki sáttmálan upp, tí vit fáa ein lønarkarm at taka støðu til, ein karm, sum vit yvirhøvur einki eiga í. Og tað er ein ólukka fyri handverksvinnuna. Munurin á eini arbeiðaraløn og eini handverkaraløn er lítil og eingin. Annar trupulleiki er, at vit samráðast ikki við meistarafelagið, men við arbeiðsgevarafelagið, sum hevur samráðingarrættin. Vit vildu sjálvandi greitt meistarunum beinleiðis frá okkara støðu og ikki einum triðjaparti. Og hesin triðjapartur ger av, hvønn lønarkarm vit hava at samráðast um.

Vit royndu at fáa í lag felags samráðingar millum arbeiðara- og handverkarafeløgini, og vit høvdu fleiri fundir við arbeiðarafeløgini um tað. Men tað gekk ongan veg, tí umboðini hjá arbeiðarafeløgnum kundu ikki góðtaka, at munurin millum eina arbeiðaraløn og eina handverkaraløn skuldi økjast.

Sum er eru samráðingarnar avgjörðar frammanundan. Hetta er tað tú fært. Vilt tú samráðast um ein eyka frídag, so fer tað burtur av karminum. Kalt og kensluleyst, har er einki at tosa um, tað er keyp og søla. Ein keðilig støða, sum ávirkar lønarsamráðingarnar nógv. Og eru vit treiskir, so rópar arbeiðsgevarafelagið bara eftir semingsmonnunum.

Støðan minnir um hana á almenna økinum, men har samráðast vit við okkara sáttmálapart, hóast tað er Starvmannafelagið sum góðtekur lønarkarmin, sum vit so noyðast at halda okkum til.

Sáttmálarnir vit gera eru um minstuløn. Handverkarar hjá tí almenna arbeiða sum oftast fyri minstuløn. Í tí privata liggur lønin ofta væl omanfyri minstulønina, og tað hevur sínar avbjóðingar.

Føroya Handverkarafelag ger sáttmála við meistarafelagið um lærlingarnar, løn, frídagar, arbeiðstíð og onnur viðurskipti. Og eru ivamál ella ósemjur her, so taka vit okkum av tí vegna lærlingin saman við meistarafelagnum. Sjálvur siti eg í Yrkisnevndini, og har viðgera vit lærlingamál, klagur og uppsagnir av lærusáttmálum, umsóknir um at góðkenna virki sum lærupláss og so framvegis. Eru kærumál,

verða tey viðgjørd í antin kærunevndini viðvíkjandi góðkenning av læruplássum ella kærunevndini viðvíkjandi trætum millum lærling og lærupláss. Avgerðirnar hjá kærunevndini eru endaligar.

Vit skiftast við Landsfelag Handverkaranna um at hava umboð í Yrkisútbúgvingarráðnum. Í lýtuni hevur Landsfelagið umboðið, og vit fáa so umboðið aftur 31. juli 2019.

Føroya Handverkarafelag og Landsfelag Handverkaranna saman við Handverksmeistarafelagnum velja allar skoðanarmeistararnar á handverkarasíðuni. Vit leggja stóran dent á, at skoðanarmeistararnir eru væl kvalifiseraðir til at døma. Teir skulu hava drúgvar arbeiðsroyndir í fakinum og fara á skeið av og á.

Í lýtuni arbeiða vit við at gera meira vart við handverksyrkið. Ein liður í hesum er at skipa fyri FM fyri lærlingar, har endamálið er at finna besta lærlingin í einum faki. Fyri fyrst verður kappast í trimum fakum. Endamálið er at varpa ljós á, at vit vilja hava fleiri lærlingar. Ov nógv halda, at tað er bara ein vegur at fara, og tað er á handils- ella studentaskúla. Vit ætla okkum eisini at gera meira við at kunna úti í fólkaskúlanum, hvussu fjølbroytt handverksfakið er. Talan verður kanska eisini um at framleiða ein film og annað kunningartilfar. Tað er sjálvandi eisini brúk fyri fólki, sum eru stinn í tí bókliga, men tú kanst ikki lesa teg til at gerast handverkari, tí umframt høvdið skalt tú eisini duga at brúka hendurnar, og tað er minst líka hugaligt sum at fáast við so mong onnur stórv.

Føroya Handverkarafelag er umboðað í stýrinum fyri Tekniska Skúla í Klaksvík. Vit hava umboð í fleiri almennum nevndum og ráðum, og vit hava gott samstarv við nógv fakfeløg í Norðurlondum og í altjóða høpi.

Føroya Handverkarafelag leggur eisini dent á at skúla nevndarlimir og fakfelagsumboð. Vit hava fleiri ferðir skipað fyri skeiðum umborð á Norrønu til Íslands. Hetta eru skeið, sum luttakararnir eru stak væl nøgdir við, og so ber eisini til umframt skeiðið at skipa fyri útferðum og vitjanum í landi.

Vit umsita eisini eftirútbúgvingargrunnin Vitan saman við meistara-felagnum. Vinnuhúsið stendur fyri dagliga rakstrinum. Vit hittast javnan og taka støðu til umsóknir um stuðul til faklig førleikagevandi skeið. Tað koma nakrar umsóknir á hvørjum ári, men tær kundu verið fleiri.

Rættiliga nógv mál vera dagliga viðgjørd á skrivstovu felagsins. Tað veri seg spurningar um eftirlønina, uppsagnir, ósemjur á arbeiðs-staðnum og líknandi. Nógv tey flestu fakligu málini verða avgreidd og loyst í samstarvi við Vinnuhúsið. Onkuntíð verður hótt við at

koyra mál í rættin, men tað vilja báðir partar helst sleppa undan. Einasta stóra rættarmál í mínari tíð sum formaður, var málið um lønirnar hjá fastløntu handverkarunum, sum tók seg upp, tá ið Faroe Seafood fór á heysin. Tað vóru nógv krøv, og eg sjálvur var brúktur sum royndarmál í rættinum. Vit vunnu ta sakina, so øll fólkinu fingtu tað, sum tey áttu á av pengum.

Suni Simonsen heldur annars, at álitismannaskipanin virkar ikki væl, og tað sama kann sigast um skipanina við trygdarumboðum.

Føroyski handverkarin er tolin og ger ikki nógv um seg. Tað sást tá ið kreppan kom. Tá arbeiddu nógvir handverkarar annað arbeiði, ella bíðaðu eftir at sleppa uttanlands at arbeiða. Tað munaði, at teir fingtu nakrar skattafyrimunir, tá ið teir arbeiddu uttanlands. Á tann hátt linkaði trýstið á føroyska arbeiðsmarknaðin og á Arbeiðloysis-skipanina.

Føroyskir handverkarar átaka sær nógv ymisk arbeiði. Summir sigla eina tíð, so arbeiða teir okkurt á landi og eru so burtur aftur einar tveir mánaðir. Eisini í handverkinum eru føroyskir handverkarar minni bundnir, tí ein timburmaður kann gott loysa eina stikkkontakt, ein maskinsmiður, sum hongur ein radiator upp, kann gott taka eina hurð av, og hetta ger, at føroyskir handverkarar, sum arbeiða uttanlands, eru so væl umtóktir. Ofta er tað so aðrastaðnis, at hvør heldur seg til sítt. Tað at vera lagaligur, ger tað so nóg lættari fyri meistarán, tað er minni spiltíð, og meistarín fær tí meira burturúr.

Eg vil siga, at tað, sum hevur harmað meg mest í míni tíð í fakfelagsvirksemi, var, tá ið Havnar Handverkarafelag, Tvøroyri og Vágs Handverkarafelag fóru úr Føroya Handverkarafelag og ikki minni, tá ið Skála Handverkarafelag fór burturúr, sigur Suni Simonsen, sum júst nú er valdur til formann í Føroya Handverkarafelag tey komandi fyra árinu.

Starvsnevndin:

Suni Simonsen, formaður

Heini Heinesen, næstformaður

Poul Johannes Svabo, starvsnevndarlimur.

Nevndin:

Magnus á Stongunum, Atlantic Workers Union

Jóhan Hansen, Fuglafjarðar Handverkarafelag

Heini Heinesen, Klaksvíkar Handverkarafelag

Thomas F. Jóhannessen, Nes Sóknar Handverkarafelag

Poul Øregaard, Norðstremoyar Handverkarafelag

Poul Johannes Svabo, Vága Handverkarafelag

Janus Atli Jensen, Vestmanna Handverkarafelag

Formenn

Valdur

Helgi Øster, Tórshavn	24. februar 1957
Alfred Hofgaard, Tórshavn	20. juni 1959
Tórfinn Dahl, Klaksvík	9. oktober 1965
Petur Midjord, Tórshavn	15. desember 1967
Alfred Hofgaard, Tórshavn	20. februar 1971
Andrias Elttør, Klaksvík	15. juni 1974
Jens Peter Jensen, Skála	7. juni 1980
Høgni Højgaard, Tórshavn	25. mai 1984
Leivur Nygaard, Tvøroyri *)	22. mai 1987
Høgni Højgaard, Tórshavn	27. mai 1989
Heini Heinesen, Klaksvík	10. juni 1997
Poul Øregaard, Kollafjørður	5. juni 1999
Henry Olsen, Rituvík	9. juni 2007
Suni Simonsen, Vestmanna	5. juni 2013

*) Leivur Nygaard segði seg frá sum formann 10. desember 1988, og tá tók næstformaðurin Hans Mikal Jacobsen, Sandavági við restina av setuni.

Bókmentir

- Jógvan Arge: *Semjur og stríð*. Føroya Arbeiðsgevarafelag 50 ár. Havnar Arbeiðsgevarafelag 75 ár. Havnar Arbeiðsgevarafelag, 1993.
- Jóannes Dalsgaard: *Fylking 75 ár*. Ein rannsókn av verkamannarørsluni á Tvøroyri og ein lýsing av málum, menning, skipan og úrslitum hennara – við denti á tíðarskeiðið 1915-1951. Tórshavn, Framhald, 1997.
- Oluf Djurhuus: *50 ára minningarrit*. Skála Handverkarafelag, 2011.
- Helgi Eidesgaard: *Til arbeiðis! Lív ella deyð!* Havnar Arbeiðsmannafelag í 100 ár. Havnar Arbeiðarafelag, 2017.
- Føroya Handverkarafelag: *Heimasíða fhf.fo*.
- Eyðun Gaard: *Yrkisútbúgvingarlógin*. Vinnunar leiklutur í yrkisútbúgvingarlóggávuni. Serritgerð. Tórshavn, Fróðskaparsetur Føroya, 2017.
- Havnar Arbeiðsmannafelag í 75 ár*. 1916-1991. Ritstjóri: Hans Thomsen. Havnar Arbeiðsmannafelag, 1991.
- Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár*. Lagt til rættis: Sámal Johansen. Havnar Handverksmeistarafelag, 1982.
- Tórður Jóansson: *Saman tí standið*. Fimti ára minningarrit Føroya Arbeiðarafelags. Tórshavn, Føroya Arbeiðarafelag, 1975.
- Tórður Jóansson: *Virki og menning*. Fuglafjarðar Arbeiðsmannafelag 1933-1983. Fuglafjarðar Arbeiðsmannafelag, 1983.
- Lív fimmti*. Tíðarrit, oktober 2017. Útgevri: LÍV.
- Ludvig Petersen: *Skole på Færøerne i 1000 år*. En skolehistorisk håndbog. Tórshavn, 1994.
- Jákup Pauli Strøm: *Tit bygdu hetta land*. Tórshavn, Føroya Skúlabókagrunnur, 1998.
- Tekniski Skúlin í Tórshavn 50 ár*. 1934-1984. Lagt til rættis hevur Hans Thomsen. Tórshavn, Tekniski Skúlin í Tórshavn, 1984.
- Tekniski skúlin í Tórshavn 70 ár*. Tórshavn, Tekniski Skúlin Tórshavn, 2004.
- Handverkarin*. Havnar Handverkarafelag 1998- .

Notur

- ¹ Dagblaðið, 28. januar 1955.
- ² Saman tí standi, s. 201, 209, 212 og 214.
- ³ Kelda: yrkisdepilin.fo
- ⁴ Føroyar og bankarnir í 100 ár, s. 288.
- ⁵ Semjur og stríð, s. 27-28.
- ⁶ Norðlýsið, 4. mai 1956.
- ⁷ Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár, s. 43.
- ⁸ Brot úr søgu felagsins. Handverkarin, nr. 6, 2003.
- ⁹ Handverkarin blað nr. 35, 2010. Helga Øster til minnis, s. 20.
Sí eisini Handverkarin nr. 1, okt. 2001. Helgi Øster 80 ár.
13. oktober 2001. Handverkarin nr. 1, okt. 2001.
- ¹⁰ Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár, s. 64.
- ¹¹ Sí eisini í 14. September, 9. mai 1957.
- ¹² 14. September, 30. mai 1957. Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár, s. 75-79.
- ¹³ Hesi prosentini verða uttan iva roknað av grundlønini, tvs. prís-talsviðbøtur o.t.l. er ikki íroknað. Samanber við Handverkssáttmáli millum Føroya Arbeðarafelag og Føroya Arbeidsgevarafelag frá 31. august 1960, s. 5: Yvirtíðarlønin verður at rokna av grundlønini.
- ¹⁴ Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár, s. 72-73.
- ¹⁵ Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár, s. 79.
- ¹⁶ Tekniski skúlin í Tórshavn 50 ár, s. 15-16.
- ¹⁷ Tekniski skúlin í Tórshavn 50 ár, s. 29.
- ¹⁸ Tekniski skúlin í Tórshavn 50 ár, s. 31.
- ¹⁹ Tekniski skúlin í Tórshavn 70 ár, s. 8.
- ²⁰ Tekniski skúlin í Tórshavn 50 ár, s. 68.
- ²¹ Tekniski skúlin í Tórshavn 50 ár, s. 71-72.
- ²² Ríkisumboðsmaðurin. Beretning 1966.
- ²³ Betænkning nr. 145. 1956. Afgivet af den af Arbejds- og socialministeriet den 21. oktober 1952 nedsatte lærlingekommission.
- ²⁴ Tekniski skúlin Tórshavn 50 ár, s. 66.
- ²⁵ 14. September, 26. apríl 1961.
- ²⁶ 50 ára minningarrit, s. 16.
- ²⁷ 50 ára minningarrit, s. 71-76.
- ²⁸ 50 ára minningarrit, s. 84.
- ²⁹ 50 ára minningarrit, s. 22.
- ³⁰ Sosialurin, 7. juli 1962: Gunnar Petersen: Innrás.

- ³¹ Sosialurin, 13. oktober 1962.
- ³² Norðlýsið, 20. januar 1961, og 6. oktober 1961.
- ³³ Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár, s. 82.
- ³⁴ 50 ára minningarrit, s. 71-76.
- ³⁵ Sosialurin, 2. juni 1966.
- ³⁶ Handverkarin, nr. 6, 2006, s. 13.
- ³⁷ Havnar Handverksmeistarafelag 50 ár, s. 87.
- ³⁸ Saman tí standi, s. 306.
- ³⁹ 14. September, 15. juni 1973.
- ⁴⁰ Saman tí standi, s. 310.
- ⁴¹ Álit til Landsstýrið frá nevndini sum Føroya Landsstýri setti seint á sumri 1977 til at kanna viðurskiftini hjá ídnaðinum í Føroyum. Tórshavn, Ídnaðarnevndin, des. 1978.
- ⁴² Dagblaðið, 27. september 1978: Vilja ikki fylgja avgerð læruráðsins. Handverkslærlingafelagið ger viðmerkingar til spurningin um skitiarbeiðsþening,
- ⁴³ Sosialurin, 20. september 1978: Hava ongantíð kravt fulla prís-talsviðgerð – sigur læruráðsformaðurin í aftursvari til Handverks-lærlingafelagið,
- ⁴⁴ Sosialurin, 28. juni 1978: Læruráðið fer at viðgera spurningin um lærusáttmálar á Skipasmiðjuni.
- ⁴⁵ Oyggjatiðindi, 29. august 1980: Lærlingarnir stríðast fyri rættindum og áhugamálum sínum.
- ⁴⁶ Sosialurin, 9. august 1978: Kлага til landsstýrið um læruráðs-formannin. Sosialurin, 9. august 1978: Bíða eftir handverkarunum – Víðkaða læruráðið ikki fullmannað enn.
- ⁴⁷ 14. September, 9. september 1978: Víðkaða Læruráðið givið skarvin yvir. Dagblaðið, 8. september 1978: Lærlingarnir nú farnir til lögtingið.
- ⁴⁸ Sosialurin, 6. september 1978: Víðkaða læruráðið kom ongan veg við lærlingalønunum – vóru tó samd um ikki at styttu lærutíðina.
- ⁴⁹ Dagblaðið, 29. november 1978: Jákup Lindenskov: Handverks-lærlingarnir vóru fyrimyndarligir.
- ⁵⁰ Dagblaðið, 29. november 1978: Verkfallið vardi bert í fyra tímar.
- ⁵¹ 14. September, 27. september 1978: Nú hækka lærlingaløgnirnar. Og: Meistararnir hótta í tinginum.
- ⁵² 14. September, 31. oktober 1979: Meistarar taka lærlingar gjøgnum bakdyrnar.
- ⁵³ 50 ára minningarrit, s. 51.
- ⁵⁴ Dagblaðið, 28. september 1979: Jógvan Páll Lassen: Lærlinga-viðurskifti.

- ⁵⁵ Frágreiðing um 80-árin. §19-nevndin. Tórshavn, 2000.
- ⁵⁶ Sosialurin, 3. februar 1979: Handverksmeistararnir: Vit verða tveir móti fyra!
- ⁵⁷ 14. September, 19. mars 1980: Mæla til at avtaka læruráðið.
- ⁵⁸ Sosialurin 19. mars 1980: Lærlingarnir taka ikki undir við tí [álitinum] – hava gjørt sítt eigna álit. Oyggjatiðindi, 29. august 1980: Lærlingafelagið tekur ikki undir við álitinum, sum ein 9-mannanevnd hevur gjørt og hevur gjørt sítt eigna álit og sent landsstýrinum.
- ⁵⁹ Dimmalætting, 2. september 1980: Mælir landsstýrinum til skjóta loysn á lærlingaviðurskiftunum.
- ⁶⁰ Betænking nr. 612, København, 1971.
- ⁶¹ Oyggjatiðindi, 22. mars 1978. Karl Johannesen: Meistaralæran, EFG o.a.
- ⁶² Sosialurin, 3. november 1984: Føroyingar finga sjálvstøðugan limaskap.
- ⁶³ Sosialurin, 10. november 1984: Bátasmiðir ósamdir um læruna.
- ⁶⁴ FF blaðið, nr. 2, juni 1985, s. 9.
- ⁶⁵ Tingakrossur, 10. august 1984: Skriv til løgtingið frá fakfeløgnum.
- ⁶⁶ 14. September, 9. februar 1985: Tá lønin fer upp fer prísurin upp.
- ⁶⁷ Sosialurin, 2. oktober 1986: Føroysk yrkisfeløg: Góðtaka ikki at føroyskir arbeðsmenn og handverkarar fáa minni í løn enn útlendingar. Sosialurin, 27. november 1986: Arbeðssteðgur í tunnlinum hjá SEV á Eiði. – Havnar Handverkarafelag vil nú hava slætt borð við Højgaard & Schultz. Sosialurin, 4. desember 1986: Arbeðssteðgurin liðugur. – Vit finga tað, sum vit ætlaðu, sigur formaðurin í Havnar Handverkarafelag. Sosialurin, 6. desember 1986: Høgni Højgaard, formaður í Havnar Handverkarafelag: H & S framt grov sáttmálabrot.
- ⁶⁸ Sosialurin, 23. september 1986: Fara at umseta uppskotini til tøl.
- ⁶⁹ Sosialurin, 23. september 1986: – Vit krevja ongan niður í løn.
- ⁷⁰ Sosialurin, 6. desember 1986: Høgni Højgaard: H&S framt grov sáttmálabrot.
- ⁷¹ Kelda: yrkisdepilin.fo
- ⁷² Sosialurin, 18. mars 1989: Fáar viðmerkingar á fundinum.
- ⁷³ Sosialurin 26. apríl 1988: Erhard Jacobsen: Hvør møsnar, harra lögmaður. Sosialurin 28. apríl 1988: Atli P. Dam: Jú, tú møsnar Erhard.
- ⁷⁴ Álit um arbeðsrætt. Jákup Nielsen, Tormóður Djurhuus, Páll Nielsen. Tórshavn, Føroya Landsstýri, 1990.

- ⁷⁵ Sosialurin, 23. september 1989: Ingeborg Vinther: Leggið frá tykkum.
- ⁷⁶ Menningarstovan: Ársfrágreiðing 1991. Mars 1992.
- ⁷⁷ Til arbeiðis! Lív ella deyð!, s. 370-371.
- ⁷⁸ Jákup Nielsen, Tormóður Djurhuus og Páll Nielsen: Álit um arbeiðsrætt. Føroya Landsstýri, 1990. Páll Nielsen tók ikki undir við uppskotinum hjá hinum báðum í arbeiðsbólkinum, men gjørði sítt egna tilmæli.
- ⁷⁹ FF Blað Fiskimanna nr. 4, desember 1978.
- ⁸⁰ Sosialurin, 28. oktober 1992: Ikki 1 orð.
- ⁸¹ Kelda: yrkisdepilin.fo.
- ⁸² Sosialurin, 19. januar 1995: Føroya Arbeiðarafelag: Hotellfólk í fakfelag.
- ⁸³ Sosialurin, 20. januar 1996: Tekniski skúli í Havn letur kanska aftur, og lærlingarnir noyðast til Danmarkar.
- ⁸⁴ Blaðskrivning um málið: Dimmalætting, 14. januar 1997: Vit ynskja ein handverkara. Sosialurin, 16. januar 1997: Seta sítt álit á nýggja stýrið. Sosialurin, 21. januar 1997: Koyrdur upp á staðið. Sosialurin, 22. januar 1997: Hava mist álitíð á meistarunum (Randi Jacobsen ger samrøðu vil Høgna Højgaard). Sosialurin, 22. januar 1997: Eg skilji ikki mannin (Randi Jacobsen ger samrøðu vil Vilhelm M. Johannesen). Dimmalætting, 22. januar 1997: Høgni Højgaard: Fløkta fakfelagsmálið. Dimmalætting, 19. februar 1997: Húsavørðurin settur aftur í sama starv. Dimmalætting, 25. februar 1997: Høgni Højgaard: Húsavørðurin á skúlaheiminum. Sosialurin, 12. mars 1997: Lærlingar sleppa til sveinaroynd. Sosialurin, 13. mars 1997: Høgni Højgaard: Spurningar til Eilif Samuelsen.
- ⁸⁵ Dimmalætting 25. februar 1997: Høgni Højgaard: Húsavørðurin á skúlaheiminum.
- ⁸⁶ Málið lýst í blaðskrivning: Sosialurin, 26. februar 1997: Eyðfinn Petersen formaður í Havnar Handverkarafelag. Dimmalætting, 26. februar 1997: Tríeinigheit í Havnar Handverkarafelag. Sosialurin, 26. februar 1997: Skil skal fáast á eftirlønini. Sosialurin, 27. februar 1997: Høgni Højgaard frítikin fyri allar uppgávur. Oyggjatíðindi, 28. februar 1997: Kvettroyndin eydnaðist: Høgni reykt út. Sosialurin, 27. mars 1997: Lásini skift tvær ferðir.
- ⁸⁷ Sosialurin 26. februar 1997: Skil skal fáast á eftirlønini.
- ⁸⁸ Páll Nielsen og Sigmund Poulsen: Uppskot til sáttmála um víðkaðan gerðarrætt við viðmerkingum (til innanhýsis nýtslu hjá fakfeløgnum). Februar 1998.

- ⁸⁹ Oyggjatiðindi, 18. mars 1998: Jarmund Steinkross: Ávarar ímóti útliman av Føroya Handverkarafelag.
- ⁹⁰ Samrøða í Sosialinum, 24. juli 1998: Ongin skal kúgast at gera nakað sum tey ikki vilja gera.
- ⁹¹ Álit um yrkisútbúgvingarskipan. Januar 1997.
- ⁹² Sosialurin, 4. juni 1999: Ongin avtala um at handverkarar skulu fáa lønarhækkingar.
- ⁹³ Sosialurin, 14. mai 1999: Nú vilja handverkarar eisini hava meiri í løn. Sosialurin, 13. juli 1999: Handverkarar vilja heldur hava ein nýggjan sáttmála.
- ⁹⁴ Sosialurin, 4. juni 1999: Ongin avtala um at handverkarar skulu fáa lønarhækkingar.
- ⁹⁵ Sama stað.
- ⁹⁶ Sosialurin, 13. juli 1999: Handverkarar vilja heldur hava ein nýggjan sáttmála.
- ⁹⁷ Sosialurin, 13. juli 1999: Lønin verður hækkað fyri at bjarga vinnuni.
- ⁹⁸ Dimmalætting, 10. september 1999: Øll bygging dýrkar 1. oktober.
- ⁹⁹ Exit Føroyar. Ritstjórn: Høgni Reistrup og Heri á Rógvi. Vestmanna, Sprotin, 2012.
- ¹⁰⁰ Vøkstur og Virksemi - 23 átøk til at skapa búskaparlígan framburð. Føroya Landsstýri, 2009. Vinnupolitikkur. Vinnumálaráðið, 2005.
- ¹⁰¹ Sí Kunngerð nr. 60, 13. mai 2002 um sáttmálaskylduga útbúgving, upptøku í skúla, floksbýstíð og skúlasamstarv.
- ¹⁰² Tilmæli um broytingar í yrkisútbúgvingarlógini frá nevndini frá mars 2001 sett av Yrkisútbúgvingarráðnum til at endurskoða nevndu lóg. Januar, 2002.
- ¹⁰³ in.fo, 19. oktober 2001: Dagfinn Olsen: Vit fóru ikki út sum taparar (Samrøða við Poul Øregaard). Oyggjatiðindi, 24. oktober 2001: Handverkaralimir: Sáttmálin er ein skandala.
- ¹⁰⁴ in.fo, 29. september 2004: Edvard Joensen: Fakfelagsformaðurin uppsagdur.
- ¹⁰⁵ Kelda: yrkisdepilin.fo.
- ¹⁰⁶ In.fo, 18. juli 2006: Áki Bertholdsen: Handverkarar sera illa nøgdir við Skála-avtalu.
- ¹⁰⁷ in.fo, 22. juli 2007: Eyðstein Johannesen: Ómøguligt at byggja uttan útlendingar.
- ¹⁰⁸ Lov nr. 462, 17. juni 2008 for Færøerne om udlændinges adgang til opholdstilladelse med henblik på visse former for beskæftigelse, som ændret ved lov nr. 731 af 25. juni 2014.
- ¹⁰⁹ <http://samtak.fo/>.

- ¹¹⁰ <http://www.lms.fo/kunning/tidindi/skilagodi-figgjarlogarkarmurin-i-olavsokupakkanum-skal-haldast/>.
- ¹¹¹ Løgtingslóg nr. 39 frá 13. mai 2013 um semingsstovn.
- ¹¹² <http://kvf.fo/netvarp/uv/2014/04/07/avtala-smakkar-arbeiara-felgunum-illa>.
- ¹¹³ Arbeðsvanlukkur standast av manglandi eftirliti. <http://kvf.fo/netvarp/uv/2017/09/27/arbeisvanllukkur-standast-av-manglandi-efirliti>.
- ¹¹⁴ Álit um endurskoðan av yrkisútbúgvingarskipanini. Mentamálaráðið, apríl 2010.
- ¹¹⁵ Løgtingslóg nr. 45 frá 8. mai 2012 um broyting í løgtingslóg um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing.
- ¹¹⁶ Vinnublaðið, 24. november 2014: Ingolf Olsen: Suni hevur bóltin.
- ¹¹⁷ Til arbeiðis! Lív ella deyð!, s. 462-463.
- ¹¹⁸ Sama stað, s. 463.
- ¹¹⁹ Sama stað, s. 464.
- ¹²⁰ Sama stað, s. 464.
- ¹²¹ <http://portal.fo/foroya+handverkarafelag+sagt+sattmalan+upp.html>: Føroya Handverkarafelag sagt sáttmálan upp.
- ¹²² Løgtingslóg nr. 53 frá 12. mai 2015 um P/f Lív lívs- og pensións-tryggingarfelag.
- ¹²³ Føroya Handverksmeistarafelag: Ársfrágreiðing 2016 s. 15-16.
- ¹²⁴ Sí eitt nú Mattias Tesfaye: Kloge hænder - et forsvar for håndværk og faglighed. Kbh., Gyldendal, 2013.
- ¹²⁵ Skúlablaðið, nr. 5, 2017: Turið Kjølbro: Fólaskúlin eigur at fyrireika næmingin betur til arbeiðslívið. (Samrøða við Marius Thomassen, ráðgeva í Vinnuhúsinum), s. 22-24, og Turið Kjølbro: Tað tykist ikki sum, at vit sum samfelag vita, hvørjar útbúgvingar okkum tørvar mest (Samrøða við Marius Thomassen, ráðgeva í Vinnuhúsinum), s. 26-27.
- ¹²⁶ Setanarrøða løgmans: <https://d3b1dqw2kzexi.cloudfront.net/media/10130/fm-fyri-handverksl%C3%A6rlingar-2017.pdf>.
- ¹²⁷ <http://kvf.fo/gmf?sid=72952>. Upplýsing um yrkisútbúgvingar er neyðug. Samrøða í Góðan morgun Føroyar við Marius Thomassen, ráðgeva í Vinnuhúsinum um kappingina.
- ¹²⁸ Búskaparfrágreiðing heystið 2017. https://setur.fo/fileadmin/user_upload/Nyggjur_mappustrukturur/Utgavur/20170908_Heystfrageiding_2017__endalig_.pdf.

